

Paul G. van Oyen

HET ENNEAGRAM
routekaart voor gelukkig zijn?

CONVERSION PRODUCTIONS

HET ENNEAGRAM

routekaart voor gelukkig zijn?

**"I have very good leather to sell
to those who want to make
themselves shoes."**

G. I. Gurdjieff

A sadness settled over our spirit after he had spoken, as so often happened when he made a glowing picture of how man once was—simple, unspoiled, aware of his soul and its needs.

Titel: HET ENNEAGRAM
routekaart voor gelukkig zijn?

Auteur: Paul G. van Oyen

Uitgever: Conversion Productions, Amsterdam
E-mail: info@conversion.nl
website: www.conversion.nl

Copyright ©: Mr P.G. van Oyen

Eerste druk: 2004

ISBN: 90-76392-30-7

Afbeelding omslag: De wijze Vâsishtha en het enneagram, textielpaneel van Madelon de la Rive Box, 2004

Behoudens uitzonderingen door de wet gesteld mag zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbende(n) op het auteursrecht niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of anderszins hetgeen ook van toepassing is op de gehele of gedeeltelijke bewerking. De uitgever is met uitsluiting van ieder ander gerechtigd de door derden verschuldigde vergoedingen van kopiëren te innen en/of daartoe in en buiten rechte op te treden.

HET ENNEAGRAM

routekaart voor gelukkig zijn?

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	11
Inleiding	13
Hoofdstuk 1	19
- het begin	19
Hoofdstuk 2	21
- Drie fundamentele wetten:	
- A. de wet van eenheid	21
- B. de wet van drie krachten ('de wet van drie')	24
- de wet van één en de wet van drie samen	25
- C. de wet van zeven	28
- de frequentieverhoudingen binnen het octaaf	30
Hoofdstuk 3	33
- de wet van drie als spanningsveld voor ontwikkeling	33
- waarheidsvinding	33
- het waarnemen	36
- de mystieke traditie: contemplatie	39
Hoofdstuk 4	41
- de zeven niveaus van ontwikkeling (mannelijk)	41
- de basis: punt 0 of 9: de Do	42
- het eerste niveau, mens nr 1, punt 1: de noot Re	42
- het tweede niveau, mens nr 2, punt 2: de noot Mi	44
- het eerste tussenniveau; impuls van buitenaf, punt 3: balans opmaken	46
- het derde niveau, mens nr 3, punt 4: de noot Fa	48
- het vierde niveau, mens nr 4, punt 5: de noot Sol	49
- het tweede tussenniveau; impuls van buitenaf, punt 6: balans opmaken	52
- het vijfde niveau, mens nr 5, punt 7: de noot La	54
- het zesde niveau, mens nr 6, punt 8: de noot Si	55
- het zevende niveau, mens nr 7, punt 9: de hoge Do	56
- het schema van menselijke ontwikkeling	57
- het enneagram vindt zijn oorsprong in de Yoga Vasishtha	60
Hoofdstuk 5	61
- de omgekeerde (vrouwelijke) beweging	61
- de eerste stap: punt 8 'overvloed'	61
- de tweede stap: punt 7 'inzicht'	62
- het tussenstadium op 6	63
- de derde stap: punt 5 'bezonnenheid'	63
- de vierde stap: punt 4 'verfijning'	64
- het tussenstadium op 3	66
- de vijfde stap: punt 2 'besluit, inspanning, de rede'	67
- de zesde stap: punt 1 'juiste impuls'	67

- de zevende stap: punt 0 'verlossing'	70
Hoofdstuk 6	73
- het symbool	73
- de constructie van het enneagram	75
Hoofdstuk 7	79
- de wet van drie in het enneagram	79
Hoofdstuk 8	83
- de dagen van de week	83
- de menselijke belichaming en het enneagram	83
- de impulsen vanuit de wet van drie	84
- het Mi-Fa en het Si-Do interval	86
Hoofdstuk 9	89
- het enneagram gaat over transformatie	89
- subtiele spijsvertering als motor voor transformatie	90
- bewuste impulsen	92
- homo mechanicus: <i>'laat de doden de doden begraven'</i>	93
- transformatie als evolutie in bewustzijn	95
- driemaal geboren	96
Hoofdstuk 10	99
- het enneagram in de praktijk	99
- het enneagram is een cirkel in beweging	101
- het kosmische octaaf	107
- het sub-octaaf	107
- het sub-suboctaaf	108
Hoofdstuk 11	111
- de drie sectoren van de driehoek	111
Hoofdstuk 12	114
- de snijlijnen	114
- de driehoek	115
- de hexade (mannelijk)	115
- de 1-4 lijn	115
- de 4-2 lijn	116
- de 2-8 lijn	117
- de 8-5 lijn	118
- de 5-7 lijn	119
- de 7-1 lijn	119
- de 1-4 lijn	119
- de 4-5 lijn, die er niet is	120
- de 4-2 lijn	120
- de 2-8 lijn	120
- de 8-5 lijn	121
- de 5-7 lijn	122

- de 7-1 lijn	123
- de 1-4 lijn	123
- de 4-2 lijn	123
- de 2-8 lijn	124
- van 8 naar 9	124
- de hexade (vrouwelijk)	126
- de 8-5 lijn	126
- de 5-7 lijn	127
- de 7-1 lijn	127
- de 1-4 lijn	128
- de 4-2 lijn	128
- de 2-8 lijn	129
- de 8-5 lijn	129
- de 5-7 lijn	130
- de 7-1 lijn	130
- de 1-4 lijn	131
- de 4-2 lijn	131
- de 2-8 lijn	132
- de 8-5 lijn	132
- de 5-7 lijn	133
- de 7-1 lijn	133
- van 1 naar 0	134
Hoofdstuk 13	136
- de snijpunten	137
A. snijpunt van 1-4 met 8-3	137
B. snijpunt van 1-4 met 3-6	137
C. snijpunt van 4-2 met 3-6	137
D. snijpunt van 4-2 met 3-9	138
E. snijpunt van 2-8 met 9-3	138
F. snijpunt van 2-8 met 9-6	138
G. snijpunt van 8-5 met 9-6	139
H. snijpunt van 8-5 met 6-3	139
I. snijpunt van 5-7 met 6-3	140
J. snijpunt van 5-7 met 6-9	140
K. snijpunt van 7-1 met 9-6	142
L. snijpunt van 7-1 met 9-3	142
- de drie snijpunten van de hexade	143
1. snijpunt van 1-4 met 2-8	143
2. snijpunt van 8-5 met 7-1	143
3. snijpunt van 7-1 met 2-8	144
Hoofdstuk 14	145
- voorbeelden	145
- de keuken	145
- fabricage	146
- transformatie van voedsel	148
- leven op aarde	149

- de week	150
- de zaligsprekingen	151
Besluit	154
Bijlage 1	157
- de cirkel van negen punten	
Bijlage 2	
- Ouspensky over Gurdjieff	164
Index	168

Voorwoord

Graag voldoe ik aan het verzoek een voorwoord te schrijven. Ik heb veel van wat mij nu helder en gegeven is te danken aan de inzichten via het enneagram. Dit unieke boek over het enneagram weet heel precies aan te geven hoe je liefde en geluk kunt toelaten en beleven. Ik hoop van harte dat het enneagram voor u net zo'n keerpunt kan zijn als het voor mij elke keer weer is.

Mijn eerste contact met het enneagram was als psychologisch model waarin het persoonlijkheidstype herkenbaar wordt. Ik werd echter pas werkelijk geraakt toen Paul van Oyen mij liet zien dat de werking van het enneagram veel dieper gaat. Hij stimuleerde mij mijn eigen leven van een afstand te bekijken. Ik zag dat veel van wat mij overkwam zich als een herhalend patroon voltrok. Een rad waarin ook de meeste anderen vastzaten. Mijn tragiek, maar ook mijn heldendom, was plotseling niet zo uniek meer en dat gaf een gevoel van verlies. Dat besef schiep ruimte om eruit te stappen en nu echt op weg te gaan op de route naar geluk. Ik gaf aandacht aan de werkelijkheid en stopte met de illusie dat het zonder persoonlijke inspanning ergens toch wel goed zou komen. Dat is niet altijd makkelijk want het vereist het maken van vaak nieuwe en onbekende keuzes. Met de wetenschap dat wat ik bewust doe juist is, met het vertrouwen dat er hulp 'van boven' is en met de steun van goed gezelschap kom ik elke keer weer een stap verder. Paul van Oyen is in dat proces met praktische raad en daad steeds als een warme vriend geweest.

De schrijver Paul van Oyen heeft zijn leven gewijd aan de studie van het enneagram. Bovendien heeft hij zich volop ingezet om mensen te stimuleren zich bewust te worden van zichzelf en zich te ontwikkelen. Hij heeft de moed gehad om traditionele kennis in een actuele context te plaatsen. Ook de ervaringen uit zijn persoonlijke leven hebben daarin een rol gespeeld. Bij elkaar heeft het geleid tot een actuele beschrijving van het enneagram die zowel put uit oude wijsheden als nieuwe invalshoeken bevat.

Een deel dat mij persoonlijk bijzonder fascineert, beschrijft het verschil in ontwikkelingsweg tussen man en vrouw. In dit boek wordt aangetoond dat beiden zich ontwikkelen vanuit een ander uitgangspunt; de man vanuit ambitie en de vrouw vanuit volmaaktheid. Hierdoor ontstaat een natuurlijke

verhouding en aantrekkingskracht tussen man en vrouw. Deze kracht heeft de potentie om beiden gezamenlijk tot rechtheid, groei en bloei te laten komen. Een nieuw element vormt ook de verwijzing naar enige vaderlandse middeleeuwse christelijke mystici. Hun vanzelfsprekende toewijding aan de allesomvattende liefde kan een bron van inspiratie zijn die nu opnieuw inspireert .

Ten slotte: Paul van Oyen weet bijbelteksten tot levend begrip te brengen en legt vervolgens het verband met wijsheden uit oosterse tradities. Het pleidooi is steeds weer om wakker te worden en te laten zien wie je werkelijk bent. Sterk van kwaliteit en vervuld van liefde. Als je maar durft te kijken, je aandacht er bij weet te houden en de benodigde inspanning verricht.

Veel genoegen met dit nieuwe boek over het enneagram.

Catharina Biegnolé

Enneagram trainster en coach

Change Train

Inleiding

Dit boek is ontstaan als resultaat van een serie lezingen over het enneagram. Telkens bleek dat een precieze en vooral praktische uitleg van de werking van de drie wetmatigheden die aan de basis van het enneagram staan veel belangstelling en aandacht trok. De draairichting van het enneagram en de betekenis ervan heeft veel verdere stof tot nadenken gegeven, zeker na de publicatie van *Het Enneagram Nú* in 2001. De nieuwe inzichten maakten het noodzakelijk, met gebruikmaking van delen uit *Het Enneagram Nú*, een nieuw boek te schrijven dat vooral zou kunnen dienen als routekaart voor menselijke ontwikkeling. Wat anders houdt menselijke ontwikkeling in dan het terugvinden van het natuurlijke geluk dat bij ieder mens hoort? Iedere baby is er een uitdrukking van.

Een rondgang langs de vele enneagramsites op het internet leert al snel dat 'men' veelal van mening is dat het enneagram zijn oorsprong vindt bij twee Zuid Amerikanen of bij de raadselachtige G.I. Gurdjieff die in 1877 (of in 1866?) in de Kaukasus werd geboren en in 1949 in Parijs overleed. Sommigen betrekken tevens de Soefies bij hun speurtocht naar de oorsprong van het enneagram alsmede Plato en Pythagoras vanwege hun belangstelling voor geometrische figuren. Merkwaardig genoeg is niemand op het idee gekomen om eens binnen de Vedische traditie een kijkje te nemen om te onderzoeken wat binnen die traditie over het enneagram bekend is. Het enneagram is een grafische voorstelling van een drietal wetmatigheden:

- de wet van eenheid
- de wet van drie
- de wet van zeven

Deze drie wetten vormen tevens de basis van het hele Vedische bestel. Dat bestel zegt ons dat alleen de onbegrensdeheid van het Ene (*Brahman*) de ultieme (absolute) werkelijkheid is. Al het andere is een relatieve werkelijkheid die als een virtuele werkelijkheid is ten opzichte van de ultieme werkelijkheid. De Vedische traditie vertelt ons vervolgens dat op het moment van het ontstaan van de schepping drie krachten of kwaliteiten oprijzen (tot manifestatie komen) die in een eindeloze afwisseling met elkaar een soort rituele dans opvoeren van waaruit de schepping ontstaat. Dit beeld kennen we in de Indiase kunst bijvoorbeeld als de Shiva Nataraja. Tenslotte houdt de Vedische traditie ons voor dat ieder proces en iedere beweging zich steeds in zeven stappen voltrekt om tot volle ontplooiing te komen. Wat de Vedische

traditie betreft is er met het enneagram niets nieuws onder de zon. De werkelijke toegevoegde waarde van Gurdjieff is geweest dat hij deze kennis op een buitengewoon originele manier naar het Westen heeft gebracht. Door het enneagram grafisch als een cirkel voor te stellen heeft hij van een statische, lineaire, weergave een dynamische weergave gemaakt die tevens de onderlinge verhoudingen en ratio's duidelijk weergeeft en inzichtelijk maakt.

Het gevolg van Gurdjieff's inspanningen is geweest dat er nu duidelijk sprake is van twee stromingen die zijn boodschap en geestelijk erfgoed trachten voort te zetten. De eerste stroming zet het werk en onderzoek van Gurdjieff/Ouspensky voort en gaat daarbij geheel zijn eigen weg veelal buiten de publiciteit om. Het voortzetten van de movements valt onder deze noemer met inbegrip van het uitbeelden van het enneagram in dans en beweging. In de tweede plaats zijn er wereldwijd een aantal organisaties die de oorspronkelijke visie van Gurdjieff/Ouspensky als uitgangspunt hebben genomen en op basis daarvan nieuwe ontwikkelingen onderzoeken en uitwerken. Menselijke ontwikkeling heeft dan alles te maken met het stabiliseren en in evenwicht brengen van de zeven bewustzijnsniveaus die een mens ter beschikking staan. De verstilling en de persoonlijke Godsbeleving van de mystieke traditie in Europa en de dynamiek van de Vedische traditie komen dan in beeld. In beide stromingen wordt gebruik gemaakt van het enneagram als routekaart voor menselijke ontwikkeling.

Het is merkwaardig dat weinig onderzoek is gedaan naar de werkelijke informatiebron van Gurdjieff. Het is bekend dat als een idee of concept van de Soefies afkomstig is, het waarschijnlijk is dat een parallelle informatie te vinden is binnen de Vedische traditie. Dit blijkt ook voor het enneagram te gelden. Binnen de Vedische traditie is het idee van een 'reis van zeven stappen' op de weg van kennis welbekend. Het idee is terug te vinden in de werken van de grote Indiase filosoof Patañjali (plm. 200 n. Chr.) die echter weer terugvalt op de aloude orale traditie die sinds onheugelijke tijden de aloude traditie steeds heeft doorgegeven. Binnen de orale traditie geldt het standaardwerk dat bekend staat als de Yoga Vâsishtha als de bron voor dit onderscheid van een ontwikkelingsreis door bewustzijn in zeven stappen. De legendarische of misschien wel mythische wijze Vâsishtha was de leermeester van Prins Râma. Aan Prins Râma is het grote Indiase heldenepos de *Ramâyana* gewijd. Om aan de oorspronkelijke bron alle eer te

bewijzen die haar toekomst, volgt hier de tekst van het betrokken gedeelte uit de Yoga Vâsishtha:

Yoga Vâsishtha, 50,6:

Râma, nu zal ik je de zeven staten of niveaus van kennis uitleggen. Als je die werkelijk begrijpt, zul je niet langer misleid worden. Het eerste niveau kenmerkt zich door het juiste en zuivere verlangen om tot echte kennis te komen. Het tweede niveau kenmerkt zich door onderzoek en contemplatie. Het derde niveau wordt verwerkelijkt wanneer de geest flexibel en subtiel wordt. Gevestigd zijn in de werkelijkheid is het vierde niveau. De waarheid is daar het fundament geworden. Het vijfde niveau kenmerkt zich door algehele ongebondenheid. Er is geen enkele persoonlijke band of binding meer. In het zesde niveau valt de objectieve wereld weg in eenheid en het zevende niveau is transcendent en is voorbij alles.

Het zuivere of juiste verlangen van het eerste niveau begint met de vraag: Waarom blijf ik als een dwaas rondlopen? Het is genoeg. Ik ga te rade bij wijze mensen en ga de aloude geschriften bestuderen. Ik ben bereid allerlei andere zaken hiervoor op te geven. Dit is de aard van het verlangen in de eerste staat. Vervolgens gaat deze zoeker de geschriften bestuderen en overwegen. Hij begint naar zichzelf te kijken en zichzelf te onderzoeken. Ook leert deze mens zijn zintuigen te gebruiken en leert hij te observeren. Wanneer deze twee niveaus verwerkelijkt zijn, dient het derde niveau zich aan. Nu wordt de geest steeds helderder en verwerft de zoeker een grote geestelijke souplesse. Als hij zich deze discipline helemaal heeft eigen gemaakt verlangt deze mens steeds minder naar zintuiglijk genot en is hij geheel tevreden met de werkelijkheid zoals die is. Die werkelijkheid is waarheid. Gevestigd te zijn in waarheid is het kenmerk van de vierde staat, het vierde niveau. Wanneer men hierin geoefend is, dient het vijfde niveau zich aan. Dit niveau kenmerkt zich door totale ongebondenheid. Deze mens heeft volkomen genoeg aan zichzelf en verblijft in zijn of haar eigen blijmoedigheid. De zesde staat houdt in dat men de alomvattendheid van eenheid overal gaat zien, zowel in zichzelf als om zich heen. Alle verschillen vallen weg. Iedere inspanning die wordt gedaan, zeker ook ten behoeve van anderen, leidt steeds opnieuw tot de zoete vrucht van spiritualiteit die onmiddellijk ondervonden wordt. Voorbij deze staat is de wereld van de Zelfgerealiseerde, de jivanmukta. Deze vrije ziel heeft geen enkele binding meer met deze materiële wereld en is werkelijk vrij.

Râma, wie deze zeven staten doorlopen heeft, is werkelijk een grote ziel. Deze mensen zijn werkelijk vrij en bevrijd. Zij worden niet langer belaagd door welke overweging van geluk of ongeluk dan ook. Sommigen blijven functioneren in deze wereld, anderen hebben zich geheel en al teruggetrokken en leven als een kluizenaar. Zij verblijven in het zelf en zijn daar geheel en al tevreden mee. Hun gelukzaligheid is onafhankelijk geworden en blijvend. Deze hoogste staat is voor ieder wezen bereikbaar, zelfs voor dieren en de meest eenvoudige mensen. Het gaat om het verwerkelijken van wijsheid. Wie dat niveau bereikt, is werkelijk wijs geworden en is een groot mens. Die mens verdient alle eer en eerbied.

In dit boek wordt een poging ondernomen om de lange lijn van de traditie van Zelfkennis, waarvan het enneagram een onderdeel is, in stand te houden en door te geven naar de volgende generaties. Ongetwijfeld zullen die generaties dit aloude gegeven nog verder kunnen uitdiepen en het daarmee minstens even praktisch maken als het tweedimensionale 'platte' model van negen karaktertypen thans is. Zij zullen dan ongetwijfeld óók terecht komen bij de mystieke traditie uit de dertiende eeuw in de lage landen met als grote exponenten Hadewijch, Beatrijs van Nazareth en Jan van Ruusbroec. Is het niet veelbetekenend dat Beatrijs van Nazareth een tot op heden veel gelezen boek schreef, getiteld: *De zeven manieren van Minne*? Veel is er reeds nagedacht over de betekenis van dit 'mystieke' woord *Minne*. Hadewijch was een van de eersten om dit woord zo te gebruiken en op schrift te stellen. Zelf zegt ze in haar tweede visioen: *wat is minne en wie is minne? Daar ben ik twee jaar mee bezig geweest*. In de Vedânta traditie is *minne* hetzelfde als wat in het Sanskriet *bhakti* wordt genoemd. Evenals *minne* is ook dit woord *bhakti* moeilijk te vertalen in modern Nederlands. Woorden als liefde en overgave dringen zich dan op maar zijn niet voldoende om dit hele emotionele veld werkelijk te dekken. Een moderne vertaling schiet vrijwel altijd tekort om het betekenisveld van het onstilbare liefdesverlangen van de minnaar naar de geliefde goed te verwoorden. De middeleeuwen hadden hiervoor dit prachtige woord *minne*. Hadewijch zelf zegt het zo: *dat gebreken van dien gebruckene dat es dat suetste gebrucken*. (Het tekortschieten van het genieten, is het zoetste genieten).

Dit boek pretendeert niet meer dan een aanzet tot verdere studie te zijn.

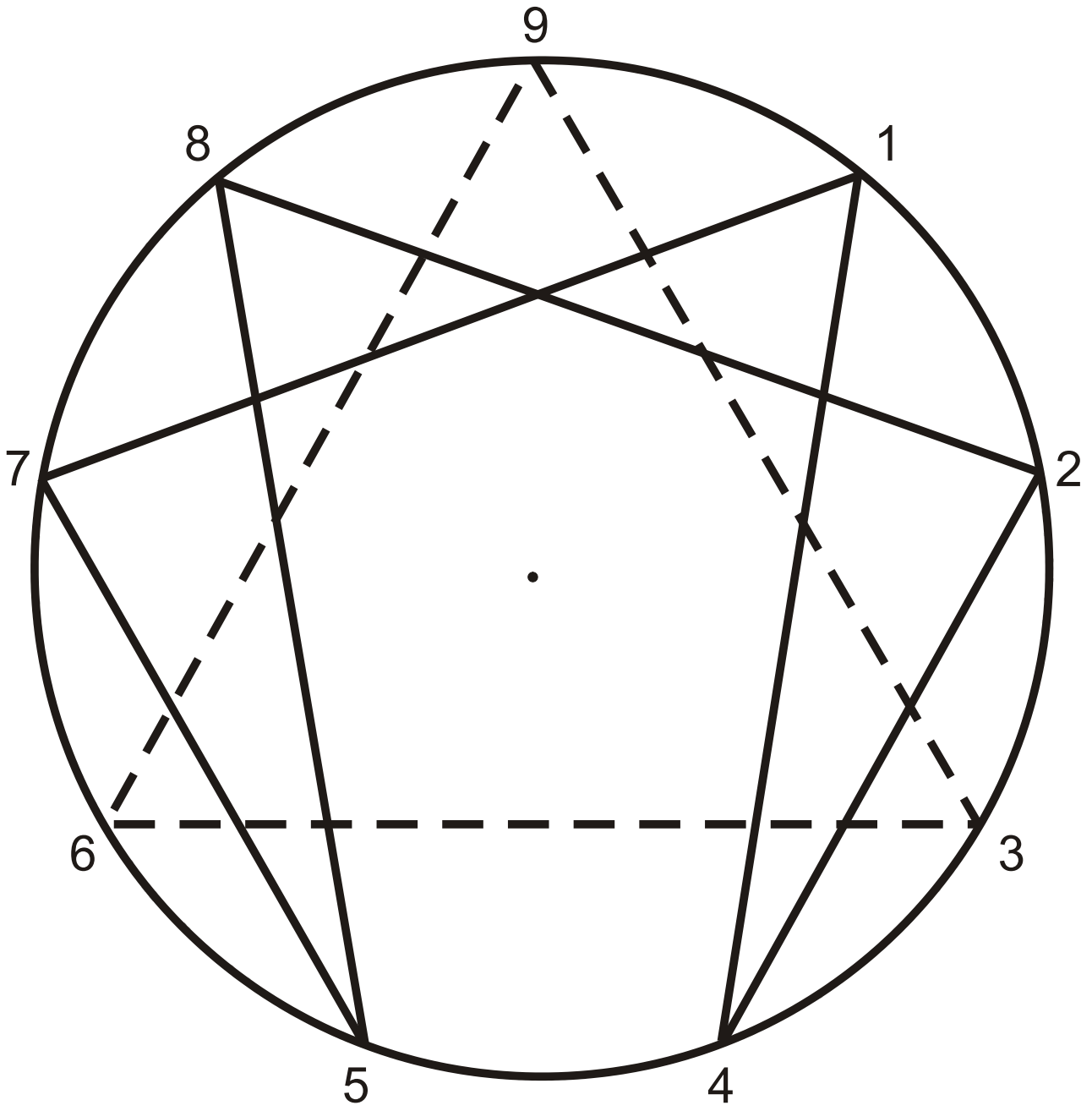
Paul G. van Oyen

De wijze Vasishtha

Beeltenis van de wijze Vāsishtha
bij de Hanuman-tempel in Bangalore (India),
October 2003, na afloop van *Vāsishtha puja*

Hoofdstuk 1

Het begin

Het enneagram wordt algemeen als een model gezien om negen karaktertypes van de mens in een grafische opstelling weer te geven. Deze visie is in de jaren zestig ontwikkeld door Oscar Ichazo en verder uitgewerkt door Claudio Naranjo. Hun onderzoekingen staan min of meer op zichzelf hoewel Oscar Ichazo ooit studeerde onder Lord Pentland die een leerling was van Maurice Nicoll. Maurice Nicoll was een begaafd psychiater uit Engeland met een praktijk in Londen. Hij volgde de lijn van Carl Jung en had een grote belangstelling voor bewustzijn dat hij wenste te onderzoeken. Tijdens zijn speurtocht kwam hij in contact met de Russische journalist P.D. Ouspensky die na de Russische revolutie onderdak had gevonden in Engeland. Via Ouspensky kwam Maurice Nicoll in contact met G.I. Gurdjieff. Hij sloot zich gedurende enige tijd aan bij de studiegroep van Gurdjieff in 'Le Prieuré' te Fontainebleau-Avon, ten zuiden van Parijs. Dit was in de jaren twintig van de vorige eeuw.

Het idee van het enneagram is op zich niet nieuw. Het enneagram als zodanig is een grafische voorstelling van een indeling in negen stappen of punten die op de omtrek van een cirkel worden neergezet. De negenvoudige indeling doet onmiddellijk denken aan het beroemde werk van Plotinus, de Enneade en ook aan de Egyptische mythologie met een indeling in negen hoofdgoden. Ook in de Vedische traditie is een negenvoudige indeling een bekend gegeven. Plato, tenslotte, poneerde een visie met betrekking tot een negental driedimensionale grondvormen.

Aan de Russisch/Armeense mysticus George Ivanovich Gurdjieff (1877 – 1949) is het te danken dat het idee van het enneagram als routekaart voor bewustzijnsontwikkeling weer in het Westen is geïntroduceerd. Te lang hadden de diverse kerkelijke tradities in Europa hun dogmatische opstelling ten aanzien van de leer en de verhouding tussen de mens en zijn Schepper gemonopoliseerd. Sinds de uitroeiing van de esoterische gemeenschap van de Katharen in 1244 n. Chr. bij Montségur in Zuid Frankrijk heeft de kerkelijke inquisitie geruime tijd haar stempel gedrukt op de geesteswetenschappen in Europa. In de Oost-europese orthodoxe traditie was sprake van een vergelijkbare ontwikkeling, terwijl de protestantse traditie mensen dwong naar

Amerika of elders te verhuizen als hun ideeën te gortig werden in de ogen van de heersende mening. Gurdjieff had geruime tijd rondgereisd in centraal Azië, in Tibet, in Egypte en in de Kaukasus. Hij is er met vele groeperingen, tradities en stromingen in aanraking gekomen. Uit zijn nagelaten werken blijkt dat vooral de Soefies en de Derwisjen een belangrijke invloed op zijn denken hebben gehad. Tegenwoordig is Gurdjieff vooral nog bekend om zijn pianomuziek die hij overigens componeerde ten behoeve van zijn 'movements'. Gurdjieff verscheen plotseling in 1915 in Moskou op het toneel waar hij al spoedig de begaafde journalist en wereldreiziger P.D. Ouspensky (1878 – 1947) ontmoette. De mannen waren aan elkaar gewaagd en gedurende de daarop volgende chaotische tien jaar zouden beide heren voortdurend in een soort haat-liefde verhouding met elkaar omgaan. Voor Ouspensky stond echter vast dat Gurdjieff over een kennis beschikte die in het Westen niet meer beschikbaar was en op dat punt zou Ouspensky zijn leven lang in Gurdjieff zijn meester erkennen.

Het bijzondere van de visie die Gurdjieff verwoord heeft, is dat de leer van de octaven - zoals wij die uit de muzikaleer kennen en die in het Westen haar oorsprong vindt bij Pythagoras - nu tot een kosmisch en universeel systeem wordt verheven. Gurdjieff en Ouspensky tonen overtuigend aan dat wij hier met fundamentele wetmatigheden te maken hebben. Die wetmatigheden zijn de cyclische beweging van de schepping enerzijds en anderzijds de menselijke uitdaging om juist aan die cirkelgang van geboorte en dood te ontsnappen. Dit gegeven raakt tegelijkertijd de verlossingsleer van Jezus Christus, die 'uit de dood is opgestaan en verrezen is'. De opstanding uit de dood is in dit verband symbolisch op te vatten: de ontsnapping aan of de bevrijding uit de ijzeren greep van de cirkelgang van dood en geboorte. In de Vedische traditie wordt die cirkelgang *samsâra* genoemd. De mens kan geboren worden, maar om geboren te worden, moet hij eerst sterven, en om te sterven, moet hij eerst ontwaken. Ontwaken, sterven en geboren worden zijn drie opeenvolgende stadia. Zij vormen een wezenlijk onderdeel van het enneagram, dat laat zien hoe aan deze drie-eenheid de dynamiek van het leven wordt meegegeven: door te ontwaken.

In bijlage 2 volgt de beschrijving van Ouspensky van zijn eerste ontmoeting met Gurdjieff en zijn verslag over wat Gurdjieff (in de tekst aangeduid met 'G') over het enneagram te zeggen had.

Hoofdstuk 2

Drie fundamentele wetten

A. De wet van eenheid

Laten we nu, om te beginnen, kijken naar de fundamentele en universele wetmatigheden die overal en altijd werkzaam zijn. Zij zijn werkzaam door de hele kosmos heen maar ook in ieder afzonderlijk wezen. De eerste wetmatigheid waarmee we te maken hebben is de wet van eenheid. Een eenvoudiger wet dan de wet van eenheid is er niet. De wet is welbekend en spreekt vanzelf. Zij luidt:

Wat waar is, staat vast en verandert niet.

Dit betekent dat de uiteindelijke of ultieme waarheid ook vaststaat en nimmer verandert. Zij is absoluut, onbeweeglijk, onveranderlijk en altijd aanwezig. Zij is er nimmer niet. Die ultieme waarheid is niet onderhevig aan de wetten van voortplanting en ontwikkeling en aan processen van groei en van verval. Zij is als het stille punt in het midden van de as in een wiel. Het wiel draait en draait maar het stille punt blijft altijd stil. In feite draagt dat stille punt – en verdraagt het – de beweging. Dat stille punt in de as van een wiel draagt en verdraagt de beweging dus van het wiel. Hetzelfde geldt voor het stille punt van waaruit de hele schepping en de hele kosmos oprijst. De schepping is immers ook een proces en dus een beweging die cirkelvormig verloopt. Dit geldt zowel voor de macrokosmos zoals die vanuit de astronomie wordt bestudeerd alsook voor de microkosmos van atomaire en subatomaire structuren. Alles rijst op vanuit dat stille punt en keert er uiteindelijk weer in terug zoals een wiel ook op gang komt om tenslotte weer tot stilstand te komen.

Het universum is per definitie een eenheid. Het Latijnse woord 'universum' betekent zelf immers: gekeerd naar of gericht op het Ene. Gericht zijn op het Ene betekent een wezensstaat die op het Ene is gericht, omdat binnen die wezensstaat veelvoudigheid mogelijk is. Universeel zijn is dus gericht zijn op het Ene en tevens aanvaarden dat er in werkelijkheid alleen sprake kan zijn van één grote eenheid, één gezamenlijkheid. Het hele idee van 'privé' staat haaks op dit idee. Natuurlijk is er sprake van een persoonlijke ontwikkeling en van de wensen en verlangens die daarbij horen. Maar zelfs die persoonlijke wensen en verlangens zijn steeds gebed in één grote gezamenlijkheid of

eenheid. Het is als met een gezin. De individuele leden hebben hun persoonlijke lifestyle, maar zij worden omvat en begrensd door de grotere eenheid van het gezin. De individuele leden van het gezin zullen geheel en al rekening moeten houden met het gezin. Het gezin bepaalt de grenzen van de mogelijkheden en niet de persoon. Op precies dezelfde wijze is de hele mensheid als één groot gezin. Die mensheid bepaalt de grenzen van onze mogelijkheden. We zullen dus menselijk moeten blijven en niet onmenselijk tekeer moeten gaan of ons als beesten of dieren gaan gedragen. Dit is de betekenis van de wet van één: het kleinere vindt altijd zijn taak en zijn vervulling in het grotere en niet omgekeerd. Alles lost op in eenheid. Eenheid is de ultieme werkelijkheid.

Uit het Bijbelse Boek der Spreuken (8:22-36) vernemen we:

*De Heer schiep mij aan het begin van zijn weg,
nog voor zijn werken, van oudsher
vanaf het begin, voordat de aarde ontstond.
Ik ben al ontstaan toen er nog geen oceaan was,
toen er nog geen bronnen waren, rijk aan water.
Voordat de bergen werden neergezet,
nog eerder dan de heuvels, ben ik ontstaan.
Hij had de aarde en de velden nog niet gemaakt,
zelfs niet de elementen van de wereld.
Ik was erbij toen Hij de hemel op zijn plaats zette,
toen Hij een boog spande over de oceaan,
en daarboven het machtige wolkengewelf zette;
toen Hij de geweldige bronnen van de oceaan maakte
en de zee haar grens gaf,
zodat het water zijn geboden niet overtrad,
en toen Hij de grondvesten van de aarde bouwde.
Ik stond als uitvoerster aan zijn zijde,
en ik was zijn vreugde, mij dag in dag uit
verheugend voor zijn aangezicht, steeds weer,
mij verheugend over zijn aardrijk
en ik vond mijn vreugde bij de mensen.*

Op grond van de eenvoudige wet van eenheid kunnen we tot de conclusie komen dat er zoiets moet zijn als een Absolute bron van waaruit alle beweging, inclusief de schepping zelf, oprijst. Dat Absolute beginpunt is onveranderlijk, altijd aanwezig, onbegrensd en voorbij tijd, vorm en materie.

Dit is de transcendente werkelijkheid. Alle wetten en wetmatigheden vinden hier hun oorsprong. Alle materie komt hieruit voort. Omdat alles voortkomt uit een eenheid die onbegrensd is, een onbegrensd 'zijn', is ook de oorsprong van de schepping eenvoudig evenals de wetten die het ontstaan reguleren ook. Bovendien vormen die eenvoudige fundamentele wetten het fundament van ons eigen bestaan als individu.

In het prachtige Engelse mystieke geschrift (plm 1380 n.Chr) *The Cloud of Unknowing* (de wolk van niet-weten) lezen we in hoofdstuk 68:

Lichamelijk nergens zijn is geestelijk overal zijn. Zorg er daarom goed voor dat je geestelijk werk nergens aan het stoffelijke raakt; dan zul je merken dat je geestelijk bent waar datgene is waarop je vrijwillig je geest richt, zoals je lichaam daar is waar je lichamelijk bent. En ofschoon je natuurlijke interesse daarin niets van haar gading kan vinden – want die vindt dat je maar niets doet – toch moet je doorgaan met dit niets-doen, op voorwaarde dat je het doet uit liefde tot God. Geef daarom niet op, maar werk ijverig aan dit niets, met een waakzame wil en verlangen om God te bezitten, die door niemand wordt gekend. Ik verzeker je dat ik op deze wijze worstelend met dat duistere niets liever lichamelijk 'nergens' zou willen zijn, dan dat ik een zo grote 'heer' zou wezen die het zich kon veroorloven letterlijk overal te zijn waar het hem beliefdde en van alles te genieten als was het zijn eigendom.

Laat dit 'overal' en 'alles' los in ruil voor dit 'nergens' en dit 'niets'. Bekommer je er niet om als je verstand dit 'niets' niet kan begrijpen, want ik houd er daarom des te meer van. Het is zoiets kostbaars in zichzelf, dat het verstand het geen recht doet. Dit 'niets' kan beter worden aangevoeld dan ingezien, want het is volkomen duister en verborgen voor hen die er nog maar weinig naar gekeken hebben. Nochtans – om het nog beter te zeggen – het is zo'n overweldigend geestelijk licht dat degene die het ervaart er meer door verblind wordt dan door de duisternis of door het ontbreken van natuurlijk licht. Wie durft het dan 'niets' te noemen? Onze uiterlijke mens natuurlijk, maar niet de innerlijke mens. Als innerlijke mens noemen wij het 'alles', want wij leren hierdoor het geheim van alle dingen kennen, stoffelijke zowel als geestelijke, zonder dat we elk ding apart hoeven te beschouwen.

B. De wet van drie krachten ('De wet van drie')

Een volgende wetmatigheid van universele betekenis is dat iedere gebeurtenis of ondervinding die we ervaren voortkomt uit de interactie van drie krachten: actief, passief en neutraliserend. Dit principe is welbekend uit de elektriciteitsleer en uit de atomaire structuur en is de weerspiegeling van een kosmisch gegeven. Het triniteitbeginsel, de leer van de drie-eenheid is eveneens gebaseerd op dit principe. Deze wet die zegt dat iedere gebeurtenis ontstaat door inwerking van drie krachten op elkaar zullen we de wet van drie krachten noemen. We kunnen de uitwerking van deze wetmatigheid natuurlijk overal om ons heen zien.

In de eerste plaats is er het feit van het 'om ons heen kijken' als zodanig. Ook hier kunnen we drie elementen beschouwen die als krachten op elkaar inwerken:

- de waarnemer, als actieve kracht
- het waargenomen (object) als passieve kracht
- de waarneming die beide polen met elkaar verbindt, zodat een stroom ontstaat die erop is gericht de apartheid tussen subject en object op te heffen, bijvoorbeeld door kennis en begrip, of door liefde en compassie of anderszins.

Een ander welbekend voorbeeld is een benzinemotor. Er is de zuiger met de zuigerringen die gasdicht langs de cilinderkamer op en neer beweegt door de ontbranding van een gasmengsel waarna de verbrandingsgassen via de kleppen worden afgevoerd naar de uitlaatpijp. Deze beweging is echter alleen mogelijk dankzij een flinterdun laagje olie dat het mogelijk maakt dat de zuiger op en neer beweegt terwijl de kamer toch gasdicht afgesloten blijft. De olie werkt hier als smeermiddel die de beweging mogelijk maakt, de derde kracht die als zodanig 'neutraal' is en het spanningsveld tussen actief en passief helpt opheffen. De olie zelf neemt niet deel aan de verbranding. Als dit wel gebeurt komt er een grote wolk verbrande olie uit de uitlaatpijp en is de motor aan revisie toe. De olie maakt de beweging mogelijk, maar doet er zelf niet aan mee. De zuiger symboliseert het actieve principe en de cilinder het passieve.

Hetzelfde geldt voor het waarnemen. Een waarneming als zodanig is neutraal en is een stil toekijken, observeren. De waarneming omvat goed en slecht, leuk en niet-leuk en alle andere paren van tegenstelling, zoals de zon ook

zonder voorkeur of afkeer haar licht op alles en iedereen laat schijnen. Het bijbelse scheppingsverhaal zegt hierover:

Maar van de boom van kennis van goed en kwaad zult gij niet eten want als ge daarvan eet zult ge dood sterven. (Genesis 2,17).

We kunnen zien dat de derde of neutraliserende kracht in werking treedt zodra er een polariteit ontstaat tussen actief en passief, zodra actief en passief bij elkaar komen en elkaar gaan beïnvloeden. Als we goed gaan waarnemen zullen we gaan opmerken dat het punt van interactie steeds heel precies te vinden is en wanneer ons waarnemingsvermogen zich op dat punt gaat richten, opent zich een geheel nieuwe wereld vol inzicht en begrip zolang de geest de waarneming niet blokkeert met allerlei vooropgezette meningen, aannames, gevoelens en veronderstellingen. Het kunnen vinden van dit 'derde punt' waar de twee krachten (actief en passief) bij elkaar komen en de derde kracht (neutraliserend) oprijst is de eerste grote stap op de weg van menselijke ontwikkeling. Menselijke ontwikkeling is een pad van ontwikkeling van bewustzijn waardoor de mens groeit in al zijn vermogens en in menselijkheid. Steeds opnieuw blijkt echter dat we dit 'derde punt' heel gemakkelijk over het hoofd zien, omdat we met onze gedachten en onze geest 'er niet bij zijn'. Als we willen ontdekken hoe deze wet van drie krachten ('wet van drie') in alle omstandigheden en overal werkzaam is, zullen we ons moeten gaan oefenen in waarnemen. Waarnemen is in de eerste plaats een kwestie van de aandacht richten en toe te kijken zonder een oordeel te vellen. Dan zullen we die neutraliserende factor overal ontdekken. In het bijbelse scheppingsverhaal is de derde of neutraliserende kracht 'de Geest van God die op de wateren zweefde'. In het nieuwe testament vinden we deze derde kracht terug als de 'Heilige Geest' waarvan Jezus zegt *dat Ik die zenden zal*. Bijvoorbeeld in Johannes 16,13 lezen we:

Maar wanneer Die zal gekomen zijn, namelijk de Geest der waarheid, Hij zal u in al de waarheid leiden; want Hij zal van zichzelf niet spreken, maar zo wat Hij zal gehoord hebben, zal Hij spreken...

De wet van één en de wet van drie samen

We hebben overwogen hoe alles vanuit één punt, het Ene zonder tweede, samenkomt en tot datzelfde Ene punt terugkeert. In feite wordt alles geheel omvat door dat Ene. Altijd en overal. Het is er altijd. Het is er nooit niet. Dit is de wet van eenheid, de werkelijkheid van het Ene. Uit de diverse scheppingsverhalen vernemen we dat er vervolgens een scheppende wil

oprijst in dat Ene. Die scheppende wil wordt dan het creatieve beginsel waar de schepping een aanvang neemt. De Bijbel zegt hiervan:

In den beginne schiep God den hemel en de aarde.

De aarde nu was woest en ledig, en duisternis was op den afgrond; en de Geest Gods zweefde op de wateren.

En God zeide: Daar zij licht! en daar werd licht. (Genesis, I, 1:2)

Wanneer deze scheppende wil geuit wordt, komt de schepping tot bestaan. Het is als met een toverspreuk: het uitspreken van de spreuk of het woord doen de naam en vorm ('het ding') ontstaan. Dit wordt bedoeld met: En God zeide: Daar zij licht! En daar werd licht. Wanneer het woord weer wordt teruggenomen, wordt het gevolg ervan (de schepping van naam en vorm) ook teruggenomen. In feite is er niets gebeurd, want het bewustzijn dat de basis of grondslag is van het geheel blijft geheel onaangedaan. Het is net als met een film die op een scherm wordt geprojecteerd. Na afloop van de film blijft het scherm gewoon wat het altijd al was: voor, tijdens en na de film: het scherm blijft het scherm en wordt niet beïnvloed door de film. Die scheppende wil wordt ook de Geest Gods genoemd 'die op de wateren zweefde'. Die Geest is de geest der waarheid, die ons in herinnering brengt dat de polariteit van actief en passief in werkelijkheid niet bestaat en dat de waarheid de werkelijkheid van het Ene is, zonder iets anders. Zij is de herinnering aan de wet van één: er is maar één werkelijkheid. Als er dus twee werkelijkheden lijken te zijn of zelfs meer, dan kijken we naar een gelaagdheid en dus een hiërarchische ordening. De werkelijkheid voor een koe is een andere werkelijkheid dan die voor een huispoes of voor een politieagent enz. De verschillen liggen in de gelaagdheid. In feite is alles gelaagd en is er géén nevenschikking, géén nivellering. De schijnwerkelijkheid van wat 'deze wereld' wordt genoemd is een illusie en een droom. In een droom kun je natuurlijk doen en laten wat je wil. Je kunt ook alles nivelleren en gelijkschakelen, maar in werkelijkheid is dat onmogelijk. De enige gelijkschakeling die er is, is in het Ene zonder tweede; het Absolute of de ultieme bron. Omdat alles voortkomt uit de scheppende wil zelf en de scheppende wil de geest van de werkelijkheid (of de waarheid) is, betekent dit tevens dat alle andere wensen en verlangens een uitvloeisel zijn van deze ene wens, van dit ene verlangen. Het betekent óók dat ieder menselijk wezen deze wil om de werkelijkheid te kennen in zich draagt. Die wil is de wil van waarheidslievendheid.

Alles in de schepping komt voort uit de scheppende wil zelf en keert daarin weer terug. Deze wil 'blaast' door alle dingen heen en draagt de levensadem bij zich. Alles in de schepping is een weerspiegeling van die wil. Naarmate de weerspiegeling ervan intenser en helderder wordt, zal de plaats van dat wezen veranderen, zodat het wezen in statuur en gewicht toeneemt. De scheppende wil uit zich door woorden als toverspreuken uit te spreken waardoor naam en vorm oprijzen, als in een film. Als het innerlijk oor helder is en het luisteren zuiver, is het mogelijk om met de klank van de dingen zelf in contact te komen en de harmonie der sferen te horen. Jezus doelt hier op wanneer hij zegt: ze hebben oren en horen niet en ogen en zien niet enz. Wanneer we niet meer kunnen waarnemen hoe de dingen werkelijk zijn, blijven we natuurlijk ook verstoken van de kennis en informatie over hoe de dingen werkelijk zijn. Dan tasten we als blinden in het duister en dan is al heel gemakkelijk éénoog koning.

Iedere schepping en iedere creatieve activiteit begint met een klank, een woord. In het allereerste begin is die klank slechts in het ongemantefesteerde aanwezig. Zodra het woord of de klank wordt uitgesproken, is de manifestatie ervan aanwezig. In het menselijke systeem gaat het niet anders, want de mens is geschapen naar Gods beeld en gelijkenis. Het gebeurt alleen op microniveau. Alleen wanneer de mens ontwaakt en besluit op te staan, zal hij wakker worden voor deze kosmische dimensie van de schepping. Dan is het alsof hij uit de doden is opgestaan. In die eerste klank is alle kennis aanwezig die nodig is om wat tot manifestatie kwam te laten groeien, te voeden en uiteindelijk weer terug te laten keren. Hetzelfde geldt voor de mens als universeel wezen. Ook de mens is ooit in de schepping 'neergezet' en heeft een reis af te leggen. De kennis van die reis dragen we allemaal bij ons. De uitdaging is om die kennis te verwerklijken. Wanneer dat is gebeurt, zijn we weer terug bij 'af'. Dan hebben we een fijne film gezien en kunnen we gerust naar huis.

Meister Eckhart stelt de retorische vraag *wat God in de hemel doet?*

Mij werd gevraagd wat God doet in het hemelrijk? Nu zeg ik: Hij heeft zijn zoon eeuwiglijk gebaard en baart hem ook nu en zal hem steeds blijven baren. Zo heeft de vader het kraambed – als Moeder – in iedere goede ziel. Zalig is de mens en zeer zalig die de hemelse Vader in zijn ziel wiegen zal. Kan zij het Hem hier goed geven, dan zal zij in het eeuwige leven van Hem veel genieten... want deze geboorte gebeurt

nog heden ten dage in een goede en liefhebbende ziel en dit is God meer vreugde, dan toen Hij hemel en aarde schiep.

Men zegt dat de schepping tot stand komt 'omdat de schepper er vreugde aan beleeft'. Het is net als met een spel. Ondanks dat er winnaars en verliezers zullen zijn, doen we allemaal mee aan zo'n spel, omdat we er vreugde aan beleven. Die vreugde is de natuurlijke kwaliteit van ons allemaal en dus ook van de schepper. Die vreugde wordt gelukzaligheid genoemd. Die vreugde kan alleen maar worden gekend, omdat die vreugde tegelijkertijd de kennis en de intelligentie is en ook het bewustzijn zelf. Zo zijn er drie aspecten van het Absolute die in en door de schepping tot uiting worden gebracht:

- bewustzijn
- kennis en intelligentie
- gelukzaligheid en vreugde.

Deze drie aspecten zijn altijd en overal te vinden. Wie deze drie aspecten altijd en overal ontwaart, is werkelijk wijs geworden. De werkelijkheid van de schepping houdt dus in dat de hele schepping een uitdrukking is van deze sat (bewustzijn) – *cit* (kennis en intelligentie) – *ânanda* (gelukzaligheid). Situaties kennen geen zelfstandig bestaan. Zij vormen altijd onderdeel van een veel groter geheel. De 'bedoeling' van het uiteindelijke grote geheel is om altijd en overal die sat-*cit-ânanda* uit te drukken. Wie oren heeft om te horen, die hore.

C. De Wet van Zeven

De volgende universele wet die werkzaam is de wet van zeven of de wet van de octaven. Het bijbelse scheppingsverhaal verwoordt dit door het ontstaan van de schepping te beschrijven als een proces van zeven stappen ('dagen'). In het bijbelse boek 'Spreuken' lezen we in Hoofdstuk 9,1:

De opperste Wijsheid heeft Haar huis gebouwd; Zij heeft Haar zeven pilaren gehouwen.

De inwerking van de drie krachten op elkaar, wanneer ze eenmaal in één punt of in één veld bij elkaar komen, brengt een gebeurtenis voort. De wet van zeven of de wet van de octaven reguleert de ontwikkeling van zo'n gebeurtenis in een reeks van opvolgende gebeurtenissen, als een lijn van oorzaak en gevolg. Zo rijst de ene gebeurtenis op uit een andere en omgekeerd. Iedere procesgang, iedere ontwikkeling vindt haar basis in de gelijktijdige werking van deze drie wetten:

- de wet van één
- de wet van drie
- de wet van zeven

Bovendien valt iedere gebeurtenis vrijwel altijd te ontleden in een procesgang die tot die gebeurtenis heeft geleid. Om de zuiger in een cilinder te laten bewegen is een groot aantal van bijkomende gebeurtenissen noodzakelijk om de zuiger één slag te laten maken. De onderlinge afhankelijkheid binnen het geheel is totaal. Iedere gebeurtenis is het resultaat van een zeer groot samenspel van dingen binnen het geheel dat kosmos heet. De wet van de octaven is een wetmatigheid die gebaseerd is op het feit dat alles in dit universum te herleiden valt tot trillingen en dus een trillingsgetal of frequentie heeft. Neem bijvoorbeeld de cirkelgang van de aarde rond de zon. Die cirkelgang wordt in een periode van een jaar volbracht en vertegenwoordigt dus een trilling van één cyclus per jaar. Materie is overal in trilling. Fijne substanties hebben een hoge frequentie en mindere fijnere substanties hebben een lagere frequentie. Hoe dichter een substantie hoe lager de frequentie en hoe moeilijker het wordt om binnen zo'n substantie een beweging tot stand te brengen. De overgang van de ene frequentie naar een hoger frequentie getal wordt gereguleerd door de wet van de octaven, de wet van zeven. De beweging van een lagere frequentie naar een hogere frequentie geeft een stijgend octaaf en de beweging van een hogere frequentie naar een lagere geeft een dalend octaaf. De meeste creatieve processen waarbij van grovere grondstoffen een afgewerkt product wordt gemaakt of zelfs een kunstwerk maken gebruik van een stijgend octaaf. Een dalend octaaf reguleert de processen van ontbinding en van teruggang of verval.

Vanuit het gezichtspunt van bewustzijn en van intelligentie kunnen we aan de hand van de Wet van zeven het niveau van bewustzijn en de mate van intelligentie aflezen. Een intelligente en flexibele geest is aanmerkelijk sneller dan de trage geest van iemand die (slaap)dronken is. Een ander aspect van het bewustzijn en de intelligentie die een mens ter beschikking kunnen staan is dat het niveau of de staat ervan kan veranderen. Een mens kan zich dus bewegen tussen verschillende bewustzijns- en intelligentieniveaus, zoals je ook een toonladder op en af kunt gaan. Uit de muziekleer weten we dat er binnen het octaaf sprake is van een tweetal intervallen (tussen Mi en Fa en tussen Si en Do). Op deze punten is een speciale impuls van buitenaf nodig om het octaaf 'af' te kunnen maken. Het octaaf omvat acht noten en zeven

stappen. Het hele proces komt neer op een stapsgewijze verdubbeling van de frequentie van de grondtoon Do. Zo kunnen we dus spreken over een 'lage' Do en een 'hoge' Do, waarbij de 'hoge' Do een frequentie heeft die tweemaal zo hoog of groot is als die van de 'lage' Do. Als we een dalend octaaf beschouwen, is het frequentiegetal van de 'lage' Do de helft van die van de 'hoge' Do. De tussenliggende stappen worden gevormd door de noten van de toonladder: Re, Mi, Fa, Sol, La en Si. Hun frequentiegetal ligt tussen de frequenties van de 'lage' Do en van de 'hoge' Do. De 'hoge' Do is dus een octaaf hoger dan de lage 'Do'. Dit is gemakkelijk te herkennen, want wanneer je de 'lage' Do en 'hoge' Do tegelijk laat klinken is er een eenheid die geheel anders klinkt dan de relatie tussen de 'Do's en de andere noten van het octaaf of de toonladder. Hier klinken de Wet van Eén en de Wet van zeven samen.

De frequentieverhoudingen binnen het octaaf

De wet van zeven of de wet van de octaven zegt ons dat de ontwikkeling van een gebeurtenis (de procesgang ervan) zich niet langs een lineaire reeks voltrekt, maar dat iedere stap een specifieke regelmaat kent. Bovendien zijn er steeds impulsen van buitenaf noodzakelijk om het proces 'op koers te houden'. Hoe vaak betrappen we ons er niet op dat als we spaghetti wilden koken en eten, we tenslotte uitkomen op het eten van een moussakaschotel of van een boterham-met-kaas of iets dergelijks.

In de muzikaleer is het octaaf gedurende vele eeuwen bestudeerd en gebruikt. Bekend is dat de natuurkundige principes die aan het octaaf ten grondslag liggen (bijvoorbeeld de onderlinge frequentieverhoudingen) uitgebreid zijn bestudeerd en verkondigd door de Griekse wetenschapper Pythagoras (vijfde eeuw voor Christus). Het gaat hierbij niet om een theorie maar om natuurkundige wetmatigheden. Zij werden 'ontdekt' door heel zorgvuldige waarneming. Wat werd 'waargenomen' is dat er sprake is van zeven verschillende noten die in een bepaalde verhouding tot elkaar staan met een achtste noot die de dubbele frequentie heeft van de eerste noot.

Als we voor de eerste noot (de lage Do) een frequentie aanhouden van 360 trillingen per seconde dan heeft de volgende noot (de Re) een frequentie van 45 trillingen meer, dus 405 trillingen per seconde. De Mi heeft een kwart meer trillingen dan de grondnoot Do, dus 450 trillingen. Ten opzichte van de toename van het aantal trillingen in Re is de toename in Mi verdubbeld, maar ten opzichte van de Do is de toename met een kwart toegenomen. Ten

Aan deze getallenreeksen valt te zien dat de ontwikkeling van lage Do naar hoge Do niet gelijkmatig (lineair) is, maar dat iedere stap zijn eigen regel en maat heeft. Het eindresultaat is heel eenvoudig: een verdubbeling. Van één wordt twee gemaakt. Het innerlijke proces om daar te komen is echter aanzienlijk ingewikkelder. Zoals gezegd beheerst de wet van de octaven (de wet van zeven) zowel het proces van schepping en opbouw alsook de processen van verval en ontbinding.

Als we de ontwikkelingen om ons heen zo zouden kunnen beschouwen, zal ons begrip en inzicht aanzienlijk veranderen en kosmischer worden. Het eindresultaat is de verbluffende eenvoud van de verdubbeling van één naar twee of de halvering van twee naar één. Het proces zelf is echter rijkgeschakeerd. De wet van drie is de wet die ons voorhoudt dat iedere gebeurtenis voortkomt uit de interactie van drie krachten. De neutraliserende kracht werkt daarbij als een katalysator die zelf niet aan het proces meedoet, maar het proces of de gebeurtenis wel mogelijk maakt. Wanneer we toekijken en waarnemen is het waarnemen zelf de derde kracht in het spanningsveld tussen waarnemer (subject) en het waargenomene (object). Het maakt een groot verschil om neutraal te leren toekijken. Dan wordt de mens zelf een neutraliserende kracht die alles mogelijk maakt, als een katalysator.

De werking van deze drie fundamentele en universele wetten kan door waarneming worden onderkend en begrepen. Wanneer hun werking werkelijk begrepen wordt, zullen deze wetten gaan werken als een routekaart voor onze verdere ontwikkeling als mens naar steeds fijnere niveaus van intelligentie, creativiteit en wijsheid. De wet van één zegt heel eenvoudig dat er slechts één werkelijkheid is: die van het Absolute dat onbegrensd is. De wet van drie houdt ons voor dat iedere gebeurtenis het resultaat is van de interactie op een bepaald punt of in een veld van drie krachten: actief, passief en neutraliserend. De neutraliserende kracht werkt daarbij als een katalysator. De wet van zeven zegt ons dat een procesmatige ontwikkeling weliswaar in stappen gaat, maar dat die stappen zich niet lineair ontwikkelen maar sprongsgewijs en dan weer terug. Bovendien toont de zeven aan dat er allerlei blokkades en hindernissen zijn die 'genomen' moeten worden.

Hoofdstuk 3

De wet van drie als spanningsveld voor ontwikkeling

Als we verder willen doordringen in het begrip en inzicht van het enneagram zoals Gurdjieff het heeft uitgelegd, zullen we voortdurend moeten kijken naar de praktische gevolgen van wat we waarnemen. Zoals gezegd zijn er drie fundamentele wetten die aan het begin van het scheppingsproces staan en die het geheel schragen en onderhouden. Deze drie wetten zijn de wet van één, de wet van drie en de wet van zeven. De wet van eenheid zegt ons in alle eenvoud dat er slechts één waarheid kan zijn, één werkelijkheid. Natuurlijk is de ervaring of de ondervinding van die waarheid héél verschillend en persoonlijk. Vanuit het persoonlijke standpunt bekeken zijn er minstens 6 miljard waarheden. Wat is dán de waarheid? De ondervinding van iets dat zelf onveranderlijk is en één. De ultieme waarheid of werkelijkheid is datgene waar alles uit is voortgekomen: het onbegrensde. In het onbegrensde is geen enkele polariteit, geen enkele dualiteit, laat staan verscheidenheid of veelvoudigheid. Het onbegrensde IS. Meer kun je er niet over zeggen.

Waarheidsvinding

Als we wakker worden, gaan we inzien dat het grootste deel van ons leven zich afspeelt in het platte vlak van eindeloos veel spanningsvelden die zich vrijwel steeds eindeloos lijken te herhalen in steeds een andere vorm, en rijst de vraag op of er wellicht iets is dat we missen. Wat we missen is het vermogen om neutraal, zonder vooropgezette meningen en projecties van onze eigen ideeën, waar te nemen. In praktische termen zou je kunnen zeggen: wat we missen is een oog hoe de dingen werkelijk in elkaar zitten of zijn. Wat we missen is de waarheid omtrent de dingen die gebeuren. Als we hiervoor wakker worden en inzien dat we geen idee hebben over de echte werkelijkheid en dus ook geen idee hebben over wat de waarheid dan wel is, rijst een verlangen op om die werkelijkheid te gaan ontdekken. Die werkelijkheid opent ons dan de ogen voor de waarheid. Dat waarheidsverlangen is overigens een diep geworteld en wezenlijk verlangen dat ligt opgeslagen in de essentie van ieder menselijk wezen. Ieder menselijk wezen wenst de waarheid te kennen. Door een groot vergeten dat als een sluier over onze geest is heengelegd, weten we echter allang niet meer hoe we bij die waarheid kunnen komen en wat die waarheid dan wel is. Eén ding is zeker: Sokrates hield ons reeds voor – en werd ervoor tot de gifbeker veroordeeld – dat de mens zelf goddelijk is en onsterfelijk. Dat is de waarheid

omtrent de mens zelf. De meest voor de hand liggende stap is dus dat we op zijn minst zouden kunnen leren hoe we de verbinding met onze eigen goddelijkheid en onsterfelijkheid kunnen herstellen en hoe we naar de dingen vanuit dat standpunt kunnen gaan kijken. Waarnemen vanuit een tijdloos en onsterfelijk standpunt is de basis voor echte wijsheid.

Meestal vinden we het niet moeilijk om de actieve en de passieve kracht in een situatie te ontdekken. Maar de neutraliserende kracht, de derde kracht, die vanuit het toppunt oprijst, ontgaat ons maar al te vaak. Juist in die derde kracht ligt ons transformerende vermogen opgesloten. Dit is niet moeilijk te begrijpen als we bedenken dat voor waarnemen ruimte nodig is. In bekrompenheid en benepenheid of in de afgescheidenheid van een geïsoleerd bestaan vol jaloezie, wraakzucht en innerlijke twijfel is weinig ruimte, weinig ruimhartigheid. Zonder ruimhartigheid zal men onmogelijk overal allerlei blokkades en weerstanden kunnen heenstappen. De negatieve, duistere, kant in ons weegt dan heel zwaar en houdt ons vast in onze eigen innerlijke gevangenis. Bevrijding en verlossing gaan over onze eigen uittocht uit deze gevangenschap. We zullen moeten leren kijken naar ons zelf en van daaruit tot zelfonderzoek komen. Zelfonderzoek toont de mens aan wat hem of haar bindt en vasthoudt. Alleen wanneer dat bekend is en onder ogen wordt gezien, ontstaat de kans of de mogelijkheid er uit te komen, bijvoorbeeld door om hulp te roepen, omdat je 'in de put zit'. Ruimhartigheid, geduld, vrijgevigheid, vergevensgezindheid zijn allemaal vormen van deze derde kracht die ons helpen de polariteit van een innerlijke gespletenheid en tegenstrijdigheid te overbruggen. Vroeger zou deze neutraliserende of derde kracht deugdzaamheid of kortweg *deugd* worden genoemd. Is het niet merkwaardig dat dit woord in ons hedendaagse taalgebruik zó heeft afgedaan? Zoals gezegd is de derde kracht als het flinterdunne laagje olie dat het mogelijk maakt dat de zuiger langs de cylinderwand beweegt. De olie zelf doet niet mee aan het proces, maar maakt het mogelijk. Dit is precies wat deugd doet en wat ondeugd voorkomt. In algemene termen kunnen we deze 'deugd' die in het waarnemen oprijst als transformerend vermogen en als (zelf)kennis betitelen als *liefde*. Er is een heel bekende passage van de apostel Paulus in zijn eerste brief aan de gemeente van Korinthe:

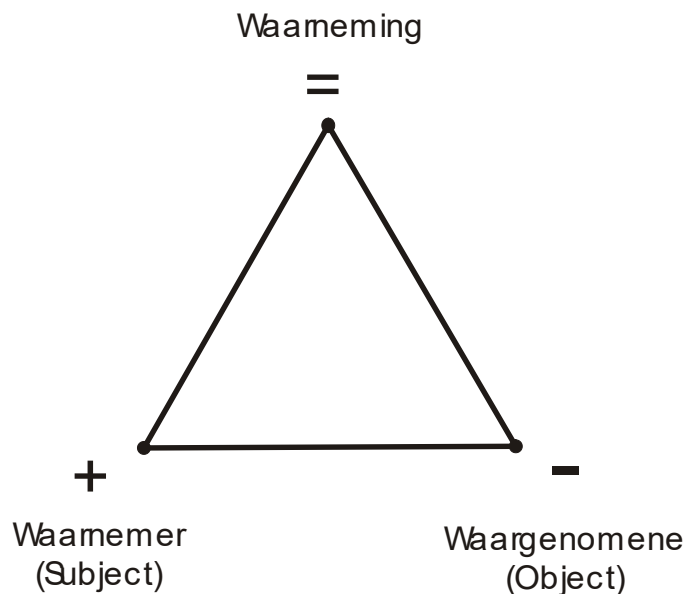
Al ware het, dat ik met de tongen der mensen en der engelen sprak, maar had de liefde niet, ik ware schallend koper of een rinkelende cimbaal. Al ware het, dat ik profetische gaven had, en alle geheimenissen en alles, wat te weten is, wist, en al het geloof had, zodat

ik bergen verzetten, maar ik had de liefde niet, ik ware niets. Al ware het, dat ik al wat ik heb tot spijs uitdeelde, en al ware het, dat ik mijn lichaam gaf om te worden verbrand, maar had de liefde niet, het baatte mij niets. De liefde is lankmoedig, de liefde is goedertieren, zij is niet afgunstig, de liefde praalt niet, zij is niet opgeblazen, zij kwetst niemands gevoel, zij zoekt zichzelf niet, zij wordt niet verbitterd, zij rekent het kwade niet toe. Zij is niet blijde over ongerechtigheid, maar zij is blijde met de waarheid. Alles bedekt zij, alles gelooft zij, alles hoopt zij, alles verdraagt zij. De liefde vergaat nimmermeer; maar profetieën, zij zullen afgedaan hebben; tongen, zij zullen verstommen; kennis, zij zal afgedaan hebben. Want onvolkomen is ons kennen en onvolkomen ons profeteren. Doch, als het volmaakte komt, zal het onvolkomene afgedaan hebben. Toen ik een kind was, sprak ik als een kind, voelde ik als een kind, overlegde ik als een kind. Nu ik een man ben geworden, heb ik afgelegd wat kinderlijk was. Want nu zien wij nog door een spiegel, in raadselen, doch straks van aangezicht tot aangezicht. Nu ken ik onvolkomen, maar dan zal ik ten volle kennen, zoals ik zelf gekend ben. Zo blijven dan: Geloof, hoop en liefde, deze drie, maar de meeste van deze is de liefde.

De wens om de waarheid of de werkelijkheid te ontdekken blijft de wezenlijke wens die in ieder mens aanwezig is. Het waarheidsverlangen, de liefde tot de waarheid geeft de mens het motiverende vermogen en daarmee de kracht om werkelijk het pad van menselijke ontwikkeling te bewandelen. Gurdjieff wijst ons er op dat er altijd impulsen te vinden zijn die deze wens in individuele mensen kunnen activeren waardoor zij op zoek gaan. Zij gaan dan op zoek naar een opleiding en een scholing om weer te leren hoe zij met die waarheidswens kunnen omgaan en hoe zij die wens ter harte kunnen nemen. Wie echt zoekt, zal ongetwijfeld de hulp die gevraagd wordt, vinden. De waarheid en de werkelijkheid schragen de hele schepping en zijn dus altijd beschikbaar om de helpende hand te bieden aan diegenen die haar zoeken. Het is hoog tijd dat mensen op zoek gaan naar die werkelijkheid en weer leren waar te nemen. Dat wil zeggen dat we weer gaan leren hoe we van onze zintuigen op een verstandige manier gebruik dienen te maken. Het is duidelijk dat maat houden en verstillings hierbij noodzakelijke elementen zijn.

De wet van drie luidt dat bij iedere gebeurtenis steeds drie krachten werkzaam zijn: een actieve, een passieve en een neutraliserende kracht. De actieve en passieve krachten zijn ons welbekend en we hebben er zelfs een gezegde over: actie is reactie. Het betekent dat iedere actie een reactie

tegenkomt of oproept die energetisch gelijkwaardig is aan de actie. In de dualiteit van het polaire spanningsveld tussen actief en passief of tussen plus en min zal weinig of niets gebeuren als er niet een derde kracht in het spel komt die de actieve of de passieve kant te hulp schiet waardoor een beweging kan plaatsvinden. In grammaticale zin kunnen we dit krachtenveld uitdrukken als:

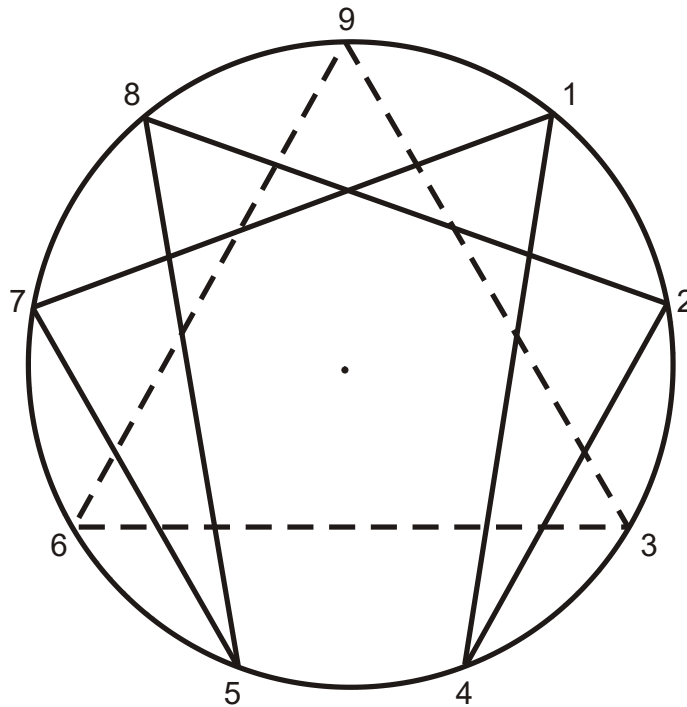

Het is duidelijk dat als er slechts sprake is van een subject en een object zonder dat er sprake is van een echte waarneming er geen relatie ontstaat tussen subject en object en er geen informatiestroom optreedt noch enige andere stroom. De relatie tussen subject en object is in feite afhankelijk van de kwaliteit van de waarneming. Dit is welbekend. Want in een depressie zie je de dingen heel anders dan als je ergens 'vol' van bent. Zolang de waarneming slechts heel gedeeltelijk functioneert en sterk gekleurd is, zoals het meestal het geval is, zullen subject en object grotendeels langs elkaar heen leven en afgescheiden zijn. Ook dit is geen onbekend verschijnsel. Hoe vaak leven we niet langs elkaar heen, omdat we elkaar eenvoudig niet zien staan? De 'kingmaker' is dus de waarneming zelf.

Het waarnemen

De kunst van waarnemen is dus om een soort neutraliteit te bewaren waardoor de neutraliserende kracht haar werk kan doen en door het menselijke systeem kan stromen naar waar een actie plaats moet vinden en een gebeurtenis ontstaat. Dit wil geenszins zeggen dat de mens zijn 'blik op

oneindig' dient te houden en er 'niet bij is'. Integendeel, wanneer dat gebeurt, vindt er in feite geen of nauwelijks waarneming plaats, maar is er slechts sprake van een herhaling van vooropgezette meningen. Een gebeurtenis zal dan sterk de neiging hebben zich te herhalen. Ook dit 'déjà vu' verschijnsel is ons allemaal heel bekend. Wat er in werkelijkheid gebeurt wanneer we in staat zijn om te blijven toekijken zonder onze persoonlijke meningen en vooropgezette ideeën ruim baan te geven en dominant te laten worden, is dat we voor onszelf de mogelijkheid scheppen om te zien wat er nu werkelijk aan de hand is. Met andere woorden: onze ogen gaan open voor de werkelijkheid en daarmee op wat waarachtig is en wat niet. Wat waarachtig is, is tevens redelijk en menselijk en het spreekt vanzelf dat je die lijn volgt en niet de leugen van onwetendheid. Hier is het begin van onderscheidingsvermogen dat in alle grote tradities beschouwd wordt als het kroonjuweel van menselijk vermogen. Het betekent evenmin dat er sprake is van een keuze tussen de ene pool en de andere, tussen plus en min, tussen yin en yang of tussen goed en slecht. Vanuit het neutraliserende standpunt wordt het spanningsveld tussen beide polen opgeheven en krijgen beide polen hun eigen functie en werkingssfeer. Zonder spiegel zul je je eigen spiegelbeeld niet kunnen waarnemen. Zonder slechteriken zijn er geen heiligen. Zonder honger zullen we voedsel nimmer kunnen waarderen, enzovoort. Vanuit dit neutraliserende standpunt gaat het dus niet om een keuze, maar om de juiste maat waarbij beide polen in hun eigen functionaliteit gerespecteerd en gewaardeerd worden. Iedere maatoverschrijding levert problemen op en dan is er een prijs die betaald moet worden. Als we nog een stap verder gaan en ons niet alleen in maatoverschrijding te buiten gaan maar – meestal als gevolg daarvan – elkaar ook nog 'niet meer zien staan', houdt de waarneming helemaal op en dan zijn we niet meer dan twee kemphanen geworden die alleen nog Ja – Nee kunnen roepen. Dan houdt de relatie op. Dit is wat de driehoek van het enneagram ons te vertellen heeft. Dan is er ook geen enneagram meer om ons verder te helpen. We zullen eerst weer moeten leren kijken, zodat we elkaar wel zien staan. Dit is de intelligente weg en de weg van menselijke ontwikkeling die het enneagram ons aangeeft met de gelijkzijdige driehoek die de punten 3, 6 en 9 verbindt:

Omdat de driehoek gelijkzijdig is, betekent dit dat de drie punten 3, 6 en 9 onderling uitwisselbaar zijn. Zij geven als het ware momenten aan in een proces waar de mens even 'afstand moet nemen' en naar zichzelf moet kijken en naar de wereld om hem of haar heen. De drie punten geven momenten aan van reflectie, van contemplatie en 'van tot jezelf komen'. Juist door die momenten bouw je aan de kans om tot transformatie te komen. Een ander kan niet voor jou transformeren, evenmin als een ander voor ons kan eten. Dat zullen we zelf moeten doen. Het enneagram leidt ons door een proces van innerlijke transformatie en ontwikkeling. Gurdjieff en Ouspensky houden ons voor dat er in dit verband zeven niveaus zijn van transformatie voor een mens. Het is duidelijk dat dit idee tevens aan de basis heeft gestaan van de negen typen die door Oscar Ichazo in de jaren zestig werden ontwikkeld. Het verschil is echter dat Gurdjieff en Ouspensky ons aantonen dat de zeven niveaus van ontwikkeling een hiërarchische ordening inhouden. De ordening is dus tenminste driedimensionaal, terwijl het schema van Ichazo naar het platte vlak is terugprojecteerd. Door die terugprojectie zijn de niveauverschillen weggevallen en kijken we naar een volkomen genivelleerd model waar ieder zijn eigen keuzen kan maken. Dit is het grote verschil met het systeem van Gurdjieff en Ouspensky die juist aantonen dat het transformeren naar de hogere niveaus van bestaan uitsluitend kan worden verwekelijkt door inspanning en door de nodige hulp van buitenaf in de vorm van een goede coach of gids.

De mystieke traditie: contemplatie

Rond het jaar 1200 ontstond aanvankelijk in de zuidelijke Nederlanden een ware explosie van religieus leven. De burgerij neemt in omvang en macht toe en de religie wordt gedemocratiseerd. Onderdeel van deze ontwikkeling is het gebruik van de landstaal, het Diets. Er ontstaat een religieuze volksbeweging van mensen die verlangen terug te keren naar het oorspronkelijke ideaal van de eerste christenen. Ze leven eenvoudig en stellen zich tevreden met de meest eenvoudige dingen. De meest bekende exponenten van deze beweging zijn de franciscanen en de cisterciënzers (de 'schiermonniken'). Naast deze mannelijke tak ontstaat ook een beweging van vrome vrouwen, de 'mulieres religiosae' die een verzameling vormen van allerlei verschillende groepen van zusters, reclusen en van vrouwen die al dan niet in afzondering een maagdelijk leven willen leiden omwille van Christus. De bekendste groepering is die van de Begijnen, die in de werkzaamheid van de bekende Hadewijch haar oorsprong vindt. Kenmerk van deze contemplatieve vroomheid is het begrip van de 'minne', dat een zodanig schouwen inhoudt dat de geest wordt opgenomen in een groter geheel. In dat grotere geheel open het hart zich vanzelf en wordt het door liefde en compassie overspoeld. Het is de meest directe en praktische manier om bij de liefde van Jezus Christus en de compassie van de Boeddha te komen. Is deze minne de goddelijke vervoering, mania, waar Plato over spreekt? Is deze minne de staat van samâdhi die we kennen uit de Vedânta-traditie?

Hadewijch zegt over deze minne:

Ach, lieve kind, zink met je ziel helemaal weg in Hem, ga in alle omstandigheden voorbij aan wat de minne niet is. Ach lieve, waarom heeft de minne je nog niet helemaal gegrepen en in de peilloze diepte meegesleurd? O wee, de minne is zo zoet! Waarom geef je je er niet helemaal aan over? Waarom raak je God zelf niet diep genoeg in het diepe van Zijn natuur, die zo ondoorgrondelijk is? Zoete minne, geef je ten volle aan God, om minne in minne.

Over contemplatie, het schouwen, zegt Jan van Ruusbroec:

Dit schouwen brengt ons in een geestelijke helderheid en zuiverheid die haar weerga niet kent. Het is een zeldzaam sieraad voor de mens, een hemelse bekroning en bovendien een eeuwig loon voor een goed en deugdzaam leven. Kennis en scherpzinnigheid zijn niet voldoende om tot dit schouwen te komen, noch welke oefening dan ook. Alleen

diegene die zich in de geest met God wil verenigen en die Hem met zichzelf wil verlichten, zal God zien en niemand anders. De goddelijke natuur blijft immer verborgen, maar is altijd werkzaam en kijkt altijd toe. De minne die uit die goddelijke natuur oprijst voegt zich naar de aard van iedere persoon en verkeert in het volle genot van de wezenlijke eenheid waarin ieder mens gevat wordt.

Beatrijs van Nazareth schrijft:

Soms gebeurt het dat de minne op zoete wijze in de ziel wordt gewekt, en vreugdevol tot leven komt en zichzelf in het hart doet gevoelen zonder enig toedoen van menselijk werk. Dan wordt het hart zo teder in minne aangeraakt, zo met begeerte getrokken, zo hartgrondig in minne omvat, zo krachtig met minne bedwongen, zo liefdevol in minne omhelsd, dat ze geheel en al met de minne verwonnen wordt. Hierin voelt zij een grote nabijheid van God, een geestelijke helderheid, een wonderlijke zaligheid, een edele vrijheid, een grote overmacht van sterke minne en een overvloedige volheid van één grote voldoening. Dan voelt zij dat al haar zinnen in de minne zijn en heel haar wil minne is geworden en dat zij zo diep in minne verzonken en verzwolgen is, dat zijzelf geheel minne is geworden.

(Uit: de zeven manieren van minne vert Jos Huls, ten Have, Baarn, 2002)

Een andere mystica, Margarita Porete, die in 1310 in Parijs op de brandstapel omkwam, omdat ze door de inquisitie tot 'ketter' was veroordeeld wijst op de betekenis van de drie punten van de driehoek als een doodgaan. Zoals de Vedânta traditie ons voorhoudt dat een mens driemaal geboren wordt, houdt de mystieke traditie ons voor dat de mens (de ziel) driemaal sterft:

De ziel ondergaat driemaal de dood. De eerste dood is de dood van een zondig leven. De tweede dood is de dood van de persoonlijkheid ('natuur'). De derde dood is de dood van de individualiteit, omdat de individuele ziel nu wordt opgenomen in God zelf.

(Uit: Miroir des simples âmes)

Hoofdstuk 4

De zeven niveaus van ontwikkeling (mannelijk)

Het enneagram is als een soort ontdekkingsreis naar de wereld van onszelf. We overwogen reeds dat Sokrates ons voorhoudt dat de mens zelf goddelijk is en onsterfelijk. In het Vedische systeem wordt dit het universele Zelf genoemd, *Brahman*, het onbegrensde. *Brahman* is de onbegrensde bron die alomvattend is en allesdoordringend en er toch los van staat. De menselijke uitdaging houdt in om de werkelijkheid van dit onbegrensde, *Brahman*, te ontdekken en in het eigen, persoonlijke, leven naar buiten uit te dragen. De werkelijkheid is het onbegrensde, *Brahman*, dat is de waarheid. Dit is het ultieme wijsheidsideaal dat in ieders hart ligt opgesloten. Dat wijsheidsideaal wordt gedragen door liefde voor de waarheid en door het verlangen die waarheid altijd en overal te doorgronden. Er is een kleine passage uit het Indische heldenepos Mahâbharata waar één van de grote leiders, grootvader Bhîshma genaamd, op zijn sterfbed een lange onderwijzing geeft. Hij zegt: *Datgene wat waarheid wordt genoemd, is in een zuivere en onvermengde vorm aanwezig in ieders hart. Voor wie een goed mens is, is waarheid een plicht. Waarheid is een eeuwige en tijdloze plicht. Men moet vol eerbied leren buigen voor de waarheid. Waarheid is de hoogste en uiteindelijke toevluchtplaats voor allen. Waarheid is plicht. Waarheid is boetedoening. Waarheid is Yoga. Waarheid is het onbegrensde. Men zegt dat waarheid een offer is van de hoogste orde. Alles berust op waarheid.*

Binnen de Vedische traditie wordt het scheppingsproces beschouwd als een drievoudige beweging van opbouw – onderhoud – oplossing. De opbouw en de oplossing zijn tegengesteld en het onderhoudende principe is het 'dragende' deel, de derde kracht. Opbouw en oplossing zijn als *yin* en *yang* en als ieder paar van tegengestelden. In menselijke zin kan deze tegenstelling worden uitgelegd als de tegenstelling tussen mannelijk en vrouwelijk, maar ook als de tegenstelling tussen intellectueel en emotioneel. Als we dus spreken over de zeven niveaus van mannelijke ontwikkeling, wil dit niet zeggen dat dit pad zich uitsluitend richt op mannen. Het mannelijke pad is een pad van ontwikkeling vanuit het intellect naar de emotie. Het vrouwelijke pad gaat omgekeerd: vanuit de emotionele wereld naar het intellect. Het is de linkerhelft en de rechterhelft in onszelf: en die zullen één zijn! Dat is de uitdaging van de ontwikkeling waarvan het enneagram een routekaart is. Het gaat om de evenwichtige en harmonische samenwerking

tussen deze twee delen: opbouw en oplossing, zodat ruimte ontstaat voor een nieuwe opbouw en een nieuwe oplossing. In plaats van verstopt en verkrampd te zijn in stress worden we creatief en blijven we bij onszelf, in evenwicht.

De basis: punt 0 of 9 van het enneagram, de Do

De doelstelling van het enneagram is om de waarheid, die versluierd gaat achter zeven sluiers, te ontsluiten, zodat zij in alle glorie en luister door het menselijke systeem naar buiten straalt. Deze versluierde waarheid is in zaadvorm in de essentie van ieder mens aanwezig. In termen van het muzikale octaaf (de diatonische toonladder) is zij de grond-Do die de basis is, de '0'-positie. Hier ontkiemt zij en dit proces kan heel lang duren. De Vedische traditie houdt ons voor dat de ziel door ontelbare belichamingen is heen gegaan alvorens in de menselijke belichaming haar 'springplank' te vinden om de thuisreis te aanvaarden. Maar ook in de menselijke belichaming heeft de ziel ontelbare geboorten en momenten van heengaan meegemaakt.

Zoals reeds eerder is opgemerkt is het idee van zeven niveaus van ontwikkeling heel oud. Het is terug te vinden in het yogasysteem van de Vedische wijsgeer Patañjali (plm 200 n.Chr) die weer inhaakt op de in de inleiding genoemde passage uit de *Yoga Vâsishtha*.

Het eerste niveau, mens nr 1, punt 1 van het enneagram, de noot Re

Wanneer dit zaad van waarheidslievendheid werkelijk tot ontkieming komt en gaat groeien is de eerste grote stap: de juiste wens en het juiste verlangen om die waarheid te verwerkelijken. Het is een hele grote stap vooruit ten opzichte van het '0'-niveau waar de menselijke uitdaging om de werkelijkheid te leren kennen slechts in zaadvorm aanwezig is. Hier is sprake van een ware transformatie. De transformatie houdt in dat een mens 'gefocust' raakt, een gevoel van richting krijgt en van daaruit richting gaat geven aan zijn of haar leven. Dit betekent dat alles wat een mens kan afleiden en afhouden van het verwerkelijken van de wens om de waarheid omtrent zichzelf te ontdekken, wegvalt. De eerste stap op het pad van ontwikkeling impliceert een zeefwerking, een vermogen om alles wat niet relevant is om de thuisreis te aanvaarden te laten liggen en zelfs achter je te laten. De eerste stap op het pad van ontwikkeling is om het verleden los te laten. Dit is waar Jezus op doelt wanneer de rijke jongeling bij hem komt en hem de vraag stelt wat hij moet doen om in het koninkrijk der hemelen te komen. Eerst geeft Jezus hem de standaardantwoorden, maar als de jongeling aandringt zegt hij plotseling:

als je werkelijk in het koninkrijk wilt komen, laat dan al je bezit los, geef het aan de armen en de wezen en volg Mij alleen. In de Bhagavad Gîtâ geeft Shrî Krishna keer op keer hetzelfde antwoord aan Arjuna.

In zekere zin zou je kunnen zeggen dat de eerste stap – het eerste niveau van ontwikkeling – de grootste stap is die een mens kan maken. Van een '0' wordt de mens een '1'! Rekenkundig is dat zelfs een onmogelijkheid: het getal 0 kan niet vermenigvuldigd worden, noch veranderen: het is en blijft 0. De transformatie van een '0' is rekenkundig onmogelijk. Dus om van 0 tot 1 te komen is een wonder. De 'wonderen' van Jezus gaan dan ook hier over. Keer op keer geeft hij aan dat het een kwestie is van geloof. Je wordt immers geacht te geloven in iets wat in de relatieve werkelijkheid van deze materiële wereld onmogelijk is. Het geloof houdt in dat je gelooft dat een verandering in de vorm van een persoonlijke transformatie mogelijk is. Dit proces wordt dan in fysieke zin uitgedrukt en gesymboliseerd door, bijvoorbeeld, het 'wonder' dat een melaatse (dwz iemand die geheel afgescheiden heeft geleefd) plotseling geneest en weer in de maatschappij wordt opgenomen. Als Jezus en Shrî Krishna spreken over 'Mij' bedoelen zij niet hun eigen persoonlijkheid of individualiteit. Een incarnatie kent onze vorm van persoonlijkheid niet want een incarnatie of avatâra, is en blijft geheel één met de bron zelf, de Vader of (in Vedische termen) *Brahman*.

Wij zijn allemaal geboren. Wij krijgen lucht, voedsel en indrukken en tevens het mechanisme om dat alles te verwerken en te verteren. Onze lichamen groeien, onze geest ontwikkelt zich, onze talenten schieten wortel, de stuwende krachten van sex en passie staan altijd klaar om ons te activeren. Dan staan de ontbindende krachten klaar om ons leven weg te nemen en om uiteindelijk ieder spoor van ons fysieke bestaan geheel uit te wissen. Wij hebben hierbij heel weinig in te brengen. Desondanks houden we uit alle macht vast aan het idee van onze individualiteit. Wij denken bovendien heel 'speciaal' te zijn. Net die ene, enkele uitzondering. Bovendien vinden we dat we alleen aan onszelf verantwoording hebben af te leggen. Zo legitimeren wij onze eigen dunk of ons gevoel van schuld en schaamte en dan denken we dat we werkelijk bezorgd zijn voor het hele leven.

Door die spleet van verbeelding bekijken we de kosmos en we doen er alles aan om die beperkte, enge, benauwde en maffe visie vast te houden en te voeden. We delen die visie met anderen en aarzelen niet om de waarde

ervan aan te prijzen. Er is sprake van een merkwaardige eensgezindheid in de wereld ten aanzien van die samenzwering van onze verbeelding. Zijne Heiligheid Shrî Shantânanda Sarasvati van Jyotir Math noemt dit 'valse kennis'. Maar deze gang van zaken is onvermijdelijk en geheel voorspelbaar. Op het gewone bewustzijnsniveau kunnen wij nu eenmaal niet bij de werkelijkheid. Laat staan dat wij die kunnen begrijpen. Dus geven wij de voorkeur aan onze verbeeldingen en proberen de maatschappij aan de hand daarvan in te richten.

Om aan onze terugreis te beginnen, zullen we ons moeten inspannen om ons te ontdoen van de onwetendheid die gebaseerd is op wereldlijke opvoeding, op onjuiste filosofische systemen en op onvolkomen godsdienstige tradities. Maar dit plaveien van de weg voor verlichting (punt 5, het vierde niveau van ontwikkeling) is niet een kwestie van non-conformisme door te stoppen met na-apen of door ons tegen de gevestigde orde te verzetten. Neen, wat nodig is, is het optillen van onze emotionele beleving (het hart) boven ons gewoonlijke niveau. Want het gewoonlijke niveau bestaat uit gewoontes en is dus mechanisch en werkt vrijwel autonoom. Daar is geen bewustzijn en dus geen emotie. Hier komt 'goede impuls' om de hoek kijken. Het is de bewuste impuls die ons verheft boven ons gewoonlijke niveau en ons - even maar - in staat stelt om boven de kim van onze eigen dijk uit te kijken en de echte horizon van ruimte en onbegrensdsheid te zien. Langzamerhand gaan we luisteren naar de juiste impuls en handelen daarnaar. Dit werkt als een grote zeef waardoor alles wat ons tegenhoudt om de thuisreis daadwerkelijk af te leggen, geleidelijk van ons afvalt en wordt losgelaten. Niet omdat het 'moet', maar omdat we er geen zin meer in hebben.

Het tweede niveau, mens nr 2, punt 2 van het enneagram, de noot Mi

Het zal duidelijk zijn dat het uitkristalliseren van een zeefwerking in het innerlijk een enorme stap is, omdat er plotseling een perspectief in het leven komt, een nieuwe dimensie die voortkomt uit het feit dat de mens een werkelijk verlangen koestert om het doel van het menselijke bestaan te verwerkelijken: de onbegrensdsheid van het koninkrijk. Dit diepe verlangen om de waarheid te ontdekken en te verwerkelijken in je eigen leven roept de emotionele kant in deze mens wakker. Die emotionele kant impliceert in de eerste plaats een vermogen om tot jezelf te komen en stil te vallen. In het stilvallen leert de geest alles los te laten en niet langer als een aap in een boom heen en weer te springen. Dit alles werkt direct in op het verlangen om

de werkelijkheid te ontdekken. De Îsha Upanishad wijdt hier een prachtig vers aan:

15. De waarheid gaat verborgen achter een gouden sluier. Neem die sluier toch weg O Zon! Open de deur opdat ik de werkelijkheid moge aanschouwen waarnaar ik altijd heb verlangd.

In de stilte van het hart komt het waarheidsverlangen werkelijk tot ontkieming en gaat het groeien. Het vinden van innerlijke stilte en een innerlijk evenwicht is het eerste waarnaar deze mens nu op zoek gaat. In de ruimte van innerlijke stilte en in de zachtmoedigheid van innerlijk evenwicht gaat deze mens langzamerhand leren wat recht en redelijk is. Hij (of zij) krijgt oog voor het vitale belang van innerlijke rust en voor het creatieve vermogen dat daarmee wordt opgebouwd. Het creatieve vermogen is niet zozeer een vermogen om een kunstopleiding te volgen maar wel een vermogen om creatief en sprankelend met ideeën en concepten om te gaan. In de stilte van het hart worden dingen als nieuw gezien en komt de geest met geheel nieuwe en onverwachte oplossingen aandragen. Deze oplossingen hebben altijd een dimensie bij zich die de mens verbindt met tijdloosheid en universaliteit, want het innerlijke waarheidsverlangen van het eerste niveau rijpt nu tegelijkertijd steeds verder uit. Niveau 1 en niveau twee zijn interactief en bevruchten en voeden elkaar. Deze mens rijst werkelijk op tot een hoog niveau van ontwikkeling. Hij of zij is gecultiveerd, intelligent heeft oog voor anderen om zich heen en begint de kracht en vooral de waarde van stilte en emotie te ontdekken. De emotie toont zich in de eerste plaats in het vermogen rekening te houden met anderen, in mildheid, vergevingsgezindheid en barmhartigheid. Het intellectuele vermogen in deze mens is weliswaar dominant, maar de emotionele dimensie is vlak onder de oppervlakte van het intellectuele voelbaar aanwezig. Deze combinatie geeft deze mens een groot vermogen ten opzichte van de 0-positie waarin het overgrote deel van zijn omgeving zich nog bevindt. Zijn intellectuele vermogen is gericht op kennis van de werkelijkheid die in zijn emotionele achtergrond een extra dimensie meekrijgt. In de aanwezigheid van die mens nemen de dingen een andere dimensie aan. Dit is heel vertrouwenwekkend. Toch is er bij deze mens nr 2 sprake van een grote begrenzing. Redelijkheid en visie zijn weliswaar in ruime mate aanwezig en tevens een emotioneel vermogen. De begrenzing wordt echter gevormd door het ego van die mens die alles nog ziet als een persoonlijke en bijzondere verworvenheid. Zo beziet deze mens de wereld en de werkelijkheid ervan als de polariteit tussen ik en de ander. Hij of zij kan heel

goed spreken over eenheid maar die eenheid in het eigen leven verankeren is een heel andere kwestie. De uitdaging is om niet langer over het universele te spreken, maar dat universele te zijn. Zelf universeel te worden, als mens levend binnen de mensengemeenschap van vandaag met alle spanningsvelden die erbij horen. Op dit punt is die mens nog een groentje, die het vooralsnog niet eens 'in de gaten heeft'. Zo gaat hij of zij op in de wonderbaarlijke kennis en het emotionele vermogen dat verworven is. In dit stadium werken al die verworvenheden als oogkleppen en is er sprake van éénoog in het land der blinden. Spreekwoordelijk is deze éénoog koning en die positie is heel verleidelijk. Alleen een wijs mens van een bijzondere orde zal in staat zijn deze eenogige koning van zijn troon af te halen en ervoor te zorgen dat de thuisreis wordt voortgezet. Er zijn nog 5 stappen te gaan. Een oog bevindt zich nog steeds aan het prille begin. Als éénoog komt hij 'net om de hoek kijken'. Dat is alles. De speurtocht naar de waarheid maakt dat hij of zij allereerst waarachtig zal moeten worden. Deze mens nr 2 komt al spoedig in een situatie terecht die gespleten is door tegengestelde loyaliteiten. Aan de ene kant is er de persoonlijkheid, de hebzucht en behoudzucht van het ego en aan de andere kant trekken een nieuw gevonden integriteit en dienstbaarheid aan hem (of haar). Dit innerlijke spanningsveld veroorzaakt een geestelijke onrust die om kennis en leiding vraagt.

Het eerste tussenniveau; impuls van buitenaf; punt 3 van het enneagram, balans opmaken

De grote hindernis waarvoor de moderne mens zich ziet gesteld is het merkwaardige en tegenstrijdige idee over 'vrijheid' dat hij koestert. Dat idee richt zich in de eerste plaats op het als axioma vastgelegde 'grondrecht' dat vrijheid impliceert dat je kunt doen en laten wat je wilt tenzij de gemeenschap aangeeft waar de grenzen liggen. Dit hele idee van de 'vrijheid van doen en laten' is weer gebaseerd op de illusie dat we iets kunnen doen. Zolang die verbeelding stand houdt, zal enig idee over werkelijke vrijheid verre van ons blijven. Al ons 'doen' is volledig afhankelijk van de omstandigheden waarin we ons bevinden en van de materiële en psychologische infrastructuur waarbinnen we functioneren. Ons 'doen' is een product van onze hele omgeving tezamen. Die omgeving werkt op ons in met krachten en invloeden die iedere beweging van ons motiveren en een bedoeling meegeven. Alleen wanneer we hiervoor 'oog' krijgen zullen we kunnen begrijpen hoe ons 'doen en laten' in werkelijkheid functioneren. Zonder de geëigende voedingsbodem zou nooit de ruimte zijn ontstaan voor Willem de Veroveraar om Engeland binnen te trekken. Zonder voedingsbodem zou Kaiser

Wilhem nimmer aan de Eerste Wereldoorlog zijn begonnen. Zonder voedingsbodem had Hadewijch nimmer haar onnavolgbare mystieke gedichten en visioenen kunnen 'zien' noch doorgeven enz. De blokkade op dit punt 3 houdt in dat de mens (het ego) in het geheel niet geïnteresseerd is in dit gezichtspunt. Want door het 'doen' weg te nemen staat het ego niet langer in het middelpunt van de belangstelling en wordt het niet langer gevoed. Dan sterft het af.

Alleen een impuls van buitenaf in de vorm van een gids of coach of een heel ingrijpende gebeurtenis kan deze nogal zelfingenomen mens nr 2 zover krijgen dat hij of zij over de zelfingenomenheid heenstapt en leert om zelf 'vloeibaar' te worden. Dat zal alleen lukken als hij zich onder discipline stelt, zoals een sportman of sportvrouw ook een rigoureuze discipline moet volgen om aan topsport te kunnen doen. Hij of zij zal een guru of coach of leermeester moeten vinden die door het eigen voorbeeld en behulp van een grote dosis van begrip en intelligentie de zelfingenomenheid van zijn of haar pupil weet om te buigen naar een bereidheid tot zelfonderzoek en verdieping. Wat nodig is, is een totale verdieping van het oppervlakkige en brede vermogen dat tot nu toe werd opgebouwd. Het betekent een verdere verstillig en bovenal dienstbaarheid en bereidheid om de leermeester te volgen, zoals een sportman of -vrouw dat ook zou moeten doen. Dit punt 3 van het enneagram is geen niveau op zich maar een tussenfase, een interval, waar het strikt noodzakelijk is de balans op te nemen en seizoenopruiming te houden. Alle oude en overtollige voorraden moeten tegen elke prijs de deur uit. Dit doet pijn, want aan de meeste zaken die we moeten opruimen zijn we zeer gehecht. Juist dáárom moeten ze worden opgeruimd. Het kan geruime tijd duren voordat dit proces tot rust is gekomen, maar het hangt geheel af van de mate van inzet en de oprechtheid waarmee de opruiming wordt uitgevoerd. Een makkelijke periode is het niet, omdat het lijkt alsof alle ankers worden weggeslagen. Juist daarom is de beschikbaarheid van een goede en liefhebbende coach die uitsluitend in het belang van zijn of haar pupil dingen zegt en doet zo'n ongekend voorrecht en een ongekende genade. Als de opruiming ook werkelijk plaats vindt, kan dat alleen gebeuren omdat de wens de werkelijkheid te ontdekken zó groot is, dat de zoeker of pupil bereid is echt over zichzelf heen te stappen. Reeds eerder maakte hij kennis met zijn vermogen om de dingen vanuit een ander standpunt te bekijken en nieuw te laten zijn.

Nu vindt de zoeker de echte ingang in zichzelf om tot de levende kennis te komen die werkelijk uit zichzelf komt. Met behulp van de coach of guru vindt deze zoeker bovendien het juiste systeem waardoor hij of zij in staat wordt gesteld de verworven kennis aan de rede dienstbaar te maken. Zo komt hij steeds opnieuw oog in oog met de Waarheid te staan waardoor hij heel gemakkelijk de richting ziet die hij moet gaan. In deze omstandigheden lijken onnutte en negatieve krachten nog steeds heel zwaar op hem te drukken, hetzij in de vorm van allerlei verleidingen of als de noodzakelijke gevolgen van straf en ontbering. Natuurlijk kan de rede zulke euvele krachten teniet doen en kan de mens voor de Waarheid gaan staan en zich daardoor laten meevoeren om de roepstem van zijn eigen innerlijk te volgen. Als hij of zij besluit die roepstem te volgen is er een echt besluit. Dat besluit maakt dat hij definitief op weg gaat en over de begrenzing van zijn eigen ikheid heenstapt.

De waarheid die zich tot dan toe schuil hield achter de dekmantel van zelfingenomenheid wordt langzaam zichtbaar in de vorm van een heel nieuwe en andere kennis die niet langer stoelt op geleerdheid en intelligentie, maar op begrip en inzicht. De herinnering aan de waarheid zelf wordt nu de derde kracht die van buitenaf het systeem van deze zoeker doorstroomt. Deze herinnering is de zelfherinnering waar Gurdjieff en Ouspensky zo de nadruk op leggen. Zij treedt het systeem binnen en trekt het hele systeem naar omhoog, naar een geheel ander en nieuw niveau. Deze zelfherinnering werkt als een grote energieschok alsof een bemande raket naar een ruimtestation wordt afgevuurd. Zij is zeer bevrijdend en verlossend, want alles wat werelds is wordt nu achtergelaten. Spiritualiteit en de transcendente werkelijkheid vormen de inzet en het doel van de volgende etappe.

Het derde niveau, mens nr 3, punt 4 van het enneagram, de noot Fa

Nu treedt de zoeker een geheel nieuwe en vooral andere wereld binnen. Zijn ikheid of ego is niet langer dominant en overheersend. Er komt een grote mildheid over deze mens en alle wonderbaarlijke kennis die hij eerst ten toon spreidde lijkt nu in rook te zijn opgegaan. In plaats daarvan is er de pretentieloosheid van 'het niet te weten'. Tegelijkertijd is er echter die lichtende en flitsende intelligentie die in een oogwenk de levende kennis kan aanboren die nodig is om een situatie of een discussie of een bijeenkomst op een hoger plan te brengen. Hier ligt het begin van een groot transformerend vermogen door het eigen levende voorbeeld. Kennis is niet langer de leidraad om anderen te helpen, te troosten of te coachen, maar het eigen, levende, voelbare en

tastbare voorbeeld. Dit is mens nr 3 hij is de bekroning van een persoonlijke ontwikkeling die zich tot nu toe in de buitenwereld voltrekt. Voor hem doet die buitenwereld zich voor als een wereld van duisternis. Voor hem is die wereld *naar buiten is gericht*, vandaar "buitenwereld". De energie stroomt nog van binnen naar buiten. Deze buitenwereld licht weliswaar op als deze mens ten tonele verschijnt maar zelf mist hij nog de kracht om het licht altijd aan te laten staan. Als het licht altijd aan staat, valt er niets meer op te lichten, want waar die mens komt, is er licht: onmiddellijk. Er ligt hier een belangrijk gradueel verschil dat op het enneagram ook heel goed zichtbaar is. Het is de overgang van punt 4 (mens nr 3) naar punt 5 (mens nr 4). Die overgang is tevens het omslagpunt waar de dominantie van een goed functionerend intellect wordt getransformeerd naar de dominantie van ware emotie. Het intellect doet nu steeds verder een stapje terug en de verdere ontwikkeling van de mens is nu gericht op de volheid van emotie, die gedragen wordt door de volheid van het intellect. De combinatie van emotie en intellect geeft intelligentie.

Het vierde niveau, mens nr 4, punt 5 van het enneagram, de noot Sol

De reis die de mens maakt is een reis die gesymboliseerd wordt door de opvolgende reeks van de diatonische toonladder, beginnend bij een lage Do die in zeven stappen in trillingsgetal verdubbeld wordt tot de 'hoge' Do. De lage Do stelt het niet ontkiemde zaad voor van het waarheidsverlangen dat in het wezen van iedere mens ligt opgesloten. Die Do is tevens aanwezig in iedere opvolgende noot van de toonladder. Iedere opvolgende noot heeft een trillingsgetal dat een aantal trillingen groter is dan het trillingsgetal van de oorspronkelijke Do. Het symboliseert de reis of ontwikkeling van de mens door bewustzijn. Iedere noot symboliseert een hoger niveau dat de mens uiteindelijk persoonlijk dient uit te kristalliseren en te verankeren in zijn of haar eigen wezen. Ook hier zien we dus de Wet van Eén aan het werk: er is maar één Waarheid: de Do verandert weliswaar van trillingsgetal maar blijft in iedere noot aanwezig. Zo is het ook met bewustzijn. Zelf blijft het bewustzijn onveranderlijk en altijd aanwezig. De toonladder is slechts een spel, de *lila* van de Heer.

Dankzij de inspanningen van het Hollywood gebeuren staat het lijden van Jezus Christus op een prominente en eigentijdse wijze in het centrum van de publieke (film)belangstelling. Films over het lijden van Jezus trekken grote aantallen bezoekers die regelmatig in zwijm vallen. Zo bezien lijkt het eigentijdse niet veel te verschillen van het Middeleeuwse doemdenken. Desalniettemin is er sprake van een interessante kijk op de polariteit die er heel even was tussen de

Romein Pontius Pilatus en Jezus Christus. Los van de vraag welk niveau van ontwikkeling de mens Pilatus zelf had verwerkelijkt is duidelijk dat hij in zijn functie als rechter een bepaald niveau vertegenwoordigde. De niveaus van ontwikkeling dienen uiteindelijk persoonlijk in het wezen van de mens te worden verankerd, maar als functionaris kan een mens tijdelijk naar een hoger niveau worden opgeheven om vervolgens weer tot zijn eigen persoonlijke niveau terug te keren als de functie voorbij is. In die zin is het een grote genade om 24 uur per dag en 7 dagen in de week in functie te zijn!

Als we aannemen dat Pontius Pilatus als rechter het derde niveau van ontwikkeling vertegenwoordigde dan vinden we een prachtige beschrijving van het spanningsveld dat ontstond. De vraag was of Pontius Pilatus bereid en in staat was om naar het hogere niveau te transformeren in aanwezigheid van Jezus Christus of liet hij zich deze unieke kans ontglippen? We volgen het Johannes evangelie (18:33 e.v.):

33 Pilatus dan ging wederom in het rechthuis, en riep Jezus, en zeide tot Hem: Zijt Gij de Koning der Joden?

34 Jezus antwoordde hem: Zegt gij dit van uzelfen, of hebben het u anderen van Mij gezegd?

35 Pilatus antwoordde: Ben ik een Jood? Uw volk en de overpriesters hebben U aan mij overgeleverd; wat hebt Gij gedaan?

36 Jezus antwoordde: Mijn Koninkrijk is niet van deze wereld. Indien Mijn Koninkrijk van deze wereld ware, zo zouden Mijn dienaren gestreden hebben, opdat Ik den Joden niet ware overgeleverd; maar nu is Mijn Koninkrijk niet van hier.

37 Pilatus dan zeide tot Hem: Zijt Gij dan een Koning? Jezus antwoordde: Gij zegt, dat Ik een Koning ben. Hiertoe ben Ik geboren en hiertoe ben Ik in de wereld gekomen, opdat Ik der waarheid getuigenis geven zou. Een iegelijk, die uit de waarheid is, hoort Mijn stem.

38 Pilatus zeide tot Hem: Wat is waarheid? En als hij dat gezegd had, ging hij wederom uit tot de Joden, en zeide tot hen: Ik vind geen schuld in Hem.

39 Doch gij hebt een gewoonte, dat ik u op het pascha een loslate. Wilt gij dan, dat ik u den Koning der Joden loslate?

40 Zij dan riepen allen wederom, zeggende: Niet Dezen, maar Bar-abbas! En Bar-abbas was een moordenaar.

In de eerste plaats valt op dat er geen beschuldiging was. De Joodse hogepriesters vermeden die netelige kwestie door Pilatus te vragen de zaak

uit te zoeken. Zij probeerden de veroordeling in de schoenen van Rome te schuiven. Pilatus liet zich aanvankelijk niet voor dat karretje spannen en verwees de zaak weer terug en stelde vast dat er geen schuld was. Pas toen de Joden begonnen te dreigen met een volksopstand gaf Pilatus zich gewonnen. Maar nóg vond Pilatus 'geen schuld in deze man'. Tenslotte werd de zaak aan de menigte voorgelegd die geheel volgens de bedoelingen van de hogepriesters om Jezus' terechtstelling riepen zonder dat er een schuldvraag was.

Pontius Pilatus was zich heel goed bewust van de waarheid. Hij wist dat Jezus geen enkele blaam trof en kwam er ook voor uit. Als vertegenwoordiger van het machtige Rome rustte het gezag bij hem. Maar hij liep weg voor de waarheid en voor de Romeinse traditie van rechtsvinding teneinde de menigte te kalmeren. Ook de naam van Pontius Pilatus is tekenend. De naam betekent zoiets als Brugpijler. Zijn naam betekende dat hij de drager of het voertuig diende te zijn van datgene wat twee zijden met elkaar verbindt. Zelfs daar liep hij voor weg, zoals Petrus ook zijn naam reeds verloochend had. Dit ontwijkend gedrag overkomt ons allemaal. Het lijkt wel alsof het in ons wezen verankerd ligt. Het hoort bij de grote overstap van het derde niveau naar het vierde niveau om de waarheid niet langer uit de weg te gaan. Mens nr 4 is de mens die de binnenste cirkel van de mensheid verbindt met de buitenste cirkel. De binnenste cirkel wordt gevormd door de hogere niveaus van 5, 6 en 7 waar de mens uiteindelijk opgaat in het onbegrensde, *Brahman*. Pilatus wist heel goed wat er aan de hand was en hij had het gezag en de mogelijkheid om handelend op te treden. Hij verkoos weg te lopen...

Mens nr 3 mist nog de innerlijke kracht die nodig is om altijd voor de waarheid te staan, zelfs als alles tegen zit. Dit gemis aan kracht heeft te maken met een onderscheidingsvermogen dat nog niet optimaal is. Op het vierde niveau weet de mens wat waar is en wat onwaar. Hij kent het verschil tussen juist en onjuist en hij weet wat werkelijkheid is en wat illusie is. Dat wetende heeft hij niet langer een keus. Hij staat voor wat vanzelf spreekt en hij gaat ervoor. Dit is de grote kracht van Mens nr 4. Hij (of zij) staat werkelijk voor wat waar en wat echt is en loopt er niet langer voor weg. Dit geeft deze mens een bijzondere trouw en betrouwbaarheid, zodat het krediet (de geloofwaardigheid) van deze mens zeer toeneemt. Is het een wonder dat deze mens de verpersoonlijking is geworden van het licht? Mens nr 4 heeft

veel weg van een tolk of transformator waardoor de lagere en hogere treden van de ladder verbonden worden. Dit stadium is een gebied van licht. Slechts als er licht is, kan men schoon van vuil onderscheiden, goed van slecht, mooi van lelijk enzovoort. Nu is het onderscheiden van goed en kwaad, juist en onjuist niet meer een kwestie van afspraak of omstandigheden, want deze mens ziet de situatie nu in het licht van de werkelijkheid. Hij neemt de feiten waar zoals zij zijn en hij gaat af op het goede en juiste zonder ten prooi te vallen aan de droom van sentimentaliteit. Deze mens leeft in een wereld van licht en dus kent hij niet langer angst of vrees, want alle vrees komt voort uit duisternis en onwetendheid. Hij is nu standvastig, helder en aarzelt niet langer. Hij begint zich bewust te worden van zijn eigen kaliber en kracht en kijkt moedig en hoopvol uit naar de volgende stap. Wanneer de mens die de vierde staat heeft bereikt gerijpt is, dan zal hij standvastig zijn ten aanzien van goed en kwaad. Hij kent goed en kwaad door en door en daarom kan hij het juiste oppakken en het verkeerde laten liggen of afwijzen. Als hij iets onjuist acht dan heeft hij voldoende kracht en energie om het uit zichzelf te verwerpen zonder dat hij daarbij enige raad of hulp van buitenaf nodig heeft. Bovendien gebeurt dit zonder dat de omstandigheden enige hitte produceren maar in de koele helderheid van de rede. In zijn of haar aanwezigheid is het licht zodat iedereen even kan zien hoe 'het is'. Jezus zegt: Hiertoe ben Ik geboren en hiertoe ben Ik in de wereld gekomen, opdat Ik der waarheid getuigenis geven zou. Een iegelijk, die uit de waarheid is, hoort Mijn stem.

Het tweede tussenniveau; impuls van buitenaf; punt 6 van het enneagram, balans opmaken

Het grote kenmerk van punt 6 op het enneagram is dat het niet rechtstreeks verbonden is met een interval op de diatonische toonladder. Tussen Sol en La is er geen sprake van een muzikale interval. Waarom staat punt 6 dan toch als interval geboekt op het enneagram? Het is een subtiel interval die onder de oppervlakte werkt en is afkomstig van een nieuw octaaf dat op punt 3 een aanvang neemt. Dat tweede (onzichtbare) octaaf klinkt als het ware mee vanaf de Fa. Achter de Fa bevindt zich dus de Re van dit tweede, impliciete, octaaf. Achter de Sol de Mi en achter de La de Fa (van het tweede, impliciete) octaaf. Het interval van dit tweede, impliciete octaaf klinkt dus mee en doet zich impliciet gelden op de overgang van Sol naar La (op het oorspronkelijke octaaf).

De reeks wordt dus als volgt:

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9/0
DO	RE	MI		FA	SOL		LA	SI	DO
			do	re	mi		fa	sol	

Op punt 6 vormt zich opnieuw een derde octaaf dat in de Si – Do interval ook zijn eigen Mi-Fa interval heeft. In het laatste stuk vanaf punt 6 spelen dus drie octaven een rol bij iedere verdere stap die gezet wordt. Dit maakt de ontwikkeling binnen deze cirkel van de mensheid heel bijzonder en uniek. Het hele plaatje is aldus:

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9/0
DO	RE	MI		FA	SOL		LA	SI	DO
			do	re	mi		fa	sol	
						do	re	mi	

Wij hebben bij punt 3 reeds overwogen dat op dit punt de hulp van een coach gewenst is en dat de zoeker in een soort crisis of vorm van gewetensnood terechtkomt waarbij hij moet leren over zijn zelfingenomenheid heen te stappen en het verleden los te maken. Als dit gebeurt wordt hij een ander mens en treedt hij een geheel nieuwe wereld binnen waarin alles veel fijner en subtieler wordt. Langzamerhand leert hij om met deze verfijning om te gaan, zodat hij zelf ook een verfijnd wezen wordt. Punt 6 wordt beschouwd als een impliciete interval die, zoals gezegd, niet op de diatonische toonladder is terug te vinden. De werking van het interval op punt 6 van het enneagram is dus het gevolg van de impliciete werking van het tweede octaaf dat op punt 3 begint en op punt 6 zijn Mi-Fa interval heeft. Dit betekent dus dat op punt 6 de hele 'crisis' van punt 3 nog eens wordt overgedaan maar nu op subtiel en geestelijk niveau. Nu verliezen alle subtiele en de meest persoonlijke hechtingen hun bindingskracht waardoor zij hun greep op het systeem verliezen.

Het vijfde niveau, mens nr 5, punt 7 van het enneagram, de noot La

Zo wordt hij voorbereid voor een geheel ander domein. Nu stapt hij de wereld van zelfbewustzijn binnen, de binnenste cirkel van de mensheid. Spiritualiteit is hier de alomvattende factor. Spiritualiteit heeft altijd met de mens zelf te maken, met zijn eigen goddelijkheid en onsterfelijkheid. Op dit niveau ondergaat het blikveld van deze mens nr 5 een grote verandering. Hij kan nu voorbij het uiterlijke, oppervlakkige, zien. Hij is een veel vrijer mens geworden. Zijn persoonlijkheid heeft hij nu, ook in subtiele zin, achter zich gelaten en het enige dat hem nog rest aan 'persoonlijkheid' zijn bewegingen en doelstellingen die reeds in gang werden gezet en nu wachten om volbracht te worden, hetzij in dit leven of in een volgend leven. Deze mens is een ware *Yogi* geworden. Het enige wat nog geldt is Uw wil geschiede. Hij is letterlijk een *Brahmadâsa* geworden: een dienaar van het Absolute. Alle dingen in het heelal hebben hun oorsprong in het Absolute en zijn ervan doordrongen en daarom moet er wel een relatie zijn tussen al die dingen. Deze relaties zijn bindende elementen. Deze mens ziet nu het stralende, luisterrijke, betoverende en aanlokkelijke aanschijn van de dingen en geniet ervan. Hij ziet alles als nieuw en reageert er geheel natuurlijk op, niet vanuit het verleden en evenmin vanuit enige toekomstverwachting, maar alleen vanuit het moment van nu, het moment waarin de wil van het Absolute oplicht.

Hij blijft zijn eigen wezen nog kennen als afzonderlijk van de dingen en ook afzonderlijk van het Absolute. Het toneelspel, de acteur, de voorstellingen en het plezier dat eruit oprijst worden allemaal in hun eigen bijzondere betekenis gekend en herkend. Toch lijkt niets daarvan die mens te binden. Hij wordt slechts gebonden door liefde en in deze onthechte staat beantwoordt hij aan de wil van het Absolute.

In zijn boek 'Een nieuw model van het universum' wijst P.D. Ouspensky er op dat Jezus voortdurend aangeeft dat het *koninkrijk der hemelen* niet gaat over een hiernamaals ná de dood maar dat het een wezensstaat vertegenwoordigt die de mens hier op aarde, in deze belichaming, kan verwerkelijken.

Voorwaar zeg ik jullie dat er van de hier aanwezigen enigen zullen zijn die de dood niet zullen smaken tot zij de Mensenzoon hebben zien komen in Zijn koninkrijk.

(Mt 16:28; Lk 9:27, Mk 9:1)

Jezus doelt met het koninkrijk der hemelen op de binnenste cirkel van de mensheid die niet langer door hun persoonlijkheid worden gedomineerd, maar die zodanig met God zijn verbonden dat zij altijd vanuit die innerlijke verbinding kunnen functioneren. Voor deze (verinnerlijkte) mens geldt letterlijk Uw Wil geschiede. Zijn innerlijke verbondenheid bestempelt deze mens tot een 'Mensenzoon' en in bovengenoemde passage slaat het woord 'Mensenzoon' niet op Jezus maar op deze mens zelf die aan de blokkade op punt 6 ontstegen is en tot werkelijke overgave is gekomen. Zoals gezegd behoort deze mens tot de binnenste cirkel van de mensheid. In de Vedische traditie wordt deze verbondenheid yoga genoemd en degene die deze verbondenheid heeft verwezenlijkt is een *Yogi*. In de 'bergrede' zegt Jezus: *Zalig de armen van geest want het koninkrijk der hemelen is voor hen*. Met deze 'armen van geest' worden geen geesteszwakke mensen bedoeld en evenmin mensen die in fysieke zin arm zijn. Deze armen van geest zijn diegenen die niet meer gehecht zijn aan welke vorm van bezit dan ook. Dit wil natuurlijk niet zeggen dat zij geen gebruik zouden kunnen maken van de dingen, maar eraan gehecht zijn is iets anders. Dit geldt zowel voor fysiek bezit als voor geestelijk bezit en geestelijke 'eigendom'. Deze niet-gehechtheid is een onmisbare voorwaarde voor de benadering van het koninkrijk der hemelen.

Het zesde niveau, mens nr 6, punt 8 van het enneagram, de noot Si

Nu hij de wereld ervaart zoals die is, zonder ook maar iets op zijn eigen persoon te betrekken, is hij klaar om dieper te gaan. Hij kijkt naar vormen die zich duidelijk aan hem voordoen maar hij gaat er ook aan voorbij en kijkt erachter. De waarneembare vormen rusten allemaal in de barendende moederschoot van het onbegrensde en zuivere bewustzijn. Die schoot is de bron of de basis die steeds klaar staat om telkens weer nieuwe vormen te scheppen of bestaande vormen te veranderen. Mens nr 6 ziet het wezen, het ware wezen en ook ziet hij het uiterlijke en innerlijke wezen tezamen. In feite ervaart hij de voortdurende aanwezigheid van de wil van het Absolute waarbinnen alle ruimte, tijd en kwaliteiten bestaan. Hij ziet tegelijkertijd de pot en de klei of de aarde, de tafel en het hout, de ring en het goud, draad en kleding. Al die dingen ziet hij als één en hetzelfde. Alles blijkt niets anders te zijn dan het lichaam en het wezen van het Absolute.

Op dit niveau worden de dingen transparant. Zij verdwijnen niet, zij worden evenmin ontkend en toch gaat die mens eraan voorbij, hij overstijgt hen en hij is zich bewust van de regels en wetten die dit alles tot stand brengen en ook van

de schepper zelf ervan. Hij is als een minnaar die altijd in alles slechts de geliefde kan zien. Het kenmerkende van dit stadium is dat hij en zij er beiden zijn. In feite is er niets anders dan hij en zij, dat wil zeggen: niets anders dan de individuele mens en het Absolute.

Tenslotte: het zevende niveau, mens nr 7, punt 9 van het enneagram de hoge Do

Het is volbracht. De verlossing of bevrijding. De mens is nu geheel vrij en heeft zichzelf teruggevonden. Nu is er de duik in de eenheid zelf. De duik, de diepte en het duiken worden allemaal gekend en ervaren als één. Het spel gaat door. Deze mens stopt nergens, evenmin houdt hij iets tegen maar laat alles gebeuren. In deze eenheid kent hij slechts zichzelf als het Absolute en handelt hij als het Absolute. Hij bezit scheppende kracht en gebruikt die zonder echter iets voor zichzelf op te eisen. Deze staat wordt *turīya* genoemd. Men kan dit nauwelijks een staat noemen, want alle andere staten of toestanden liggen erin besloten. Het is volheid, eenheid, werkelijkheid, grenzeloos en onbeschrijfelijk. Daar is het Absolute, het Ene zonder tweede. Dit is waar het individuele universeel wordt. De mens is thuis, bij zichzelf, bij *Brahman*. De reis is volbracht.

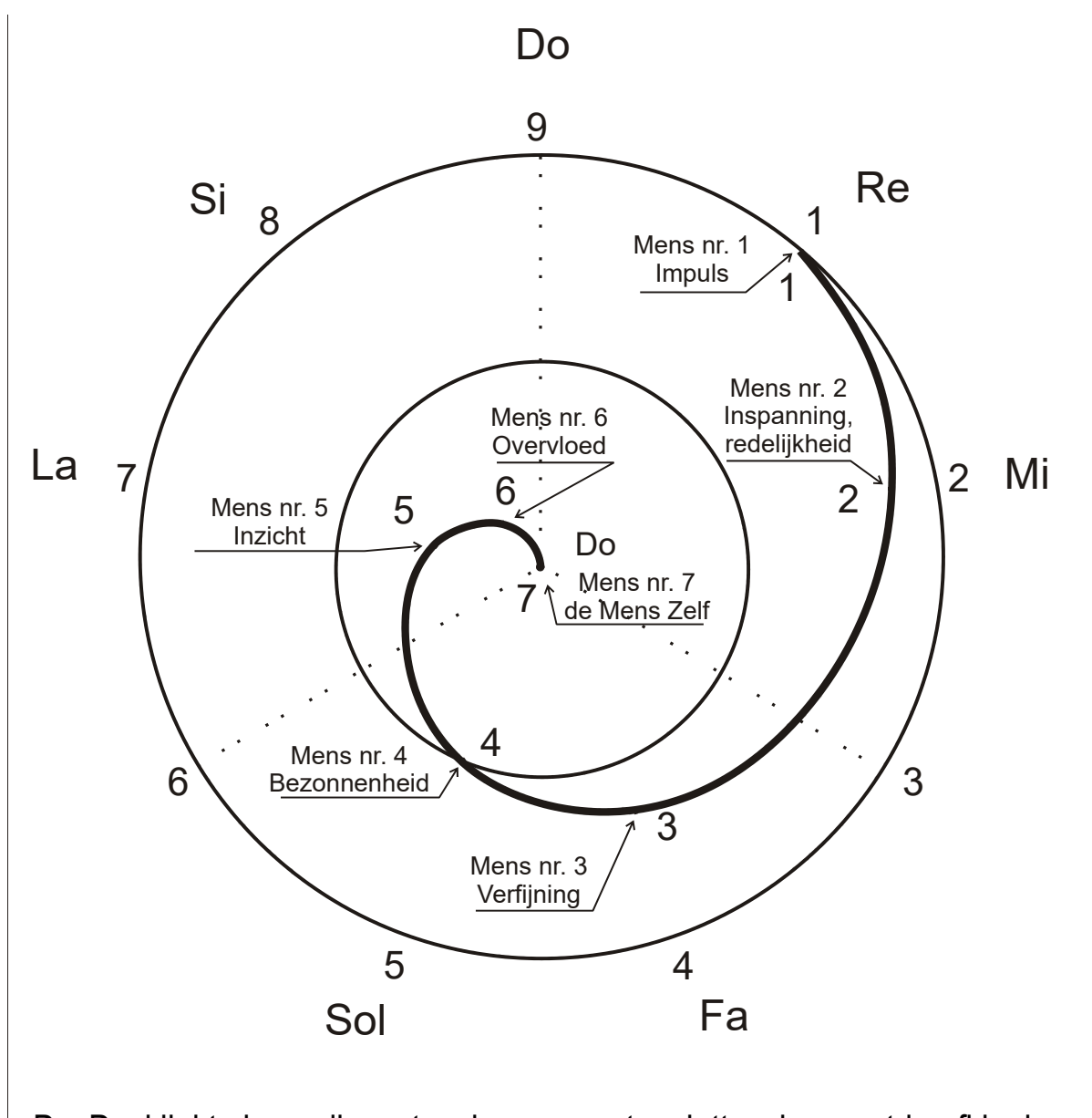
Deze hele reis door zeven niveaus of stappen van bewustzijn heen, begon ooit toen de mens op het basisniveau wakker werd en besloot op te staan om op weg te gaan. In feite toont de wet van drie aan dat er niets anders te doen is dan te kijken en te luisteren. Wanneer we echt kijken en echt luisteren opent de weg zich vanzelf en dan is het alsof alles vanzelf gaat. Het hele menselijke systeem komt dan in dienst te staan van de toekijkende blik die de kennis en informatie aanreikt om aan de slag te gaan. Als er geen belemmeringen en innerlijke blokkades waren in de vorm van allerlei verborgen indrukken en dus verborgen agenda's zouden we de weg in een mum van tijd kunnen afleggen.

In feite is dit niet zo omdat we zó met onszelf in de knoop liggen. Die knoop moeten we zien door te hakken of te ontrafelen. Daar is tijd voor nodig en die tijd is ons gegeven. De knoop wordt gevormd door ons denken dat we apart zijn, een afgescheiden eenheid van onze omgeving. Aan die apartheid geven we onze ziel en zaligheid en noemen die vervolgens 'ik'. Dit " ik' maakt dat we denken dat we van alles moeten doen en ervoor verantwoordelijk zijn. Dit is de diepere betekenis van de bijbelse uitspraak in het Boek Genesis (III,18 e.v.):

de aarde zal u ook doornen en distelen voortbrengen en gij zult het kruid des velds eten. In het zweet uws aanschijns zult gij brood eten totdat gij tot de aarde terugkeert, dewijl gij daaruit genomen zijt.; want gij zijt stof en tot stof zult gij wederkeren.

Het schema van menselijke ontwikkeling

De wet van zeven is de natuurlijke consequentie van de wet van drie zoals beide wetten de natuurlijke consequentie zijn van de Wet van Een: en God's geest zweefde over de wateren. Het schema van menselijke ontwikkeling in zeven stappen ziet er dan als volgt uit:

De Do klinkt door alle noten heen, om tenslotte als een triomfklank naar buiten te treden op tweemaal de oorspronkelijke frequentie. Binnen het octaaf

omvat iedere opvolgende noot de noten die eraan voorafgingen. De menselijke organisatie is een precieze afspiegeling van deze opbouw.

Deze figuur laat zien hoe de elementen van de menselijke organisatie in een spiraalbeweging met elkaar verbonden zijn. In alle drukte van de schepping wordt deze verbinding meestal over het hoofd gezien, zodat vrijwel niemand zich ervan bewust is. Toch is die verbinding altijd aanwezig en beschikbaar voor wie oren heeft om te horen en ogen om te zien. De spiraalbeweging geeft een proces van concentratie (van bewustzijn) aan. De menselijke aandacht wordt steeds geconcentreerder. Het brandpunt van de aandacht wordt steeds scherper.

In deze figuur is er sprake van drie delen. De volle mens, mens nr. 7, de zelfgerealiseerde, wordt weergegeven door het middelpunt van de cirkel. De hele cirkel is een projectie in tijd en ruimte van het middelpunt. In feite is er niets anders dan het middelpunt.

Dan is er de binnenste cirkel van de mensheid en tenslotte de buitenste cirkel van de mensheid. Mens nr. 5 en 6 behoren tot de binnenste cirkel, terwijl mens nr. 7 het geheel overstijgt. Mens nr. 1, 2 en 3 behoren tot de buitenste cirkel. Mens nr. 4 staat op de grens tussen de binnenste en de buitenste cirkel. Mens nr. 4 kan heel goed het geheel overzien, terwijl hij er tevens middenin staat. Duidelijk is dat zonder mens nr. 4 de verbinding tussen binnenste en buitenste cirkel wegvalt. Het is mogelijk voor de mensheid om het over langere periodes zonder deze verbinding te moeten stellen. De periodes kunnen ons althans lang voorkomen. In de buitenste cirkel is de mens mechanisch en in slaap. Shakespeare schrijft hierover (in *The Tempest*):

*We are such stuff as dreams are made of
And our little lives are rounded in a sleep*

De buitenste cirkel wordt ook wel de 'cirkel van de Babylonische spraakverwarring' genoemd, de 'cirkel van onbegrip'. In deze afgescheiden en aparte staat degenerereert alles. Maar van tijd tot tijd worden impulsen gegeven om de klok weer 'op te winden', waarbij diegenen die er gevoelig en rijp voor zijn die impulsen ook daadwerkelijk opvangen. Zij zullen hulp zoeken – en vinden – om allereerst de verbinding met de binnenste cirkel te herstellen. Door die verbinding wordt de weg naar echte menselijke

ontwikkeling weer opengesteld, waardoor de mensheid weer respijt krijgt van de pijn en ellende waarin zij zo dikwijls wegzinkt.

Zo ontstaat tenslotte het volledige beeld van de hele mens in zijn volheid. Dat beeld wordt uitgedrukt door het enneagram. Deze figuur omvat alle mensen die er zijn geweest, die er nu zijn en die er nog zullen zijn. De kracht van bewustzijn rijst op uit het centrum, uit het creatieve beginsel, en werkt in op de substantie in de mens op verschillende niveaus van dichtheid. Iedere substantie wordt op haar eigen niveau tot trilling gebracht. Deze trilling geeft aan die substantie een bepaalde klank of toon mee. De toon kan hoger zijn of lager en de frequentie daarmee ook. Deze verschillende substanties in de mens rijzen uit elkaar op door de inwerking van de kracht van bewustzijn. Ieder niveau van bewustzijn kan worden beschouwd als een gebeurtenis of verschijnsel en staat dus onder de werking van de wet van drie. Uit ieder substantieniveau rijst de kracht op die op het volgende niveau inwerkt. Zo krijgen we een opeenvolging van niveaus van substantie of van bewustzijn in de mens.

De figuur van menselijke ontwikkeling symboliseert de mens met de kwaliteiten of elementen die wij zojuist overwogen hebben. De elementen zijn met elkaar verbonden door het octaaf. Het geheel wordt omvat door de Do, die het centrum vormt en verborgen blijft. De volheid van bewustzijn is erin aanwezig. Begin en eind worden gevormd door de Do, door de volheid van bewustzijn.

Het verschil in frequentie tussen de noten onderling geeft het verschil in daadkracht aan en het verschil in het soort werk dat verricht kan worden. Naarmate de frequentie hoger wordt en het octaaf stijgt, komt meer bewustzijn ter beschikking en wordt een grotere vrijheid ervaren. De mens wordt steeds vrijer en ruimhartiger. De substantie verfijnt zich en minder energie wordt geabsorbeerd door de dichtheid van de substantie. Zo krijgen we een proces van bevrijding.

Het enneagram vindt zijn oorsprong in de Yoga Vâsishtha

Zoals gezegd komt de kennis over deze vorm van menselijke ontwikkeling in zeven stappen uit de *Yoga Vâsishtha* die sinds onheugelijke tijden mondeling werd doorgegeven. In de tweede eeuw na Christus heeft de wijze Patañjali dit systeem verder uitgewerkt.

Gurdjieff is degene geweest die deze leer opnieuw in een nieuwe vorm heeft gegoten waarbij hij afging op hetgeen de Soefies hem hierover hadden verteld. Naast Gurdjieff's weinig fantasievolle benaming van mens nr 1 – 7 vinden we in de Yoga Vâsishtha (3,118,5-6) de oorspronkelijke benamingen:

Mens nr.	Yoga Vasishtha	Vertaling
1.	<i>shubheccha</i>	juiste impuls, juiste verlangen
2.	<i>suvicârana</i>	redelijkheid en billijkheid
(interval)		
3.	<i>tanumanasâ</i>	geestelijke souplesse, flexibiliteit, standvastigheid
4.	<i>sattvapatti</i>	verlichting, bezonnenheid
(interval)		
5.	<i>asamsakti</i>	vrijheid, loslaten, inzicht
6.	<i>padârthabhâvani</i>	overvloed
7.	<i>turîya</i>	het transcendente

Hoofdstuk 5

De omgekeerde (vrouwelijke) beweging

Een van de verworvenheden van onze op publiciteit en marketing ingestelde maatschappij is dat we er inmiddels achter zijn gekomen dat mannen en vrouwen als levende wezens niet hetzelfde zijn, althans dat zij anders reageren op de dingen die zij tegenkomen. *Mannen komen van Mars en vrouwen van Venus* wordt ons voorgehouden. In ons genivelleerde denken klinkt deze aloude waarheid als een koe. De consequentie van deze 'ontdekking' is dat we er inmiddels achter zijn gekomen dat vrouwen dingen 'anders' beleven en doen dan mannen. Tegengesteld, zoals *Yin* en *Yang* tegengesteld zijn. Vrouwen doorlopen een dalend octaaf voor hun ontwikkeling en mannen een oplopend octaaf. In termen van het enneagram betekent dit dat de vrouwelijke ontwikkeling 'linksom' (dus van 9 via 8 naar 1) gaat langs de omtrek van de cirkel en niet 'rechtsom'. De mannelijke beweging is de beweging zoals die meestal wordt beschouwd: 'rechtsom', dus van 1 via 2 naar 9. Omdat beide kanten van het enneagram met elkaar door de innerlijke verbindingslijnen met elkaar verbonden zijn is het natuurlijk niet zo dat beide bewegingen elkaar uitsluiten. Integendeel, door deze verbondenheid vinden beide bewegingen in feite plaats, maar bij mannen is de beweging van 1 – 9 meestal dominant en bij vrouwen die van 9 – 1. Mannen zijn eerder intellectueel ingesteld, terwijl vrouwen liever intuïtief functioneren: op hun gevoel, de emotie. Zoals in hoofdstuk 4 reeds werd opgemerkt is de vrouwelijke beweging niet uitsluitend een beweging die vrouwen aangaat maar vooral het vrouwelijke in mannen en vrouwen betreft zoals ook de mannelijke beweging gaat over het mannelijke in mannen en vrouwen. De wederzijdse verbondenheid door het kruisverband van de lijnen 1 – 7 en 2 – 8 versterkt deze interactie en de onderlinge beïnvloeding. De vrouwelijke beweging kan natuurlijk ook in een beweging worden uitgedrukt die 'rechtsom' gaat, maar dan moeten de definities worden 'omgedraaid' (8 wordt 1; 7 wordt 2 enz)

De eerste stap: punt 8 'overvloed' (*padârtabhâvanî*)

Zoals we hebben gezien is eerste stap van 1 – 9 de 'juiste impuls' op punt 1 (de Re). Die eerste stap rijst op vanuit de 0 positie en juist dat gevoel van 'een 0 te zijn' maakt dat deze mens op zoek gaat naar een impuls of een inspiratie om de waarheid te leren kennen omtrent het verschijnsel mens en omtrent de schepping als geheel. In de beweging van 9 – 1 is de eerste stap de

'overvloed' op 8. Die stap rijst op vanuit de eeuwige herhaling die door het getal 9 wordt gesymboliseerd. Je hebt het gevoel dat je jezelf steeds maar herhaalt. Een gevoel van déjà vu en dan ga je op zoek naar iets wat nieuw is en tegelijkertijd heel concreet ten opzichte van dat onbestemde gevoel van déjà vu. In fysieke termen betekent dit niet zelden dat Moeder Natuur deze vrouw te hulp schiet en maakt dat ze trouwt en kinderen krijgt. De concrete behoefte van haar baby maakt dat zij haar zorg, aandacht en liefde kan focussen op dat kind, zelfs als het in feite betekent dat je omgaat met luiers en allerlei kinderziekten. De concreetheid van een gefocuste aandacht op iets of iemand anders die heel dichtbij is maakt de polariteit die nu is ontstaan heel aanvaardbaar. Aanvankelijk merk je het zelfs niet, omdat je enthousiast bent. Het kind kan natuurlijk ook een geesteskind zijn of een project of een functie waar je al je liefde en zorg aan geeft. Langzamerhand openen de ogen zich echter voor de werkelijkheid en voor het feit dat je in een spanningsveld terecht bent gekomen bestaande uit 'ik en jij' of 'ik en de ander'.

In haar *det sin seven maniren van minnen* schrijft Beatrijs van Nazareth:

De eerste stap (manier) is het ontstaan van een verlangen die als een actieve wens uit de minne oprijst. Zij wordt lang in het hart gekoesterd en gevoed voordat zij in staat is alle weerstand te overwinnen. Daartoe moet zij de nodige kracht opdoen en vooral leren behendig te zijn (om met weerstand om te gaan) en zij moet in het innerlijk van de mens een stevige basis vinden. Zo'n verlangen komt zeker uit de minne voort. Dat verlangen is er immers op gericht om God met hart en ziel te dienen, Hem te volgen en waarachtig te beminnen. Deze ziel is gericht op zuiverheid, op edelmoedigheid en op vrijheid. Haar schepper heeft haar immers zo gemaakt, naar zijn beeld en gelijkenis.

De tweede stap: punt 7 'inzicht' (asamsakti)

Dit inzicht opent de ogen voor de werkelijke behoeften van de ander en ook voor de dreiging die van de ander kan uitgaan. Het inzicht groeit uit tot de volheid van intuïtie en de vrouw die op dit punt 7 belandt zal er in ruime mate gebruik van maken. Haar intuïtie geeft haar een enorme voorsprong op haar mannelijke partner of collega's die slechts na een moeizame analyse tot een oordeel kunnen komen. In dit stadium heeft deze vrouw een grote mate van efficiency over zich en een scherpe blik die weinig of niets ontgaat. Haar probleem is echter dat haar intellectuele vermogens nog niet tot werkelijke

ontwikkeling zijn gekomen en zij vindt het heel lastig om haar intuïtie in redelijke en logische termen te verwoorden. Zij ziet de dingen zoals ze zijn en ziet alles heel helder maar het 'waarom' ontgaat haar vooralsnog.

Beatrijs van Nazareth schrijft:

De tweede stap houdt in dat de mens zich er op toe gaat leggen om de Heer om niet te dienen, alleen met minne, dus zonder naar enig 'waarom' te vragen, zonder enige beloningen te verwachten zonder enige verwachting van genade of roem en glorie. Het is als met een jonge vrouw die haar man dient uit pure minne zonder enige tegenprestatie van hem te verwachten. Het is haar genoeg om hem te mogen dienen en dat hij het goed vindt dat zij hem dient. Want zij wil minne met minne dienen zonder enige begrenzing en zonder enige maat. Deze dienstbaarheid gaat het menselijke verstand te boven en onttrekt zich aan de wetten van de logica. Zij doet dit in een houding van totale en trouwe overgave.

Het tussenstadium op 6

Helderziendheid en ook letterlijk de dingen helder kunnen zien is heel attractief. Wanneer deze intuïtie bovendien gedragen wordt door een houding van een naar buiten gerichte zorgzaamheid (altruïsme), zoals die zich op punt 8 reeds openbaarde, zal het duidelijk zijn dat een mens hier heel tevreden en gelukkig mee kan zijn. De begrenzing van de intuïtie ligt in het feit dat men weliswaar dingen kan 'zien', maar om die dingen die gezien worden in een structuur te plaatsen en er een intellectuele dimensie aan mee te geven is in dit stadium nog niet aan de orde. Toch zullen het aandringen vanuit de omgeving om meer tekst en uitleg en de innerlijke behoefte om de dingen niet alleen te 'zien' maar die ook nog te begrijpen, maken dat men toch op zoek gaat naar de volgende stap. Al spoedig blijkt dan dat de gehechtheid aan hetgeen tot nu toe verworven werd groter is dan gedacht en vermoed. Een forse ingreep zal nodig zijn om 'de kar weer los te trekken' om de reis te kunnen voortzetten. Waarheidslievendheid en de genade van een gids of goeroe zijn onontbeerlijk om de weg te wijzen naar de volgende stap. Al hetgeen verworven werd wordt nu 'losgelaten' voor zover die verworvenheden als 'persoonlijk bezit' werden beschouwd. De verworvenheden zelf blijven beschikbaar maar nu niet meer als bezit maar als een gegeven. Inderdaad: *zalig de armen van geest want aan hen behoort het koninkrijk der hemelen.*

De derde stap: punt 5 'bezonnenheid' (sattvapatti)

Het loslaten van de verworvenheden op de punten 8 en 7 werkt als het optrekken van een sluijer en achter de burqu'a blijkt een prachtige verschijning schuil te gaan. Nu 'ziet' deze mens de dingen niet meer vanuit intuïtie, maar vanuit de heldere kijk van een functionerend waarnemingsvermogen. Het onderscheid tussen werkelijkheid en onwerkelijkheid (droom of illusie) wordt nu heel duidelijk gezien. Ook ziet deze mens hoezeer de illusie op de punten 8 en 7 nog werkzaam was vanwege de dualiteit die in 8 oprees om zorgzaamheid en een voedende stroom op gang te brengen. In het heldere licht van een functionerend onderscheidingsvermogen wordt nu gezien dat de voeding en zorg op 8 een noodzaak is die vanuit de schepping zelf oprijst en dat het tot de menselijke uitdaging behoort om aan de roepstem van de schepping te voldoen. De ware functie van de mens is om voedster te zijn voor alwat leeft. Die voeding bestaat uit ieder het zijne te geven, dat wil zeggen de juiste voeding in de juiste maat en op het juiste niveau. Het is een enorme uitdaging om aan die behoefte te voldoen. Het idee van Uw Wil geschiedt wordt een bijna tastbare werkelijkheid, omdat die 'Wil' zich nu in vrijwel iedere situatie manifesteert. Naarmate de overgave aan die Wil intenser wordt en zich steeds verder ontwikkelt, wordt het zorgende en voedende vermogen van deze mens ook steeds preciezer, omdat het concreter wordt.

Beatrijs van Nazareth schrijft:

De derde manier betreft een goede ziel maar gaat soms met veel innerlijke pijn gepaard. Dit is het geval wanneer deze ziel probeert te voldoen aan de minne en de minne te dienen in alle eerbied, in algehele dienstbaarheid, in totale gehoorzaamheid en in volledige onderwerping aan de minne.

Soms wordt dit zieleverlangen zó geroerd dat de ziel besluit om alles te doen en alle deugden te vervullen en alles te ondergaan en te verdragen en alle doen en laten zonder enige terughoudendheid en zonder enige begrenzing in der minne te voldoen.

De vierde stap: punt 4 'verfijning, flexibiliteit' (tanumanasâ)

De concreetheid en precisie maken dat nu het vermogen ontwikkeld gaat worden om datgene wat 'gezien' wordt en geweten ook werkelijk te verwoorden op het niveau van de situatie waarin men zich bevindt. De gave

van het woord dient zich aan op de wijze zoals dit in de handelingen van de apostelen beschreven staat ('Pinksteren'):

Toen de dag van Pinksteren aanbrak, waren zij allen op één plaats bijeen. Plotseling kwam er uit de hemel een geraas alsof er een hevige wind opstak, en het vulde heel het huis waar zij waren. Er verschenen hun vurige tongen, die zich verspreidden en zich op ieder van hen neerzetten. Zij raakten allen vol van heilige Geest en begonnen te spreken in vreemde talen, zoals de Geest hun ingaf. Nu woonden er in Jeruzalem vrome Joden, afkomstig uit ieder volk onder de hemel. Toen dat geluid opkwam, liep de menigte te hoop en raakte in verwarring, omdat iedereen hen in zijn eigen taal hoorde spreken. Ze stonden versteld en vroegen zich verwonderd af: 'Maar dat zijn toch allemaal Galileeërs die daar spreken! Hoe is het dan mogelijk dat ieder van ons de taal van zijn geboortestreek hoort? Parten en Meden en Elamieten, en bewoners van Mesopotamië, Judea en Kappadocië, Pontus en Asia, Frygië en Pamfylië, Egypte en het Libische gebied bij Cyrene, en hier woonachtige Romeinen, Joden en proselieten, Kretenzen en Arabieren, wij horen hen in onze eigen taal spreken over de grote daden van God.' Ze stonden allen versteld, en in grote verlegenheid zei de één tegen de ander: 'Wat heeft dit te betekenen?' Maar anderen zeiden spottend: 'Ze zitten vol wijn.'

De spot en het cynisme die in het laatste vers genoemd worden, zijn heel reëel want deze 'ziener' die plotseling de gave van het woord vindt, wordt al spoedig beschouwd als een dwaas, alleen al omdat de mensen niet willen horen omtrent waarheid en werkelijkheid. Voor hen geldt: *don't disturb my lovely dream*. En dat is precies wat deze mens op punt 4 dreigt te doen. De waarheid vriendelijk verwoorden in grote liefde en bezorgdheid is een eerste vereiste om zich de verfijning en subtiliteit eigen te maken om nu met allen te kunnen communiceren en niet alleen maar met een uitgelezen groepje. Deze mens, komende vanuit punt 9 wordt werkelijk geconfronteerd met een steeds grotere verdichting en concretisering van wat eens zo open en onbegrensd was. Gelouterd als de ziel is door haar evolutie door de voorafgaande stappen via punt 8, 7, 6 en 5 naar 4 heeft zij de beschikking gekregen over het gecombineerde kosmische vermogen dat door deze punten wordt gesymboliseerd. Hier hebben we te maken met de mystica uit de Middeleeuwen die nu geleerd heeft om in verbondenheid met God (dat wil zeggen: in verbondenheid met zichzelf) te leven en te functioneren en er te

allen tijde voor uitkomt. Onwillekeurig denken we hier aan de lofzang van Maria uit het begin van het evangelie volgens Lukas:

*Met heel mijn hart roem ik de Heer,
met al mijn adem juich ik om God, mijn redder,
want Hij heeft omgezien naar zijn dienaar in haar geringheid
Voortaan prijzen alle generaties mij gelukkig,
want grote dingen heeft de Machtige met mij gedaan.
Heilig is zijn naam,
barmhartig is Hij, iedere generatie weer,
voor wie Hem eerbiedigen.
Hij heeft de kracht van zijn arm getoond,
wie zich verheven waanden, heeft Hij uiteengeslagen.
Machthebbers heeft Hij van hun troon gehaald,
geringen gaf Hij een hoge plaats.
rijken heeft Hij met lege handen weggestuurd.
Hij heeft het opgenomen voor Israël, zijn knecht,
indachtig de barmhartigheid die Hij,
zoals aan onze vaders toegezegd,
bewijzen wil aan Abraham en zijn nageslacht, voor eeuwig.*

Beatrijs van Nazareth schrijft:

In de vierde manier van minnen is sprake van een voortdurende afwisseling van pijn met smart en gelukzaligheid. Soms wordt de minne op een hele zoete en liefelijke manier in de ziel wakker geroepen en komt zij vol vreugde tot leven, zodat je het in je hart kunt voelen. Het lijkt wel alsof dit geheel buiten de mens om gebeurt. Dan wordt het hart zo teder door de minne geroerd en ontstaat er zo'n sterk verlangen... dat het hart zich geheel en al gewonnen geeft. Zij voelt een grote nabijheid van God, een innerlijke helderheid, een wonderlijke gelukzaligheid, en integere vrijheid en de grote overmacht van een sterke minne in de volle overvloed van het genot dat erbij hoort.

Het tussenstadium op 3

De volstreekte overgave van Maria aan Gods woord maakt dat zij niet langer hecht aan de grote verworvenheid van de gave van het woord die zij op punt 4 had verworven. Overgave is in dit tussenstadium het enige antwoord op de vraag 'hoe verder?' De gave van het woord en de helderheid en concreetheid zijn echter zo krachtig en machtig dat een enorme schok nodig is om deze mens uit deze doodlopende weg te trekken. In de aloude traditie ligt hier het

punt dat een mens een nieuw leven begint: hij neemt een nieuwe naam aan en een nieuwe vorm in de belichaming die hij heeft. In India vinden we op dit punt de *sannyâsi* die de okerkleurige *dhoti* aantrekt en als bedelmonnik en rondreizende leraar de reis door de wereld en het leven voortzet. In de Christelijke traditie komt dit overeen met de intrede in een klooster of iets wat daarmee vergelijkbaar is. Meestal geldt dit voor mensen die reeds een heel leven van levenswijsheid en ervaring achter de rug hebben, dus voor vijftigers en zestigers. Natuurlijk zijn er de enkele jongeren die vurig verlangen naar de wereldverzaking die deze levensstijl inhoudt, maar dat zijn slechts enkelen. De wereldverzaking hoeft echter niet zonder meer te betekenen dat deze mens de okerkleurige *dhoti* aantrekt of een kamelenharen kleed, zoals Johannes de Doper. Het is ook heel goed mogelijk dat deze mens in de wereld blijft functioneren, maar nu geheel vanuit een houding van dienstbaarheid en overgave. Voor die mens geldt uitsluitend servant leadership.

De vijfde stap: punt 2 'besluit, inspanning, de rede' (*suvicaranâ*)

Het vrouwelijke pad nadert nu zijn einde. In plaats van intuïtie zonder 'handen en voeten' is er nu de scherpte en concreetheid van de Rede die – samen met intuïtie en overgave – tot volle ontplooiing komt. Hier hebben we de vrouwelijke wijze in optima forma, de priesteres, de vrouwelijke profeet en de zieneres van de allure van Diotima, de leermeesteres van Sokrates. Diotima betekent zij die door God geliefd wordt en tevens: zij die God eert. Deze Diotima kwam uit de plaats Mantinea in Macedonië. De betekenis van deze plaatsnaam is: de plaats van de mantis, d.i. de ziener.

Beatrijs van Nazareth zegt:

Wanneer de ziel in dit stadium verblijft dan is zij heel sterk in de geest. In haar hart begrijpt zij alle dingen terwijl zij heel alert en sterk is van lichaam, alles wat zij doet gebeurt op een zeer efficiënte en effectieve wijze, zowel innerlijk als uiterlijk. Het lijkt wel alsof zij altijd actief en bezig is, zelfs ook als zij lichamelijk in rust verkeert.

De zesde stap: punt 1, juiste impuls (*shubheccha*)

Nu komt de zoekster in het zicht van de haven: juiste impuls. Betekent deze juiste impuls op de mannelijke lijn het begin van de thuisreis, nu is de juiste impuls juist het eindpunt van deze reis. Iedere vorm van individualiteit en van afgescheidenheid is nu weggevallen en is opgegaan in het universele of het

kosmische. Deze mens (vrouw) is waarlijk een kosmisch wezen geworden en ziet overal uitsluitend en alleen de Heer zelf. Het zien van 'de Heer' is echter op geen enkele wijze een tegengestelde. Hier is de vervulling van de liefdesrelatie die zich gedurende de reis langzaam ontwikkelde. Hier is slechts de minnares en haar geliefde. Die geliefde woont in haar hart zoals Hadewijch ons vertelt:

Toen kwam ik weer tot mezelf in de geest en ik begreep alles weer net als daarvoor en verstond alles wat er gezegd werd. En hij sprak opnieuw tegen mij: 'Hierna zul je niemand meer veroordelen of zegenen zonder mijn toestemming en je zult ieder mens waarderen naar wat hij werkelijk waard is. Zo is het dus om mij te ervaren, mij te kennen en om in mij opgenomen te zijn voor hen die mijn wil voldoende volgen. Ik breng jou, god en mens, weer in de wrede wereld, waar je alle doden zult sterven, tot je hier terugkomt om het volmaakte een-zijn met mijn drie-eenheid te genieten waar je nu gedoopt bent, in mijn diepte.' En daarmee werd ik tot mijn verdriet teruggebracht in mijzelf.

(Vertaling: Imme Dros)

Hadewijch heeft een aantal van haar 'visioenen' opgeschreven. In haar zesde visioen beschrijft ze:

'Het was op het feest van Driekoningen en ik was negentien jaar oud.'

Met deze eenvoudige feitelijke mededeling begint Hadewijch haar zesde visioen. Ze vertelt heel concreet over een gebeurtenis die haar is overkomen. Precies op dezelfde manier beginnen wij als we vertellen over gebeurtenissen uit ons leven. We herinneren ons vaak maar al te goed wanneer dingen die indruk maakten precies gebeurd zijn. Hadewijch maakt met de hiervoor aangehaalde woorden duidelijk dat ze iets gaat vertellen dat werkelijk gebeurd is. Maar vervolgens beschrijft ze iets dat in onze ogen in elk geval zeer ongebruikelijk is, en dat voor ons als volstrekt onvoorstelbaar overkomt. Hadewijch vertelt dat ze een zeer sterk verlangen voelde naar God en dat een grote liefde haar overweldigde. En toen, schrijft ze,

werdic opghenomen in enen gheeste ende ghevoert daer mi wart ghetoeent ene hoghe gheweldeghe stat (=plaats).

Het is alsof ze buiten zichzelf treedt. Ze verschijnt voor een troon en een stem spreekt tot haar. Hadewijch beschrijft gebeurtenissen die voor een mens nauwelijks te bevatten zijn: ze ziet God en wordt volkomen één met hem en komt hierdoor tot groot inzicht. Aan het einde van het visioen beschrijft ze hoe

ze dit bereikt en hoe ze ten slotte weer in haar gewone, aardse geestestoestand terugkeert. Deze is wreed en jammerlijk, maar de herinnering aan het visioen geeft mystieke gelukzaligheid

In de Middeleeuwen, maar ook daarna tot in onze tijd, zijn er mensen die hun hele leven besteden aan het bereiken van een waarlijk contact met God. Door grote toewijding en veel oefening slagen ze er in stappen te zetten op die lange zware weg. De laatste stap, die alleen gezet kan worden door mensen met veel aanleg en een ijzeren discipline, leidt tot eenwording met God: het hoogste dat voor een mens in de mystiek bereikbaar is. Hadewijch is zo iemand en ze beschrijft haar mystieke weg, om daarmee anderen te leren hoe ze (misschien) hetzelfde kunnen bereiken. Ze heeft haar ervaringen tot literatuur gemaakt en juist daardoor behoren haar teksten tot de mooiste mystieke visioenen uit de Middeleeuwen, en ze worden wereldwijd nog steeds gelezen. In een brief zegt ze:

In de luisterrijke klaarheid van de Heilige Geest, daarin viert de zalige ziel heerlijke feesten. Ze ziet hoe God is in zijn eeuwigheid: God in zelveigen godheid. Ze ziet hoe God is in zijn grootheid: soeverein in zelveigen soevereiniteit. Ze ziet hoe God is in zijn wijsheid: heerlijk in zelveigen heerlijkheid. Ze ziet hoe God is in zijn edelheid: klaar in zelveigen klaarte. Ze ziet hoe God is in zijn tegenwoordigheid: lieflijk met zelveigen lieflijkheid. Ze ziet hoe God is in zijn vloeiendheid: rijk met zelveigen rijkheid. Ze ziet hoe God is in zijn heelheid: weelde met zelveigen weelde.

En ze spreekt van feesten, en verzaligd zegt ze:

Wat anders is er voor mij buiten God? God is me tegenwoordig, God is me toevloeiend, God is me geheel, God is me in de Zoon tegenwoordig met lieflijkheden, God is me in de Heilige Geest toevloeiend met rijkheid, God is me in de Vader geheel met heerlijkheid. Zo is God me in drie personen één Heer en één Heer in drie personen.

De ziel die met God wandelt in zijn tegenwoordigheid, zij spreekt graag over zijn tederheid en over zijn lieflijkheid en over zijn grootheid. De ziel die nog voortwandelt met God in zijn toevloeiendheid, zij spreekt graag over zijn minne en over zijn heerlijkheid en de zalige ziel die met dit alles wandelt in God en met God wandelt in dit alles, zij is verzaligd met dezelfde zaligheid als God zelf is in zijn goddelijke rijkheid, hij die een eeuwige Heer is en die alle goed is en die God is en die alles gemaakt

heeft. God geeft in de Vader en hij laat zien in de Zoon en hij doet smaken in de Heilige Geest.

(Uit: Hadewijch, de minne es al, van Frans van Bladel, Davidsfonds, Leuven, 2002)

Beatrijs van Nazareth zegt:

In de zesde manier van minnen is de bruid nóg dichter bij onze Heer gekomen. Haar vroomheid en godsvrucht zijn nu heel sterk geworden en zij stijgt op tot een heel ander gebied van minnen: veel inniger en hoger...

Dan voelt zij een goddelijke innerlijkheid, een heldere zuiverheid, een geestelijke zoetheid, een geestelijke vrijheid, een wijsheid die gebaseerd is op inzicht en begrip. Zij voelt een vredige harmonie met de Heer en hoe God haar nu nadert. Inderdaad, dan is zij geworden als een huisvrouw, die haar huishouden helemaal op orde heeft en die over wijsheid beschikt....

Zo is het ook met deze ziel: zij is minne en de minne is allesoverheersend aanwezig en werkt en rust in haar al naar gelang het nodig is. Zij doet en laat alle dingen zowel van binnen als van buiten naar haar Wil.

De zevende stap: punt 0, 'verlossing' (*turîya*)

De laatste stap is de bevrijding zelf. Nu is de ziel die nog in een fysieke belichaming huist geheel opgegaan in de onbegrensde van zichzelf, in *Brahman*. Hier is de ware *jivanmukta*, man of vrouw, het maakt niet uit. Voorbeelden van deze bevrijde zielen in een vrouwelijk lichaam zijn de vrouw van Shrî Ramakrishna, Shrî Shâradâ Devî en uit onze tijd bijvoorbeeld Shrî Ânanda Mâyî Mâ. Voorbeelden uit de westerse traditie zijn moeilijk te geven omdat deze vrouwen meestal de beslotenheid van een klooster opzochten of als recluse een verborgen leven leidden. In het westen wordt een profeet (laat staan een profetes) immers niet geëerd. In vrouwelijke vorm zullen deze vrije zielen meestal de rol kiezen van de Grote Moeder. Zij zijn de Moeder van allen en vooral ook voor allen. Alle mensen zijn haar kinderen. Zij heeft letterlijk alle mensen even lief als haar kinderen. Dichtbij dit ideaalbeeld komen de twee bekendste vrouwen uit de dertiende eeuw: Beatrijs van Nazareth (van de orde van de cisterciënzers) en Hadewijch. Hadewijch stond aan de wieg van de beweging van de Begijnen. Men vermoedt dat ze uit Antwerpen kwam en daarom wordt zij ook wel Hadewijch van Antwerpen genoemd. In de Lage Landen is zij misschien wel de bekroning van een beweging die zich in heel Noordwest-Europa voordeed: de bloei van een

religieuze vrouwenbeweging waaruit de Begijnen zijn voortgekomen. Talrijke vrouwen, niet zelden afkomstig uit de hogere burgerij of de adel, hoog opgeleid en zeer gecultiveerd wilden in hun religieus enthousiasme en in hun geestdrift een radicaal evangelisch leven leiden. Zij waren ongehuwd, arm en leefden 'in navolging van Christus' zoals weergaloos verwoord door de vijftiende eeuwse Thomas van Kempen van het klooster van de augustijnen in Zwolle. Vele van deze vrouwen traden toe tot de orde van de cisterciënzers maar Hadewijch van Antwerpen leefde 'in de wereld', zonder vaste regel ('een geest van goede wil leeft inwendig dan welke regel ook zou kunnen uitdenken' schrijft ze in een van haar brieven). Ze leefde in wisselende kleine gemeenschappen van zielsverwante vrouwen en geeft er leiding aan. Deze soms rondtrekkende vrouwen of in een of ander huis samenwonende vrouwen werden in de volksmond, aanvankelijk spottend, begijnen genoemd. Hadewijch was een begijn. Ook zij is vertrouwd met de sterk mystiek georiënteerde spiritualiteit van de cisterciënzers die haar oorsprong vindt bij de 12^e eeuwse Bernardus van Clairvaux. In de veertiende eeuw schrijft een broeder-kok, Jan van Leeuwen genaamd, uit het klooster van Groenendaal (van Jan van Ruusbroec) het volgende over deze Hadewijch:

De minne waar het hier om gaat is wijder en breder, hoger en dieper dan hemel of aarde kunnen bevatten. Want de minne van God zelf gaat alles te boven. Dat zegt ook een heyligh glorieus wijf. Ze heet Hadewijch. Een rechtgelovige meesteres, een ghewareghe leresse. Want haar geschriften zijn door Onze Heer Jezus Christus geëxamineert en in Gods ogen goed bevonden. Maar ik moet toegeven: ze zijn niet altijd gemakkelijk te lezen omdat veel mensen Hadewijchs leer niet verstaan, mensen wier ogen te donker zijn gebleven, die hun ogen niet wijd open hebben staan voor de minne Gods. Op veel plaatsen in haar geschriften is haar leer voor velen te edel en te subtijlicj verborgen, te geraffineerd mysterieus. Maar al diegenen die in de wezenlijke minne Gods binnen getrokken worden, zie: hun wordt alle waarheid geleerd en geopenbaard; hun wordt God vertoond.'

(Uit: Hadewijch, de minne es al, van Frans van Bladel, Davidsfonds, Leuven, 2002)

Hadewijch zegt:

God moge je doen weten, lieve kind, wie hij is en hoe hij omgaat met zijn jongens en vooral met zijn meiskes, en hij verzwelge je in zich. Waar de diepte van zijn wijsheid is, daar zal hij je leren wat hij is en hoe wonderlijk zoet de ene geliefde in de andere woont en de andere zo doorwoont, dat geen van beiden zichzelf nog onderkent. Maar onderling

genieten ze elkaar, mond in mond en hart in hart en lichaam in lichaam en ziel in ziel, terwijl één zoete goddelijke natuur hen beiden doorvloeit. En in elkaar zijnde zijn ze beiden één en ze blijven helemaal één. Ja, dat blijven ze.

(Negende brief)

Beatrijs van Nazareth schrijft:

Bovendien heeft deze gelukzalige ziel nog een zevende manier van minnen die haar innerlijk helemaal 'op zijn kop zet'. Deze ziel stijgt nu geheel boven het mens-zijn uit en wordt geheel in de minne zelf opgenomen voorbij de zin van het menselijke bestaan en voorbij de werking van de rede. Zelfs voorbij de werking van het hart. Hier is zij, voorbij de tijd en voorbij het menselijke bevattingsvermogen, helemaal één met de tijdloze minne zelf. Zij wordt opgenomen in een ongenaakbare wijdheid en hoogheid en tegelijkertijd duikt zij in de peilloze diepte van het goddelijke dat alles in alle dingen is en toch onbegrijpelijk blijft. Alwat deze ziel nog ter hand neemt gebeurt vanuit het onveranderlijke, vanuit een alomtegenwoordigheid, vanuit een almacht en een alomvattendheid. Het is zeer machtig.

Hoofdstuk 6

Het symbool

Het symbool of de schematische weergave van het enneagram door middel van een cirkel van negen punten die op een bepaalde wijze met elkaar verbonden zijn typeert de manier van lesgeven van Gurdjieff. Het symbool biedt geen enkel houvast aan enige bestaande symboliek en lijkt als 'een konijn uit een hoge hoed' ons te worden voorgetoverd. Geen wonder dat zovelen vervolgens met dit symbool zijn gaan experimenteren en er hun eigen 'draai' aan hebben gegeven. Toch spreekt het symbool onmiddellijk tot de verbeelding en dat maakt de verleiding alleen maar groter om het te gebruiken voor andere doeleinden dan waarvoor het symbool werd gegeven. Uit de voorafgaande overwegingen is reeds nadrukkelijk naar voren gekomen dat dit symbool wezenlijk is verbonden met het idee van wakker worden uit een diepe slaap. Dit 'wakker worden' uit een toestand van 'droomslaap' (die wij gewoonlijk als de wakende staat betitelen) is de meest praktische manier om proefondervindelijk het bewijs te leveren dat er verschillende staten van bewustzijn zijn waarvan een mens gebruik kan maken. Ons opvoedingssysteem en de opleiding die gegeven wordt negeert dit fundamentele feit van ons bestaan volkomen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat ons leven ingewikkeld wordt. We denken dat 'dromen' waken is en we zien wakker worden en 'waken' als een illusie. De bijbelse opstanding uit de dood is hier een goed voorbeeld van. De dood die hier wordt bedoeld is zeker niet in de eerste plaats de letterlijke betekenis van een dood lichaam maar betreft een ziel die als 'levend dood' in een belichaming huist en er niets mee doet behalve zichzelf voortdurend te herhalen in de tredmolen van een mechanische levensstijl.

Het enneagram is in de eerste plaats een kosmisch model dat de reis van de mens door de hele schepping heen beschouwt. Die reis zal uiteindelijk uitmonden in een terugreis, terug naar 'het huis van de Vader'. De mens is en blijft een kosmisch wezen, zelfs als hij een leven leidt waarin zijn ziel 'meer dood dan levend' lijkt. Dit betekent dat alle kosmische wetten in de mens zijn terug te vinden en omgekeerd. Het betekent ook dat wanneer een mens leert naar zichzelf te kijken (Zelfobservatie), hij een idee kan krijgen hoe de kosmos als geheel functioneert en welke wetten daarbij een rol spelen. Deze vorm van contemplatie heeft in lang vervlogen tijden de grote Griekse filosofen ooit in staat gesteld atomaire structuren te beschouwen zonder gebruik te maken van mechanische hulpmiddelen. Zij hadden geleerd te observeren en daarbij hun

gezond verstand en logisch denkvermogen te gebruiken. De resultaten van hun denkkracht zijn tot op de dag van vandaag verbluffend. Menselijke evolutie is tevens een evolutie van de kosmos. Anders gezegd: menselijke evolutie is een ontwikkelingsproces in bewustzijn. Zo'n proces van ontwikkeling heeft onmiddellijk zijn weerslag op de verhoudingen en maatvoeringen in de schepping als geheel. De mens heeft werkelijk een kosmische functie. Te denken dat de mens 'kan doen en laten wat hij of zij wil' is juist een uiting van de diepe slaap van onwetendheid waarin de mens zich gehuld heeft. Te denken dat de mens als wezen steeds verder evolueert is in strijd met de leer van het enneagram. Het enneagram toont aan dat zo'n ontwikkeling sterk afhankelijk is van de inspanningen die ieder mens zelf zich getroost om tot ontwikkeling te komen en van de mate waarin zijn omgeving dit toestaat en hem daarbij helpt of juist weerstand biedt.

Hoe meer we leren het enneagram te beschouwen als kosmisch model, des te meer zal ons begrip toenemen over de aard van de stappen die we moeten nemen om de thuisreis ook werkelijk af te leggen. Het enneagram weerspiegelt in de eerste plaats de werking van de drie fundamentele wetten van de schepping:

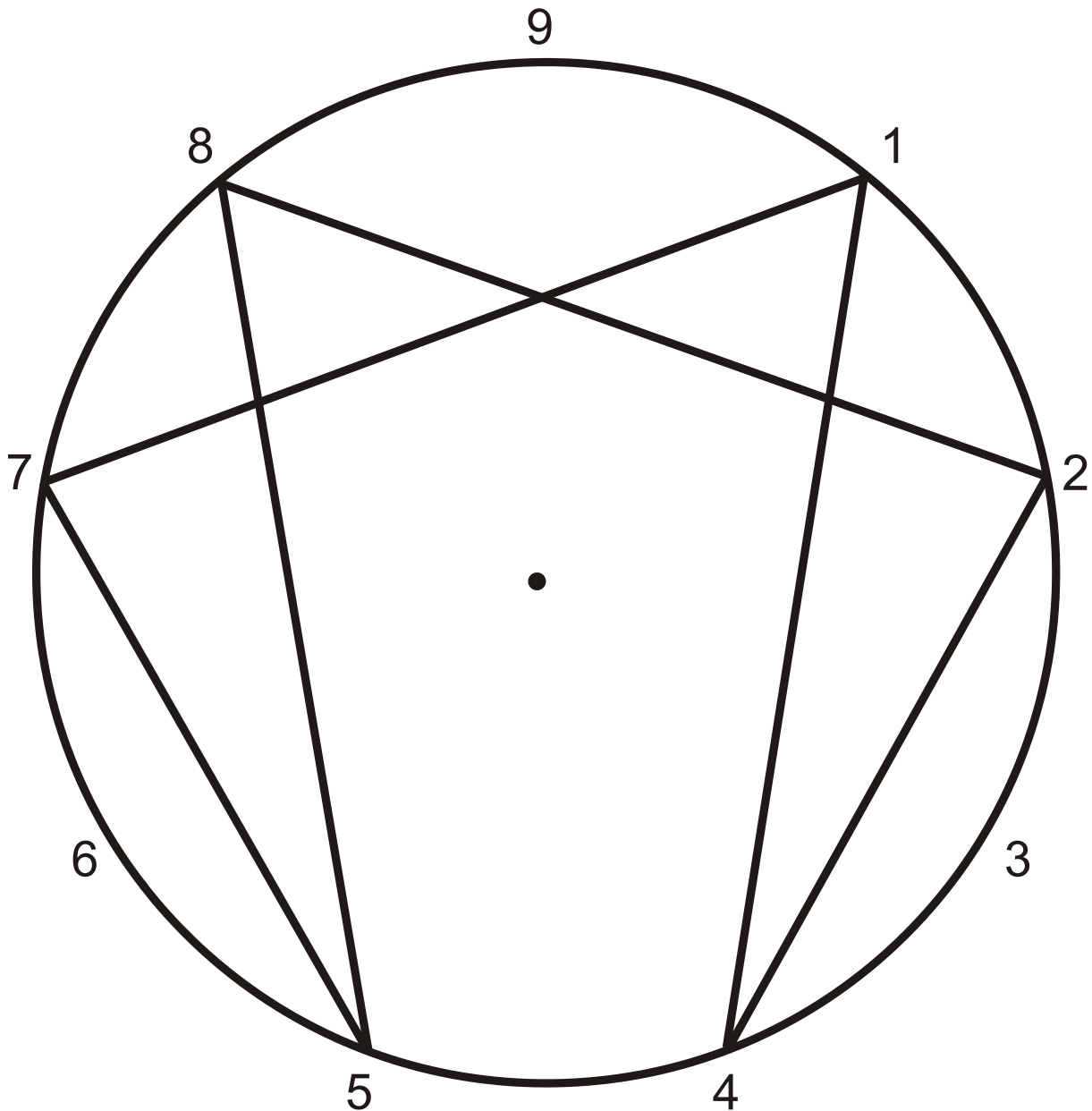
- de wet van één
- de wet van drie
- de wet van zeven

De wet van drie zegt ons dat in iedere situatie steeds drie krachten werkzaam zijn en niet twee zoals we meestal aannemen. Zij scheppen de verschillende bestaansniveaus die binnen de schepping of de kosmos te vinden zijn. De wijze waarop die bestaansniveaus tot ontwikkeling komen wordt gereguleerd door de wet van zeven. Ieder scheppend of creatief proces verloopt altijd langs een bepaalde orde en regelmaat. Het is onmogelijk dat de dingen 'zomaar' gebeuren. Zelfs het konijn uit de hoge hoed die door een goochelaar wordt 'voorgetoverd' is het gevolg van een zeer gedisciplineerd proces dat eraan vooraf ging. De goochelaar heeft eenvoudig een opleiding gevolgd hoe hij dit kan doen. Voor hem zit er geen enkele 'hocus pokus' aan. Hij weet precies hoe en waarom dat konijn plotseling kan verschijnen. Voor hem is het geen wonder. Wonderen zijn er slechts voor diegenen die niet weten hoe de vork in de steel zit en dat ook niet willen weten. Het enneagram wijst ons de weg hoe je dit soort dingen te weten zou kunnen komen en welke opleiding hiervoor nodig is. Die opleiding begint met wat we meestal al heel moeilijk vinden: naar jezelf te kijken, zonder onmiddellijk tot defensief of agressief gedrag te komen.

Waarnemen, getuige zijn van wat er gebeurt en plaatsvindt, is het begin: de eerste stap, de stap van Do naar Re.

De constructie van het enneagram

De constructie van het enneagram is als volgt: we delen een cirkel in negen gelijke delen door negen punten op de omtrek vast te leggen. Vervolgens delen we het getal één door het getal zeven. Dit geeft als resultaat: $0,142857/$ (repetent). Vervolgens verbinden we de punten met elkaar volgens deze reeks. Dan ontstaat de volgende figuur:

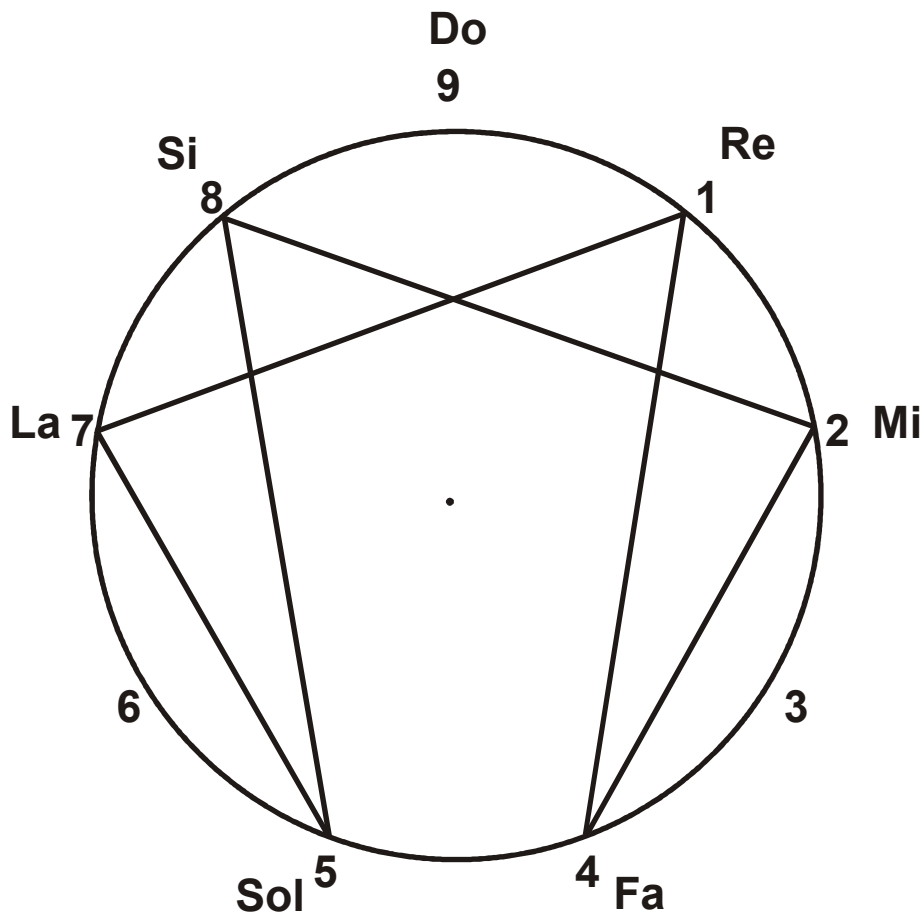

Het eerste wat opvalt is dat er duidelijk sprake is van een bepaalde symmetrie. Ook valt op dat de punten 3, 6 en 9 (veelvouden van 3) niet verbonden zijn. Bovendien zien we dat er drie punten zijn waar de lijnen elkaar kruisen. Eén kruispunt is op de middellijn van de cirkel en de twee andere zijn gespiegeld, op gelijke afstanden. De reeks die door de deling van $1/7$ gegeven is toont de punten in een bepaalde volgorde. Deze volgorde geeft dan de richting aan:

1 - 4 - 2 - 8 - 5 - 7

We kunnen bij de punten 1, 4, 2, 8, 5, 7 de noten van de diatonische toonladder plaatsen:

re, fa, mi, si, sol, la terwijl het getal 9 tevens als 0 fungeert: de Do

Uitgaande van de reeks die ontstaat uit de deling van $1/7$ zien we dus hoe de Re verbonden wordt met de Fa en pas daarna met de Mi. Als we echter de cyclische rondgang volgen, dan volgt de Mi op de Re en de Fa op de Mi als een lineaire reeks. Vervolgens zien we hoe aan de linkerkant van het diagram eenzelfde beweging plaatsvindt maar dan gespiegeld: 8, 5, 7. Ook hier is het punt 8 niet rechtstreeks verbonden met het punt 7 maar alleen via het punt 5.

We hebben hier dus in spiegelbeeld dezelfde beweging als aan de rechterkant (1-4-2). Zo werkt vooruitgang. De spiegeling doet natuurlijk onmiddellijk denken aan een polarisatie zoals in wisselstroom waarbij de polen steeds 'wisselen'.

We hebben al overwogen dat het hele enneagram als een routekaart kan worden beschouwd voor de 'thuisreis'. Het verlangen om aan die thuisreis te beginnen ligt in ieder wezen opgesloten. Het betekent eenvoudig dat zodra je 'van huis weggaat' je eigenlijk weer wilt terugkeren. Het 'huis' van waaruit de hele kosmos is ontstaan is het dimensieloze punt in het midden van het enneagram; het middelpunt dus. Nu doet zich echter een rekenkundig 'probleem' voor. Omdat we zowel met 3 als met 7 met een 'repetent' antwoord (quotiënt) te maken hebben, impliceert dit dat je 3 en 7 (en andere repetente quotiënten) wel op één kunt delen zodat ze wel vanuit eenheid naar verdeling kunnen gaan, maar ze kunnen niet tot eenheid terugkeren omdat ze repetent zijn. Zo krijgen we dus een eindeloze herhaling die zich – op de keper beschouwd – voordoet als een volstrekt mechanisch en dus doodse gebeuren. Het mechanische is het doodse waardoor het bewuste niet tot uiting komt. Alleen in het middelpunt is het onbegrensde bewustzijn aanwezig. Want alleen het middelpunt is dimensieloos en dus onbegrensd. Als je, bijvoorbeeld, $1/3$ als een gewone breuk met 3 vermenigvuldigt krijg je als antwoord: 1. Maar als je $1/3$ als tiendelige breuk (dus: 0,333 repetent) met drie vermenigvuldigt, krijg je 0,9 repetent. Alleen door aan het laatste getal een 1 toe te voegen wordt het repetente opgeheven en keert de deling terug tot 1. Hetzelfde geldt voor de breuk $1/7$. Als je het repetente quotiënt 0,142857 met 7 vermenigvuldigt, is het antwoord 0,9 repetent. Ook hier krijg alleen het antwoord 1 door een 1 toe te voegen aan het repetente quotiënt. De Vedische traditie (de bakermat van ons tientalig stelsel en van onze rekenkunde en algebra) geeft een illustratie voor dit verhaal:

Tien mensen waren op reis naar een ander land en daartoe moesten zij een rivier oversteken. De rivier was niet diep, maar er stond een sterke stroom. Toch slaagden zij erin de overkant te bereiken en toen zij aan de overkant waren, wilden zij zich ervan vergewissen dat niemand verdronken was. Steeds stelden zij elkaar in een rij op en steeds kwam men uit op negen, want niemand telde zichzelf mee. Zij waren nogal ontdaan en in verwarring. Een mahâtma kwam langs en toen hij zag hoe ellendig zij eruit zagen, vroeg hij wat er aan de hand was en wat de oorzaak van hun ellende was. Zij vertelden hem het verhaal van de oversteek en de mahâtma doorzag hun probleem en hun vergissing.

Dus ook hij vroeg hun zich in een rij op te stellen en vervolgens tikte hij de eerste met zijn wandelstok aan en gaf hem een tikje en hij vroeg hem opzij te gaan staan en de tweede gaf hij twee tikjes en die moest ook opzij gaan staan enzovoort, totdat hij tenslotte bij de tiende kwam die hij tien tikjes gaf met zijn stok. Zo stelde hij vast dat zij wel degelijk met zijn tienen waren en dat niemand was omgekomen.

In de Vedanta-literatuur wordt dit verhaal gebruikt om aan te tonen dat jijzelf de tiende bent. Tien is de één met een nul ernaast. De nul stelt het ongemanifesteerde voor. De getallen één tot negen zijn de getallen die de manifestatie voorstellen, maar bij het getal tien is er weer dat ene Zelf dat nu met de ongemanifesteerde Natuur naast zich staat. Vanaf dat punt vindt er een eindeloze herhaling van getallen plaats. Het getal één in het getal tien belichaamt de negen manifestaties die in zijn eigen substantie oprijzen. De schepping begint bij het getal één en wanneer de cirkel bij tien belandt is er in feite de één samen met alle negen manifestaties.

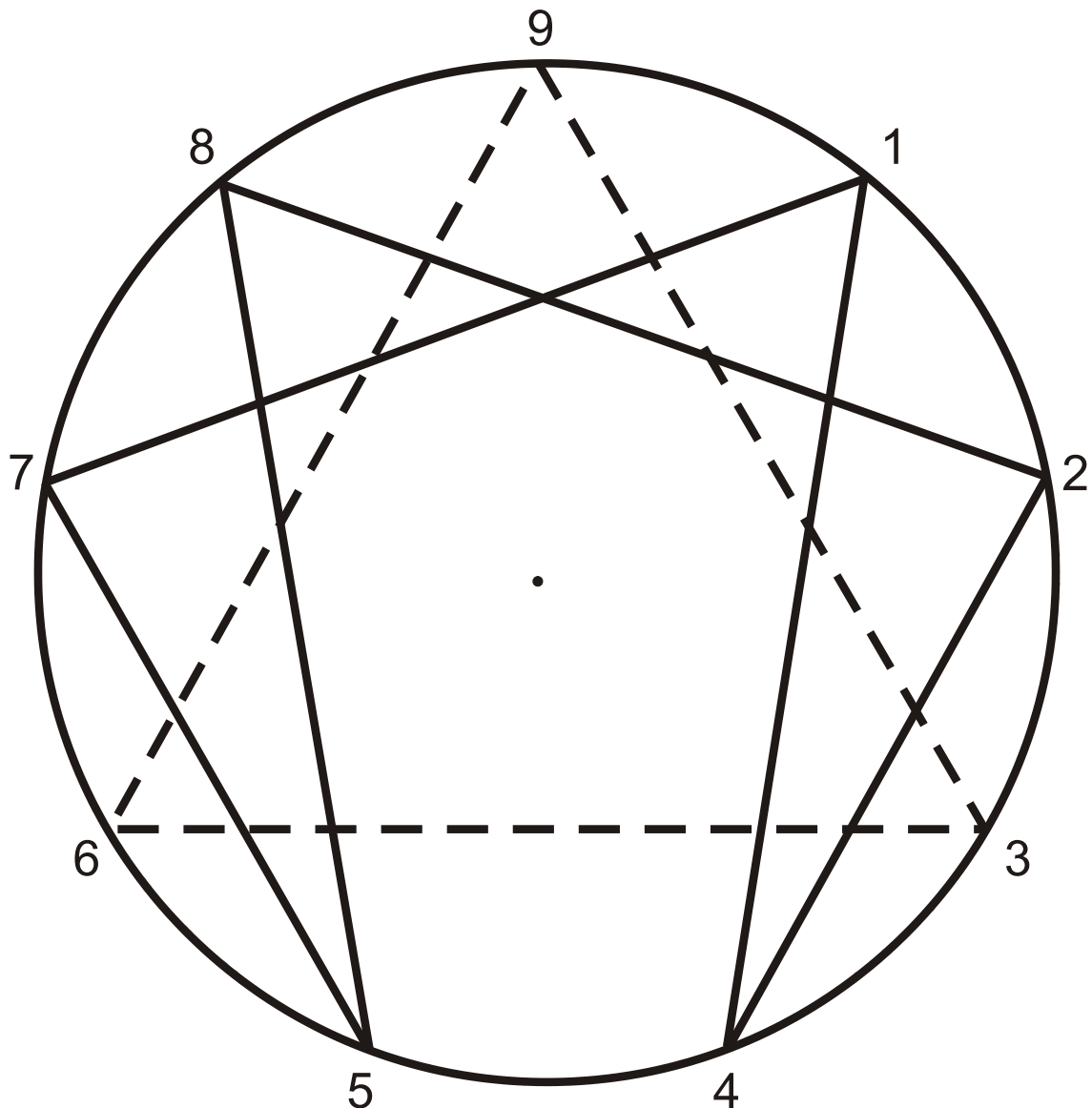
Zo zien we rekenkundig uitgedrukt dat het verlangen om terug te keren 'in het huis van de Vader', zoals de bijbelse verloren zoon, zich uit in een zich herhalende cirkelbeweging, totdat je jezelf weer herinnert en je in staat bent jezelf te geven. Dit is de symbolische betekenis van de kruisdood van Jezus. Hij gaf zichzelf en ging terug. De kosmos probeert dus door een proces van evolutie tot zichzelf terug te keren en slaagt daar niet in, tenzij zij zichzelf geeft en niet aan zichzelf blijft vasthouden. Zolang we de dingen als zelfstandig en apart blijven zien, blijven de dingen incompleet en zullen we blijven terugkeren totdat 'het dubbeltje valt' en we deze levensles ook werkelijk geleerd hebben. Dit wordt zelfrealisatie genoemd. Zelfrealisatie is het uiteindelijke doel of de boodschap van het enneagram.

Hoofdstuk 7

De wet van drie in het enneagram

Laten we nu onze aandacht richten op de punten 9, 3, en 6. Als we deze met elkaar verbinden, krijgen we als figuur binnen de omtrek van de cirkel een gelijkzijdige driehoek. Deze figuur staat geheel los van de eerdere figuur die we kregen vanuit de deling van $1/7$. Hier doet zich dus een merkwaardig gegeven voor. We hebben te maken met drie figuren die op zich niet met elkaar in relatie staan:

- een cirkel (als projectie van het punt in het midden)
- een figuur als gevolg van de deling van $1/7$
- een gelijkzijdige driehoek

De gelijkzijdigheid van de driehoek lijkt al aan te geven dat er sprake is van drie gelijkwaardige componenten of kwaliteiten. We hebben al overwogen hoe de wet van drie ons voorhoudt dat in iedere situatie steeds drie krachten aanwezig zijn. Als zij elkaar in evenwicht houden, is er de stilte van het ongemanifesteerde. Vormen en dingen kunnen niet tot bestaan komen. Binnen het kader van de schepping of de kosmos zijn deze drie krachten echter niet in evenwicht maar juist in beweging. Zij vormen het perpetuum mobile waardoor de schepping kan bestaan. De drie krachten zijn actief, passief en neutraliserend. In de Vedische traditie worden zij de drie kwaliteiten of guna's genoemd: *sattva* voor de neutraliserende kracht en *rajas* en *tamas* voor respectievelijk de actieve en de passieve kracht. De gelijkzijdige driehoek wordt dus gevormd door de punten 3, 6 en 9. Zij vormen een drie-eenheid, omdat zij als eerste verdeling uit de onbegrensde eenheid van het middelpunt oprijzen. De punten 3, 6 en 9 vormen een verbinding met en de herinnering aan de onbegrensde eenheid van de middelpunt die in feite de uiteindelijke (en enige) werkelijkheid is. Alle beweging aan de oppervlakte is in feite een verbeelding die slechts bestaat dankzij het perpetuum mobile van de guna's die een eindeloze stroom van namen en vormen voortoveren. Zo bezien is de hele kosmos ook werkelijk een 'betoverend schouwspel'. De omtrek van de cirkel symboliseert de zich steeds herhalende tijd. In ons spraakgebruik zeggen we dan ook dat 'de geschiedenis zich eindeloos herhaalt'. Oorlog en vrede wisselen elkaar voortdurend af en generaties komen en gaan zoals de dag volgt op de nacht. De omtrek van de cirkel is de oppervlakkige werkelijkheid die de moderne wetenschap als 'de werkelijkheid' beschouwt. Deze werkelijkheid is voortdurend anders en is niet blijvend. Wat blijft, is het middelpunt. De verbinding met dat middelpunt wordt gevormd door de driehoek met als hoekpunten de punten 9, 3 en 6. In de dynamiek van het leven zoals dat gesymboliseerd wordt door de reeks 1, 4, 2, 8, 5, 7 (de 'hexade') vormen de punten van de driehoek momenten van inkeer en van introspectie waarin de mens zich afvraagt 'waarmee hij in godsnaam bezig is?' Meestal ontwijken we die vraag omdat die ene vraag zoveel andere, vergelijkbare vragen oproept die we liever ook negeren en onbeantwoord laten, omdat zij impliceren dat we ons leven ingrijpend zullen moeten veranderen. Hier is de aansporing van Jezus en Johannes hoorbaar: bekeert want het koninkrijk is nabij.

Het tot inkeer komen aan de oppervlakte betekent een moment van bezinning en ook van herijking. Op deze punten verslapt zich onze binding aan het

leven van alledag en daarmee ontstaat de mogelijkheid van een impuls van buitenaf. Die impuls is noodzakelijk, omdat de stap van 1 naar 2 langs de hexade via het punt 4 loopt en de lijn en 1 – 4 en 4 – 2 vier kruispunten voortbrengen met de driehoek 9, 3, 6. Die vier kruispunten zijn even zoveel momenten van bezinning en inkeer. Langs de diatonische toonladder is dit ook goed hoorbaar. De Mi is te vinden bijna in het midden tussen de Re en de Fa. Als Re 405 trillingen p/sec heeft dan heeft Fa 480 trillingen en Mi 450. Deze momenten van bezinning en introspectie (en retrospectie) openen de mogelijkheid van een nieuwe energie die vanuit het middelpunt (het Zelf) oprijst op een zodanige manier dat het lijkt alsof zij van buitenaf binnentreedt. Of de energie nu van binnenuit of van buitenaf toestroomt doet er in dit verband niet zoveel toe. Feit is dat deze energie als een impuls of als een energieschok werkt waardoor de beweging weer 'met nieuwe energie' wordt voortgezet. Gebeurt dit niet, dan vlakt de beweging af en komt zij op een ander punt uit dan het gestelde doel. Het is als met het witten van een muur. Uiteindelijk wordt de muur niet wit geverfd maar geel of oranje en het plafond wordt wit, geheel buiten het oorspronkelijke plan om. Hetzelfde verschijnsel doet zich voor op de punten 6 en 9 waar energieschokken nodig zijn om de beweging 'op koers te houden'. De energieschokken zijn onmisbaar binnen de werking van de wet van zeven. De conclusie is dus dat de dynamische wet van zeven niet zonder de statische inbreng kan van de wet van drie. Geen actie zonder stil punt. Geen beweging zonder een stabiele en stille as.

Het enneagram toont ons de diatonische toonladder in een cirkel en benadrukt het mechanische karakter en de circulaire werkelijkheid van het leven aan de oppervlakte. Als we het diagram 'weer recht trekken' en het even weer beschouwen vanuit een lineair standpunt, krijgen we dus de 'gewone' figuur:

DO	9
SI	8
LA	7
=	6
SOL	5
FA	4

=	3
MI	2
RE	1
DO	0

Het is een merkwaardig beeld van een circulaire beweging uit een twee dimensionale werkelijkheid die teruggeprojecteerd wordt in een lineaire werkelijkheid. Toch geeft het geheel de indruk van een rondtollend karakter. Omdat we in de wereld van het lineaire tijdsbegrip 'het punt missen waar alles om draait', draaien we om de brij heen en zijn we niet *to the point*. Dit is de droomwereld van wat wij 'wakker zijn' noemen. Jezus kwam om ons uit deze droom van levend dood te zijn wakker te schudden. Zelfs zijn discipelen vonden dat lastig zoals, bijvoorbeeld, blijkt uit Mk 14: 37 e.v.

En Hij kwam en vond hen slapende, en Hij zeide tot Petrus: Simon, slaapt gij? Waart gij niet bij machte één uur te waken? Waakt en bidt, dat gij niet in verzoeking komt; de geest is wel gewillig, maar het vlees is zwak. En wederom ging Hij heen en bad, dezelfde woorden sprekende. En toen Hij terugkwam, vond Hij hen slapende, want hun ogen waren zeer bezwaard; en zij wisten niet, wat zij Hem zouden antwoorden. En Hij kwam ten derden male en zeide tot hen: Slaapt nu maar en rust. Het is genoeg.

Hoofdstuk 8

De dagen van de week

Er is nog een ander, praktisch standpunt dat we nu kunnen beschouwen. Als we de dagen van de week langs de punten van het enneagram plaatsen met de Do op 0 en 9, dan betekent dit dat volgens de figuur van de hexade de maandag niet rechtstreeks verbonden is met de dinsdag maar met de woensdag. Het enneagram lijkt ons dus te zeggen dat wat dinsdag gebeurt niet rechtstreeks voortkomt uit wat maandag plaatsvond maar dat wat er op dinsdag gebeurt, de voorbode is van wat er op woensdag zal gebeuren. Ons mechanische denken is zo verankerd in een lineair tijdsbegrip dat we enige tijd nodig hebben om dit te overwegen. We zullen moeten bedenken dat vanuit de werkelijkheid van de vierde dimensie tijd eenvoudig wegvalt en alles in het NU aanwezig is. Wat woensdag kan gebeuren is reeds NU aanwezig, omdat alles aanwezig is. Het concrete 'heden' is eigenlijk al het verleden geworden, omdat het vastligt. Zo bezien is maandag (nu) al het verleden, terwijl woensdag toekomst is. De interactie tussen maandag (verleden) en woensdag (toekomst) geeft de werkelijkheid van dinsdag als het heden waarbij maandag geweest is en woensdag nog moet komen. Verdergaande langs de lijnen van de hexade zien we vervolgens dat dinsdag verbonden is met zaterdag. Dit is erg onverwacht en betekent werkelijk een sprong 'in de toekomst'. Onze hele werkelijkheid van een lineaire reeks van oorzaak en gevolg wordt nu omver gehaald en overboord gegooid. Het enneagram zegt ons dus dat we niet zozeer door ons verleden worden geregeerd maar door onze toekomst die vanuit het verleden wordt geactiveerd, terwijl zij nog 'in nevelen is gehuld'. De toekomst reguleert het heden en niet omgekeerd. Wat er op zaterdag gebeurt, is verbonden met wat er op dinsdag gebeurde en bepaalt wat er op donderdag feitelijk gebeurt en wat op vrijdag wordt afgemaakt om vervolgens op maandag opnieuw aan de orde te komen. Het enneagram geeft in ieder geval een heel andere kijk op de volgorde van de week!

De menselijke belichaming en het enneagram

De wet van zeven vraagt steeds om een impuls, om een schok. We weten dat de wet van zeven altijd en overal van toepassing is en de dingen ordent, niveaus vaststelt. Die niveaus zijn overal en altijd van toepassing, in iedere situatie, ongeacht of we het hebben over de wereld van atomen, van cellen, van mensen of van zonnestelsels. Niveaus en de daarbij horende ordening

zijn er steeds. Binnen het octaaf zijn er twee plaatsen waar een impuls van buitenaf volstrekt noodzakelijk is, wil de beweging op koers blijven en de juiste ordening gerealiseerd worden. Als die impuls, die schok niet gegeven wordt, treedt verval in en sterft de zaak af. Neem bijvoorbeeld de evolutie van een zaadcel die evolueert naar een menselijke belichaming. Ook daar zijn deze impulsen nodig. Eerst is er de mechanische (wetmatige) ontwikkeling in de moederschoot maar in de derde maand is er de impuls van buitenaf wanneer die foetus in de moederschoot verbonden wordt met een ziel en dus bezielde wordt. Tenslotte is er de impuls van buitenaf die de eerste ademtocht geeft met de schreeuw van de boreling. Vanaf dat moment is er een nieuwe en zelfstandige belichaming ter wereld gekomen. Tevens kunnen we hierbij in overweging nemen dat die negen maanden van de zwangerschap voor de cel 30.000 maal 9 maanden betekent in de tijd (= 22.500 jaar).

[-----] de eerste ademtocht, de schreeuw

8. Si

7. La

5. Sol

9. Do de boreling

4. Fa

3. [-----] bezieling

2. Mi

1. Re

0. Do de zaadcel

De tussenliggende stadia van het transformatieproces van cel naar lichaam liggen tussen Re en Si. Op Sol zijn we halverwege, terwijl de beide Do's begin en eind voorstellen en als rustpunten zijn waar het proces aan opgehangen is. Zij zijn intelligenter, voller, substantiëler dan de tussenliggende punten.

De impulsen vanuit de wet van drie

Wanneer we gaan inzien dat deze impulsen van buitenaf, deze schokken steeds en door de hele schepping heen noodzakelijk zijn omdat de wet van zeven overall werkzaam is, dan worden we hiermee diagrammatisch geconfronteerd met het feit dat enerzijds inspanning noodzakelijk is om van Do naar Re, naar Mi te komen, maar dat inspanning alleen niet voldoende is om de beweging op koers te houden. De impuls van buitenaf is een absolute randvoorwaarde. Openheid en overgave om deze impuls te doen plaatsvinden zijn dus evenzeer noodzakelijk. Op die punten waar een impuls van buitenaf noodzakelijk is, bij de intervallen dus, lijkt het wel of iedere inspanning eigenlijk moet stoppen om aldus de schepper en de schepping de kans te geven hun bijdrage aan het geheel te leveren en de beweging zo te heiligen en begenadigd te maken. Het zal eveneens duidelijk zijn hoe belangrijk timing hierbij is. Want je weet nooit wanneer de Heer komt.

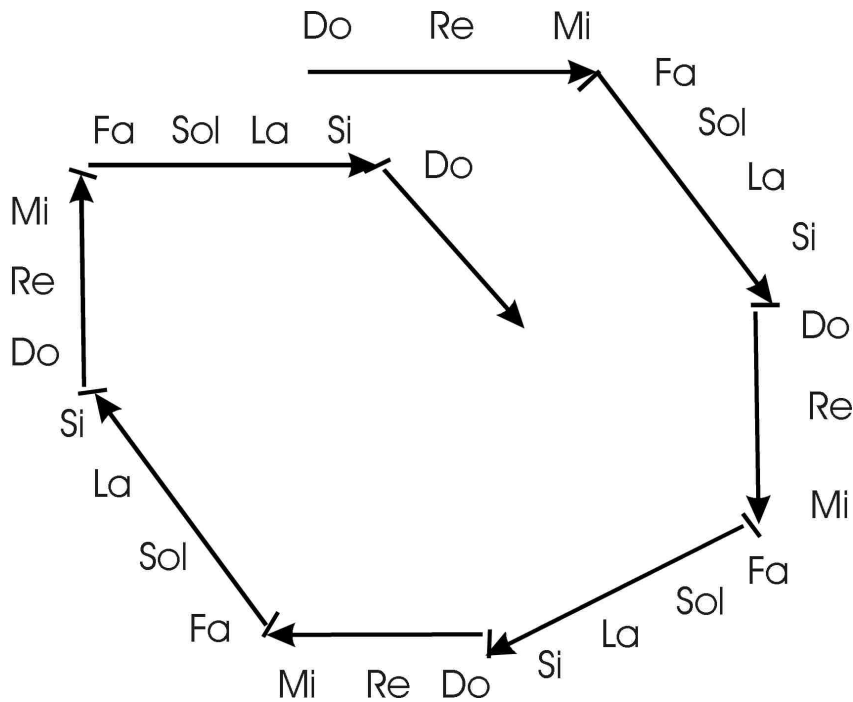
We kunnen deze impulsen zelf ook weer in een hiërarchie zien; in een ordening dus. Zo is er de mechanische impuls op fysiek niveau. Vervolgens de subtiele impuls en tenslotte een causale impuls. Die staan op de punten 3, 6 en 9. Het menselijke lichaam ontvangt de mechanische schok of impuls voortdurend. Die schok is de hartslag die zich vervolgens vertaalt in de ademhaling. Hier staan we vrijwel niet bij stil. We aanvaarden de ademhaling als een vaststaand gegeven, maar vergeten dat we bij iedere inademing lucht van buitenaf toevoeren aan het lichaam om het leven in stand te houden. In de longen komen lucht en bloed samen en door het proces van onderlinge uitwisseling wordt zuurstof opgenomen en kooldioxide afgegeven. Dit is de mechanische schok of impuls die nauw verband houdt met het spijsverteringsproces en het transformatieproces van voedsel. Zonder deze mechanische impuls kan het leven in dat organisme niet in stand blijven. Vanuit dit gezichtspunt bezien is de menselijke belichaming geheel mechanisch, als een machine dus. Wanneer de brandstof is uitgeput of de machine raakt defect, dan stopt het proces en sterft de zaak af om zelf weer voedsel te worden voor andere organismen. De ademhaling is dus een kant-en-klaar systeem dat ons gegeven wordt en dat het fysieke systeem in stand houdt. Maar er is nog veel meer aan de hand met het verschijnsel mens dat niet kant-en-klaar is. Tot op de hoogte van het functioneren van het lichaam is het verschijnsel mens kant-en-klaar maar daarna niet meer. Daarna komt de mogelijkheid van individuele ontwikkeling aan de orde. De ontwikkeling en groei van de bezieling, die in de derde maand in de moederschoot plaats

vond en die nu om zorg en aandacht vraagt. Dit mechanische proces van de transformatie van voedsel gaat niet verder dan Fa. Vandaar zijn er nog twee impulsen nodig en die zijn niet mechanisch. Bovendien zullen die alleen werken als zij op het juiste moment gegeven worden. Gebeurt dat niet dan is de mens 'levend dood'. Dit is de 'dood' en de 'slaap' waar Christus steeds over spreekt.

Hoewel er in het muzikale octaaf sprake is van twee intervallen (tussen Mi-Fa en tussen Si-Do) hebben we reeds gezien dat het enneagram aangeeft dat er ook een impliciet interval is tussen Sol en La vanwege de werking van een tweede octaaf dat op punt 3 zijn begin heeft in een nieuwe Do en op 6 zijn Mi-Fa interval. Dat interval werkt door in het eerste octaaf waar de overgang is van Sol naar La (punt 6). In de praktijk betekent dit dat op drie punten een energieschok van buitenaf nodig is om het geheel op koers te houden en de progressie te laten voortgaan. Dit zijn de punten 3,6 en 9 waarvan punt 6 slechts impliciet aanwezig is.

Het Mi-Fa en het Si-Do interval

Wie zorgvuldig luistert naar een toonladder en naar de overgang Mi-Fa en Si-Do zal onmiddellijk horen dat er sprake is van een wezenlijke kwaliteitsverandering in de progressie en van de noten. Het lijkt wel alsof er een wereld van verschil ligt tussen Mi en Fa en tussen Si en Do. Als die 'wereld van verschil' zich niet kan uiten (omdat de energieschok van buitenaf, dus vanuit een andere of 'verschillende' wereld ontbreekt) zal de progressie geen doorgang vinden. Dan vindt er een koersafwijking plaats. In feite is dit gegeven welbekend. Hoe vaak komt het niet voor dat we vol goede moed ergens aan beginnen (bijvoorbeeld een kamer behangen) om al spoedig te ontdekken dat er allerlei redenen zijn om van plan te veranderen. Tenslotte besluit je dan maar om de muren te verven in plaats van te behangen, of om op een hele andere kleur over te stappen. Als de impuls of de energieschok van buitenaf niet beschikbaar komt om de intervallen te overbruggen, zal men van het oorspronkelijke plan afwijken, zodat een ander gevolg dan oorspronkelijk beoogd het resultaat is. Het komt niet vaak voor dat een handeling wordt afgemaakt op de wijze zoals oorspronkelijk werd beoogd. We weten allemaal hoe dikwijls het gebeurt dat mensen keer op keer dezelfde fout maken of zichzelf keer op keer herhalen. Dit heeft veelal te maken met het niet beschikbaar zijn van zo'n impuls uit 'een wereld van verschil'. Hier is een schematische weergave:

Hier hebben we een weergave van een zich herhalende beweging, zonder dat er een bewuste impuls van buitenaf beschikbaar is. De 'wereld van verschil' is de wereld van bewustzijn tegenover die van mechaniceit: de wereld van het leven tegenover die van de dood. Wie in deze cirkelgang van dood en geboorte blijft steken, zal zichzelf steeds blijven herhalen en reïncarneren, totdat die mens met een schok 'wakker' wordt. Die schok van het wakker worden is een bewustzijnsschok of impuls. De parabel van de 'verloren zoon' is hier een goed voorbeeld van (Lukas 15:11 e.v.). Als de impuls achterwege blijft, zal er dus een zich herhalende beweging ontstaan die bovendien de neiging zal hebben langzamerhand aan kracht in te boeten en te degenereren. De meeste processen in de natuur volgen dit voorbeeld. Alleen de mens heeft het vermogen een bewuste impuls aan zijn handelingen en daden mee te geven. Het geeft hem een bijzondere verantwoordelijkheid en een unieke functie. Dat is een hele uitdaging.

Laten we nog eens als voorbeeld nemen de inspanning die oprijst als gevolg van een waarheidsverlangen. Deze inspanning werkt in op een

apartheidsverlangen. Het waarheidsverlangen kan als een grond-Do worden beschouwd, die vanzelf tot de tweede noot leidt die inspanning wordt genoemd. Op dit niveau wordt een inspanning gedaan die inwerkt op de macht der gewoonte. Als de inspanning standvastig blijkt, zullen nieuwe kennis en echt begrip oprijzen als derde kracht, die vervolgens actief wordt als de noot Mi in het octaaf. Maar dan komt men aan de Mi-Fa-interval en die kan niet worden overbrugd, tenzij door middel van een impuls of energieschok van buitenaf. Als die (bewuste) impuls of energieschok daadwerkelijk beschikbaar komt, belandt men op de Sol, de 'Zon'. Dit is als een stralend punt halverwege en heel goed hoorbaar wanneer je de toonladder zingt of anderszins ten gehore brengt. Op dit punt – Halfweg – kun je dus zowel Amsterdam als Haarlem zien liggen op een heldere dag. De ene kant is de wereld van het intellect en de andere kant is de wereld van emotie, van verstillig.

Hoofdstuk 9

Het enneagram gaat over transformatie

Wat is het enneagram? Het enneagram schildert een reeks transformaties af van lager naar hoger, van grover naar fijner. Opdat het lagere getransformeerd kan worden in het hogere dient het passief te zijn. Dat wil zeggen, het moet zichzelf toestaan om door iets hogers beïnvloed te worden. Hoe kan anders lager hoger worden? Hoe anders kan het voedsel dat we eten gekookt en weer gekookt worden, getransformeerd en weer getransformeerd worden in hogere en hogere substanties, tenzij het zichzelf onderwerpt aan de zes stadia van spijsvertering? Spijsvertering is transformatie. Werk is transformatie. En als de hogere invloeden van het Werk in een mens werkzaam zijn, moet hij in zekere zin passief ten opzichte van hen zijn en hen toestaan te werken.

Het werkelijke leven van een mens bevindt zich in de wereld van de geest en voorbij de wereld van de geest. Dat leven ligt in de ontwikkeling van begrip, inzicht en innerlijke ontwikkeling. Wie zich geheel identificeert met zijn lichaam en denkt dat het verschijnsel mens daarmee ophoudt, begaat een gigantische vergissing. Alle aandacht van de wereld voor het fysieke lichaam zal nimmer de twee impulsen geven die nodig zijn voor innerlijke ontwikkeling. De mens is inderdaad meer dan zijn lichaam. Nog sterker: hij is het lichaam niet. Het lichaam is een instrument om innerlijke ontwikkeling mogelijk te maken.

Laten we naar deze twee impulsen kijken. De eerste van de twee behelst impressies en de verwerking ervan. Dit wordt de eerste bewuste impuls genoemd. De tweede bewuste impuls is weggelegd voor het werkelijk ontwikkelde bewuste wezen. Esoterisch onderwijs zal altijd gericht zijn op het doorgronden van de aard van deze twee bewuste impulsen of schokken. Zij houden verband met twee ontwikkelingen in de mens langs octaven die wakker geroepen moeten worden door middel van bewust werk. Om te kunnen veranderen en te transformeren zullen deze twee bewuste impulsen steeds gegeven moeten worden, en op dezelfde wijze als de ademhaling moeten gaan functioneren. Men kan zeggen dat zij de ademhaling zijn op subtiel en op causaal niveau. Zo worden de tweemaal en drie maal geborenen geboren. Allereerst is er dus de 'eerste bewuste impuls'. Deze impuls moet onderdeel worden van het dagelijks leven en we zullen hiermee vertrouwd moeten raken. Zoals de ademhaling centraal staat in het

transformatieproces van voedsel, zo staat deze bewuste impuls centraal in het transformatieproces van impressies. Zonder inzicht en begrip in dit transformatieproces is enig begrip van de tweede bewuste impuls onmogelijk.

Subtiële spijsvertering als motor voor transformatie

Om de vergelijking met de transformatie van voedsel aan te houden, kan men impressies ook beschouwen als subtiel voedsel. Binnenkomst van impressies is het begin van een nieuw octaaf. In het enneagram is deze bewuste schok gesitueerd op punt 6, met de ademhaling op 3. De ademhaling op 3 doet zelf een nieuwe octaaf ontstaan en vormt op 3 dus een nieuwe Do. Dit is de eerste aanzet voor de vertering van impressies maar die beweging vanuit punt 3 op het enneagram (Do) zal niet verder gaan dan Mi (punt 5 op het enneagram) om dan te stoppen totdat het interval wordt opgevuld (door de eerste bewuste impuls) op 6. Omdat het een bewuste impuls betreft houdt hier het mechanische op en treedt de mens zelf naar buiten. Bewuste inspanning is hier noodzakelijk. Als een tot dan toe passief wezen moet de mens leren actief te worden en zijn eigen ontwikkeling ter hand te nemen.

Wat er op dit punt gebeurt is de bewuste verwerking van impressies. Dit is het punt van het activeren van, dat wil zeggen het leren omgaan met het onderscheidingsvermogen. Gebeurt dat niet dan blijven de impressies heel mechanisch komen en gaan en blijven zij steken binnen de denkende geest waar zij zich omvormen tot cirkelende gedachten en gevoelens. Op dit punt moeten wij gaan leren het relationele en relatieve te transformeren naar absolute waarden die een rechtstreeks uitvloeisel zijn van het vermogen om de Waarheid te onderkennen en te volgen. Dit is het punt dus waar wij voorbij moeten gaan aan het zintuiglijke en aan het plezier en genoegen dat daarbij hoort. Het is de plaats waar wij gaan selecteren en het meest wezenlijke eruit halen op precies dezelfde wijze als de longen de zuurstof uit de lucht halen en die als het meest wezenlijke van de spijsvertering doorgeven aan de bloedstroom om kooldioxide terug te nemen en uit te stoten. Dit is de subtiële spijsvertering die plaatsvindt op dit punt 6. Meditatie, stilte en een actieve buik zijn volstrekt noodzakelijk. Wij moeten gaan leren dit proces van subtiële spijsvertering ook vanzelf te laten plaatsvinden zoals ook de ademhaling vanzelf gaat. Alleen dan zullen wij klaar zijn voor de volgende schok of bewuste impuls die ons naar 9 voert.

Deze subtiele spijsvertering vindt natuurlijk plaats op ieders eigen manier en ligt veel minder vast dan de ademhaling in het lichaam. Het proces heeft in ieder geval te maken met het vermogen om de dingen - en dus ook impressies - steeds als 'nieuw' te ervaren, zodat men steeds weer voor de noodzaak staat het 'nieuwe' op te nemen en te verteren. Inderdaad het vraagt om voortdurende waakzaamheid en oplettendheid en kan worden samengevat als het werken op het wezen van de mens en op de kennis die daarbij hoort. Dit is ook het proces van Zelfherinnering of het bewust aanwezig zijn op het punt waar de impressies binnenkomen. Het vindt altijd plaats als de geest gaat rusten op het punt waar de werkelijke actie plaatsvindt, op het werkoppervlak dus.

Tegelijkertijd zal begrip oprijzen wat het betekent om bewust te gaan leven en toch midden in het leven te blijven staan. Wanneer dat inzicht oprijst, zal de blik vanzelf teruggaan naar het verleden en zal men zich in verbijstering afvragen hoe het mogelijk is geweest zó lang zó in slaap te zijn geweest. De vraag zal oprijzen waarom men in vroegere levens deze draad niet eerder heeft opgepakt en zo zal begrip oprijzen hoe men in het verleden heeft geleefd en hoe dat verleden getransformeerd kan worden naar iets geheel nieuws en hoopvol. Het bijzondere is, dat dit alles gecodeerd opgetekend staat in dit enneagram en langzamerhand zullen begrip en inzicht oprijzen in de diepere betekenissen die in het diagram liggen opgesloten. Dit diagram, het enneagram, is springlevend en vol betekenis. De woorden, cijfers en lijnen zijn evenveel bronnen van betekenis wanneer zij met begrip en inzicht worden opgepakt.

Bewuste impulsen

We overwogen reeds het idee van een schok of impuls die nodig is om de voortgang van een ontwikkeling door te laten gaan. Daarom wordt de wet van zeven ook wel de wet van de impuls genoemd. Iedere ontwikkeling, of het nu de groei betreft van een levend organisme of de ontwikkeling van een idee of een gedachte of het bestuderen van een onderwerp of de transformatie van het ene in het andere, kent deze hiërarchische ordening die volgens de noten van een octaaf verloopt. In dit geval een stijgend octaaf. Dus Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si, Do. De energieschok of impuls is nodig om het interval tussen Mi en Fa te overbruggen. Gebeurt dat niet dan treedt er een koerswijziging op en dan wordt het stadium van Fa niet bereikt. Dat kan gebeuren omdat de impuls niet gegeven wordt of gemist wordt of niet geschapen. Als de impuls tussen

Si en Do niet gegeven wordt zal de ontwikkeling 'doorschieten' en eigenlijk weer opnieuw moeten beginnen. Het doel is gemist en er moet opnieuw geschoten worden. Dit geeft een eindeloze herhaling. Maar er is meer. De twee intervallen tussen Mi en Fa en tussen Si en Do zijn op een wonderlijke manier met elkaar verbonden. Want in het interval Mi-Fa (punt 3 van het enneagram) ontstaat een nieuw octaaf met 'Do' op 3 en dus weer een Mi-Fa interval op 6. Hetzelfde gebeurt op 6 waar weer een nieuw octaaf, dus met 'Do' op 6, oprijst met zijn Mi-Fa interval die samenvalt met de Si-Do interval uit het eerste octaaf. Dit Si-Do interval wordt dus alleen opgevuld als er eerst twee nieuwe octaven zijn ontstaan. Het ene octaaf op punt 3 en het andere octaaf op punt 6. In de Do komt de hele zaak vervolgens tot vervulling en kan men zeggen 'het is volbracht'. Om de Si-Do interval op te vullen zal men dus eerst de twee nieuwe octaven op de punten 3 en 6 moeten oproepen en laten ontstaan. Inderdaad, een drievoudige inspanning!

Laten we nu teruggaan naar het verschijnsel mens. In het geval van de mens als schepsel wordt de eerste impuls vanaf de geboorte meegegeven, zoals wij hebben besproken. Het is de ademhaling waarbij de longen het wezenlijke uit de lucht 'onderscheiden' en doorgeven aan het bloed als zuurstof en vervolgens de verbrandingsstoffen teruggeven aan de lucht. Wie weigert adem te halen, hetgeen niet mogelijk is, sterft onherroepelijk. Wie iets anders dan lucht, bijvoorbeeld koolmonoxide, inademt sterft ook. Het geven en ontvangen van deze 'luchtimpuls' is een wezenlijk kenmerk van het leven. Als die impuls onregelmatig wordt, of niet meer wordt gegeven zal het organisme niet langer functioneren. Met 'organisme' wordt hier ieder schepsel bedoeld inclusief de aarde zelf die ook ademt. Deze luchtimpuls is op alle niveaus noodzakelijk.

In het geval van de mens zijn er nog de twee andere bewuste impulsen *mogelijk*, maar niet noodzakelijk om in leven te blijven. Het zijn de twee impulsen uit de Mi-Fa interval van de twee octaven die bij punt 3 en punt 6 oprijzen en waarvan de impuls uit het tweede octaaf (die bij 6 oprijst) tevens de Si-Do interval uit het oorspronkelijke octaaf opvult. Het zijn nadrukkelijk bewuste impulsen die de mens zelf zal moeten opzoeken als gevolg van bewust werk en ook als gevolg van werk op bewustzijn. De mens met de impuls op 3 is de gewone mens. Hij leeft gewoon en sterft gewoon. De mens die twee energieschokken heeft uitgekristalliseerd is een geheel ander mens. Hij heeft wilskracht, visie en moed en wat men wel 'charisma' noemt. Hij is

wat je zou kunnen noemen een 'aantrekkelijk mens'. Maar de mens die alle drie impulsen werkzaam heeft gemaakt is geheel anders. Hij is het toonbeeld van tijdloze wijsheid, van diepe vrede en van universeel inzicht in overvloed. Toch is hij zo eenvoudig dat de gewone mens hem niet herkent.

Homo mechanicus: 'laat de doden de doden begraven'

De schepping van deze hiërarchie van drie verschillende soorten 'mens' wordt beschreven in het boek Genesis in verband met de zeven dagen van de schepping die de mens in zeven categorieën indeelt en dus in het geheel niet uitgaat van de genivelleerde visie van gelijkheid en uniformiteit voor het verschijnsel mens. Het eerste onderscheid is dat tussen de mechanische mens en de bewuste mens. De eerste beschrijving in Genesis is die van de mechanische of dode mens in vers 2. In het 'werk' wordt de mechanische mens altijd als 'in slaap' aangeduid en soms zelfs als 'dood'. Hetzelfde vinden we dikwijls terug in het nieuwe testament zoals wanneer Christus zegt: 'laat de doden de doden begraven'. De mechanische mens heeft dus geen schok of bewuste impuls die in hem werkt. De enige impuls die hem in feite in leven houdt is zijn ademhaling als weerslag van het universele ritme in het hart van alle dingen. Het ontwaken uit deze slaap is de impuls van het Mi-Fa interval uit het tweede octaaf dat vanuit 3 oprijst en op 6 zijn interval heeft. Dit is de tweede mens die op de eerste mens volgt zoals beschreven in het boek Genesis. Maar laten wij eerst nog eens kijken naar de 'dode' mens, de 'homo mechanicus'. Het is een sensuele mens, ingesteld op zintuiglijke indrukken waar hij uitsluitend op reageert vanuit een passieve inertie en lusteloosheid. Futloos is hij en daarmee ten prooi aan vanwaar de wind waait. Hij kent geen innerlijk leven en hem wordt meestal verweten 'gevoelsarm' te zijn. Het is de mens die vindt dat hij alles doet en voor elkaar krijgt. De fixer, de regelaar en vandaaruit steeds belust op de macht en de controle om zo alles naar zijn hand te kunnen zetten. Trots en vol eigendunk laat hij, waar hij ook gaat, een spoor van vernieling achter. De werkelijkheid ligt in de 'objectieve' wereld, dat wil zeggen buiten hemzelf en dus om hem heen. Innerlijk is hij leeg en leeft hij in een soort vacuüm. Hij zal evenmin ooit verder kijken 'dan zijn neus lang is' en dus altijd uit zijn op zijn eigen voordeel en winst. Dit is de mens die in Genesis 'woest en ledig' wordt genoemd. De mens van de duisternis in wie er geen licht is, 'en duisternis lag op de diepte'. Is dit niet een precieze beschrijving van ons eigen 'gebrek aan diepgang'? In Matth.4,15 wordt Jesaja aangehaald met de woorden: *Het volk dat in duisternis gezeten is, heeft een*

groot licht gezien, en voor hen, die gezeten zijn in het land en de schaduw des doods, is een licht opgegaan.

In Johannes 1,5 lezen wij: *Het licht schijnt in de duisternis, maar de duisternis begrijpt het niet.* Dit is de *Hasnamus*-mens wiens welzijn afhankelijk is van de ellende en pijn van vele duizenden of zelfs miljoenen anderen. Het zijn de grote en kleine tirannen en dictators in een eindeloze voortzetting van deze macht van de duisternis. Zij kunnen eenvoudig niet verder kijken dan hun eigen belang en hun eigen wensen en verlangens. Daar is geen enkele naastenliefde. Alleen rauwe macht en zelfzuchtigheid. Dus geen rekeninghouden-met-anderen, geen vermogen jezelf in de plaats van een ander te denken, laat staan enig vermogen om de geest niet toe te staan te denken dat een ander 'anders' is dan jezelf. Gelukkig is er natuurlijk bij de meeste mensen sprake van enig geloof en enige hoop en enige liefde. Niet voor niets spreekt Christus over 'kleingelovigen' en niet over 'ongelovigen'. De echte tiran, de werkelijke dictator, blijft een relatieve uitzondering, maar hij loert vlak om de hoek. Ons 'werk' is erop gericht de mens uit deze wurggreep van eigenbelang omhoog te heffen en hem te leren eraan voorbij te gaan. Iedereen te 'verheffen' zal niet eenvoudig zijn, maar daar gaat het niet om. Het gaat erom te beginnen en wie geïnteresseerd is, te helpen met het leerproces om 'over zichzelf heen te stappen'. Mensen die daaraan beginnen vormen zelf weer evenveel 'impulsen' die hoe dan ook worden doorgegeven en in de mensengemeenschap beschikbaar komen. Het eerste wat dus hiervoor nodig is, is die energieschok, die bewuste impuls die hem over zijn gewoonlijke staat van slaap en mechanisch functioneren heen tilt. Alleen als men de juiste impuls ontvangt, zal men daartoe in staat zijn. Die impuls kan van alles zijn, maar komt vrijwel altijd van buitenaf en zal dan die mens tot in zijn wezen roeren en beïnvloeden. Impulsen zijn er overigens voldoende, maar meestal mist de mens het 'punt waar het om draait' en de noodzakelijke consequentie van de gemiste kans is dat hij doorgaat zoals hij altijd gewend is door te gaan: in een voortdurende herhaling van zijn eigen verleden en dromen.

Transformatie als evolutie in bewustzijn

Laten wij nu eens de mens beschouwen die wel in verbinding weet te komen met die bewuste impuls in het tweede octaaf op punt 3 en die op punt 6 van het oorspronkelijke octaaf naar buiten treedt. Overigens is het van belang in te zien dat die tweede impuls op punt 6 'de goede impuls' is als eerste stap

op de weg van Kennis. Op dit punt 6 komt de esoterische leer dus bij de mens naar binnen. Hij is niet langer een 'lege woesteling'. Hij opent zich voor iets nieuws. Zijn tot nu toe gesloten systeem van individualiteit en apartheid opent zich en innerlijke droogte en hardheid worden zacht gemaakt. Het lijkt wel alsof levengevend water naar binnenstroomt. Maar het gaat hier om een bewuste impuls. Dat wil zeggen de bron van de impuls moet bewust zijn - en weten wat er aan de hand is - en bovendien moet de ontvanger de impuls ook willen ontvangen. Hij moet bereid zijn de mond te openen. Hij moet willen drinken. Zo bezien is deze mens zelf een levendragend zaadje geworden. Valt het zaadje in goede bodem en wordt het gevoed dan zal het wortel schieten en tot bloei komen. In Genesis vinden we dit idee van de Mens als zichzelf ontwikkelend organisme (zaadje) al direct in het openingsvers:

In den beginne schiep God de hemel en de aarde. De aarde nu was woest en leeg en duisternis lag over de diepte, maar de Geest van God zweefde over het water.

De hemel en de aarde schiep God. Dat wil zeggen hij schiep twee niveaus: een hoger en een lager. Het lagere niveau is de mens die levend dood is, de lege woesteling, want de tekst gaat door en zegt: de aarde nu was woest en leeg en duisternis lag over de diepte. De fysieke mens is geestelijk 'doods', maar hij heeft van de schepper hemel en aarde meegekregen. Het aardse in hem is tot een volledig systeem uitgewerkt en is drager van het hemelse in hem dat in potentie aanwezig is maar dat wakker geroepen moet worden. Het moet wortel schieten en tot bloei komen en vrucht dragen. Zijn uiterlijke kant is aards, zijn innerlijke kant is hemels. Om van 'doods' tot iets 'levends' te worden moet in de aarde worden gezaaid. Hiervoor is licht nodig. Daarom gaat de Genesistekst door en zegt: En God zeide: *Er zij licht, en er was licht.* Dit is het eerste stadium van het tot leven wekken van wat eerst doods was. Dit is de eerste stap op weg naar het ontwaken en het binnengaan van het Koninkrijk der Hemelen 'dat nabij is'. Deze ontwakende mens, deze mens die uit de doden opstaat, deze mens die het Koninkrijk der Hemelen binnengaat, dat nabij is, door middel van licht dat geen duisternis in zich heeft, - en de zintuiglijke wereld is een wereld van duisternis en de intelligentie die daarop gebaseerd is ook - deze mens zal uiteindelijk oprijzen tot Evenbeeld van God zelf en op de zesde dag schiep God de mens naar Zijn beeld, naar Gods beeld schiep Hij hem. De voorafgaande stappen beschrijven het proces van ontwaken uit de dood en de ontwikkeling naar het evenbeeld worden van God. Het openingsvers van Genesis begint dus met de mens op zijn laagste

punt van ontwikkeling, de lege woesteling, wiens aarde woest en ledig is. En duisternis lag over de diepte. Inderdaad die mens heeft geen diepgang, geen perspectief en geen (derde) dimensie. Hij leeft op het oppervlak van het aardse. Dan is er: En de Geest van God zweefde over het water. Het eerste ontwaken. De eerste aanraking met 'het andere'. Dan wordt dag na dag, of stap voor stap, het aardse in de mens beplant en tenslotte rijst de Mens zelf op als Gods evenbeeld: En God schiep de mens naar Zijn beeld, naar Gods beeld schiep Hij hem. Maar op de zevende dag (bij de zevende stap) wordt nóg een andere Mens geschapen. Toen formeerde de Here God de mens van stof uit de aardbodem en blies de levensadem in zijn neus; also werd de mens tot een levend wezen. (Gen.2,7) Hier hebben wij de Mens, de derde Mens, de driemaal geborene, die in rechtstreekse verbinding staat met God. Hij is niet langer een imitatie of evenbeeld van God, maar hij is zelf de levende adem van God.

Driemaal geborenen

Zo zijn er dus drie mensen in het verschijnsel mens waar het boek Genesis over spreekt. De doodse, aardse, mechanische mens, dan de mens die geschapen is naar het evenbeeld van God en tenslotte de mens die God zelf geworden is. Dat wil zeggen hij is het altijd geweest en zal het altijd zijn, maar nu heeft hij zijn eigen Goddelijke identiteit verwerkelijkt, gerealiseerd. Hij realiseert zich ten volle Zijn eigen statuus. Hij is zich er volledig van bewust. In de eerste mens is slechts de eerste schok, de luchtshow werkzaam in de vorm van ademhaling. In de tweede mens zijn twee impulsen werkzaam, de luchtshow en de schok die hem voorbij doet gaan aan het fysieke en in verbinding brengt met een eenheid en verbondenheid met de hele schepping. In die verbondenheid wordt hij de levende weerspiegeling van God zelf. Zijn evenbeeld. En dan is er de derde mens, dat wil zeggen de volledig gerealiseerde mens. De mens die alle zeven stappen heeft gezet en in de stilte van de zevende dag zichzelf realiseert. Zijn kennis en wezen zijn zo verfijnd en verbonden dat het begrip en inzicht die eruit oprijzen uitsluitend nog praktisch zijn. Zijn kennis is tevens de blauwdruk voor actie. Hij begrijpt alles en iedereen en hij kent de taal die iedereen verstaat. Inderdaad een schril contrast met de gewone mens die zelfs als hij een zelfde moderne taal spreekt als de ander, niet in staat is die ander te begrijpen. Het is een Babylonische spraakverwarring die het gevolg is van slechte ideeën en slechte gedachten zodat begrippen verkeerde betekenissen krijgen en woorden veranderen. Deze derde mens, de mens op de zevende stap van

ontwikkeling heeft zijn eigen identiteit met God en met het Goddelijke in zich verwerkelijkt.

Wat ons betreft, voorlopig zullen wij het ermee moeten doen die mens na te volgen, te imiteren. Zijn evenbeeld te worden en te zijn. Zo zijn wij niet dood noch doods, maar evenmin beziel door Gods adem zelf. Wij verkeren in het tussenstadium van op reis te zijn. De tweede impuls is dus noodzakelijk om uit de dood te worden opgewekt en tot leven te komen. De mens wordt geschapen met hemel en aarde in zich en de eerste uitdaging is om de hemel, die zo nabij is, namelijk in de mens zelf, tot werkelijkheid te maken. Als dat gebeurt, dan moeten we inderdaad bidden dat *Uw wil geschiede op aarde zoals in de hemel* en ook: *Uw koninkrijk kome*. De volgende stap is dus dat Gods Geest over het water zweeft en dat licht geschapen wordt. Dit licht is het eigen licht dat daagt, wanneer een mens leert zijn aandacht te concentreren en wanneer hij leert zichzelf te observeren en afstand te nemen van 'zichzelf' en daarmee afstand van al het nutteloze in zijn innerlijk dat het licht in de weg staat. Zijn weerstand, zijn innerlijke luiheid, zijn traagheid, zijn angst en vrees enzovoort. Het is ook het licht dat daagt in de stilte van meditatie. Inderdaad op punt 6 daagt het licht.

En God zeide: Er zij licht; en er was licht. En God zag dat het licht goed was, en God maakte scheiding tussen licht en duisternis. En God noemde het licht dag en de duisternis noemde Hij nacht. Toen was het avond geweest en het was morgen geweest: de eerste dag.

Dit is de eerste dag. De dag begint met de duisternis van de dag en eindigt met het daglicht van de morgen. Dit is de eerste stap van ontwikkeling in de schepping (het ontstaan) van een wakker mens. De eerste impuls. Het dagen van het licht. De mens wordt dus geboren met deze mogelijkheid van ontwikkeling in zich. Deze mogelijkheid tot omdraaiing, tot bekering, tot transformatie, tot *metanoësis*. Johannes de Doper en Christus roepen beiden in koor: *Bekeert, want het Koninkrijk der Hemelen is nabij*. Dit is wat het Werk ons te leren heeft. Was de mens uitsluitend en alleen aards dan zou hij er nimmer aan voorbij kunnen gaan. Ieder mens wordt dit vermogen meegegeven. Evenals een ei de mogelijkheid heeft een vogel te worden. De mens kan aards blijven en dan zal hij moeder aarde dienen. Maar Genesis zegt duidelijk: *In den beginne schiep God de hemel en de aarde*. Wie denkt dat Genesis een soort natuurkundige verhandeling is die over het zonnestelsel of iets dergelijks gaat, begaat een vergissing van gigantische

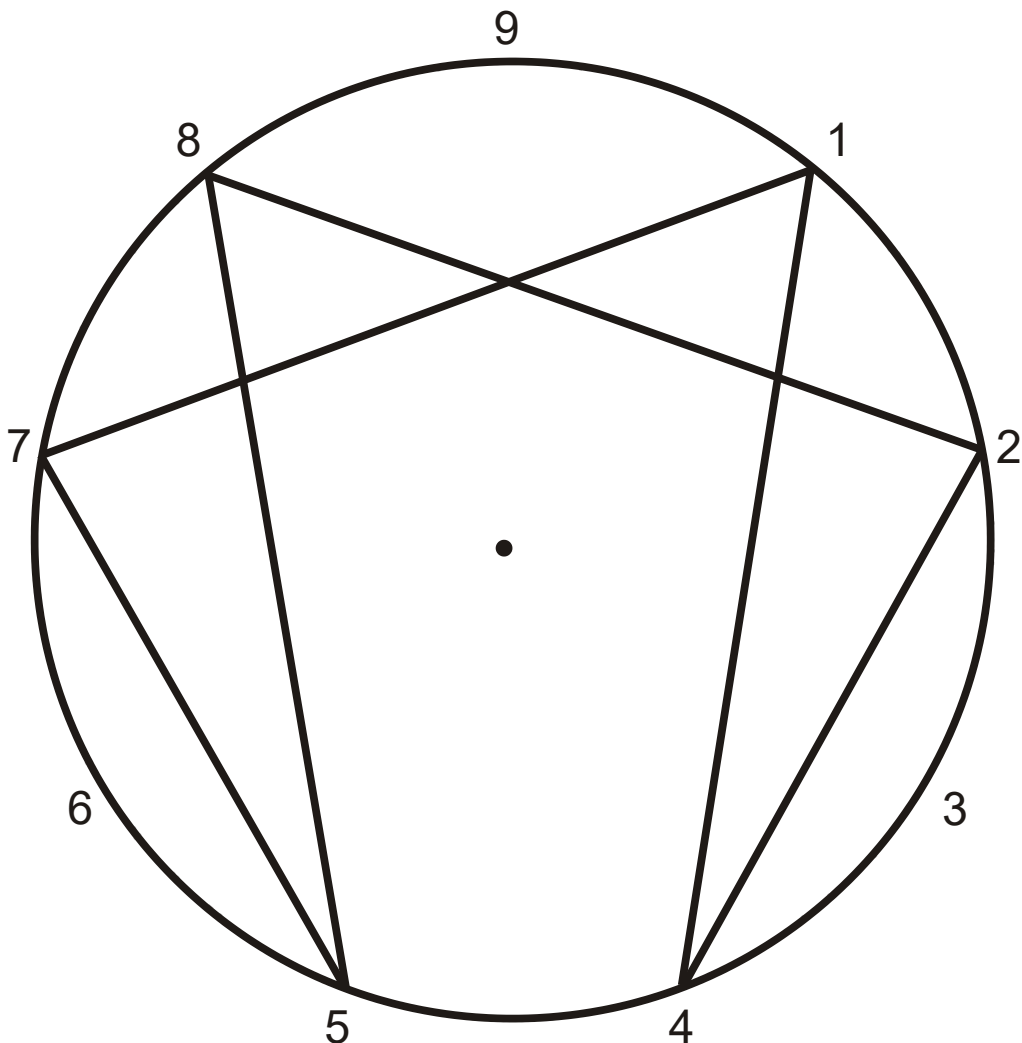
omvang. Esoterische literatuur heeft altijd de mens zelf als centraal thema en is in niets anders dan de realisatie van dat Zelf geïnteresseerd. Als dat aardse in de mens vervolgens gevuld wordt met juiste gedachten, juiste gevoelens, juiste ideeën, juiste principes, juiste regels, juiste wetten en juist begrip dan zal dat zaad in die aardse mens zich gaan wortelen en tenslotte tot bloei komen. Dit is waar Genesis over gaat. In vers 11 zegt Genesis: *dat de aarde jong groen voortbrengt, zaadgevend gewas, vruchtbomen, die naar hun aard vrucht dragen, welke zaad bevatten, op de aarde; en het was alzo.* Hier wordt gedoeld op de verschillende niveaus van inzicht en begrip, de verschillende niveaus van kennis en tenslotte het Evenbeeld van God zelf. Vanuit esoterisch standpunt, dat wil zeggen vanuit het gezichtspunt van ontwikkeling is een mens zijn eigen begrip of anders gezegd: hij wordt gemeten naar zijn kennis en begrip. De supermens is niet een evenbeeld van de gewone mens. Neen, hij verschilt er geheel van. Supermens is een gigant, een reus. Wanneer de Geest van God over het water zweeft, dan komt er dus iets in beweging in die mens. Zijn magnetisch centrum vormt zich en hij opent zich voor alle impulsen die hem doen voornemen op weg te gaan. De reis begint zodra hij bepakt en gezakt de deur van zijn verleden achter zich dichttrekt en zijn blik op de waarheid en de rede richt, hoewel die hem vooralsnog onbekend zijn. Hij heeft kennis en leiding nodig en dan zal hij zich spoedig voor de scheiding van dag en nacht, van licht en duisternis zien staan. Zijn besluit is genomen: hij zoekt het licht en werkt hard. Zo valt er een grote hoeveelheid ballast van hem af. Zijn bagage wordt lichter en zijn reis wordt er zoveel eenvoudiger door. Dan komt hij op het kruispunt te staan van landweg en hoofdweg en dan ziet hij de richting die hij moet gaan. Welgemoed gaat hij op weg en zijn tred wordt lichter, omdat hij zelf steeds lichter wordt. Licht straalt hem vooruit en licht hem 's nachts bij. Zo gaat hij door en waar hij ook komt overal verspreidt hij licht. Inderdaad hij is zelf het lichtend voorbeeld geworden. Dat is de Sol op de oorspronkelijke cirkel van het enneagram.

De volgende stappen zijn stappen van steeds verdere verinnerlijking en verdieping. Inzicht rijst op. Hij ziet de werkelijkheid en weet wat juist is in iedere situatie. Overvloed rijst op en hij weet het daarbij te laten, want achter de overvloed daagt de bron zelf. Het Ene zonder Tweede. Het Zelf.

Hoofdstuk 10

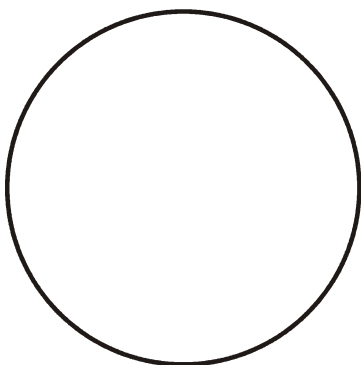
Het enneagram in de praktijk

We hebben het enneagram beschouwd als uitdrukking van de wet van drie en van de wet van zeven en als afgeleide van de diatonische toonladder. We hebben ook gezien hoe uit de verhouding (de breuk) van $1/7$ een repetente reeks verschijnt: 1-4-2-8-5-7-1 enzovoort. Door de punten langs de omtrek van het enneagram met elkaar te verbinden krijgen we de hexade, zoals we reeds zagen:

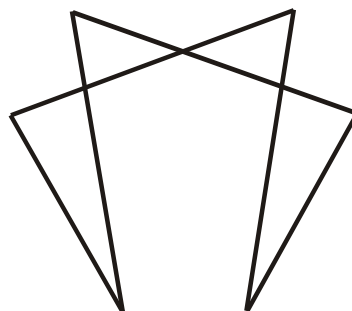

Hier hebben we dus een diagrammatische voorstelling van de wet van zeven door middel van een cirkel met 9 punten, die we via lijnen in een bepaalde volgorde met elkaar verbonden hebben. We hebben al gezien hoe de wet van drie en de wet van zeven niet rechtstreeks met elkaar verbonden zijn, omdat de wet van drie statisch is en de wet van zeven dynamisch. De driehoek 9-3-6

komt dus in dit schema of diagram niet voor. Het bijzondere van deze weergave is dat we kunnen zien dat de punten 1 en 2 niet rechtstreeks met elkaar verbonden zijn, maar alleen indirect, via punt 4. Het lijkt wel een variant op de processie van Echternach in Luxemburg waar de Godsijveraars drie stappen vooruit doen om dan weer twee achteruit te gaan. Om van 1 naar 2 te gaan moet je dus via 4. Eenzelfde figuur maar dan gespiegeld doet zich voor aan de andere kant met de punten 8, 5 en 7. Om van 7 naar 8 te gaan moet je eerst terug naar 5. Tenslotte is het duidelijk dat de hele figuur als het ware in twee helften is verdeeld met een grote 'opening' tussen de punten 4 en 5. De rechterkant geeft een beweging naar voren of naar buiten en dan weer terug (1-4-2). Dit is de externe, zichtbare kant van een beweging. De linkerkant geeft een terugtrekkende beweging (van 8 terug naar 5 en dan naar 7) die de binnenkant betreft, die 'onzichtbaar' of transcendent is: (8-5-7). De rechterkant 'poneert' en de linkerkant 'implementeert', het 'gat' in het midden is de overgang of brug. Er is duidelijk sprake van een zekere polariteit tussen rechterkant en linkerkant: dag en nacht, ja en nee, inademing en uitademing, positief en negatief, Yin en Yang, enzovoort. Los van de rekenkundige manier om de innerlijke opeenvolging (1,4,2,8,5,7) van een proces te beschouwen door middel van het enneagram, is er ook sprake van een combinatie van drie symbolen. Het zijn de drie krachten of goden uit de Vedische traditie, de trimurti (drie-eenheid) van Brahmâ, Vishnu en Shiva. Brahmâ is de creatieve kracht, Vishnu is de onderhoudende (dromende) kracht en Shiva is de oplossende kracht, die alles weer nieuw maakt.

Brahmâ

Vishnu

Shiva

Het symbool voor Brahmâ is de cirkel, het symbool voor Vishnu is de 'doorloopfiguur' en het symbool voor Shiva is de gelijkzijdige driehoek (drietand). De 'doorloopfiguur' van Vishnu is weliswaar een zeshoekige figuur, maar is niet een hexagoon die juist stervormig is. Daarom noemen we deze figuur 'hexade'.

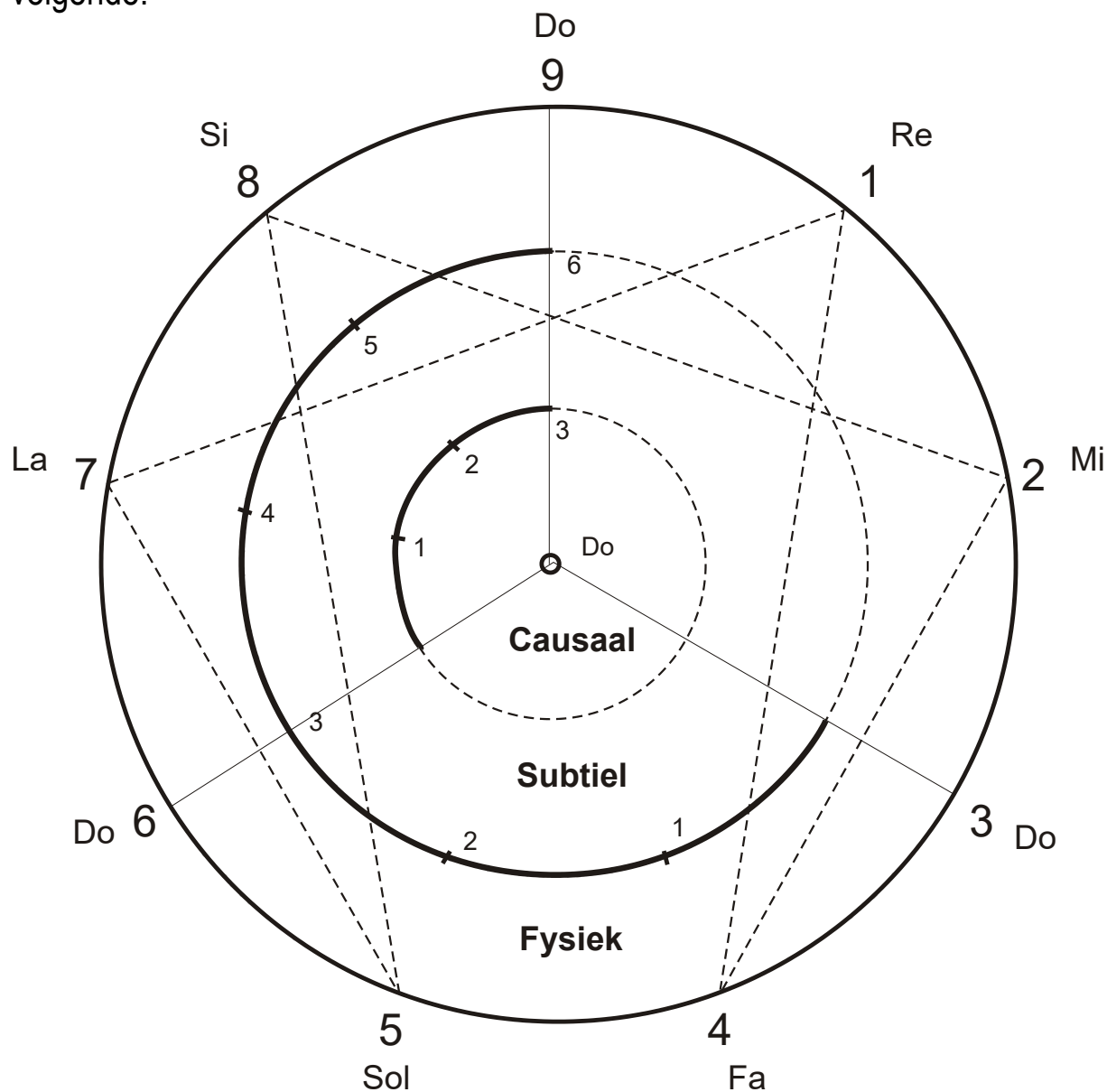
Het enneagram combineert dus de symboliek van drie grootheden in één schema: de cirkel, de driehoek en de hexade. Het is van groot belang dit steeds in gedachten te houden en te beseffen dat het enneagram de interactie uitbeeldt van deze drie grootheden in een specifiek project of in een specifieke beweging. Het enneagram heeft alles te maken met beweging en met interactie. Het is allesbehalve statisch.

Het enneagram is een cirkel in beweging

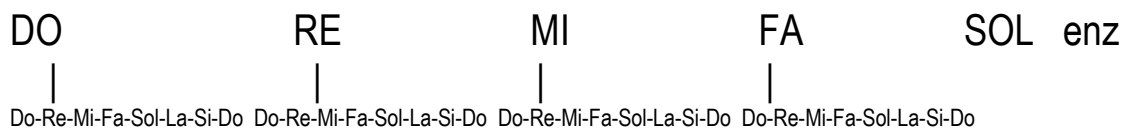
De cirkel beweegt. Die beweging is tweevoudig: oplopend of aflopend, vergelijkbaar met de ademhaling. De driehoek schept drie kwaliteiten of invloedssferen en verdeelt de cirkel in drie sectoren. De hexade wisselt af zoals met wisselstroom. Een ander belangrijk gegeven is dat Shiva (driehoek) en Vishnu (hexade) niet bij elkaar komen, maar elkaar voortdurend beïnvloeden. De een kan niet zonder de ander.

Bij de wet van zeven hebben wij al het feit besproken dat de drie punten (9, 3 en 6) waar de driehoek de cirkelomtrek raakt, de punten zijn waar een impuls van buitenaf optreedt. Het octaaf zelf kent twee van deze intervallen, tussen Mi-Fa en tussen Si-Do. Het feit dat er in het enneagram drie punten zijn waar een externe impuls binnenkomt heeft te maken met het feit dat het enneagram in feite drie gelijktijdige bewegingen uitbeeldt, voor zover die bewegingen ook daadwerkelijk aanwezig zijn. De aanwezigheid van die drie gelijktijdige (innerlijke) bewegingen is afhankelijk van de graad van ontwikkeling (mens 1-7). Ieder menselijk wezen wordt geboren met de luchtimpuls (ademhaling) op 3. De punten 6 en 9 dienen echter in de praktijk van het leven te worden verwerkelijkt. De verwerkelijking van die punten wordt de geboorte van het subtiele lichaam (tweemaal geboren) en van het causale of spirituele lichaam (driemaal geboren) genoemd. De uitkristallisatie van deze drie lichamen betekent een zeer grote en standvastige inspanning waar tevens de nodige hulp bij nodig is. Dit wordt 'menselijke ontwikkeling' en ook wel 'bewustzijnsontwikkeling' genoemd. Op punt 3 begint dus een nieuw octaaf (de 3 wordt dan een Do) die op punt 6 zijn Mi-Fa-interval heeft. Wie dat

interval overbrugt, is, zoals gezegd, een 'tweemaal geborene' of heeft een wedergeboorte in Christus gerealiseerd. Voor die mens geldt dat op punt 6 weer een nieuw octaaf begint die op punt 9 zijn Mi-Fa-interval heeft, die overigens correspondeert met de Si-Do-interval van het oorspronkelijke octaaf. Een schematische weergave van deze drievoudige geleding is de volgende:

Tenslotte moet in herinnering worden gebracht dat iedere noot van het octaaf op zichzelf beschouwd weer een Do kan worden voor een nieuw octaaf. Het betekent dat iedere noot slechts tot volheid komt als het 'innerlijke' octaaf ervan ook tot ontplooiing komt. Hier hebben we de 'modi' uit de Middeleeuwse muziek:

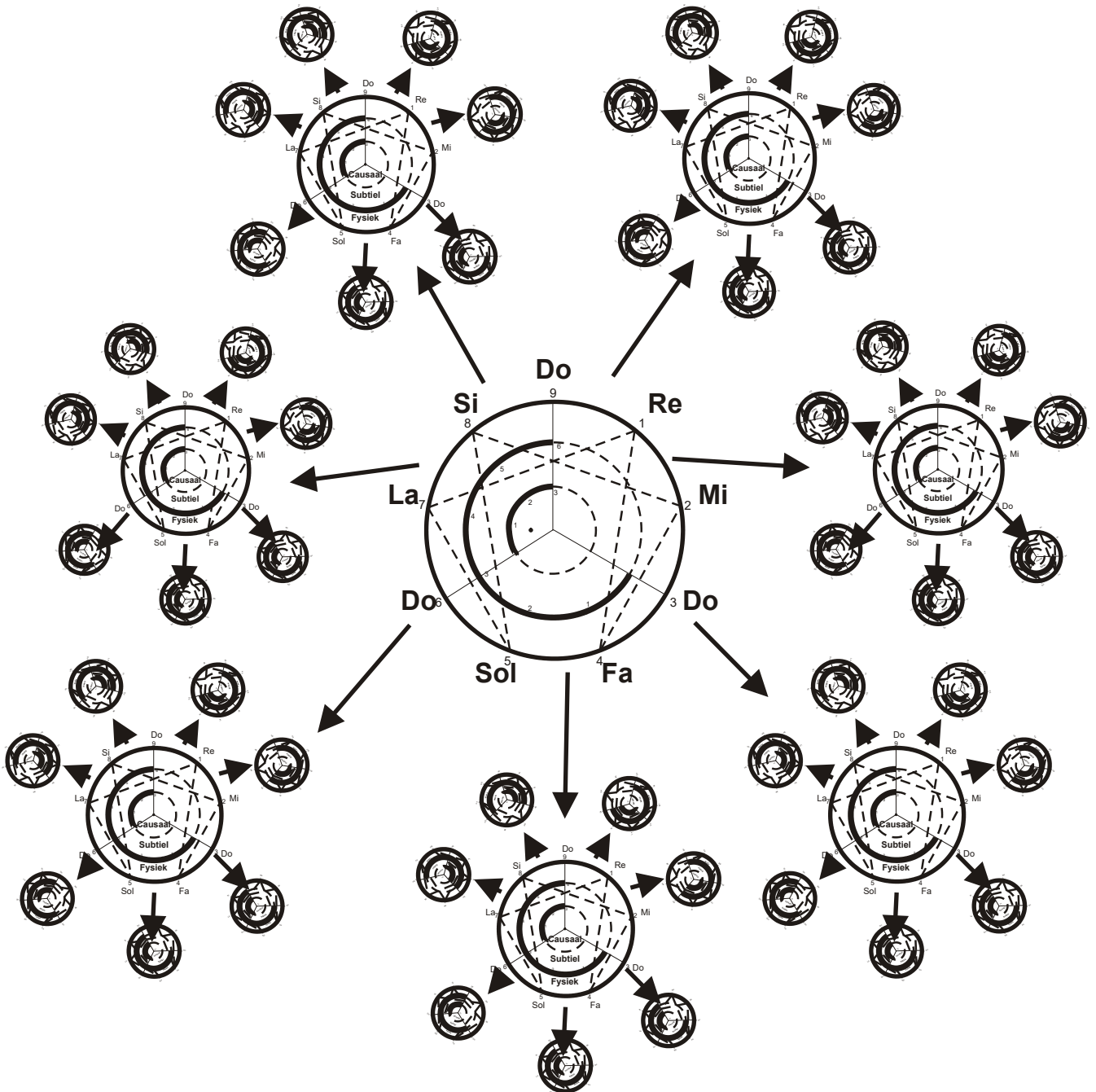

Gurdjieff zegt hierover:

Iedere toon van ieder octaaf kan worden beschouwd als een octaaf op een ander niveau. Iedere toon van deze innerlijke octaven bevat wederom een geheel octaaf, enzovoorts, een groot aantal keren, maar niet tot in het oneindige, omdat er een bepaalde grens is aan de ontwikkeling van innerlijke octaven. Deze innerlijke trillingen treden gelijktijdig op in 'media' van verschillende dichtheid die elkaar doordringen; zij worden in elkaar weerspiegeld en verwekken elkaar, zij brengen elkaar tot stilstand, drijven elkaar aan of veranderen elkaar.

Om tot volheid te komen zal iedere noot op de omtrek van de cirkel dus eerst zijn 'eigen' enneagram moeten doorlopen met alle intervallen die erbij horen. Hierdoor komt het dat de stappen die door het enneagram worden beschreven soms heel groot kunnen zijn en heel lang kunnen duren. Ontwikkeling is in de eerste plaats afhankelijk van de eigen inspanning, maar de impulsen van buitenaf maken dat men ook zal moeten leren de juiste tijd af te wachten en dat men bovendien zal moeten leren om hulp die geboden wordt te aanvaarden. Zo hebben we dus enerzijds drie sectoren in de cirkel die gedomineerd worden door de betrokken zijde van de gelijkzijdige driehoek (9-3-6). Bovendien hebben we drie-cirkels-in-één die op elkaar inwerken, terwijl hun grond-Do steeds begint op de drie punten van de gelijkzijdige driehoek (3-6-9). Verder zijn de cirkels zelf in tweeën gedeeld met een linker en een rechterkant (*yin-yang*). Tenslotte hebben we de innerlijke octaven die steeds hun grond-Do vinden bij de betrokken noot op de cirkel. De innerlijke wereld van het enneagram is dus oneindig veel groter dan wat er uiterlijk zichtbaar is. De uiterlijke vorm is slechts het topje van de piramide. Het enneagram is een diagram van een proces dat zich altijd in beweging bevindt. Beweging is verandering. Verandering kan zijn de transformatie van grof naar fijn, zoals bijvoorbeeld de transformatie van voedsel in menselijke energie, of de verandering kan een degeneratie inhouden van fijn naar grof. In een oplopend octaaf (van transformatie dus) is het eerste interval te vinden tussen Mi en Fa, maar in een aflopend (neerdalend) octaaf is het eerste interval al direct te vinden tussen Do en Si. Deze wetmatigheid geldt natuurlijk ook in

sociale verbindingen. Opbouwen is aanzienlijk lastiger dan afbreken. Bovendien moeten we er rekening mee houden dat iedere noot van het octaaf op zichzelf ook weer een Do vormt van een nieuw octaaf (die dus ook een drievoudige geleding kent). Dan zou men de volgende figuur kunnen construeren:

Het enneagram geeft in zijn kosmische dimensie de zeven stappen van ontwikkeling van de mens. Deze zeven stappen leiden de mens vanuit de duisternis van een doods en mechanisch bestaan naar de volle Zelfrealisatie van zijn eigen goddelijkheid en onsterfelijkheid. Die mens is de ware wijze. Geschapen als hij is naar Gods beeld en gelijkenis is hij opgenomen in de substantie van het Absolute zelf. Die mens keert niet meer terug.

Hierboven stelden we al vast dat iedere noot op de omtrek van de cirkel op zichzelf de Do (grondtoon) vormt van een nieuw octaaf op basis van het trillingsgetal van de oorspronkelijke noot op de omtrek. Dit betekent ook dat iedere (kosmische) stap van (persoonlijke) ontwikkeling op het enneagram kan worden beschouwd als een proces op zich. Dat proces wordt op zijn beurt ook beheerst door het enneagram. Gurdjieff merkte hierover op dat dit proces van enneagrammen in enneagrammen enige malen kan worden uitgesplitst maar niet tot in het oneindige.

Als we uitgaan van een drievoudige gelaagdheid, betekent dit dat voor iedere kosmische stap op het kosmische enneagram de mens tenminste zeven keer de hele cirkelgang van het enneagram is rondgegaan. Het betekent ook dat we vanuit de 'uitgesplitste' cirkelgangen reeds de nodige ervaring met het enneagram hebben opgegaan en dat we van daaruit kennis bij ons dragen over alle punten en onderscheidingen van het enneagram, alleen niet op kosmisch niveau.

De menselijke uitgang is dus om zijn kosmische dimensie als levend wezen te verwerkelijken. Als we, bijvoorbeeld, de eerste (kosmische) stap beschouwen dan zien we de transformatie van een doods en mechanisch bestaan naar een ontvankelijkheid voor juiste impulsen en juiste verlangens. Het woordje 'juist' staat dan in verband met de uiteindelijke doelstelling. Op het kosmische diagram is dit Zelfrealisatie of verlossing. In de procesgang van 0 – 1 wordt juiste impuls dan de uiteindelijke doelstelling. Op het kosmische enneagram staat juiste impuls voor de noot Re uit het muzikale octaaf. Als we juiste impuls dus als het eindpunt (doelstelling) van een sub-procesgang gaan beschouwen, dan betekent dit dat deze noot Re de 'hoge DO' wordt in het sub-octaaf.

Gerekend op de piano met een getemperde stemming betekent dit dat de 'midden D noot' (dwz 405 trillingen per seconde) de hoge Do wordt van een

Deze noot, de 'lage' D is verbonden met 'juiste impuls' op het kosmische octaaf en is dus daarop gericht: Juiste impuls is het einddoel, de bekroning, van dit octaaf.

Re ($9/8 \times 202,5 = 227,8$ tr/sec; 'lage' E op de piano):

Hier hebben we de impuls om tot 'juiste impuls' als wezensniveau te komen. Deze mens gaat op zoek naar allerlei invloeden en impulsen die hem of haar de stabiliteit en standvastigheid kunnen geven van altijd en in alle omstandigheden verbonden te zijn met 'juiste impuls'. In het kosmische octaaf wordt het 'juiste' van 'juiste impuls' bepaald door de wens naar verlossing, bevrijding. Al het andere wordt daaraan ondergeschikt. Het kosmische stadium geeft een grote zeefwerking en in het suboctaaf geeft de impuls om tot juiste impuls te komen ook een gevoel van richting en daarmee een vermogen om prioriteiten te stellen en al datgene wat niet tot juiste impuls leidt langzamerhand te laten varen. De noot Re heeft de kwaliteit van het loslaten van je verleden en van je eigen mechaniceit.

Mi ($5/4 \times 202,5 = 253,1$ tr/sec; 'lage' Fis op de piano)

Het besluit én de inspanning om onze wenspatronen daadwerkelijk te veranderen, zodat we niet langer geblokkeerd raken en de 'juiste impuls' missen. We zien de redelijkheid en de vanzelfsprekendheid ervan in en die kennis maakt dat we van binnenuit dingen kunnen gaan opgeven zonder dat dit van buitenaf dwingend wordt opgelegd.

Fa ($4/3 \times 202,5 = 269,9$ tr/sec; 'lage' G op de piano)

Ons besluit, dat vaststond laat zich nu verfijnen en we leren te nuanceren. De doelstelling blijft echter het verleden los te laten. Het hele proces begint nu meer op een spel te lijken dan op een moeizaam proces waarbij jij het centrum van het universum bent. Alles wordt minder zwaarwichtig en daarmee blijmoediger en lichter.

Sol ($3/2 \times 202,5 = 303,8$ tr/sec; 'lage' A op de piano)

Het licht daagt en daarom kun je nu zowel het begin zien alsook het eindpunt. Dit punt geeft een overzicht over het hele proces waardoor je het gevoel krijgt de teugels van je eigen toekomst in handen te krijgen.

La ($5/3 \times 202,5 = 337,5$ tr/sec; de 'lage' B op de piano)

In het licht van de dageraad krijg je nu steeds meer zicht op het eindpunt (juiste impuls op kosmisch niveau) en alle ballast die er nog is gooien we nu stuk voor stuk overboord. Op kosmisch niveau houdt juiste impuls in een grote mate van kennis ten aanzien van het pad dat tot vrijheid leidt. Tevens is er inzicht in de aard en de werking van de menselijke psyche en inzicht in de menselijke ziel. Al deze dingen worden bestudeerd terwijl ook in praktische zin dingen die bestudeerd worden in praktijk worden gebracht. Hierdoor krijgt deze mens steeds meer 'recht van spreken', zodat zijn (of haar) geloofwaardigheid aanmerkelijk toeneemt.

Si ($15/8 \times 202,5 = 379,7$ tr/sec; de 'midden' Cis op de piano)

De mens bevindt zich nu in de zicht van de haven (juiste impuls op kosmisch niveau). Als hij (of zij) de haven eenmaal heeft bereikt is die mens de belichaming geworden van het kosmische niveau van 'juiste impuls'. De bekroning van de belichaming ervan te zijn wordt de mens op dit een-na-laatste niveau (Si) nog onthouden, maar verder is het alsof dat niveau al bereikt is. Deze mens heeft een grote aantrekkingskracht vanwege de impulsen die hij afgeeft. Mensen komen naar hem toe om te luisteren en les te ontvangen. Toch betreft het 'slechts' de eerste stap op kosmisch niveau.

Do ($2 \times 202,5 = 405$ tr/sec; de 'midden' D op de piano)

Nu heeft de mens de eerste stap gezet op kosmisch niveau: de Re op de diatonische toonladder. Het kenmerk van dit niveau is dat deze mens geheel en al vervuld is van het juiste en zuivere verlangen om tot echte kennis te komen. Die 'echte' kennis is de levende kennis die rechtstreeks uit de mens zelf voortkomt, omdat hij die kennis in feite altijd bij zich heeft gedragen in zijn 'geweten'. Zijn zuivere verlangen is er nu op gericht om die geheel eigen en natuurlijke kennis definitief te ontsluiten en hij is geheel bereid er de inspanning voor te doen. Zo begint het tweede sub-octaaf.

Het sub-suboctaaf

Vanuit het Re-suboctaaf kunnen we vervolgens een sub-suboctaaf construeren dat dus wéér de stap van Do naar Re beschrijft. Het geeft een verdere verwatering van het enneagram dat echter wel steeds 'dichterbij' (en dus concreter) wordt. Het merkwaardige gegeven doet zich hierbij voor dat hoe 'concreter' de dingen lijken te worden hoe zwakker hun energetische waarde. In het sub-suboctaaf wordt de eerste stap dus de impuls om tot een

impuls te komen die uiteindelijk tot de juiste impuls of het juiste (zuivere) verlangen leidt. Het is alsof iemand die graag wil leren tennissen naar een wedstrijd op Wimbledon kijkt en dan de impuls krijgt om te gaan nadenken over de mogelijkheid te leren tennissen en de nodige informatie in te winnen:

sub-sub impuls: Wimbledon op de TV

sub-impuls: leren tennissen

juiste impuls: meedoen aan de lokale tenniscompetentie

kosmische vervulling: Wimbledon daadwerkelijk winnen

In het sub-suboctaaf is de basis Do dus de 'lage-lage' noot E op de piano (plm 113,9 tr/sec).

Hier is de hele reeks:

1. Re: (impuls)	Wimbledon op de TV
2. Mi: (besluit; inspanning)	Besluit om informatie over tennissen in te
(3.) winnen	
4. Fa: (verfijning)	De informatie wordt preciezer en breder
Sol: (bezonnenheid)	Een keuze wordt gemaakt omdat alle
(6.)	informatie nu beschikbaar is
7. La: (inzicht)	Je kent nu de consequenties
8. Si: (overvloed)	Je bent blij met de keuze die je gemaakt hebt
9. Do: (vervulling)	Je gaat op weg naar de eerste tennisles (sub-impuls: Re)

In het enneagram is dus niet alleen sprake van drie octaven die hun begin steeds hebben op de drie punten van de gelijkzijdige driehoek (de punten 3, 6, en 9) maar iedere stap of noot komt zelf voort uit de inwerking van een suboctaaf die op zijn beurt weer voortkomt uit nóg een sub-octaaf. Een

kosmische stap wordt dus voorafgegaan door de inwerking en uitwerking van tenminste de volledige vervulling van de cirkelgang van zeven enneagrammen. Een kosmische stap is werkelijk een hele grote stap die niet zonder vele en regelmatige impulsen van buitenaf (steeds op de punten 3, 6 en 9) kan worden volbracht. Het is een volstreekte illusie te menen dat je met een cursus eigen hulp een kosmische stap zou kunnen zetten. Iedere kosmische stap vergt een grote dosis studie, inspanning, loyaliteit, doelgerichtheid en geloof en trouw. Niet voor niets zegt Jezus steeds: *Uw geloof heeft u gered.*

Hadewijch stelt vast:

In hoop dwalen veel mensen. Zij verlaten zich in hun hoop op dingen die hun nooit te beurt zullen vallen. In naastenliefde dwaalt men door te dienen op een ondoordachte manier: men geeft uit vriendelijkheid, zonder dat er echte nood is; men dient waar het niet nodig is. Sentimentaliteit die men naastenliefde noemt heeft grote gevolgen. Door zich te houden aan een vaste levensregel bekommert men zich om veel dingen waarvan men vrij zou kunnen zijn. Ook daarin dwaalt de rede. Een geest van goede wil leeft inwendig schoner dan welke regel ook zou kunnen uitdenken.

In het verlangen naar devotie dwalen alle mensen die er iets in zoeken. God moet men zoeken, anders niets. Wat Hij daar bovenop geeft, zal men er graag bijnemen. In het zoeken van zoete gevoelens dwaalt men dikwijls, want daar speelt sentimentaliteit een grote rol, of die nu op God is gericht of op andere mensen.

Het volgen en koesteren van al deze gemoedstoestanden doet de rede dwalen. Daarin liggen alle genoemde punten besloten. Je vrees ongeremd de ruimte geven als het je gelegen komt, je hoop, je sentimenten en al die andere dingen waar je aan toegeeft en die niets te maken hebben met de volkomen minne, daarin dwaalt de rede.

(Uit de vierde brief)

Hoofdstuk 11

De drie sectoren van de driehoek

De wet van één (het middelpunt) samen met de wet van drie (de gelijkzijdige driehoek) vormen de sleutel tot het enneagram. In de eerste plaats correspondeert de verdeling van de cirkel in drie sectoren met de verdeling van de schepping in drie werelden:

- 9 – 3: fysieke wereld: actie, zintuigen,
- 3 – 6: subtiele wereld: denken, intellect
- 6 – 9: causale wereld: emotie

Het middelpunt is dan de creatieve bron (die vrouwelijk is) van waaruit de schepping als een illusie oprijst. De werkelijkheid is het middelpunt als dimensieloze onbegrensdeheid. Als Bron van de schepping wordt dat middelpunt in de Vedische traditie als de Mahâ Devî vereerd (de Magna Mater uit het Midden Oosten van vóór de Islam). Dat middelpunt is bijvoorbeeld Shrî Lalitâ als *jagatam janani*, moeder van al het geschapene en ook als *tripurasundarî*, heerseres over de drie werelden (steden).

Deze driedeling kan bovendien ‘verinnerlijkt worden’ en dan nemen de in drieën gelaagde cirkels deze kwalificaties over:

- Bovenste cirkel (de buitenkant): fysieke wereld: actie, zintuigen, exoterisch
- Binnencirkel (de binnenkant): subtiele wereld: denken, intellect, mesoterisch
- Binnenste cirkel (het hart): causale wereld: emotie, esoterisch, transcendent

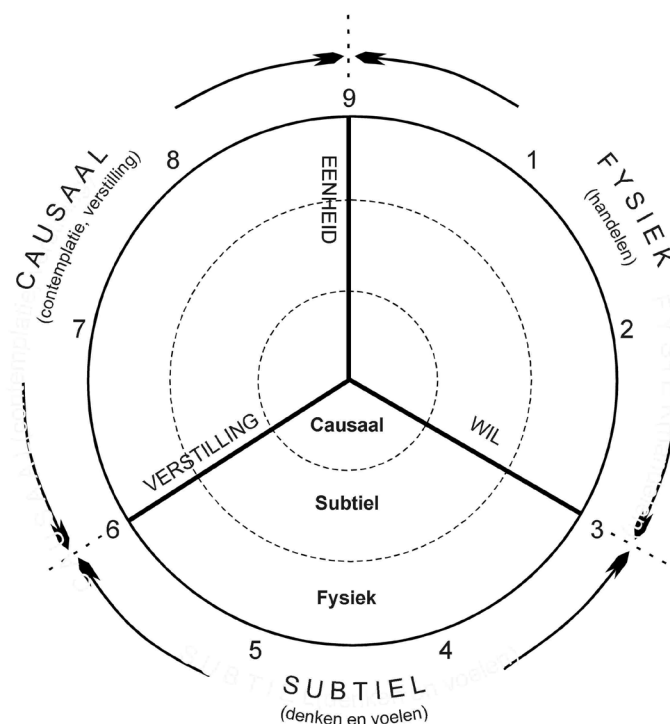
De 9 – 3 zijde is een uitdrukking van de (scheppende) wil (Brahmâ, de schepper)

De 3– 6 zijde is het denken en voelen tezamen, verstilling (Vishnu, de onderhouder)

De 6 – 9 zijde is een uitdrukking van eenheid (Shiva, de oplosser)

Zoals al werd opgemerkt geeft de hexade van Vishnu een polariteit of tweezijdigheid aan die de cirkel in twee helften verdeelt. Dit is het gebied dat gedomineerd wordt door de 3 – 6 zijde van de driehoek. Punt 3 geeft het Mi – Fa-interval aan. Punt 6 geeft het Mi – Fa-interval aan van de tweede

(binnen)cirkel die op punt 3 begint. Hier hebben we de tweezijdigheid van denken en voelen. Naarmate denken en voelen beter op elkaar afgestemd raken, zullen zij beide hun toevlucht zoeken tot verstillingsomgeving om te voorkomen dat hun mechanisme door hun onderlinge inwerking op 'tilt' staat. Verstilling lijkt op een gapend gat, maar is in feite substantieel. In de overgang van punt 4 naar 5 is sprake van deze ommekeer naar een reflectieve en contemplatieve verstilling op punt 6 vanuit de actie van wil en bedoeling op punt 3. Op punt 9 komt het geheel tenslotte tot realisatie: hier is de totale eenheid. Dit geeft de volgende figuur:

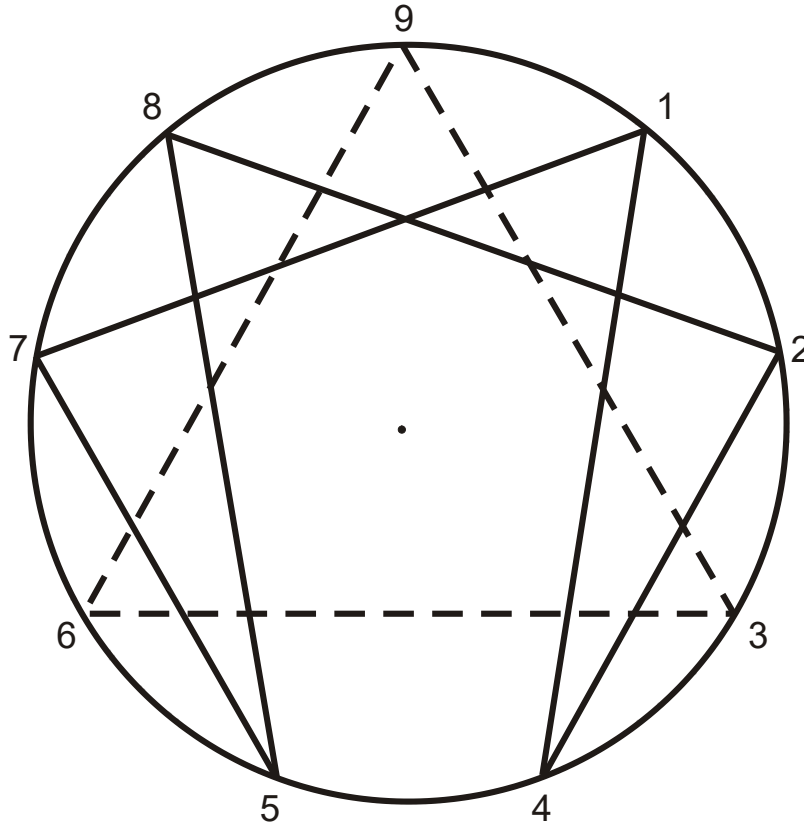
De wet van drie zegt ons dat er in iedere situatie steeds drie krachten werkzaam zijn: actief, passief en neutraliserend. In de praktijk van het dagelijkse leven negeren we meestal dit gegeven en bezien we een situatie vanuit een dualistisch en dus polariserend standpunt. Ter wille van de duidelijkheid zetten we dingen tegenover elkaar als tegengestelden en negeren het feit dat zelfs tegengestelden uit een neutraal gebied voortkomen. Bezien vanuit de polarisatie van tegengestelden verwijst het rechterdeel van het enneagram naar de wereld van het intellect, terwijl het linkerdeel naar het emotionele verwijst. Als we aannemen dat mannen in het algemeen intellectueel/logisch-analytisch zijn ingesteld en vrouwen veeleer

emotioneel/intuïtief, vertegenwoordigt het rechterdeel van het enneagram de mannelijke lijn en het linkerdeel de vrouwelijke lijn. Deze tegengesteldheid houdt in dat het enneagram als routekaart voor menselijke ontwikkeling van mannelijke kwaliteiten van 1 – 9 loopt (rechtsom dus). Eerst is er dan de ontwikkeling en verfijning van de intellectuele vermogens en vervolgens de ontwikkeling en verfijning van het emotionele deel. Voor vrouwen is het juist andersom. De ontwikkeling loopt 'terug' (linksom dus) van 9 naar 1: eerst de concretisering van het emotionele deel en vervolgens de concretisering van het intellectuele. Ontwikkeling voor mannen houdt verfijning in: een gang van duisternis naar licht, maar voor vrouwen houdt menselijke ontwikkeling juist een concretisering in van licht naar duisternis. Mannen moeten leren met licht en verlichting om te gaan en vrouwen moeten leren met duisternis en met 'harde' en concrete feiten om te gaan. Dit is de reden waarom de bijbel ons voorhoudt dat Maria Magdalena door de Heer bevrijd werd van 'zeven duivelen'. De 'duivel' is steeds een lager bewustzijnsniveau waardoor de mens hééngaat om tenslotte verlost te worden in het middelpunt via de 9 of de 0. Wellicht houdt de grote Indiase filosoof en hervormer Shankara ons om die reden voor dat het kunnen beschikken over een mannelijk lichaam een voordeel is ten opzichte van een vrouwelijke belichaming. Je ontwikkelen van duisternis naar licht is nu eenmaal gemakkelijker en natuurlijker dan het omgekeerde: van licht naar duisternis. Mannen zijn concreet en moeten leren zacht en subtiel te worden. Vrouwen zijn zacht en subtiel en moeten leren om concreet te worden. In hoofdstuk 4 en in hoofdstuk 5 werd deze tegengesteldheid van richting al geanalyseerd in termen van de 9 punten van het enneagram.

Bezien vanuit de wet van drie ligt het 'omslagpunt' voor beide bewegingen in het 'gat' tussen 5 en 4 of tussen 4 en 5. Hier ontmoeten mannen en vrouwen elkaar werkelijk en kunnen zij één zijn en één worden.

Hoofdstuk 12

De snijlijnen

Het benoemen van zowel de snijlijnen als de snijpunten is een relatieve aangelegenheid. De benoeming hangt steeds af van het standpunt dat men inneemt en tevens van de omstandigheden waarin men zich bevindt enz. Zo krijgen de snijlijnen een andere betekenis wanneer de draairichting omkeert. De vrouwelijke draairichting is linksom, dus van 9 naar 1 via 8, terwijl de mannelijke draairichting rechtsom is, dus van 1 naar 9 (via 2). Zulke definities en verklaringen kunnen niet meer zijn dan richtingwijzers. Dat wil zeggen dat zij een richting aangeven waarheen men moet gaan om een tot het doel van een bepaalde definitie te komen. Bovendien is het de aard van een richtingwijzer dat zij slechts één richting kan aangeven 'hoewel er vele wegen zijn die naar Rome leiden'. Vanuit Amsterdam kun je heel goed via Maastricht naar Rome gaan maar ook via Arnhem of zelfs via Rotterdam en dan Breda.

De driehoek:

De lijn 9-3 wordt meestal beschouwd als de lijn die 'wil' aangeeft. Tevens is die kant van de driehoek, de materiële kant, symbool voor de fysieke wereld. Het is een lijn die in concreetheid begint.

De lijn 3-6 wordt beschouwd als de lijn die een stil proces van 'wikken en wegen' aangeeft. Overwegen dus: contemplatie. Het is een lijn van verstilling, symbool voor de subtiele wereld die onder beheersing komt.

De lijn 6-9 is de lijn die symbolisch is voor de emotionele wereld. De emotionele wereld is een wereld die van nature gericht is op eenheid en harmonie. Zij raakt zeer uit balans wanneer versnippering en fragmentatie de overhand hebben. Zij zoekt innerlijk evenwicht. Dat innerlijk evenwicht wordt gedragen door innerlijk rust en vrede. De emotionele wereld is vredelievend en schuwt iedere vorm van geweld.

De hexade (mannelijk):

De 1-4 lijn

De 1-4 lijn is een lijn van loslaten en bijstellen. De juiste impuls van punt 1 wordt in punt 4 (verfijning) bijgesteld. Het is als bij een productieproces waarbij de juiste impuls op punt 1 zich voordoet als een idee voor een nieuw product. Op twee moet een besluit genomen worden om het idee verder uit te werken om te bekijken of het productietechnisch 'haalbaar' is en marketingtechnisch 'verkoopbaar'. Om dat te doen moet het idee op 1 eerst 'praktisch' worden gemaakt door te bedenken hoe het protomodel eruit zou moeten zien alvorens het op 2 in een vergadering besproken wordt en een besluit wordt genomen. Het oorspronkelijke concept wordt nu dus tegen de dimensie van een protomodel (dat nog niet is gemaakt maar dat in virtuele zin vorm aanneemt) aangepast en verder gevormd. Dit resulteert in een schets die vervolgens op 2 (besluit en inspanning) besproken wordt. De 1-4 lijn is een lijn van zoeken en tasten waarin de oorspronkelijke impuls in alle openheid praktisch wordt gemaakt en toegesneden op een specifieke (persoonlijke) situatie. Terug naar 2 (dus de 4-2 lijn) wordt de schets verder uitgewerkt om op twee besproken te worden.

In kosmische termen houdt de 1-4 lijn dus in dat de juiste impuls op 1 in verfijnde vorm en toegespitst op de persoonlijke en individuele situatie van die

mens op 4 vorm krijgt. Vanuit de juiste impuls wordt deze mens of ziel even 'meegevoerd' naar dit punt 4 waardoor hij (of zij) de kans krijgt om even achter de coulissen te kijken. De mens wordt even meegevoerd naar een veel subtielere wereld die zich als in een droom aan hem voordoet. Deze vervoering is heel belangrijk, want zij stelt de mens in staat allerlei ijkpunten en maatstaven die nu nog gelden te herijken en bij te stellen. Daarom wordt gezegd dat deze lijn een lijn is van afstand doen en loslaten. De zeefwerking die van de goede impuls uitgaat doet nu zijn werk. Dat is echter uitsluitend en alleen mogelijk vanwege de innerlijke wil van de mens om de juiste impuls te volgen en de thuisreis daadwerkelijk af te leggen. Daarom wordt de 9-3 kant van de driehoek de 'wil'-kant genoemd. In termen van menselijke ontwikkeling houdt de 1-4 lijn dus het vermogen in om dingen los te laten, omdat deze mens zich gegrepen voelt door een enthousiasme en nieuw elan in de vorm van 'juiste impuls'. Dat enthousiasme maakt dat je vanzelf en van binnenuit dingen loslaat, niet omdat je dat moet maar juist omdat je dat wilt. Het 'andere' (het verleden) voldoet niet meer en je bent bereid al die dingen die in het verleden zo belangrijk en zo dierbaar waren los te laten of op zijn minst in een nieuw licht te beschouwen. Hier gaat een grote zeefwerking van uit. Gelukkig dat de 1-4 lijn voorlopig nog een virtuele werkelijkheid inhoudt, want de niet-virtuele werkelijkheid betekent dat je van 1 naar 2 moet gaan, als stap van ontwikkeling. Je kunt nu eenmaal geen enkele stap overslaan.

De 4-2 lijn

Om dat mogelijk te maken gaat de lijn (beweging) nu van punt 4 terug naar punt 2 om daar uiteindelijk te belanden als niveausprong van 1 naar 2. Die niveausprong betekent een wezenlijke transformatie van deze mens die nu in een geheel ander en nieuw energieveld terechtkomt. Ten opzichte van punt 1 lijkt de ommekeer totaal. In plaats van het zoekende het tastende van het ontvangen en afgeven van impulsen vinden we hier plotseling het vermogen van besluitvaardigheid op redelijke gronden en tevens de energie die nodig is om besluiten ook daadwerkelijk uit te voeren en te implementeren. De mens op dit niveau is buitengewoon effectief en efficiënt en legt een grote dynamiek aan de dag. Leiderschap en visie treden nu naar buiten en vormen deze mens tot een reus ten opzichte van de grote massa medemensen die vooralsnog deze energie ontbeert. De hele lijn 1-4-2 is dus een lijn van loslaten om van daaruit iets nieuws te beginnen. De lijn vindt zijn spiegelbeeld in de 8-5-7 lijn aan de andere kant. In feite werken deze twee lijnen in tandem waarbij de eerst de ene lijn actief is en dominant en vervolgens de andere lijn.

Geen intellectuele ontwikkeling zonder emotionaliteit en geen emotionele ontwikkeling zonder intellectuele draagkracht. De groei van de ene kwaliteit is afhankelijk van het draagvermogen van de andere. Een mens die op het kosmische ontwikkelingsniveau van mens nr 2 staat is een grote doener en fixer. Alles wat hij (of zij) onderneemt lijkt resultaat te hebben en wordt afgemaakt. Deze mens heeft een onwaarschijnlijke daadkracht en dat is natuurlijk tevens zijn 'achilleshiel'. Als fixer en doener kan hij alles, althans dat denkt hij. Hier is de basis voor een grote arrogantie, koppigheid en voor 'drammen'. Dat laatste maakt hem blind voor zijn omgeving en als hij niet van buitenaf ernstig wordt gewaarschuwd of wakkergeschud loopt hij plotseling in alle valkuilen tegelijkertijd.

De 2-8 lijn

De rechterkant van het enneagram wordt ook wel als de 'hoofd'kant beschouwd, de wereld van het intellect. De linkerkant is dan de 'hart'kant, de wereld van emotie. Indien we een driedeling aanhouden, is de 9-3 kant de actieve kant (buikkant), de 3-6 kant is de passieve kant van overweging en bezinning (hoofdkant) en de 6-9 kant is de kant van innerlijke stilte en vrede, de kant van de ware emotie, de hartkant. Zoals gezegd is de mens die op punt 2 is beland, als niveau van ontwikkeling, een grote doener en 'fixer'. Zijn doenerigheid is tevens zijn zwakte en om daaruit te komen heeft hij een grote behoefte aan innerlijk evenwicht en aan rust. Als passieve ontwikkeling was zijn hartkant reeds meegegaan in de 1-4-2 beweging. Door die ondersteuning vanuit het hart kon hij het enthousiasme en het elan vinden om zich open te stellen voor de juiste impuls en vervolgens om te besluiten de thuisreis daadwerkelijk te gaan en zich ervoor in te spannen. De emotionele kant was in feite de passieve generator of energiecentrale die hem de energie en de 'puf' leverde om deze titanenarbeid te verrichten en zich te ontwikkelen tot het tweede niveau van menselijke ontwikkeling. Maar nu is een ommekeer nodig. Op dit punt roepen Jezus Christus en Johannes de Doper in koor: *keer je om want het koninkrijk is nabij*. Dat koninkrijk is de wereld van stilte en van innerlijke rust waar alle gedoe en drukdoenerigheid ophouden te bestaan. Functioneren vanuit innerlijk evenwicht kan uitsluitend en alleen vanuit dienstbaarheid en vanuit een overgave aan datgene wat voor de hand ligt zonder er iets aan toe te voegen. Iedere persoonlijke toevoeging haalt de mens uit zijn evenwicht, omdat zo'n toevoeging persoonlijk is en in feite wezensvreemd ten opzichte van het kosmische aspect van een situatie of gebeurtenis. De echte emotionele wereld is een wereld van een kosmische

werkelijkheid waarin het persoonlijke en individuele geheel is opgegaan en opgenomen. Juist voor de doener en fixer op 2 is dit de les die hij nu als hoogste urgentie moet leren. Hij moet leren loslaten en zich overgeven aan de kosmische dimensie van al zijn doen en laten en hij zal moeten leren het individuele en persoonlijke te ontstijgen. Het wonderlijke is tevens dat deze mens nr 2 alleen op die manier (via de kant van de emotionele wereld) door het crisispunt op 3 zal doorstoten naar punt 4 (het derde niveau van ontwikkeling): verfijning.

Men zegt dat de drie snijpunten van de driehoek met de omtrek van de cirkel (dus de punten 9,3 en 6) drie crisispunten zijn waar een mens in een steeds verdere verdieping 'zijn verleden' dient los te laten. De crisis op punt 3 dient zich duidelijk aan als een crisis van het 'doen'. Het eerste wat nu 'te doen' staat is dat de mens zich ontdoet van het 'doen'. In plaats van de grote leider te spelen zal hij moeten leren volgen. Dikwijls zal dit inhouden dat hij een coach of leidsman zoekt die hem deze les kan leren maar uiteindelijk zal hij pas naar punt 4 doorstoten als hij heeft geleerd om werkelijk te luisteren naar de stem van de stilte in hemzelf. Die stem van de stilte is tevens de stem van zijn geweten. Op punt 4 wordt de zoeker voor het eerst werkelijk gewetensvol. Zijn gewetensvolheid maakt hem tot een verfijnd mens, een verfijnde persoonlijkheid.

De 8-5 lijn

De ontwikkeling die de zoeker nu doormaakt is een innerlijke ontwikkeling omdat hij zich aan de oppervlakte slechts beweegt van punt 2 naar punt 4 (via het crisispunt op 3). De werkelijke ontwikkeling van de emotionele kant komt pas later aan de orde als hij zich beweegt van punt 4 naar punt 5 en vervolgens van punt 5 naar punt 7 en punt 8 via het crisispunt op 6. Aan de oppervlakte is de intellectuele kant nog steeds dominant, maar het draagvermogen van het emotionele deel wordt steeds groter en nadrukkelijker. Dit impliceert dat de zoeker nu de hele emotionele kant doorloopt om er kennis van te nemen. Nu gaat hij van punt 8 (overvloed) naar punt 5 (bezonnenheid). De overvloed op 8 dit hem oog in oog staan met de onbegrensdsheid van zichzelf die zich als een hoorn des overvloeds voordoet. Nu transformeert de overvloed zich naar de helderheid van bezonnenheid. Zijn innerlijk oog wordt steeds helderder en zuiverder en zijn emotionele wereld ondergaat een groot schoonmaakproces, omdat de overvloed nu wordt gericht is op een heldere kijk op een specifieke situatie. Die heldere kijk

levert de zoeker op intellectueel niveau een heldere analyse op en praktisch inzicht, terwijl die helderheid voor hem tevens een geheel nieuwe basis wordt voor de ontwikkeling van intuïtie die hij vooralsnog geheel ontbeerde.

De 5-7 lijn

Punt 7 is het punt van inzicht en van intuïtief vermogen. Intuïtie houdt in dat je dingen kunt zien zoals ze zelf zijn, los van een lijn van oorzaak het gevolg. Het is zoals het is en dat wordt (in)gezien. In de ontwikkeling van punt 2 naar 4 is de ondersteuning vanuit 7 onontbeerlijk. Werkelijke verfijning is slechts mogelijk als er het draagvlak is van verbondenheid met de werkelijkheid. Anders wordt de verfijning als een van zijn ankers geslagen schip dat spoedig op de klippen loopt en in de branding wordt fijngemalen. Echte verfijning is altijd verbonden met het centrum, met het onbegrensde. Als je daar geen zicht op hebt (bijvoorbeeld door middel van intuïtie) wordt het geheel een illusie, een virtuele ontwikkeling en kom je in feite geen stap verder.

Het merkwaardige feit doet zich nu voor dat om van 2 naar 4 te komen (langs de omtrek van de cirkel) je eerst de hele cirkel via een innerlijke ontwikkeling doorlopen moet hebben. Het enneagram geeft feilloos aan hoe een innerlijke, bijna onzichtbare, ontwikkeling steeds voorafgaat aan een uiterlijke, lineaire, ontwikkeling die zich langs de omtrek van de cirkel voltrekt.

De 7-1 lijn

Om van 2 naar 4 te komen gaat de zoeker dus eerst terug naar 1. En dit is ook begrijpelijk, want in zijn innerlijke ontwikkeling had de zoeker een volledig uitstapje genomen in de wereld van emotie. Dat uitstapje heeft hem veel ervaring opgeleverd en nu komt hij terug als een heel ander mens. Teruggekomen op 1 krijgt hij nogmaals de kans om dit hele stadium van juiste impuls te herijken en te bezien in het licht van de emotionele innerlijke ontwikkeling die hij inmiddels heeft doorgemaakt. De juiste impuls wordt nu wezenlijk verfijnd en veel preciezer gemaakt.

De 1-4 lijn

Nu weet de zoeker werkelijk waar hij over spreekt en vanuit dat nieuwe gezichtspunt beweegt hij zich nu als vanzelf naar punt 4. Nu is de zoeker werkelijk een verfijnd wezen geworden. Zijn innerlijk evenwicht begint naar buiten uit te stralen. Zijn intellect stelt zich steeds meer open voor de kosmische aspecten van dingen en hij kijkt reikhalzend uit naar het moment

dat hij wezenlijk omslaat van een actieve intellectuele benadering naar een actieve emotionele benadering op punt 5.

De 4-5 lijn, die er niet is

Het wonderlijke gegeven doet zich nu voor dat het enneagram geen 4-5 lijn kent. In plaats daarvan gaapt er een groot gat. Het lijkt wel een onpeilbare diepte. En zo is het ook. Want het intellectuele vermogen dat op punt 4 tot volledige ontwikkeling is gebracht kenmerkt zich door een vermogen om voortdurend grenzen te stellen waardoor de dingen betekenis krijgen. Het intellectuele vermogen is nauw verbonden met de gave van het woord. Maar soms is ieder woord te veel. Dan past slechts stilte. Ieder mens weet echter dat als stilte zich werkelijk aandient, er een onpeilbare diepte ontstaat. Dan lijkt het wel alsof je in een gapende afgrond kijkt. Niet voor niets dat zovelen bang zijn voor stilte en niet weten hoe snel ze een moment van stilte moeten opheffen met veel drukte en veel lawaai. Niet voor niets dat het collectief in acht nemen van één minuut stilte, zoals bij een dodenherdenking, zo indrukwekkend is.

De 4-2 lijn

Een afgrond lijkt onoverbrugbaar te zijn als er geen lijn is om die te overbruggen. Hoe overbrugt onze zoeker die afgrond dus? De niet bestaande 4-5 lijn wordt vervangen door de 4-2-8-5 lijn. Dus om van 4 naar 5 te komen, dient de zoeker terug naar 2 te gaan om daar de beslissing te nemen te nemen en de inspanning te doen die hem via 8 naar punt 5 kan brengen (helderheid, bezonnenheid). Die lijn heeft hij al 'gelopen' toen hij zich van 1 naar 2 ontwikkelde (via 4), maar toen was zijn standpunt de juiste impuls van punt 1. Nu is zijn standpunt de verfijning van punt 4.

De 2-8 lijn

De beslissing en inspanning op punt 2 houden in dat hij nogmaals naar de andere kant moet gaan om er inspiratie op te doen in de volheid van punt 8. Dit punt 8 is de spiegel van het Zelf. Het Zelf kijkt naar de schepping als in een spiegel en in die blik komt punt 8 tot volheid. In praktische zin betekent het dat deze mens nu zodanig tot verstillig kan komen in meditatie en in gebed dat hij tot zich zelf komt, althans op het punt waar hij oog in oog staat met God zelf.

De 8-5 lijn

Nu ontdekt hij dat als hij in het onbegrensde gaat staan ieder compromis eenvoudig overbodig wordt. Welk compromis valt er te sluiten in het onbegrensde. Hoe kan het onbegrensde ooit gecompromitteerd worden? Op alle manieren wordt het hem duidelijk dat alleen helderheid, schoonheid en zuiverheid hem verder kunnen en zullen helpen. Alle ballast vanuit zijn slinkende persoonlijkheid raakt hij nu langzaam kwijt. Sommige ballast wordt overboord gegooid, andere ballast wordt getransformeerd tot iets nuttigs waardoor het ophoudt ballast te zijn. Pas als de zoeker innerlijk helemaal licht is geworden, kan hij de aanloop nemen voor de grote sprong voorwaarts. Dan belandt hij werkelijk op dit punt 5, het punt van 'bezonnenheid', de Sol van het octaaf.

Vanuit punt 8 heeft hij een ijkpunt meegekregen zodat hij in alle omstandigheden weet wat juist en wat onjuist is. Hij kent het verschil tussen alle tegengestelden en is geheel in staat om die te overbruggen. Zijn rede en zijn onderscheidingsvermogen zijn nu geheel ontwikkeld. Hij is als een helder licht dat werkelijk schijnt in de duisternis. Toch staat hij nog zo dicht bij de mensen dat zij denken hem te kunnen begrijpen en zij stromen in drommen naar hem toe. Nu begrijpt hij van binnenuit de betekenis van de uitspraak van Shrí Krishna in de Bhagavad Gîtâ V, 7-8:

7. Wie in de eenheid van zichzelf verblijft, wie innerlijk schoon geworden is, wie zichzelf beheerst en meester is over zijn zintuigen, wie zijn eigen Zelf kent als het Zelf van alles en allen, die mens wordt niet besmeurd, zelfs al handelt hij.

8. Wie weet hoe de dingen werkelijk in elkaar zitten en innerlijk verbonden is, houdt zichzelf voortdurend voor ogen: ik doe helemaal niets, ongeacht of hij kijkt, luistert, voelt, ruikt, eet, wandelt, slaapt of ademhaalt.

De zoeker is nu een kosmisch wezen geworden. Hij heeft zijn kosmische dimensie verwezenlijkt. Hij is een levend voorbeeld geworden van wat 'innerlijke verbondenheid' zou kunnen betekenen. Nu heeft hij werkelijk zicht op de ultieme werkelijkheid, die eenheid is, onbegrensdeheid. Hij weet wat de werkelijkheid is en kent daarom ook de onwerkelijkheid. Uit ervaring weet hij ook hoezeer de mensheid wordt gedomineerd door een grote illusie, door een virtuele werkelijkheid van een gedroomd ideaalbeeld dat ieder schepsel koestert, ongeacht wat het lot van de medeschepselen zou zijn wanneer dat

ideaalbeeld wordt verwerkelijk. Zijn hart vult zich met compassie, medeleven en met liefde. Liefde en universaliteit worden nu de basis van functioneren en deze werkelijke ommedraai bestempelen hem tot emotioneel wezen. Zijn emotionaliteit is nu dominant geworden en zijn grote intellectuele vermogen komt nu volledig in dienst te staan van deze emotionaliteit. Wat hij zegt is waarachtig en werkelijk en hij doet wat hij zegt. Er is geen verschil meer tussen woord en daad. Zijn liefde voor waarheid en universaliteit is totaal.

De 5-7 lijn

Vanuit deze 'uitkijktoren' die punt 5 eigenlijk is, heeft de mens dus zicht op zowel de wereld van binnen als op de wereld van buiten. Op subtiel niveau zal deze mens nogmaals de verleiding tegenkomen om dat wonderbaarlijke vermogen van helderheid en inzicht voor zichzelf op te eisen en daarmee zijn thuisreis niet af te maken. Deze blokkade vinden we in het enneagram terug op punt 6. Wederom zal een soort koetouw nodig zijn om deze zoeker weer los te trekken en te maken dat hij op punt 7 terechtkomt, het vijfde niveau van ontwikkeling. Alleen een leermeester en Gods rechtstreekse genade kunnen hem helpen om deze hobbel te nemen. Hij zal zijn ikheid als zijn persoonlijkheid werkelijk moeten opgeven. Hij zal het individuele moeten inruilen voor het universele. Hij zal daarbij moeten aanvaarden dat hij als het ware onzichtbaar wordt en geen enkel bezit meer heeft. Juist het ontberen van bezit maakt dat hij innerlijk doorschijnend wordt, zodat het zuivere licht van bewustzijn (de helderheid van God zelf) door hem naar buiten begint te stralen. Hij is letterlijk arm van geest geworden en daarom kan hij nu het koninkrijk binnentreden. Dat koninkrijk is de binnenste cirkel van de mensheid in de terminologie van Gurdjieff en Ouspensky.

De binnenste cirkel wordt gevormd door de punten 7,8 en, met als bekroning, de verlossing of bevrijding op 9. De mens die dat 'koninkrijk' binnengaat is altijd verbonden met God zelf en die verbondenheid rechtvaardigt en verklaart de term 'koninkrijk der hemelen'. Dit is niet de hemel die God samen met de aarde schiep aan het begin van de schepping. Indien nodig heeft een mens die deze wereld binnenstapt wel toegang tot die hemel die ooit geschapen werd en tot de bewoners van die hemel. Maar dat zal uitsluitend gebeuren wanneer dat werkelijk noodzakelijk is. Omdat het innerlijk nu kristalhelder en doorschijnend is geworden ziet deze mens alles. Hij kan naar binnen en naar buiten kijken en hij wordt zich meer en meer bewust van de Alomtegenwoordigheid van God zelf. Het is een heel nieuwe wereld.

De 7-1 lijn

De zoeker bevindt zich nu in de binnenste cirkel van de mensheid, op punt 7 (inzicht). Om zijn reis af te maken, resten hem nu nog de punten 8 en 9. Hiervoor zal hij echter weer terug moeten gaan naar de 'andere' kant. Hij moet als het ware opnieuw beginnen, bij 1 om vervolgens via 4 en 2 de stap naar punt 8 te nemen. Punt 7 is het punt waar inzicht en intuïtie geheel tot ontwikkeling zijn gekomen, omdat al het andere is losgelaten. Zoals gezegd houdt het inzicht in dat de zoeker zich meer dan ooit gewaar is van Gods alomtegenwoordigheid want dat is in feite wat hij 'ziet'. Het inzicht op 7 maakt dat deze verbinding met God uitmondt in een soort liefdesrelatie. De zoeker wordt nu de minnaar en God is de geliefde. Zijn hele wezen wordt nu doorstraald met een goddelijke liefde. In de ogen van de gewone mens is deze zoeker op zijn zachtst gezegd 'niet normaal' en niet zelden zal hij of zij als 'niet goed snik' worden betiteld.

In deze gemoedsgesteldheid van een soort verliefdheid keert hij terug naar de andere kant. Wat een onherkenbaar verschil is er nu, als hij op punt 1, juiste impuls, belandt. Oorspronkelijk was deze juiste impuls de impuls die hem de motivatie gaf om op reis te gaan, terug naar huis. Nu bevindt hij zich in het zicht van de thuishaven en wederom komt hij bij juiste impuls terecht. De impuls die hij nu zoekt is de kennis en het innerlijke weten dat er in de werkelijkheid van de schepping slechts de relatie is van minnaar en geliefde.

De 1-4 lijn

In die wetenschap begeeft hij zich vervolgens naar punt 4, verfijning. Hier aangekomen zal hij een grote behoefte voelen om uiting te geven aan zijn liefdesverlangen dat hetzelfde is als de minne van de mystieken uit de middeleeuwen. Hij zal dit doen op een verfijnde en buitengewoon subtiele manier die tevens alomvattend is. Die alomvattendheid wordt gevoed en gedragen door de liefde die steeds sterker in hem groeit. Hij is nu werkelijk op weg om een echte minnaar te worden, vervuld van de minne als hij is.

De 4-2 lijn

Vlak voordat hij de sprong naar 8 ook werkelijk neemt, moet hij nogmaals het besluit nemen en de inspanning doen om daar te komen. Nogmaals wordt hij getest op zijn oprechtheid en vooral op zijn geestelijke armoede. Hem rest geen persoonlijkheid meer, er is slechts de overgave aan Uw Wil geschiede.

De 2-8 lijn

Eindelijk is het dan zover. Nu kan hij de sprong van 7 naar 8 daadwerkelijk nemen. Hij heeft het besluit genomen en de inspanning gedaan. Innerlijk is hij zo zuiver en helder geworden dat alleen Gods helderheid vanuit zijn innerlijk naar buiten stroomt.

Hadewijch zegt hierover:

*Zo zoet is minne van nature,
Dat ze alle andere macht verwint.
Wie mint, hem wachten zware avonturen
Voor hij minnes manier van doen doorziet.
Zolang hij niet geheel door haar wordt gemind,
Krijgt hij bitter en zuur te smaken.
Geen ogenblik rust is hem gegund
Voor minne hem geheel in minne bindt
En hem tot genietend een-zijn brengt.*

*... Ach, minne, was ik minne
En kon ik jou, minne, met minne minnen!
Ach, minne, geef uit minne dat minne
de minne geheel als minne kenne.*

(Uit: Hadewijch, Die minne es al, van Frans van Bladel, Davidsfonds, Leuven, 2002)

Van 8 naar 9

De stap van 8 naar 9 kan niet worden gezet. Alleen God zelf kan ervoor zorgen dat die stap genomen wordt. Dat gebeurt, wanneer God dat nodig vindt. Tot zolang zal de minnaar moeten wachten en doorgaan zijn kosmische wezen geheel en al in dienst te stellen van de hele kosmos en van de mensheid. Dikwijls zal zo'n minnaar als een *Yogi* of als een heremiet de eenzaamheid van de kluisenaar opzoeken, maar dat is zeker niet altijd het geval. Svâmi Vivekânanda vroeg de *Yogi* Shrî Raghunathjî eens 'waarom hij niet uit zijn kluis tevoorschijn kwam om de wereld in te stappen en de wereld te helpen. De *Yogi* stelde hem een wedervraag: 'denk je werkelijk dat fysieke leniging van noden de enige vorm van hulp is die mogelijk is? Zou het mogelijk kunnen zijn dat een geest andere geesten behulpzaam kan zijn, zelfs zonder tussenkomst van het lichaam? Zolang God niet roept zal de *Yogi* in de schepping achterblijven om zijn bijdrage te leveren. Als hij in die wezensstaat komt te overlijden kan hij opgenomen worden in de kosmos en als een soort hemellichaam wachten tot het 'einde der tijd' (tot de schepping

weer wordt teruggenomen) of het is mogelijk dat hij weer terugkeert in de wereld om een nieuwe levenscyclus te beginnen. De impulsen van opvoeding, opleiding en juist gezelschap zullen maken dat deze ziel een zeer snelle ontwikkeling doormaakt en dan als een heel bijzonder mens onder de mensen leeft. De wijze waarop gezocht wordt naar de opvolger van de Dalai Lama en de manier waarop dit jonge, 2 à 3 jarige, kind wordt opgevoed is een goede weerspiegeling van hoe 'een 8 een 1 wordt'.

In punt 8 is de *Yogi* in staat om zich steeds in samâdhi (de geestesstaat die zo transparant is dat alleen het licht van zuiver bewustzijn aanwezig is, zonder enige kwalificatie of welke gedachte of beweging dan ook). Een voorbeeld hiervan komt uit de biografie van Svâmi Vivekânanda:

Op een avond gingen Vivekânanda en Gopal samen mediteren in het tuinhuisje. Tijdens de meditatie voelde Vivekânanda alsof een licht achter zijn hoofd was geplaatst. Het licht werd steeds intenser en helderder en het voerde hem mee waardoor hij voorbij het relatieve bestaan werd gevoerd en opging in het Absolute (bestaan). Toen hij weer 'bij'kwam en hij zich zijn aanwezigheid in de tijd en in het hier en nu weer realiseerde, was hij zich uitsluitend gewaar van zijn hoofd. Het was alsof hij verder geen lichaam had. Hij riep uit: Gopal, Gopal waar is mijn lichaam? Gopal raakte hem aan en zei: hier is je lichaam, Naren (de oorspronkelijke naam van Svâmi Vivekananda) en hij probeerde hem gerust te stellen. Maar Naren wilde hem niet geloven en was niet overtuigd. Hij was zijn lichaam kwijt. Gopal schrok zich lam en rende naar de meester zelf (Shrî Ramakrishna) die alleen maar zei: Laat hem maar enige tijd met rust in die staat. Hij heeft me lang genoeg hiermee geplaagd.

Na lange tijd keerde Svâmi Vivekânanda weer terug tot het gewone (relatieve) bewustzijn. Zijn hart en geest waren vervuld van een onuitwisbare gelukzaligheid en vrede. Hij ging naar de meester die tegen hem zei: "Nu heeft de Grote Moeder je alles getoond wat er te tonen viel. Maar deze realisatie zal van nu af aan achter slot en grendel worden opgesloten en ik bewaar de sleutel. Wanneer je het werk dat je voor Moeder moet doen hebt afgemaakt zal deze schat weer bij je terugkomen".

De hexade (vrouwelijk):

De 8-5 lijn

Punt 8 is overvloed en impliceert op de vrouwelijke lijn het oprijzen van een stroom van liefde en zorg voor iets of voor iemand voor wie deze vrouw wil zorgen. De volgende stap (die een verdere concretisering inhoudt) is dat zij de richting wil zien waarheen haar zorg en liefde toe zullen leiden. Hiervoor heeft zij inzicht nodig, maar daarvoor dient zij eerst de beginselen te leren van onderscheid maken op punt 5. Vooralsnog is het niet meer dan 'achter de coulissen mogen kijken' maar dat geeft haar voldoende informatie en know how om ermee haar intuïtieve gaven te ontwikkelen. Haar zorg en liefde krijgen nu een grote precisie en worden – met de precisie – steeds concreter en to the point. Het opvoedingsproces kan nu beginnen en deze vrouw is er bij uitstek voor geschikt. Op een meer esoterisch niveau zal deze vrouw in staat zijn haar intuïtieve gaven aan te wenden voor anderen om als 'medium' te fungeren of om door allerlei vormen van 'red tape' te banjeren en dingen op een heel nieuwe en oorspronkelijke wijze aan te pakken. Juist door die gave zijn vrouwelijke regeringsleiders heel oorspronkelijk en kunnen zij heel effectief zijn op zo'n manier dat zij vrijwel alle mannen uit hun omgeving ver achter zich laten. Van Indira Ghandi wordt wel gezegd dat zij de enige man was in haar kabinet. Van Margareth Thatcher zou je hetzelfde kunnen zeggen. In vroegere tijden springen vrouwen als koningin Elizabeth I van Engeland in het oog en ook Keizerin Maria Theresia van Oostenrijk. Ook de bijna legendarische Cleopatra had deze oorspronkelijkheid in zich en wist zich erdoor onsterfelijk te maken, hoewel die oorspronkelijkheid haar in relatieve zin ook fataal werd. Spiritualiteit geeft geen exclusief recht op oorspronkelijkheid!

Hadewijch schrijft:

Door die liefdeblijken die God mij reeds in het begin van leven zo dikwijls liet zien, gaf Hij mij zo'n vertrouwen in Hem, dat ik niet kon begrijpen dat niemand hem zo hartstochtelijk kon liefhebben als ik.

.....

Soms brengt de minne zo veel helderheid dat ik weet waarin ik tekortschiet. Dan weet ik dat ik mijn geliefde niet de voldoening geef die hij waardig is. Maar op een andere keer maakt het zoete wezen van de minne me zo verblind dat ik er meer dan genoeg aan heb om haar te

proeven en te voelen. Soms voel ik mij dan zo rijk, wanneer ik dat meemaak, dat ik in mijn innerlijk moet bekennen dat ze mij genoeg is.

De 5-7 lijn

De ontwikkeling langs de omtrek van de cirkel is van 8 naar 7 maar loopt via 5. Zoals gezegd heeft de zoekster op 5 'in de keuken' kunnen kijken en dit heeft haar in staat gesteld haar ijkpunten opnieuw te kalibreren en haar bakens te verzetten. Door – tijdelijk – op punt 5 te komen en er rond te kunnen kijken heeft zij in feite ervaring opgedaan over hoe de wereld eruit ziet wanneer je niet langer gehinderd wordt door een dominante ikheid (op 6). Het kenmerk van deze lijn is dus dat deze vrouw vanuit een zekere afstandelijkheid en onthechting nu kan terugkeren naar haar eigen pad dat van 8 naar 7 loopt. Op punt 5 heeft zij een dimensie meegekregen die van vitaal belang is: de onthechting van een universeel standpunt waardoor zij onderscheid kan maken en de dingen kan zien binnen een kader van relevantie. De vraag is niet zozeer of dingen 'juist' zijn of misschien wel 'onjuist' maar of zij relevant zijn of niet. Wat niet relevant is wordt niet meegenomen. Zo valt onnoemelijk veel ballast van haar af en die lichtheid maakt dat haar intuïtieve gave op punt 7 nu helder naar buiten treedt. Zij is een lichtend voorbeeld voor velen die haar op alle mogelijke manieren zullen eren en vereren. Juist die eer die haar ten deel valt houdt haar echter vast in de begrenzingen van haar ikheid en, evenals haar mannelijke evenknie op 2 is er een koetouw of misschien wel meer dan een koetouw nodig om haar over de 'streep' van punt 6 te trekken.

De 7-1 lijn

Zoals de mannelijke zoeker op 2 hulp moet halen 'aan de overkant', dus in het emotionele vlak, moet de vrouwelijke zoeker hulp halen in het intellectuele vlak. Tot nu had zij zich laten leiden door haar eigen natuurlijke gaven en behoeften. De dingen 'overkwamen' haar en zij is als vanzelf gaan zorgen voor al datgene wat God haar voorschotelde. Natuurlijk was haar ikheid erbij betrokken maar komende vanuit de volheid op punt 9 voelde zij zich nimmer bezwaard. Nu komt zij voor het eerst oog in oog met de vraag waarom? Waarom moest zij zo nodig 'zorgen voor'? Waarom moest zij zo nodig naar buiten gaan en alles doen wat zij meende te moeten doen of laten? Voor het eerst wordt zij nu werkelijk geconfronteerd met vragen die haar geest dwingen tot helder formuleren en definiëren. Zij wordt gedwongen haar geest (haar denken en haar voelen) te gaan ordenen en niet langer genoegen

nemen met dat de dingen haar vanuit haar intuïtie gewoon maar 'toevallen' als even zoveel konijnen uit hoge hoeden. De wereld kent geen toeval, want alles is wetmatig. Op verschillende niveaus is de uitwerking van wetmatigheden echter geheel verschillend en hiervoor dient de geest wakker te worden. Voor haar geldt nu werkelijk: word wakker en ga aan de slag!

De 1-4 lijn

Dit doet zij en nu leert zij de grenzen kennen van de denkende en voelende geest. Voor het eerst leert zij dat denken en voelen niet zozeer een emotionele kwestie is maar veeleer een intellectueel-analytisch proces. Zij ergert zich enorm aan het – in haar ogen - ongelooflijk trage proces en hoe lang je moet herkauwen voordat informatie werkelijk naar binnen komt en verteerd wordt. Nu leert zij ook de voedende waarde kennen van kennis als informatie. Tot nu toe was zij gewend om kennis als intuïtie op te vangen maar verder kon zij er niets mee. In intuïtie wordt de kennis niet opgenomen maar uitsluitend doorgegeven. De kennis is dan geen voedsel voor persoonlijke ontwikkeling. Vanuit haar intuïtieve gave die zij op punt 7 tot ontwikkeling heeft gebracht kan zij heel goed 'zien' hoe de verfijning op punt 4 een enorme dimensievergroting geeft aan de gortdroge informatie die op punt 1 naar binnen komt. Zij is enorm blij met deze ontdekking, want nu gaat zij voor het eerst begrijpen dat juist die dimensievergroting het gevolg is van een verteringsproces dat geheel zijn eigen gang gaat en tijd nodig heeft. Door dit te laten gebeuren neemt haar vermogen om geduldig te zijn enorm toe en haar intellect wordt steeds helderder. De nabijheid van kwaliteiten zoals blijdschap, ontroering en werkelijk begrip tillen haar over de blokkade van de ikheid op punt 3 heen en dan belandt zij op punt 4.

De 4-2 lijn

Inmiddels is deze zoekster werkelijk geïnspireerd geraakt en dit geeft haar de kracht om terug te gaan naar de relatieve werkelijkheid van 'besluit en inspanning' op 2. Zij had reeds eerder in de keuken kunnen kijken op punt 5 waar zij kennis had gemaakt met de helderheid van onderscheidingsvermogen. Nu komt zij die helderheid weer tegen maar dan wel heel concreet en praktisch: toegespitst op een feitelijke situatie. Wat haarzelf betreft heeft zij nu alle informatie en ook de energie om een gedegen besluit te nemen en zich ervoor in te spannen.

De 2-8 lijn

Gewapend met een karrevracht vol intellectuele bagage keert zij terug op haar uitgangspunt: de overvloed van 8. Aanvankelijk was zij heel gewoon en op een natuurlijke wijze in 8 gerold zonder zich daarbij iets af te vragen. Ze kreeg een kind en moest er voor zorgen. (Dat kind kon natuurlijk een baby zijn maar ook een project of een ideaal om voor te werken, zoals vrouwelijke ontwikkeling of Zelfrealisatie). Nu keert zij echter terug naar dat beginpunt en is zij in staat om er een dimensie aan toe te voegen: ze kan nu uitleggen waarom ze deed wat ze gedaan heeft en waarom ze 'ervoor ging'. Haar verlangen gaat er nu naar uit om uit wereld van haar persoonlijkheid te stappen en in de wereld te stappen waar intellect en emotie elkaar raken. Zij heeft nu alle inzicht en ook de energie meegekregen om daadwerkelijk over de blokkade op 6 heen te stappen en in punt 5 terecht te komen. Haar guru, haar zieleherder, staat haar bij en ziet erop toe dat zij niet uitglijdt.

De 8-5 lijn

Zij heeft nu zoveel inzicht en kennis opgedaan dat zij alleen nog verlangt naar de helderheid van geest waarin emotie en intellect met elkaar gaan samenwerking. Tot nu toe hield haar ikheid haar vast in haar persoonlijkheid die zich te goed had gedaan aan haar prachtige en weergaloze emotionele kwaliteiten en intuïtieve gaven. Nu is zij werkelijk bereid om die hele bagage overboord te gooien en opnieuw te beginnen. Ze is bereid uit een ander vaatje te tappen en het risico te lopen dat de leidingen verstopt blijken te zijn, zodat de inhoud van het vat niet naar buiten stroomt. Gelukkig heeft zij echter een goede en vooral lieve en begrijpende leermeester die, als het nodig is, bereid is als loodgieter op te treden om de leidingen door te spoelen. Nu hoeft zij alleen nog maar de kraan open te zetten en dan kan de inhoud van het vat naar buiten stromen.

Hadewijch schrijft:

Het zien dat het natuurlijke in de ziel is ingeschapen is liefde. Dat zien heeft twee ogen: de minne en de rede. De rede kan God niet rechtstreeks zien. De rede kan alleen zien wat God niet is. Maar de minne zal niet rusten totdat zij in Hem tot rust komt. De rede volgt haar eigen, veilige pad, maar de minne voelt dat zij tekortschiet maar desondanks is zij sneller dan de rede. De rede komt tot God vanuit het ongerijmde maar de minne is in het geheel niet geïnteresseerd in wat God niet is. Zij vindt haar vreugde in haar tekortschieten ten aanzien van

wat God is. De rede heeft veel meer gevoel voor maathouden dan de minne, maar de minne ervaart veel meer de zoete zaligheid dan de rede. Toch vullen deze twee elkaar moeiteloos aan. Want de rede kan de minne kennis bijbrengen, terwijl de minne de rede helder maakt en verlicht. Als de rede zich dan overgeeft aan de minne en de minne laat zich beteugelen en leiden door de wereld van de rede dan zijn ze samen tot ontzaglijke daden in staat. Dat kan niemand leren tenzij door de praktische toepassing ervan in de liefde van de minne.

De 5-7 lijn

Als de zoekster op punt 5 is beland, is zij de ideale partner geworden voor haar mannelijke evenknie op 4. Samen omspannen zij het hele enneagram en van nu af aan kunnen zij aan den lijve ondervinden wat Jezus bedoelt met zijn uitspraak en die twee zullen één zijn. Maar in haar eigen ontwikkeling geldt dezelfde opdracht, want vanuit haar standpunt op 5 kan zij nu met geheel andere ogen kijken naar haar intuïtie op punt 7. Het lijkt wel alsof zij nu werkelijk wijs wordt, omdat intuïtie en bezonnenheid (helderheid van geest en onderscheidingsvermogen) nu hand in hand gaan. Niet langer is zij de profetes die losse opmerkingen maakt zonder er werkelijk richting aan te geven, maar nu is zij de wijze vrouw geworden die vanuit haar standpunt op 5 de intuïtie op 7 wijsheid en een diep begrip meegeeft. Deze vrouw is een ware zegen geworden van allen die met haar in aanraking komen. Het lijkt wel alsof zij een tweede Maria Magdalena is geworden. Maar zover is het nog niet.

De 7-1 lijn

Reeds eerder was zij dit traject gegaan om voor het eerst oog in oog te komen met de vraag waarom? Nu gaat zij dit traject voor een tweede keer maar nu niet met als uitgangspunt de 7 maar komende van 5 via 7. Haar standpunt is en blijft dat van 5, bezonnenheid, en zij is op weg naar 4. Omdat er geen rechtstreekse verbinding is tussen 5 en 4 moet zij de omweg nemen van de punten 7 en 1. Haar innerlijke discipline, haar bezonnenheid en haar intuïtie maken haar liefde en haar bereidheid tot zorg nóg meer gefocust en daarmee nóg voedender. Zij is hard op weg om een moeder voor allen te worden, een Al-moeder dus. Beland op punt 1 wéét zij dat dít de inzet is: niet Al-moeder te wórdén, maar Al-moeder te zijn. Die wetenschap met al haar emotionele vermogens stuurt haar naar 4.

De 1-4 lijn

Vanuit de juiste impuls op 1 en vanuit de hele emotionele ontwikkeling die zij heeft afgerond is zij nu klaar om zich innerlijk verder te verankeren en te stabiliseren in de wereld van het intellect. Het vrouwelijke pad is een weg van een steeds verdergaande concretisering en punt 4 is het volmaakte uitgangspunt om deze concretisering ook daadwerkelijk te verwezenlijken. Punt 4 kenmerkt zich door een grote (intellectuele) verfijning en dit geeft dit punt een ontvankelijkheid voor impulsen uit de emotionele wereld die hier concreet gemaakt kunnen worden mét behoud van hun subtiele lading. Zij is nu van plaats gewisseld met haar mannelijke evenknie op 4 en heeft nu een mannelijke evenknie op 5 die hetzelfde proces doormaakt, maar dan omgekeerd. De mannelijke zoeker laat de wereld van het intellect achter zich en grondvest zich in hartenergie, terwijl de vrouwelijke zoeker zich nu grondvest in hoofdenergie. Zij heeft haar hartenergie geheel ontwikkeld en die blijft natuurlijk geheel en al beschikbaar. Juist dit gegeven maakt dat de vrouwelijke zoeker die op punt 4 belandt vanuit de vrouwelijke omgang zo'n geheel andere ontwikkeling doormaakt dan de man die op punt 4 komt vanuit punt 2. De vrouw is emotioneel hoogontwikkeld en moet nu nog leren haar emotionele wereld te richten en te concretiseren. Zij moet leren haar emotionele wereld als voedingsbron te gebruiken in iedere specifieke en concrete situatie voor allen. Zij is werkelijk op weg om een Al-moeder te worden.

De mannelijke zoeker op 5 doet het omgekeerde. Hij is intellectueel hoogontwikkeld en moet leren om zijn vermogen om dingen te 'vangen' en te begrenzen te 'ont-vangen' door zich open te stellen. Dan leert hij tot zijn grote verbazing dat er een hele wereld is waar hij weinig weet van heeft. Natuurlijk heeft hij reeds eerder een kijkje genomen in die wereld (toen hij zich van punt 2 naar punt 4 bewoog) maar nu is het niet een langer een kwestie van 'een kijkje nemen', maar nu gaat het er om zelf de kok te zijn in de keuken. Voor het eerst leert hij te voeden en te doseren en dat geeft hem de precieze informatie over wat juist is en wat onjuist. Zijn onderscheidingsvermogen is nu geheel tot ontwikkeling gebracht en het begrip dat hem van daaruit gegeven en gegund wordt, is werkelijk voedend.

De 4-2 lijn

De zoekster is nu klaar om de binnenste wereld van de mensheid binnen te stappen. Maar dat is tevens haar grote probleem. Want nu zal zij werkelijk

moeten leren korte metten te maken met het hele idee van 'ik doe'. Reeds eerder was zij geheel en al overtuigd van haar vrijheid en dus van het feit dat zij helemaal niets 'moet', zoals zij dat oorspronkelijk op punt 8 en punt 7 nog wel dacht. Die vrijheid bracht haar uiteindelijk op punt 5, bezonnenheid. Nu wacht haar echter de volgende test en die is dat haar vrijheid weliswaar niet bestaat uit een 'moeten', maar evenmin dat haar vrijheid betekent dat zij kan doen en laten wat zij wil. Volledige en totale overgave aan het Uw Wil geschiede is nu voor haar aan de orde. Dit is werkelijk een moeilijke stap want nu zal zij werkelijk alle gehechtheid moeten loslaten, zoals haar mannelijke evenknie hetzelfde moet doen wanneer hij zich van punt 5 naar punt 7 begeeft.

Het loslaten is vooral een loslaten op subtiel niveau. Dit betekent dat zij iedere neiging om de dingen naar haar hand te willen zetten zal moeten loslaten. Nu zal zij niet langer kunnen functioneren als eerste minister in een kabinet. Zij wordt onzichtbaar en onhoorbaar zoals haar mannelijke evenknie dat ook wordt op 7 wanneer hij al zijn charisma op punt 5 heeft losgelaten. Beiden (op 7 en 2) worden doorschijnend en bijna onzichtbaar omdat zij geen persoonlijk bezit meer hebben. Beiden zijn arm van geest geworden en zijn het Koninkrijk (de binnenste cirkel van de mensheid) binnengegaan. Zij zijn de werkelijke voortrekkers van de mensheid geworden en hebben hun blik nu vast gericht op de laatste twee stappen naar Godrealisatie.

Hadewijch schrijft:

Ach ja, door geen enkele eigen inspanning kan men God kennen als er geen ware minne bij komt. De minne maakt dat God naar beneden komt, naar ons toe, zodat wij van heel nabij kunnen voelen wie Hij is. Zo kun je weten wie Hij is. Dat is een onuitsprekelijk grote weelde en overvloed. God weet echter al te goed dat met die weelde altijd pijn gepaard gaat.

De 2-8 lijn

Om van punt 2 naar punt 1 te komen moet deze minnares terug naar de 'andere' kant en alles opnieuw herijken, zoals de man dat ook moest doen om van punt 7 naar punt 8 te komen. Het oorspronkelijke 'zorgen voor' dat vanuit een natuurlijke impuls als vanzelf plaatsvond, wordt nu een bewuste keuze en onderwerp van een bewust besluit. Het 'zorgen voor' heeft nu echter de kosmische dimensie gekregen van de Al-moeder en dat is een enorm verschil.

De 8-5 lijn

Nog verder wordt de minnares getest. Zij moet nu teruggaan naar punt 5, de Sol, bezonnenheid en helderheid. Haar perspectief is nu om vanuit de helderheid van het emotionele deel tot inzicht te komen en beide kwaliteiten te verenigen met de concreetheid en precisie van heldere verwoording. Daardoor is zij nu in staat om niet alleen een emotionele stroom op te roepen die voedt en beschermt maar ook een communicatieve stroom in woorden en begrippen. Zij krijgt nu vanuit de punten 5 en 7 de werkelijke kennis over eenheid en over het Ene zonder tweede en kan dit nu ook verwoorden vanuit de emotionele dimensie die van nature bij haar hoort. Zelfs op dit niveau is zij het spiegelbeeld van haar evenknie op punt 7 die naar punt 8 ontwikkelt.

De 5-7 lijn

Nogmaals wordt zij aan een test onderworpen: is haar innerlijk nu zó gezuiverd dat iedere zweem van individualiteit en van persoonlijk bezit verdwenen is? Wanneer dit het geval is, is zij werkelijk arm van geest geworden. Dan is zij werkelijk gereed en in staat om de grote sprong van 7 naar 1 te nemen.

De 7-1 lijn

Terwijl haar mannelijke evenknie op punt 8 als minnaar God aanschouwt als de beminde, komt de minnares op punt 1 terecht als Al-moeder die iedereen en alles altijd voedt. Voor haar is ieder mens 'mijn lieve kind' en 'lieve'. In dit voorlaatste punt is er voor haar meer dan ooit de uitdaging om als voedende en zorgende bron in de schepping te staan. Dat kan vanuit haar kluis in een klooster of vanuit een hutje of een grot in de Himalaya's, maar zij wordt geheel in beslag genomen door het lenigen van de noden van de wereld. Zij begon haar reis vanuit volheid en nu kijkt zij naar volheid vanuit de concreetheid van een relatieve werkelijkheid in fysieke vorm. Hier ligt de kracht van het vrouwelijke: zij is de Godin die zich voordoeft als een min.

Hadewijch schrijft:

Mijn hartelief, God zij met je. Moge Hij je de rust en vrede geven die in Hem zijn. Hier hoop ik vurig op, namelijk dat God je met zijn vrede zal dragen en je zal troosten met Zijn eigen goedheid. Bovendien hoop ik vurig dat Hij je zal verlichten met de kracht van Zijn geest. Dat zal Hij zeker en graag doen als je eenmaal leert op Hem te vertrouwen en je op Hem wilt verlaten.

Ach, lieve kind, zink met je ziel helemaal in Hem weg en laat alles wat de minne niet is helemaal achter je, wat je ook overkomt. Ach, lieve, waarom heeft de minne je nog niet helemaal overheerst en verzwolgen in haar peilloze diepte? O wee! Waarom werp je je niet in het diepe van de minne, als je eenmaal weet hoe zoet zij is? Waarom raak je God niet diep genoeg in de diepte van zijn natuur die zo ondoorgrondelijk is? Zoete minne, geef je om minne in minne helemaal aan God.

Ach, lieve minne, je houdt je te veel onledig met allerlei bezigheden waar je hart in feite niet naar uitgaat. Zo verkwist je teveel tijd aan allerlei gehaast en daardoor laat je je nog steeds meesleuren door de dingen die je op je weg vindt. Ik kan je er maar niet toe brengen om maat te houden. Wanneer je iets wilt doen dan ga je daar zo haastig op in, dat je doet of je voor niets anders nog oog hebt. Ik ben heel blij te zien dat je al je vrienden en bekenden tot troost bent en hen wilt helpen. Hoe beter hoe liever. Graag zag ik dat je dat zo deed dat jij en zij in vrede blijven.

(Vijfde brief)

Van 1 naar 0

Evenals bij de stap van 8 naar 9 geldt ook hier dat deze stap niet te zetten valt maar genomen wordt als God dat wil. Binnen de schepping zijn mensen nodig die de kosmische cirkelgang van alle dingen in stand houden door er het licht van bewustzijn op te laten schijnen. Zelfrealisatie of Godrealisatie is niet langer een persoonlijk of ambitieus initiatief, maar is een kwestie geworden van totale overgave in totale blijmoedigheid, zonder enige acht te slaan op de omstandigheden waaronder God uiteindelijk roept, zodat deze mens met Jezus kan roepen: Het is volbracht.

Hadewijch schrijft:

Later, op een paasdag, had ik de communie ontvangen. En God ontving mij van binnen in mijn bewustzijn en nam me op in de geest en Hij voerde me tot voor het aanschijn van de Heilige Geest, die één wezen is met de Vader en de Zoon. En uit dat aanschijn klonk een stem, zo vreselijk dat ze boven alles uit te horen was. En die zei tegen me: 'Kijk hier, jij oude, die op mij geroepen en gezocht hebt wat en wie ik, minne, ben al duizenden jaren voor er mensen geboren werden. Kijk en ontvang Mijn geest. En zie dan in alle dingen hoe Ik er minne in ben.

Zo zul je genieten en ervaren wie ik, minne, ben. Dan zul je minne zijn zoals ik minnen ben. Met Mij verenigd heb je mij ontvangen en ik jou. Ga en leef naar wat ik ben.'

Toen kwam ik weer tot mezelf en verstond alles wat ik hierboven schreef, en ik bleef staren naar mijn hartelijke, zoete lief.

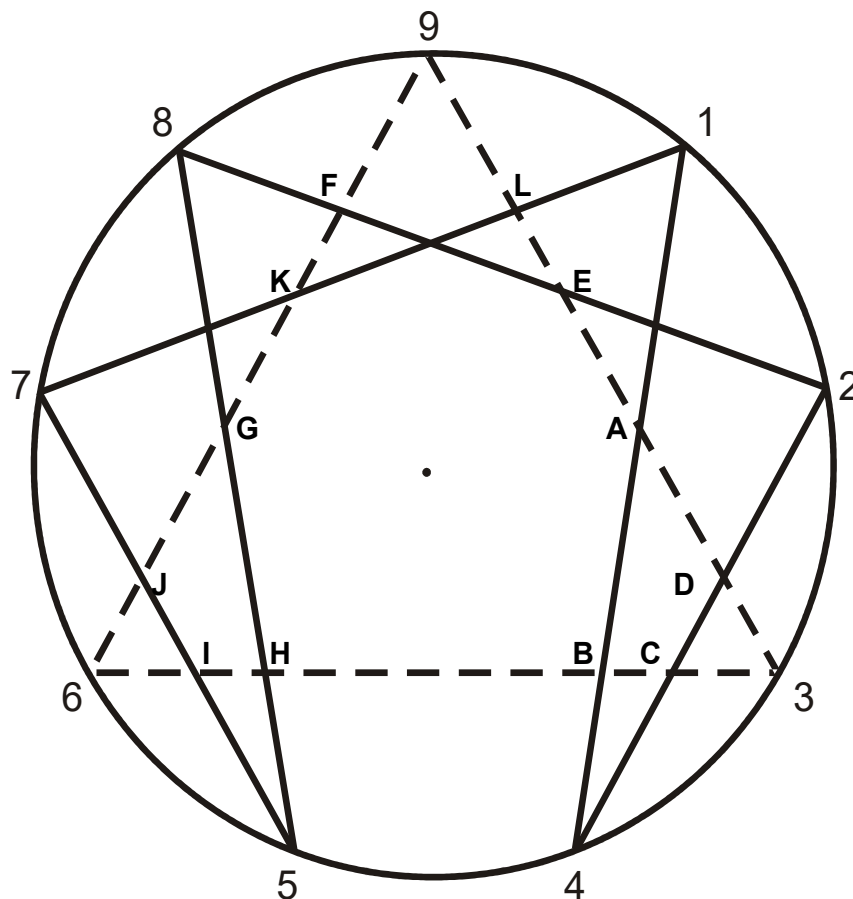
(Uit: Hadewijch, Die minne es al, van Frans van Bladel, Davidsfonds, Leuven, 2002)

(Derde visioen)

Hoofdstuk 13

De snijpunten

Zoals reeds eerder gezegd is het benoemen van zowel de snijlijnen als de snijpunten een relatieve aangelegenheid. De benoeming hangt steeds af van het standpunt dat men inneemt en tevens van de omstandigheden waarin men zich bevindt enz. De praktische waarde van het enneagram als routekaart is vooral gelegen in de innerlijke dynamiek van de twee reeksen 1-4-2 en 8-5-7 in combinatie met de stille aanwezigheid van de driehoek als vast gegeven. Binnen de hexade van de reeks 1-4-2-8-5-7 is er sprake van een drietal snijpunten maar in combinatie met de driehoek zijn er naast de drie eerder genoemde snijpunten nog eens 12 snijpunten. Dus 15 snijpunten in totaal. Het benoemen van de snijpunten is afhankelijk van de definitie die men aan de elkaar snijdende lijnen toekent. Die definitie hangt samen met het veld waarbinnen men de werking van het enneagram beschouwt. Natuurlijk zijn de definities in hun grondpatroon aan elkaar gelijk en weerspiegelen zij elkaar. Wij houden in het kader van ons onderzoek de kosmische benamingen aan. Voor de eenvoud benoemen we de snijpunten steeds met een letter. We beginnen met de snijpunten van de hexade met de driehoek.

A. Snijpunt van 1-4 met 9-3:

Dit is het eerste snijpunt van de lijn van ontwikkeling die bij 1 een aanvang neemt met de willijn 9-3. Het betekent dus dat een 'juiste' impuls is ontvangen en dat de zoeker enthousiast is geworden, maar zich nu afvraagt of hij dat nog wel wil? Het is de eerste test van trouw en stabiliteit. Hoe vaak gooien we dan al niet het bijltje erbij neer. Vooral wanneer we aan den lijve gaan ondervinden dat deze prille ontwikkeling ook inhoudt dat veel zaken waaraan men denkt gehecht te zijn in een ander daglicht komen te zijn. Wil ik dat heel zeker? En wie is die 'ik' dan wel die dit 'wil'? Een crisis in optima forma.

Ieder snijpunt met de driehoek levert een crisis op in de zin van zelfonderzoek en een activering van het geweten. Op ieder snijpunt met de driehoek komt de zoeker heel nadrukkelijk zichzelf tegen. De vraag is steeds opnieuw wie of wat dit 'zichzelf' dan wel is: het ego en de behoudzucht en gemakzucht die erbij horen of datgene wat de mens wérkelijk is, zijn goddelijkheid en onsterfelijkheid of het zieledeel in hem dat, in de woorden van Hadewijch, niets liever wil dan minnen?

B. Snijpunt van 1-4 met 3-6:

Nauwelijks bekomen van de schrik dat dit pad serieus is en dat de zoeker zijn leven daadwerkelijk zal moeten veranderen, doemt het volgende crisispunt al op. De 1-4 lijn is hetzelfde en blijft de drager van de 'juiste' impuls die nu de contemplatieve lijn 3-6 snijdt: ben ik niet veel te impulsief geweest? Denk nog eens goed na! Heb je wel goed overwogen in welk avontuur je je stort? Is het redelijk en billijk? Hadewijch zegt dat je in dit proces van redelijk denken vooral werkt vanuit het ongerijmde, dus dat je kunt vaststellen wat 'het' niet is en dus ook wat 'je niet wilt'. Eén ding is zeker: transformatie is niet bestemd om als voedingsbodem voor gezapigheid te dienen. Inderdaad: word wakker, sta op, neem je bed op en wandel!

C. Snijpunt van 4-2 met 3-6:

Er heeft zich inmiddels een belangrijke verandering voorgedaan, want de twee crisispunten A en B hebben ervoor gezorgd dat de zoeker 'even' heeft kunnen proeven van een heel andere wereld die oneindig veel subtieler en flexibeler is dan de gewone wereld van het materiële en vooral mechanische bestaan. Het is alsof hij – heel even – uit dat doodse bestaan is opgestaan en tot leven is gewekt in een heel ander koninkrijk dat zó nabij is, namelijk in hemzelf. Nu keert hij weer terug naar zijn eerdere bestaan, maar het verblijf in die andere wereld heeft hem zoveel informatie gegeven dat hij nu in staat is

zijn gewone manier van functioneren wezenlijk aan te passen aan wat hij gezien heeft. Hij denkt hierover na en overweegt de veranderingen die in zijn leven plaatsvinden en plaats kunnen vinden. Als gevolg van dit innerlijke verteringsproces verandert zijn koers en heeft hij nu in ieder geval de inspiratie en de energie om de volgende stap te zetten naar een ander niveau: besluit en inspanning.

D. Snijpunt van 4-2 met 3-9:

Komende uit een andere wereld komt hij nu weer terug en is hij in het zicht van de haven. Nu wordt het werkelijk serieus, want als hij op 2 eenmaal aan wal stapt zal hij zich moeten verklaren. De mensen zullen niet begrijpen waarom hij zo veranderd is. Ze zullen hem zelfs vragen óf hij gek geworden is? Hij kan zich niet meer gedragen naar de normen en waarden van vroeger. Zijn mechanische manier van leven heeft afgedaan en hij moet nu voorgoed afscheid nemen van de knusse benepenheid die erbij hoort. Hoe merkwaardig is het dat als puntje bij paaltje komt het steeds weer blijkt dat we grote moeite hebben om afstand te doen van onze eigen begrenzingen! Wil hij dat wel echt? Hij kan nog terug en voorwenden dat hij per ongeluk in zee is gesprongen en blij is dat hij door de wakkere reddingsbrigade getiteld *wij zijn altijd mechanisch en paraat* van een wisse dood werd gered. Is hij als Lazarus die zijn windsels afwikkelde of blijft hij toch maar liever liggen in zijn knusse en o zo vertrouwde kist?

E. Snijpunt van 2-8 met 9-3:

God laat deze mens niet in de steek en houdt hem wakker en bezig. Nauwelijks aanbeland op punt 2 wordt hij erop uitgestuurd, want hij is immers besluitvaardig en kent een tomeloze energie. Op dit snijpunt ontmoet hij weer een crisis. De crisis is nu de prangende vraag of hij zich wel realiseert dat de motiverende kracht achter dit geheel nimmer zijn ego kan zijn, maar juist te vinden is in de overgave aan iets wat hij voorlopig als onbekend zal moeten accepteren? Vanuit de dadendrang en de concreetheid die erbij hoort is dit een ongekende visie die hem totaal in verwarring brengt. Al zijn ijkpunten en bakens slaan op tilt. Hij heeft geen idee wat hem overkomt en waarhen hij gaat. Wil ik dat nog wel, vraagt hij zich in vertwijfeling af?

F. Snijpunt van 2-8 met 9-6:

Op weg naar dit snijpunt is hij eerst op dit merkwaardige pseudo middelpunt terechtgekomen van de lijnen 1-7 met 8-2. Het lijkt wel alsof hij daar een

volledige ommekeer van krachtvelden doormaakt en dat wat eerst actief en dominant in hem was nu passief wordt, terwijl wat passief was, actief wordt. En zo is het ook want hij wordt plotseling meegevoerd naar de echte 'andere' kant. Eerst leek het alsof punt 4 (ten opzichte van punt 2) de 'andere' kant was maar dat blijkt schijn te zijn. De werkelijke 'andere' kant is de wereld van emotie die tot nu toe als draagvlak fungeerde voor zijn ontwikkeling van de intellectuele kant. Plotseling is hier een enorme omslag en op het snijpunt van de lijn 9-6 met 2-8 komt hij voor het eerst van zijn leven 'tot zichzelf' in een diepe stilte. Hier valt niets te willen en evenmin valt er iets om over na te denken. Hij komt terecht in een diepe stilte waar hij vooralsnog geen raad mee weet. Alleen zijn motivatie vanuit punt 2 kan hem nog op koers houden om tenslotte – heel even maar – bij punt 8 uit te komen: overvloed. De verstilling die hem zó overviel en zó aangreep heeft hem, heel even, zó schoon gemaakt en innerlijk gezuiverd dat hij oog in oog staat met zijn eigen overvloed. Hadewijch zegt hiervan:

hierna bleef ik zo in mijn lief opgaan, dat ik helemaal in hem wegsmolt en er niets van mezelf overbleef. Ik werd in een andere toestand gebracht en opgenomen in de geest.

G. Snijpunt van 8-5 met 9-6:

Opgenomen in de verstilde overvloed op 8 daalt een grote helderheid neer over de zoeker. Hij is nu helemaal aan de 'overkant' en is zijn achterland van doodse mechaniceit even helemaal vergeten. Vanuit de overvloed op 8 moet hij zijn blik weer focussen en helderheid brengen in de situatie waarin hij zich bevindt. Zij vroegere ijkpunten zijn weggefallen maar door te focussen en zijn aandacht heel precies te richten, blijkt hij plotseling te kunnen beschikken over een levende ijkstok die meeverandert met de veranderende omstandigheden. Als het tij keert verzet men de bakens. Welnu het tij is gekeerd, want vanuit het hoofd is hij – geheel onverwacht – in het hart terechtgekomen en nu blijkt hij toch zijn nieuwe bakens te kunnen uitzetten. Zo gaat hij verder en vervolgt hij zijn reis, zijn thuisreis.

H. Snijpunt van 8-5 met 6-3:

De helderheid die hij vanuit verstilling vond in snijpunt G wordt nu verder geconcretiseerd in het snijpunt met de 6-3 lijn. Hij overdenkt hetgeen hij heeft meegemaakt en hij probeert inzicht te krijgen in wat hem nog te wachten staat. Zijn behoudzucht uit zich in het feit dat hij naar achteren kijkt en vergeet vooruit te kijken. Als hij dat uiteindelijk toch doet merkt hij plotseling hoe de

mist optrekt en hij in de grote helderheid en het volle onderscheidingsvermogen op punt 5 terechtkomt. Nu is alles kraakhelder. Hij ziet de werkelijkheid en de onwerkelijkheid duidelijk voor ogen. In feite kan hij nu alle tegengestelden onder ogen zien zonder in de war te raken en zonder in paniek te raken. Zijn innerlijke vrijheid is zo groot geworden dat hij er van nature voor oppast op zich nog langer te hechten aan wat dan ook. In die helderheid krijgt hij zijn eerste diepe ervaring van wat vrijheid is: niet gehecht en niet gebonden te zijn aan wat dan ook. Hoe ver is hij nu verwijderd van de arrogantie te denken dat hijzelf iets kan doen of laten. Hij weet nu heel goed dat alles zichzelf regelt en dat zijn enige werkelijke functie inhoudt 'getuige te zijn' en getuigenis af te leggen van wat hij gezien heeft.

I. Snijpunt van 5-7 met 6-3:

J. Snijpunt van 5-7 met 6-9:

Op 5 ondervindt de zoeker deze grote helderheid. Hij krijgt alle tegengestelden onder ogen wetende dat de dingen zichzelf regelen en hun eigen productie reguleren. Nu weet hij tevens dat het enige wat een mens te doen staat is ervoor te zorgen dat er geen belemmeringen zijn in het productieproces of in welk ander proces dan ook. Zo kan de mens zelf vrij blijven en onbesmet. Maar zijn helderheid is een helderheid waarmee hij de oppervlakte van de werkelijkheid kan beschouwen. Dat is nog niet hetzelfde als inzicht.

Nu begeeft hij zich op weg naar inzicht, maar ondervindt daarbij de sterke weerstand van punt 6 die hem uit alle macht in de helderheid van dualiteit en polariteit houdt. Het kunnen zien van tegengestelden en ermee om kunnen gaan is heel aantrekkelijk, want voor de buitenwereld is deze mens een ware profeet, een Al-kenner die het eindpunt heeft bereikt. Innerlijk weet de zoeker heel goed dat hij nog alles kan zijn behalve een profeet, omdat hij het werkelijke inzicht mist en nog steeds aan de oppervlakte blijft. Stilte is nodig en een verdere verstillings in loslaten. Dit valt hem 'zwaar tegen' en al spoedig komt hij in haal zwaar weer terecht. Hij weet dat hij onmogelijk hier ongeschonden uitkomt en al spoedig stuurt hij een May-day bericht de lucht in, hopen op hulp. Uiteindelijk komt die hulp maar intussen is hij al zijn lading kwijt. Die is overboord geslagen en nu komt hij geheel berooid aan land, op punt 7: inzicht. Juist het kwijtraken van alle bagage en alle ballast maken hem licht genoeg om tot inzicht te komen. Nu verwezenlijkt hij werkelijk de zaligspreking Jezus in de Bergrede: zalig de armen geest, want het Koninkrijk

behoort aan hen. Het koninkrijk is de binnenste cirkel van de mensheid waar de mens steeds verbonden is met de Heer. Dat koninkrijk is de wereld waarin de mystieken uit de Middeleeuwen zijn binnengegaan en waarover zij zo bloemrijk spreken.

Meester Eckhart zegt hierover:

Luistert nu heel goed! Ik heb al vaker gezegd en grote meesters zeggen het ook: de mens moet zó leeg zijn van alle dingen en werken, innerlijk zowel als uiterlijk, dat hij een eigen plaats voor God kan zijn, waarin God werken kan. Maar nu zeggen wij het anders. Gesteld dat de mens leeg is van alle dingen en schepselen, van zichzelf én van God, maar God zou in hem nog een plaats vinden om te werken, dan zeggen wij: zolang dát er nog is in een mens, is hij nog niet arm in de meest eigenlijk zin van het woord. Want God streeft er voor zijn werken helemaal niet naar dat de mens in zichzelf plaats zou maken voor Hem om er te kunnen werken. Armoede van geest is er alléén wanneer de mens zó leeg is van God en van al zijn werken dat indien God in de ziel wil werken, Hij telkens zélf de plaats moet zijn waarin Hij werkt – en dit zal Hij zeker graag doen. Want als God de mens zó arm vindt, verricht Hij zijn eigen werk, en op deze wijze ondergaat de mens in zich God en is God zélf de eigen plaats voor zijn werken; maar de mens ondergaat hier alleen God vanwege het feit dat God in zichzelf werkt. In deze armoede krijgt de mens het eeuwige zijn terug dat hij eens was, nu is en altijd zal blijven.

(Uit: Van God houden als van niemand)

Jan van Ruusbroec:

God heeft gewild dat wij in dit goddelijke licht uitstijgen boven ons gewone bestaan, zodat wij in ons doen en laten altijd met hem verbonden kunnen zijn. Wij weten immers heel goed dat God zelf de bron en oorsprong is van ons leven en van ons wezen. Ook weten we hoe uit onze eigen oorsprong en grond, die de schoot van onze Vader is, het leven zelf oprijst. Van daaruit rijst een groot en helder licht op dat wij vieren als de geboorte van de Zoon. Dat heldere licht is in de Zoon zelf aanwezig. In dat licht ziet de Zoon de alomtegenwoordigheid van de Vader in alwat leeft. Alles wat de Vader is en alles wat de Vader heeft, geeft Hij aan de Zoon. Alleen het Vaderschap blijft bij de Vader. Daarom blijft alles in de Vader in ongemanifesteerde staat en in de eenheid zelf en wordt alles in de Zoon tot manifestatie gebracht. Onze wezenlijke eenheid blijft altijd in de duisternis van het ongemanifesteerde gehuld omdat het geen enkele kwalificatie of bijzonderheid heeft. In het zuivere

licht van bewustzijn dat vanuit het ongemanifesteerde naar buiten straalt komen alle dingen tot bestaan, ieder op zijn eigen wijze.

Al diegenen die boven hun eigen geschapen vorm kunnen uitstijgen en haar los kunnen laten, omdat zij geleerd hebben toe te kijken in een beschouwende levenswijze, kunnen één worden met dit heldere licht van bewustzijn en dan weten zij dat zij dat heldere licht zelf zijn. Zij zien en ervaren dat zij zelf dat Ene zijn dat de basis is van alles, omdat zij erin gevestigd zijn. De helderheid (van zuiver bewustzijn) straalt eindeloos vanuit die goddelijke oorsprong naar buiten en blijft van binnenuit beschikbaar naarmate het wezen steeds meer in die enkelvoudige eenheid terechtkomt. Vanuit dit innerlijk schouwen richten zij de aandacht weer naar buiten op dezelfde wijze als zij eerst naar binnen schouwden. Dan stijgen zij uit boven hun intellect en boven alle onderscheidingen, ja zelfs stijgen zij uit boven hun eigen geschapenheid en worden zij getransformeerd naar dat zuivere licht van bewustzijn zelf van waaruit zij alle dingen kunnen waarnemen zodat zij kunnen zien.

Zo bereiken deze zoekers die geleerd hebben om zowel naar binnen als naar buiten te schouwen hun eigen goddelijkheid en onsterfelijke natuur. Dan zien zij alles in één grote eenheid en in een helder en goddelijk licht.

(Uit: De gheestelijke brulocht W. 245 – 246)

K. Snijpunt van 7-1 met 9-6:

L. Snijpunt van 7-1 met 9-3:

Komende van het inzicht op 7 (de helderheid waar Ruusbroec over spreekt) begeeft de zoeker zich nu helemaal terug naar de oorspronkelijke impuls en via de verfijning op 4 en het besluit op 2 kan hij vervolgens verder gaan naar punt 8. Hij komt nu in het zicht van de haven en in een soort flash-back laat hij zijn hele reis tot nu toe nog eens de revue passeren. Alle feilen en falen dat er nog is wordt in dit punt onder ogen gezien en 'inzichtelijk' gemaakt. Het is als een laatste controle die nu gemaakt moet worden voordat de zoeker als minnaar de beminde in de armen sluit op 8 om tenslotte één te worden met de beminde wanneer de beminde roept op 9. Alle punten van het enneagram zijn nu geheel en al doorlopen en de minnaar kan volledig gebruik maken van zijn intellectuele vermogen samen met zijn emotie. Intellect en emotie werken nu samen en vullen elkaar onmiddellijk aan. Jezus zegt in het Thomas evangelie:

Alleen wanneer jullie van twee één maken en wanneer het buitenste het binnenste wordt en het binnenste het buitenste en wat boven is beneden zodat jullie van het mannelijke en van het vrouwelijke één maken waardoor het mannelijke niet langer mannelijk is en het vrouwelijke niet langer vrouwelijk en wanneer jullie ogen maken in plaats van een oog en een hand in plaats van een hand en een voet in plaats van een voet en een beeld in plaats van een beeld, dan zullen jullie het Koninkrijk der Hemelen binnengaan.

(Logion 22)

Het koninkrijk is alleen bestemd voor diegenen die innerlijk evenwicht hebben bereikt en die altijd met zichzelf verbonden zijn.

De drie snijpunten van de hexade

Naast de twaalf snijpunten van de hexade met de driehoek zijn er ook nog een drietal snijpunten binnen de hexade zelf.

1. Snijpunt van 1-4 met 2-8:

Dit snijpunt ontstaat wanneer de zoeker zijn reis wil voortzetten en op weg gaat van punt 2 naar punt 4 op het enneagram. Om daar te komen moet hij eerst een excursie nemen naar de 'andere kant' en bovendien moet hij de weerstand (blokkade) op punt 3 overwinnen. Het lijkt wel alsof alle krachten binnen de hexade samenkomen om deze innerlijke crisis te forceren en de kans te bieden deze crisis op te lossen. De 'beloning' is een verblijf aan de 'andere' kant, dat wil zeggen dat de poort van het emotionele deel (tijdelijk) opengaat, zodat de zoeker nieuwe kracht en inspiratie kan opdoen. Die nieuwe kracht heeft hij nodig want om door de blokkade op 3 heen te komen zal hij boven zichzelf (dat wil zeggen: boven zijn ego) moeten uitstijgen. Dit lukt hem alleen wanneer emotie én intellect hun krachten bundelen en hem inspireren.

2. Snijpunt van 8-5 met 7-1:

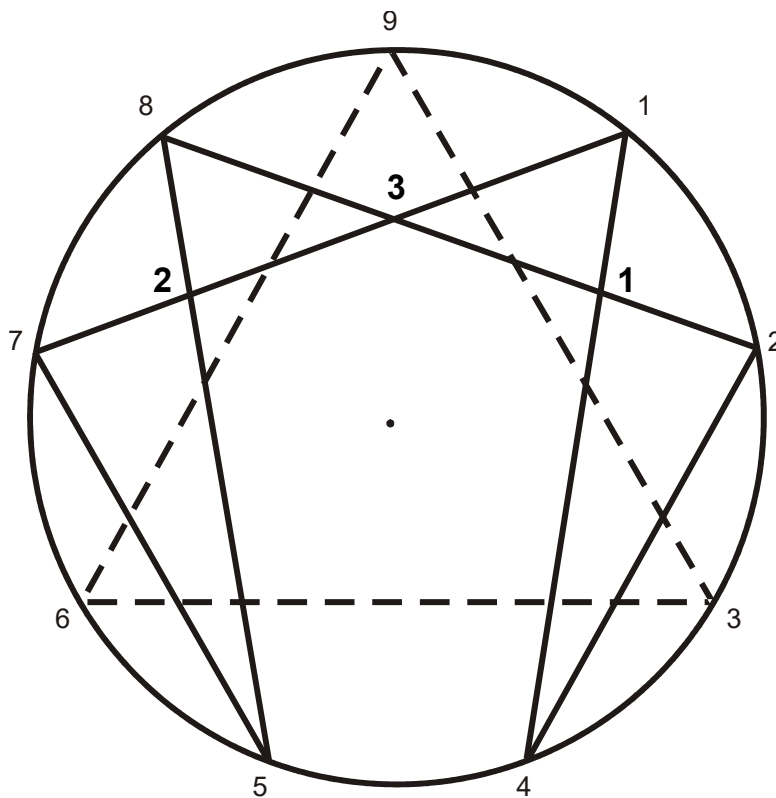
Op de terugweg vanuit punt 7 (inzicht) naar 1 komt de zoeker (die nu een minnaar is geworden) wéér zichzelf tegen waarbij zijn inzicht en zijn blik die nu weer gericht is op de juiste impuls op 1 in één oogopslag de hele emotionele wereld overziet. In dit snijpunt ziet hij de punten 7, 8 en 5 in één blik en kan de diepte er nu van peilen.

3. Snijpunt van 7-1 met 2-8:

Vanuit het snijpunt waar de minnaar dit overzicht heeft over het hele emotionele veld beweegt hij zich nu naar het midden van het enneagram van waaruit hij de hele hexade kan overzien. Emotie en intellect zijn in dit punt geheel tot rust gekomen en harmonie. Het lijkt wel alsof dit punt het middelpunt van de cirkel is, maar dat is het niet. Het is een alsof want de driehoek blijft nog buiten beeld. De driehoek komt alleen in beeld wanneer de minnaar zich in punt 8 bevindt (overvloed) en wanneer de geliefde (God) hem roept. Dan lost alles op.

Dan is het zoals Ruusbroec stelt:

ende hi siet alle dinc sonder ondersceet in eenen eenvuldighen siene in godlijcker claerheit.

Hoofdstuk 14

Voorbeelden

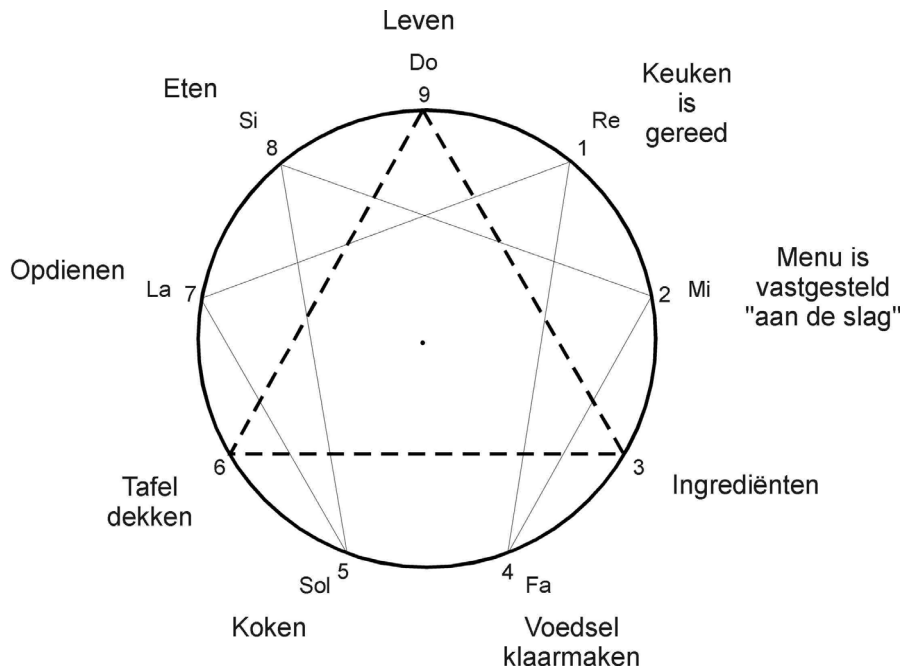
Laten we als eerste voorbeeld het voorbeeld nemen dat J.G. Bennett geeft in zijn boek 'Enneagram Studies' (uitg. Samuel Weiser Inc.).

De keuken

0. (Do) Leven
1. Re De keuken is in gereedheid gebracht.
2. Mi Het menu is vastgesteld en men gaat aan de slag.
3. De ingrediënten worden binnengebracht.
4. Fa De ingrediënten worden klaargemaakt om te worden gekookt.
5. Sol Het koken (braden, bakken, smoren etc) begint.
6. De aandacht richt zich nu op de gasten die het voedsel gaan eten.
7. La Het voedsel wordt opgediend.
8. Si Het voedsel wordt genuttigd.
9. (Do) Leven

De keuken is klaar voor het koken van de volgende maaltijd. De keuken is schoon en opgeruimd en alles ligt op zijn plaats. Het menu is bekend (Re). Dan komt de kok binnen en men gaat aan de slag (Mi). Op punt 3 vindt de eerste impuls van buitenaf plaats: de ingrediënten worden aangekocht en binnengebracht. Dan beginnen de diverse voorbereidende handelingen voordat het koken kan beginnen (Fa). Van Fa naar Sol is de overgang van rechts naar links: het voedsel is klaargemaakt en kan nu gekookt worden. Hier is een omslagpunt. Het koken vindt nu plaats (Sol). De tweede impuls van buitenaf is dat men nu gaat denken aan het opdienen van de maaltijd wanneer die klaar is: tafel dekken, bediening etc. Dit is punt 6. Dan wordt het voedsel opgediend (La) en vervolgens genuttigd (Si). Tenslotte staan de gasten welgedaan op, omdat zij voorzien zijn van nieuwe energie (van buitenaf): punt 9.

de keuken

Fabricage

Do Alle mogelijkheden

Re Specificatie

Mi Ontwerp (tekenkamer)

Materiaal voor prototype

Fa Prototype

Sol Gereviseerd ontwerp

Calculatie

La Productie

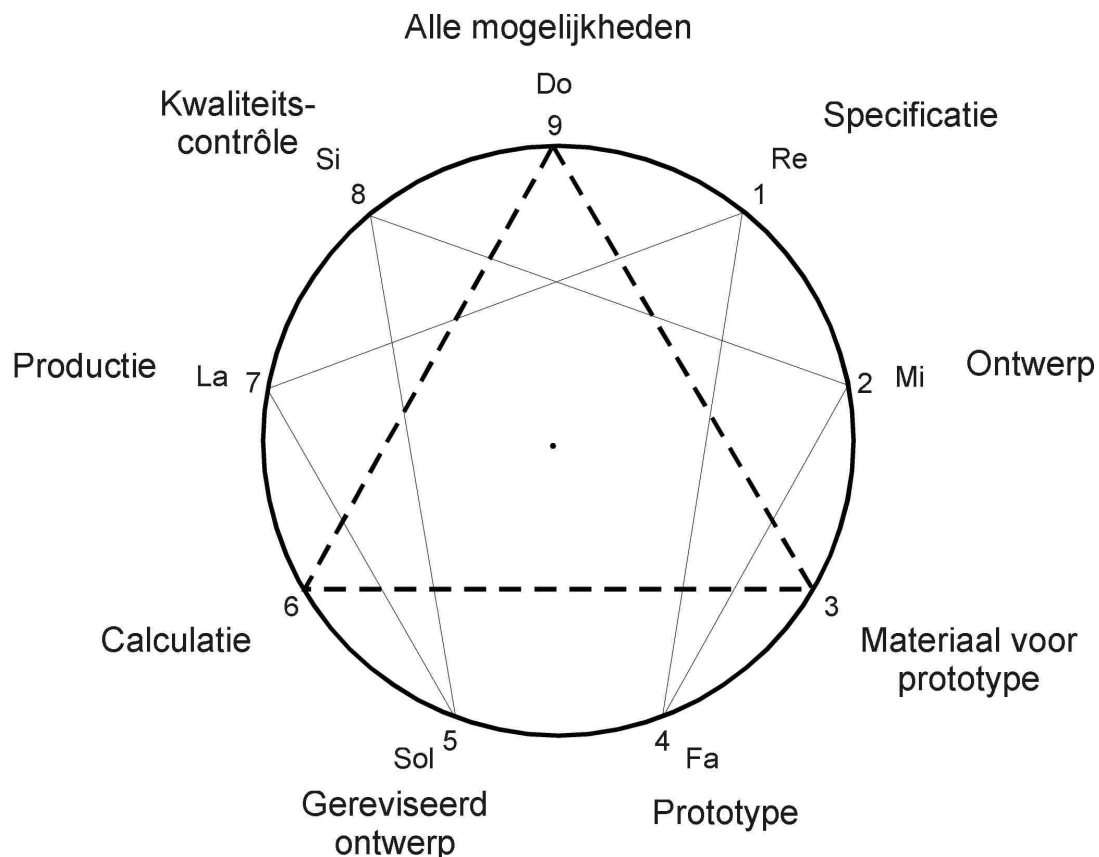
Si Kwaliteitscontrole

Do Eindproduct

De eerste stap is het besluit om een nieuw product te maken. Dit resulteert in een specificatie van de uitgangspunten. Wellicht is er zelfs een model gemaakt van het oorspronkelijke idee (Re). Dit idee wordt vanuit de specificatie vervolgens tot ontwerp getransformeerd (Mi). Wanneer het ontwerp is goedgekeurd wordt materiaal ingekocht (van buitenaf) om een prototype te maken (Fa). Het prototype wordt bestudeerd en getest hetgeen resulteert in een gereviseerd ontwerp (Sol). Nu moet naar de markt worden

gekeken en dient een zorgvuldige calculatie te worden uitgevoerd om de kostprijs en de verkoopprijs te berekenen. Dan kan de productie beginnen (La) en na een eindcontrole (kwaliteitscontrole) (Si) ontstaat het eindproduct. De innerlijke opeenvolging volgens de hexade van Vishnu is echter 1-4-2 en 8-5-7. Dit betekent dat na de specificatie en alvorens het ontwerp te maken men al een vastomlijnd idee heeft van het prototype. Vanuit dat idee wordt vervolgens het ontwerp gemaakt dat uitmondt in de daadwerkelijke productie van een prototype. Het materiaal voor het prototype wordt van buiten binnengebracht (punt 3). Het ontwerpstadium heeft inmiddels alle kwaliteitseisen 'meegewogen' en na het testen van het prototype kan het ontwerp verder worden aangepast, om omgevormd (van 4 naar 5) te worden tot een productietekening. Hier ligt het omslagpunt. Op punt 6 vindt de calculatie plaats en wordt het materiaal (extern) ingekocht om tot productie te komen. Als feitelijke productie en de oorspronkelijke specificatie met elkaar overeenstemmen, vindt het product zijn vervulling in punt 9 als verzelfstandigd (extern geworden) eindproduct.

Fabricage

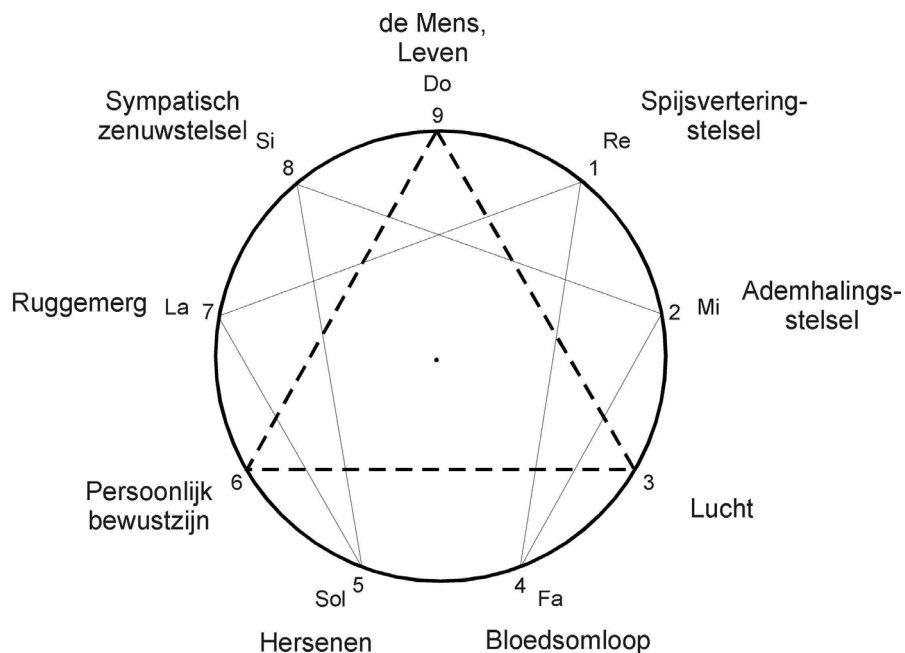

Transformatie van voedsel

Do	Leven	
Re	Spijsverteringsstelsel	(voedsel)
Mi	Ademhalingsstelsel	(water, chymus)
Lucht		
Fa	Bloedsomloop	(voedselrijk bloed)
Sol	Hersenen	(denken en voelen)
Persoonlijk bewustzijn		
La	Ruggemerg	(inzicht)
Si	Sympatisch zenuwstelsel	(kosmisch wezen)
Do	De mens	

Gurdjieff zegt van dit diagram dat het voedsel als aardse substantie het lichaam binnentreedt (Re) om zich onmiddellijk met water te vermengen, waardoor het vloeibaar wordt (Mi). Door een verder proces van destillatie (onder andere in de lever) krijgt het voedsel de substantie van vuur, dat samen met de lucht (extern) uit de longen op punt 3 in de bloedsomloop wordt opgenomen (Fa). Van Fa gaat de beweging door naar de 'andere' kant (omslagpunt), om zich nu te manifesteren als het denken en voelen in de hersenen (Sol). Dit resulteert in een persoonlijk bewustzijn. Hier is de privé-wereld van de mens op punt 6. Deze wereld is geheel interactief met de buitenwereld (extern). Vandaar verfijnt de energie van individueel naar universeel of kosmisch (Si) via inzicht en begrip (La), om tenslotte in de mens zelf (Do) haar vervulling te vinden.

Transformatie van voedsel

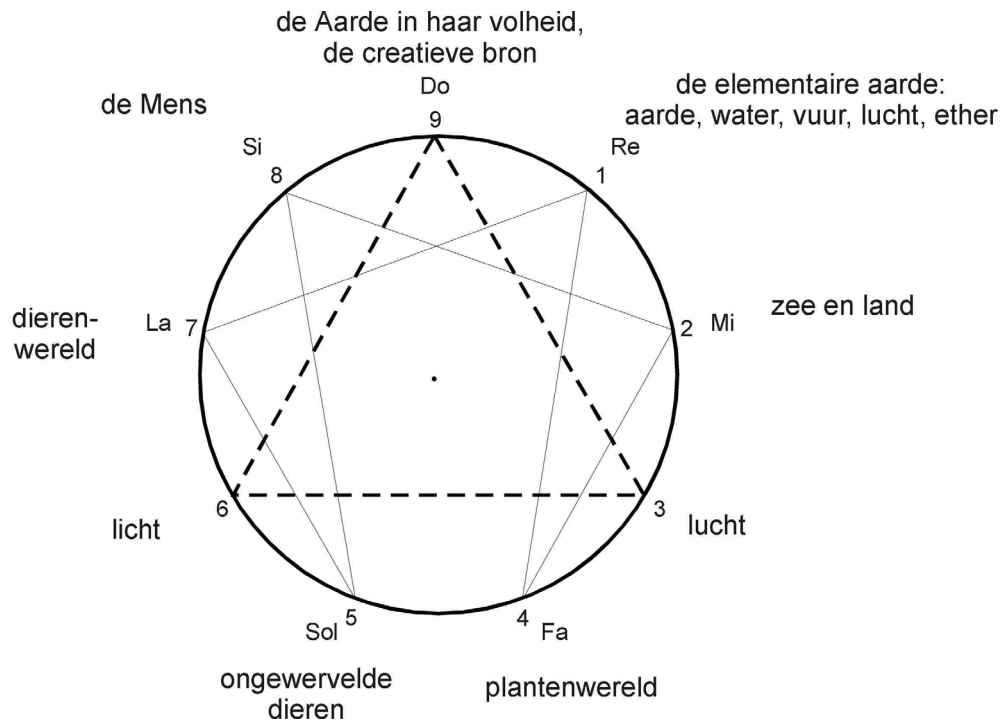

Leven op aarde

Do	De creatieve bron
Re	De elementaire aarde: aarde, water, vuur, lucht, ether
Mi	Zee en land
Lucht	
Fa	Plantenwereld
Sol	Ongewervelde dieren
Licht	
La	Dierenwereld
Si	de mens
Do	De aarde in haar volheid

De aarde ontstond ongeveer vier miljard jaar geleden en heeft zich steeds gekenmerkt door een regenererend en evoluerend vermogen. De aarde produceert een energie die voor het zonnestelsel noodzakelijk is en vormt onderdeel van een uitgekiend evenwicht binnen het zonnestelsel. Het verschijnsel mens verscheen niet eerder dan twee of drie miljoen jaar geleden in zijn huidige vorm op aarde. Uit de creatieve bron is de aarde voortgekomen als onderdeel van het zonnestelsel. Langzamerhand ontwikkelde zich een harde korst rond de vurige kern en ontstond een dampkring. Hier hebben we de elementaire aarde (Re). Onder invloed van de inwerking van de zon ontstaat een scheiding tussen zee en land (Mi). Door de impuls van het eerste interval ontstaan de eerste tekenen van levende organismen, die zichzelf kunnen voortplanten. Zij vormen de basis voor de plantenwereld (Fa). De volgende stap is de ommekeer: nu verschijnt de dierenwereld: levende wezens die uit zichzelf kunnen bewegen. Allereerst zijn er de ongewervelde dieren (Sol). De volgende stap behelst de schepping van de gewervelde dieren met een ontwikkeld zenuwstelsel (La). Tenslotte verschijnt de mens (Si) op aarde, die aldus haar bekroning vindt in Do.

leven op aarde

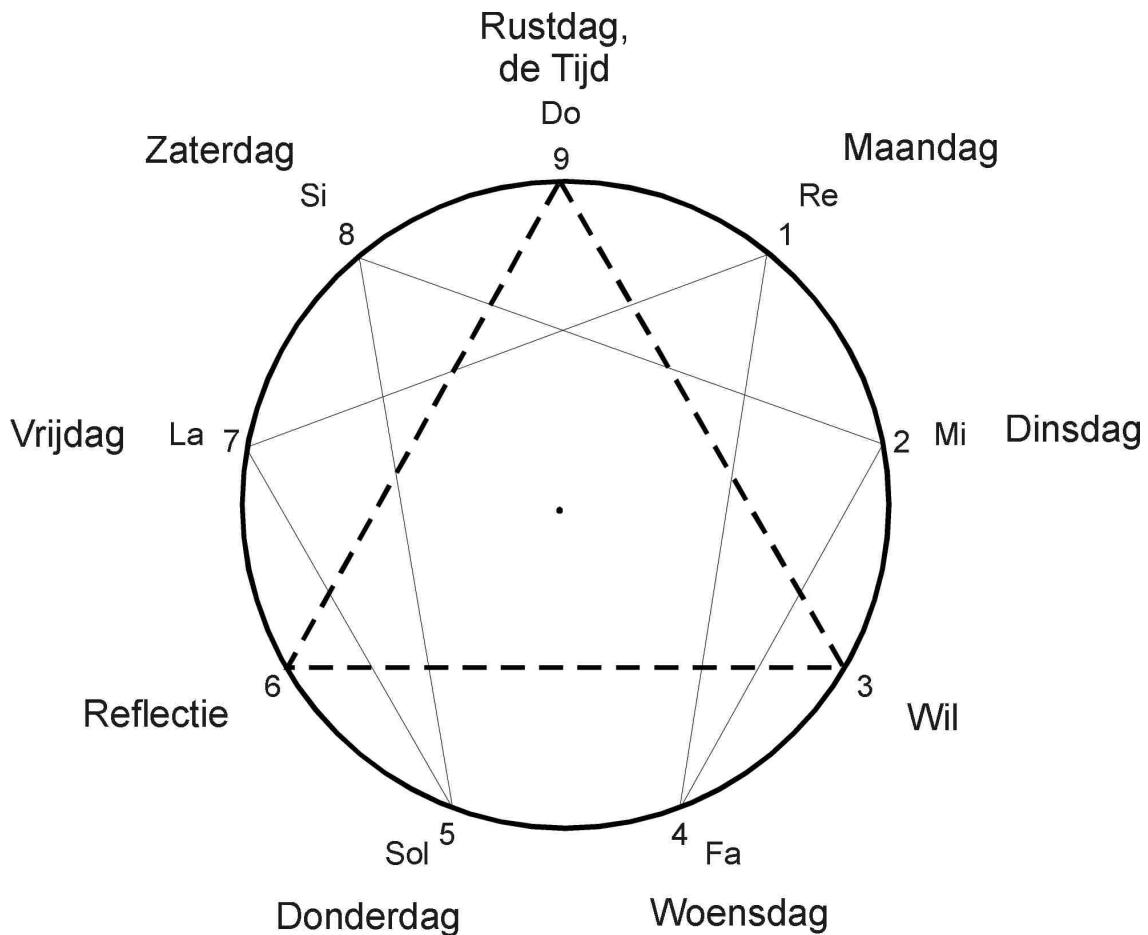

De week

0.	Do	de tijd
1.	Re	maandag
2.	Mi	dinsdag
		wil
4.	Fa	woensdag
5.	Sol	donderdag
		reflectie
7.	La	vrijdag
8.	Si	zaterdag
9.	Do	rustdag

De punten 3, 6 en 9 geven – zoals gezegd – impulsen van buitenaf aan. Iedere week opnieuw kunnen we het kwaliteitsverschil tussen de dagen onderling ervaren, vooral op de drie punten van een interval. De inwerking van de Wet van Drie op de punten 3, 6 en 9 houdt altijd een impuls van buitenaf in en die impuls heeft altijd een absolute, statische kwaliteit.

De week

De Zaligsprekingen

De Zaligsprekingen (Matt 5:1-13) zijn een feitelijke vaststelling. Zij zijn geen uiting van een godsverlangen, maar zij stellen vast 'hoe de vork in de steel zit'. Hier is de volgorde dus rechtsom, van punt 1 naar 9.

En Jezus, de schare ziende, is geklommen op een berg, en als Hij nedergezeten was, kwamen Zijn discipelen tot Hem.

En Zijn mond geopend hebbende, leerde Hij hen, zeggende:

1. Zalig zijn de armen van geest; want hunner is het Koninkrijk der hemelen.

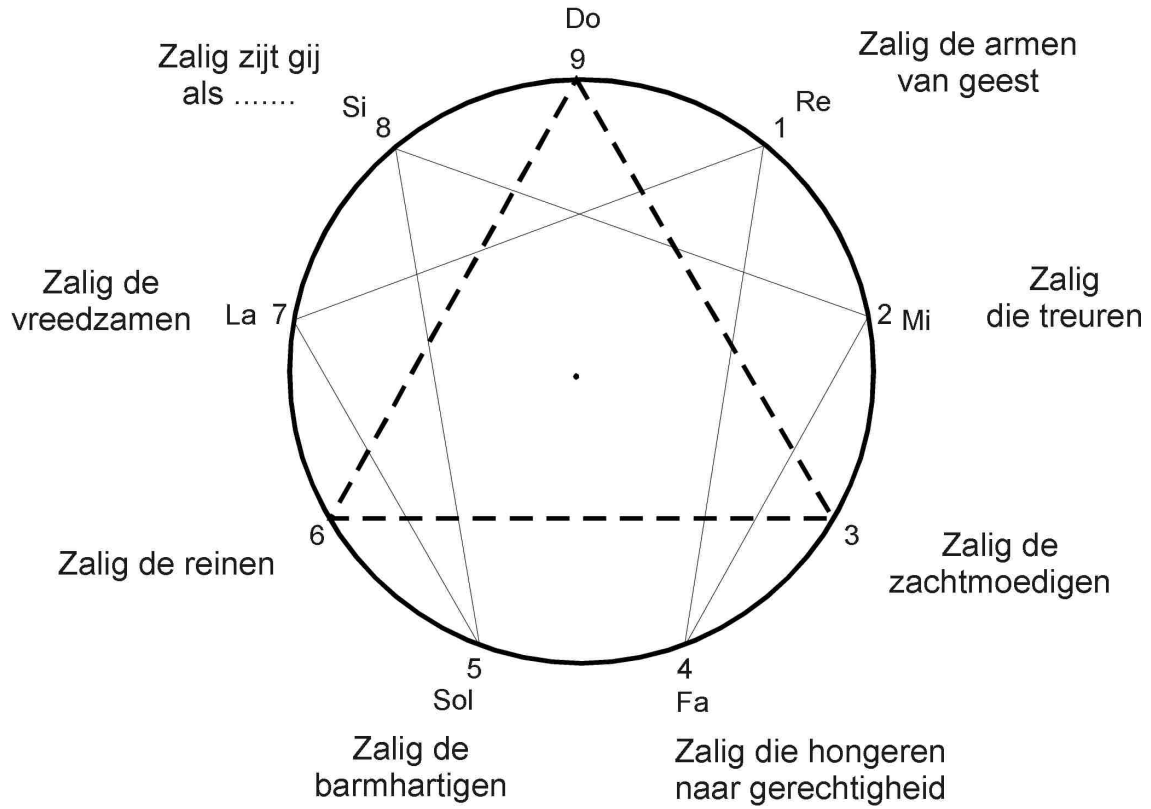
2. *Zalig zijn die treuren; want zij zullen vertroost worden.*
3. *Zalig zijn de zachtmoedigen; want zij zullen het aardrijk beërven.*
4. *Zalig zijn die honger en dorsten naar de gerechtigheid; want zij zullen verzadigd worden.*
5. *Zalig zijn de barmhartigen; want hun zal barmhartigheid geschieden.*
6. *Zalig zijn de reinen van hart; want zij zullen God zien.*
7. *Zalig zijn de vreedzamen; want zij zullen Gods kinderen genaamd worden.*
8. *Zalig zijn die vervolgd worden om der gerechtigheid wil; want hunner is het Koninkrijk der hemelen. Zalig zijt gij, als u de mensen smaden, en vervolgen, en ligende alle kwaad tegen u spreken, om Mijnentwil. Verblijdt en verheugt u; want uw loon is groot in de hemelen; want alzo hebben zij vervolgd de profeten, die voor u geweest zijn.*
9. *Gij zijt het zout der aarde; indien nu het zout smakeloos wordt, waarmede zal het gezouten worden? Het deugt nergens meer toe, dan om buiten geworpen, en van de mensen vertreden te worden. Gij zijt het licht der wereld. Een stad, die op een berg ligt, kan niet verborgen blijven.*
Ook steekt men geen lamp aan en zet haar onder de korenmaat, maar op standaard, en zij schijnt voor allen, die in het huis zijn.
Laat zo uw licht schijnen voor de mensen, opdat zij uw goede werken zien en uw Vader, die in de hemelen is, verheerlijken.

Op punt 8, het eindproduct, totdat de Vader roept en de eenheid, de 'unio mystica' hersteld is, is de uiteindelijke omdraaiing. Het 'zalig zijn die' verandert nu in 'zalig zijt gij'. Terwijl op punt 9 de mens alleen maar licht is geworden: het licht der wereld, het zout der aarde.

Bij de 'barmhartigen' op punt 5 is een omslagpunt tussen 1, 2, 3, 4 en 6, 7, 8 en 9, terwijl de punten 3 en 6 de intervallen vertegenwoordigen: zachtmoedigheid en innerlijke reinheid.

De Zaligsprekingen

Gij zijt het licht der wereld
Gij zijt het zout der aarde

Besluit

In de relatieve werkelijkheid van drukte en van de waan van de dag vergeten we altijd het onzichtbare, transcendente punt waar alles om draait: de absolute van het ene 'zelf'. Het enneagram brengt de wet van drie samen met de wet van zeven. Maar uiteindelijk komt alles voort en keert alles terug in dat ene punt in het midden: het middelpunt. Uiteindelijk is de cirkel niet meer dan een tweedimensionale projectie van dat punt in tijd en ruimte. Zo is relativiteit: zij projecteert een transcendente, onzichtbare werkelijkheid naar buiten en maakt er iets zichtbaars van.

Gurdjieff introduceerde het enneagram in het Westen. Zijn werk en dat van zijn opvolgers, zoals Ouspensky en vele anderen, gaat over de innerlijke ontwikkeling van de mens - en niet om de uiterlijke schijn van bijvoorbeeld die persoonlijke karaktertrekjes, zoals de hedendaagse, populaire enneagrammologen thans wereldwijd uitdragen. Gurdjieff en de zijnen namen welbewust en resoluut afstand van de wereld van de schone schijn.

De huidige technologische, technocratische maatschappij noemen wij 'hoogontwikkeld'. Deze wereld bestaat uit het definiëren van processen en technieken. Maar wie bekommert zich om de wijze waarop we met deze technologie omgaan? Het negeren van de innerlijke houding van het menselijke handelen leidt tot desintegratie van de samenleving op vele fronten, tot vervuiling en algehele onverschilligheid op vele niveaus.

Gurdjieff en de zijnen besloten een 'thuisreis' in te slaan en anderen de weg te wijzen die ernaar vroegen. Ook vandaag vragen velen om ondersteuning in het aanvaarden van hun 'thuisreis'. Precies zij tonen vandaag die andere dimensie aan, zonder welke menselijke ontwikkeling fundamenteel zou blijven steken. De zogenoemde 'moderne psychologie' raakt nauwelijks of niet aan de praktische psychologie en praktische filosofie die Gurdjieff en de zijnen voor ogen stonden. Praktische filosofie is gericht op bewustzijnsontwikkeling. Bewustzijnsontwikkeling impliceert dat de mens zich minder beestachtig gaat gedragen en dus menselijker wordt om tenslotte op te stijgen tot zijn ware statuus die goddelijk is en onsterfelijk. Hierbij passen geen diploma's noch zwaarwichtige titels. Op het pad van menselijke ontwikkeling gaat het om de volledige inzet van persoonlijke integriteit en om de wens naar verandering en bevrijding.

‘Geen droog brood mee te verdienen’, horen we dan. Het zal wel, maar ook dat is slechts schijn, want deze praktische wens is gericht op bewustzijnsontwikkeling: op toenemende aandacht, concentratievermogen en standvastigheid. We zien ze, deze mensen. Ook vandaag. Mensen die eerlijkheid, loyaliteit, trouw, creativiteit en bovenal waarheidslievendheid in hun vaandel dragen. We zien ze, al zitten ze vaak nog verscholen als een speld in een hooiberg. Enige deelnemers aan een meditatie-seminar schreven bijvoorbeeld:

Regen is regen, roos is roos, rekenen is rekenen, God is alles – God is niets. Dat is het.

Sinds tien dagen lees ik 's morgens en 's avonds Eckharts preek nr 6. Ik kan dat niet verklaren, of ik nu Eckhart lees, of kook, of naar de mis ga, of met de kinderen praat, er is geen verschil. Wanneer zal de grote dood gestorven zijn? Leven en sterven, het is zoals het is.

De laatste dagen was er niets dat ik zou kunnen optekenen, alleen het zwijgen, dat meer is dan ik ooit gedacht had. Vannacht werd ik wakker. Ik stond op, zwijgen, alles zwijgt, alles.

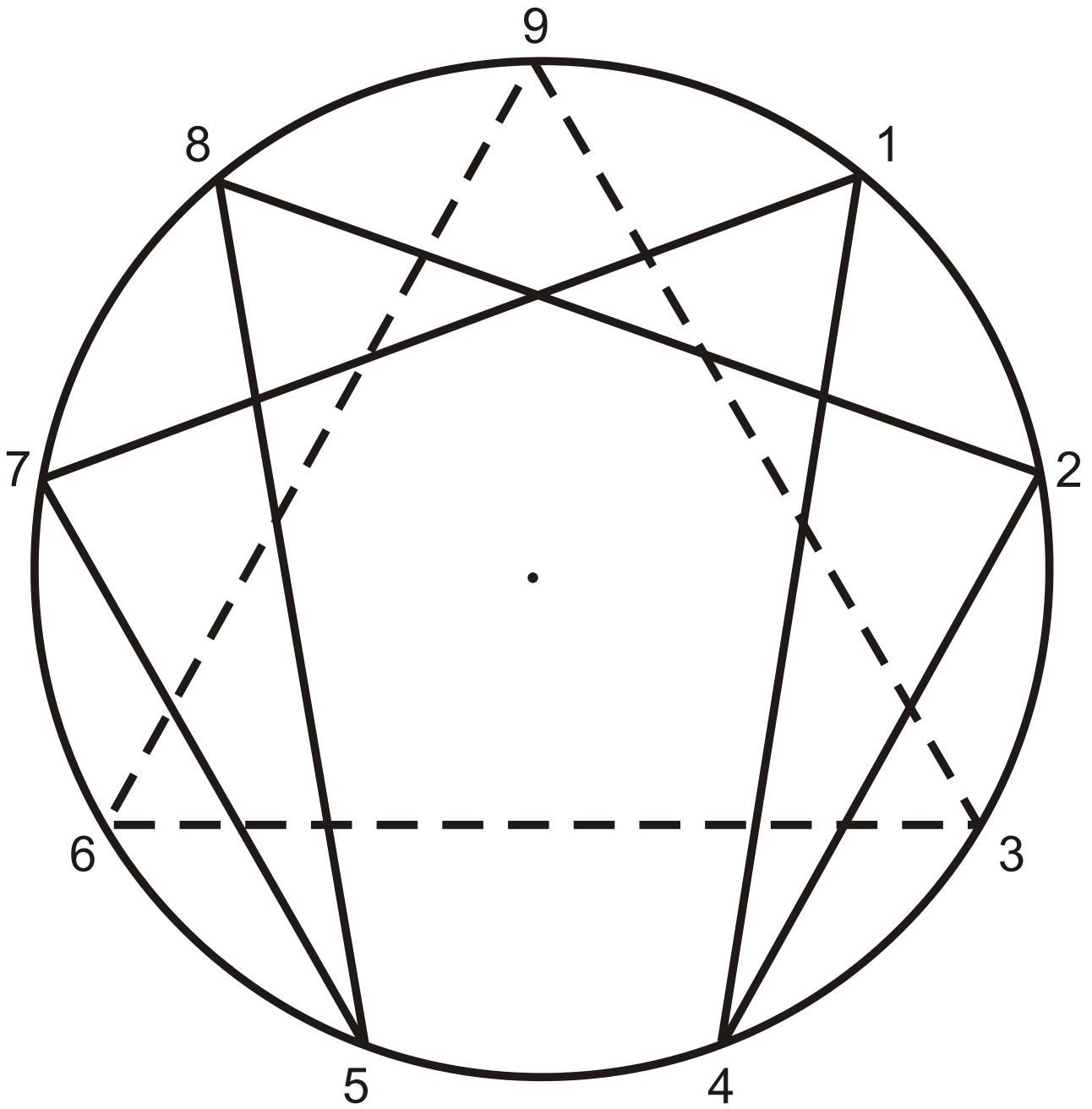
Hadewijch zegt:

*Het genieten van minne, dat is een spel
dat niemand goed uitleggen kan.*

Wie het ooit speelde, toont het soms wel.

Wie het nooit speelde, verstaat er niets van.

Panta rhei, alles stroomt.

Bijlage 1

De cirkel van negen punten

In periodieke gesprekken die plaats vonden tussen ZH Shrî Shantânanda Sarasvatî, Shankarâcârya van Jyotir Matha, en Leon MacLaren werd herhaaldelijk gesproken over 'de cirkel van negen punten':

Het proces van manifestatie vindt zijn begrenzing in het getal negen. Dit getal geeft het eindpunt aan van het proces van fysieke manifestatie. Het systeem van Indische astronomie is ook gebaseerd op het getal negen. Negen is de gemanifesteerde *pranava* (het woord *Ôm*). De *pranava* is de *sat*, het Zijn, dat ondeelbaar is. De getallen die in het sanskriet anka worden genoemd zijn ook ondeelbaar. Het getal negen heeft een gelijksoortige eigenaardigheid. Als je negen met een willekeurig getal vermenigvuldigt, zal de som van de cijfers altijd negen zijn. Neem bijvoorbeeld $9 \times 2 = 18 = 9$ en $3 \times 9 = 27 = 9$ enzovoort. Het getal negen blijft altijd negen.

Negen is het getal van de uiteindelijke manifestatie en is dus tevens de begrenzing ervan. Het volgende getal is tien: één en nul. Hierbij stelt het getal één het Absolute voor en het getal nul is het ongemanifesteerde.

In hoofdstuk 6 werd het verhaal van de tien mensen reeds gegeven die een rivier wensten over te steken:

Tien mensen waren op reis naar een ander land en daartoe moesten zij een rivier oversteken. De rivier was niet diep maar er stond een sterke stroom. Toch slaagden zij erin de overkant te bereiken en toen zij aan de overkant waren, wilden zij zich ervan vergewissen dat niemand verdronken was. Steeds stelden zij elkaar in een rij op en steeds kwam men uit op negen want niemand telde zichzelf mee. Zij waren nogal ontdaan en in verwarring. Een mahâtma kwam langs en toen hij zag hoe ellendig zij eruit zagen, vroeg hij wat er aan de hand was en wat de oorzaak van hun ellende was. Zij vertelden hem het verhaal van de oversteek en de mahâtma doorzag hun probleem en hun vergissing. Dus ook hij vroeg hun zich in een rij op te stellen en vervolgens tikte hij de eerste met zijn wandelstok aan en gaf hem een tikje en hij vroeg hem opzij te gaan staan en de tweede gaf hij twee tikjes en die moest ook opzij gaan staan enzovoort, totdat hij tenslotte bij de tiende kwam die hij tien tikjes gaf met zijn stok. Zo stelde hij vast dat zij wel degelijk met zijn tienden waren en dat niemand was omgekomen.

In de Vedanta-literatuur wordt dit verhaal gebruikt om aan te tonen dat jijzelf de tiende bent. Tien is de één met een nul ernaast. De nul stelt het ongemanifesteerde voor. De getallen één tot negen zijn de getallen die de manifestatie voorstellen maar bij het getal tien is er weer dat ene Zelf dat nu met de ongemanifesteerde Natuur (*Prakriti*) naast zich staat. Vanaf dat punt vindt er een eindeloze herhaling van getallen plaats. Het getal één in het getal tien belichaamt de negen manifestaties die in zijn eigen substantie oprijzen. De schepping begint bij het getal één en wanneer de cirkel bij tien belandt is er in feite de één samen met alle negen manifestaties.

Het Absolute, *Brahman*, is één. Bij het begin van de schepping ontvouwt deze eenheid zich in negen fasen of staten. Op punt negen stopt dit proces. Het gemanifesteerde treedt dus in negen stappen naar buiten. Wanneer alle fasen tot vervulling zijn gekomen trekt de schepping zich weer terug in haar bron: het Absolute. In de *Brahma Sûtra* van de wijze Bâdarâyana staat dat de schepping bij het Absolute begint, erin verblijft en weer opgaat in datzelfde Absolute. In de Vedanta literatuur staat hetzelfde: dit universum wordt geschapen vanuit het Absolute, de ontstane vormen die tot manifestatie zijn gekomen worden vanuit dat Absolute in stand gehouden en tenslotte gaat de hele schepping weer op in dat Absolute. Zo is *Brahman*. Dit is wat men moet weten.

De schepping ontvouwt zich dus in negen stappen, van 1 tot 9. Tenslotte eindigt de wereld van manifestatie in het getal 0. Dat getal 0 stelt de ongemanifesteerde natuur voor. De ongemanifesteerde natuur is dus de 0 terwijl het Absolute wordt voorgesteld door het getal één. Naast elkaar vormen zij het getal 10.

.....

Het Absolute op 9 gaat over in 8 als het ongemanifesteerde en dan in 7 als de gemanifesteerde natuur enzovoort (dwz 6: het grote gevoel van bestaan; 5: ether; 4: lucht; 3: vuur; 2: water; 1: aarde). Het getal 7 is heel belangrijk. In dit punt beginnen de manifestaties en gaan dan verder met het scheppen van alle vormen in het universum. Op de weg terug is dit het punt waar alle vormen worden teruggenomen (in de natuur) en de verdere stappen (8 en 9) zijn buiten het bereik van zintuiglijke en geestelijke waarneming. Voor het punt 7 ligt het domein van het Zelf, dat is bewustzijn.

Het getal 7 is het symbool voor het mechanische proces van de schepping. Tot aan dit stadium hebben het lichaam, de zintuigen en het subtiële lichaam hun bestaan en dus hun waarde. Dit is de eeuwige beweging die zich afspeelt in de grove en subtiële lichamen. Daarachter is het causale lichaam.

.....

De wetenschap der getallen is een praktische wetenschap die ons in het dagelijks leven kan helpen om de geheimen van het universum te leren begrijpen. Het universum is werkelijk mysterieus, want het aantal mogelijke variaties erin is eindeloos.

De verschillende vormen die wij ervaren staan in verband met slechts één universum en aangezien er ontelbare universa zijn, ligt het in de praktijk buiten onze macht ze alle te ervaren. De wetenschap probeert het uiteindelijke aantal elementen te vinden, maar in feite voegt de ene efficiënte geleerde er een paar aan toe en de volgende maakt het aantal nog wat groter. Uiteindelijk zullen zij moeten gaan begrijpen dat dit niet werkelijk de elementen zijn waar zij naar zoeken. Dit komt allemaal door de eindeloze verscheidenheid die in het universum mogelijk is.

Het wiskundige model dat door de filosofie wordt gegeven is de verzameling wetten waaronder het universum werkt. Het filosofische aspect van de wiskunde sluit ten nauwste aan bij het patroon van het universum.

Er was eens een Brahmâ (Schepper) die zich vermoeid voelde en wenste uit te rusten. Hij ging dus naar Shiva met een verzoek om verlof. Nadat hij de aanvraag had ingediend liep hij naar buiten en daar zag hij tweehonderd kamelen met elk twee mannen op hun rug. Brahmâ vroeg wie deze mannen waren. De bewaker zei dat dit een geheim was dat hij niet mocht vertellen. Brahmâ zei: ik ben de Brahmâ (schepper) van dit universum. Dit gebeurt allemaal in mijn gebied, dus moet ik weten wat er hier aan de hand is. Toen werd hem verteld dat er inmiddels vierhonderd nieuwe Brahmâ's waren aangekomen die in de rij stonden om de anderen af te lossen. Toen Brahmâ dit hoorde sloeg de schrik hem om het hart, want het was nooit bij hem opgekomen dat er nog andere scheppers dan hijzelf konden zijn. Hij haastte zich terug naar Shiva en trok ijlings zijn verlofaanvraag in, uit angst zijn baan kwijt te raken.

De betekenis van dit verhaal is dat er geen einde is aan de verscheidenheid in het universum. De eenvoudige principes waarop het universum is gegrondvest en die in de Veda's worden genoemd duiden het patroon aan in zijn eenvoud, maar dat steeds weer verandert in ontelbare schakeringen en nuances. Eenvoud is de fundamentele basis waarop men kan vertrouwen.

De grens van de getallen is het getal 9 en dit moet uiteindelijk het aantal elementen beperken dat in het universum werkzaam is. Als men in detail treedt en meer getallen probeert te vinden, dan ziet men slechts de veelheid van de getallen. Dus hoe groot de getallen ook zijn waarmee men de samenstelling van het universum probeert te verklaren, zij kunnen altijd worden herleid tot het getal 9 als uiterste begrenzing.

Het getal 9 is in de cirkel van het scheppingsproces de aarde waarin de fysieke verschijnselen gerijpt zijn en zich in hun volle glorie tonen. Dit is de volmaakte fysieke vorm. De fysieke verschijnselen van de grove wereld beginnen bij het getal 5 op de scheppingscirkel. Dit is de ether van beide kanten. De ether (*akâsha*) is de transformator van de subtiële energie in fysieke energie. Het heeft de kwaliteit van zowel het subtiële als het fysieke. Het lichamelijke aspect van ether is klank. Er is geen ander element betrokken bij het vasthouden van geluid dan ether.

Dan komt lucht (*vâyû*), in het domein van de fysieke wereld (punt 6). Lucht geeft de ervaring van de aanraking en kan ook het geluid dragen. Lucht heeft dus twee eigenschappen. Op punt 7 vinden we dan vuur (*tejas*). Vuur heeft drie eigenschappen: van zichzelf warmte en licht en verder het gevoel of het kunnen aanraken van lucht en het geluid van ether. Op punt 8 vinden we water (*jala*). Water heeft als kenmerkende eigenschap smaak en bindkracht en vervolgens hitte en vorm van vuur, gevoel van lucht en geluid van ether. Water weerspiegelt dus vier kwaliteiten. Het laatste element van de fysieke wereld, op 9, is aarde (*prithivî*), het volmaakte middel om alle vijf eigenschappen van de fysieke wereld te weerspiegelen. Van zichzelf heeft het geur en kristalvorm en vervolgens smaak en bindkracht van water, warmte en vorm van vuur, tastzin van lucht en geluid van ether. In aarde zijn al deze kwaliteiten aanwezig en waarneembaar. Toch betekent dit niet dat in ether geen warmte of geen gevoel zou zijn. Alle elementen liggen in ether opgesloten maar ether manifesteert alleen geluid. De andere liggen er

ongemanifesteerd in opgesloten en manifesteren zich volgens het zojuist genoemde systeem.

Zo vormt het element aarde het glorieuze einde van een cyclus waarvan aan het ander uiteinde het Absolute het glorieuze begin is. Het geheel wordt *sat-cit-ânanda* genoemd (zijn-intelligentie-gelukzaligheid). Het element aarde is glorieus omdat alleen door aarde alle dingen van de wereld geschapen worden. Of het mensen zijn, de vogels of de planten zij worden er allemaal uit gevormd. Huizen, kleren, metalen, huid, ogen alles wordt gevormd uit het wonderbaarlijke element dat aarde wordt genoemd.

Dit element aarde is de basis van alle fysieke groei en voorziet in alles wat de veelvuldige vormen en schepsels nodig hebben om in te verblijven. De vissen in het water, de vogels in de lucht en de mensen op het land zij allen afhankelijk van het element aarde hoewel zij allen verschillen met betrekking tot de onderlinge verhouding van de elementen in hun samenstelling. Zo hebben vissen meer van het element water in zich dan mensen en vogels meer van het element lucht dan vissen en mensen. Allemaal danken zij echter hun bestaan aan het element aarde.

.....

Het getal 9 is in de ene cirkel (het Absolute op 9 en aarde op 1) de absolute bron of het uitgangspunt van waaruit de schepping oprijst. In de andere cirkel (aarde op 9 en Absolute op 1) geeft het getal 9 het uitgangspunt aan voor alle fysieke verschijnselen.

.....

Het element water is het element van de binding. Alleen de binding schept de begrenzing. Door binding hebben alle vormen in het universum hun bestaan en alle vormen scheppen een limiet of begrenzing waardoor de verschillende vormen van binding heenwerken. Met het einde van de binding is er het einde van de vorm. De hele schepping van vormen wordt zo verdeeld in verschillende soorten grenzen. Dit universum wordt helemaal doordrongen door bewustzijn. Dat bewustzijn ervaart dit universum (deze schepping) door deze bindingen en begrenzingen. De waarnemer kijkt ernaar en wanneer hij

zich meet één van deze grote of kleine begrenzings verbindt, scheidt hij dualiteit. Zo scheidt binding dualiteit of polariteit.

Het lijden dat mensen ondergaan komt voort uit de associatie met de verschillende soorten van binding. Deze associaties worden ook door bindingen vastgehouden waardoor zij grenzen stellen aan hetgeen onbegrensd is. Dit is de plaats (het getal 2) waar de dualiteit binnensluit.

De eerste fysieke associatie van Ik is met het lichaam als geheel. Niemand beweert dat Ik aarde, water, vuur, lucht of ether ben. Men verbindt zijn bewustzijn altijd allereerst met het lichaam. Het lichaam is echter de nauwste begrenzing. Mensen raken bezeten door het lichaam als door een geest en vergeten dan hun identiteit. Zij vergeten hun werkelijke Zelf en dan vinden zij het prettig om zich als lichamen te gedragen waardoor zij zich er aan vastklampen. Alle organismen zijn gebaseerd op begrenzings. Sommige zijn klein andere zijn groot. In werkelijkheid is er alleen het bewustzijn als waarnemer die deze begrensde belichamingen waarneemt, maar die zelf door geen enkele begrenzing gebonden wordt.

Het getal 3 is de fase van vuur aan de ene kant en van de gemanifesteerde natuur aan de andere kant. In omgekeerde zin vind je dezelfde fasen terug bij getal 7. Zes is de fase van *mahat* (het gevoel van bestaan, de ikheid, het innerlijke orgaan van de geest) en van lucht. Vuur is de kracht die alle bewegingen in de wereld regeert. Met vuur ziet men, beweegt men en doet men allerlei soorten werk. Een mens wordt meestal gewaardeerd naar de mate van vuur die hij of zij bij zich draagt. Hetzelfde geldt voor de fysieke wereld. Vuur geeft warmte en licht. Als er niet genoeg warmte is in het menselijke lichaam of in de wereld zou alles bevroren tot onbeweeglijkheid. Vuur houdt ook verband met hemellichamen zoals de zon en de sterren die ook het leven en de bewegingen op aarde beïnvloeden.

Het getal 3 op de andere schaal is de gemanifesteerde natuur. De natuur is op haar beurt de belichaming van de drie guna's of krachten: *sattva*, *rajas* en *tamas*. Deze krachten kunnen alleen gevoeld worden door iets dat bewust is. Alle machines in de wereld zijn uiteindelijk verbonden met een bewust wezen, anders kunnen zij niet op een juist gebruik worden afgestemd. Wanneer het bewustzijn deze drievoudige kracht voelt dan wordt dat ervaren in het grote gevoel van bestaan, *mahat* of *ahamkâra* (ikheid). Dit gebeurt bij getal 6 en 4.

Als er geen kracht beschikbaar is, dan heeft het bewustzijn geen grondslag om iets te voelen..... Wanneer men bij het stadium lucht komt, dus bij het getal 6 van de andere kant, vindt men dat dezelfde wet er werkt. Lucht is beweging die warmte schept. De lucht is tevens de levensadem of *prâna* die alle schepsels in leven houdt. *Prâna* is de levensenergie die ons tot leven wekt en ons in leven houdt. *Prâna* verwijderd de bedorven lucht en ook de afvalstoffen, regelt de spijsvertering en alle autonome bewegingen in het lichamen. Dus aan de ene kant reguleert lucht de krachten en aan de andere kant ervaart *ahamkâra* deze kracht. Dit is het verband tussen 3 en 6.

Er zijn twee richtingen in het systeem. De eerste is van 1 naar 9 en de andere is van 9 naar 1. De eerste betreft de veelvuldigheid en de optelling van vormen vanuit de eenheid van het Absolute. De andere richting is vermeerdering van krachten vanuit veelvoudige vormen en de deling of vermindering van veelvuldigheid naar eenheid.

De fundamentele of natuurlijke veelvuldigheid wordt begrensd door het getal 9. Alle andere getallen zijn slechts voortbrengsels van deze negen stadia gezien als verschillende niveaus. Evenzo zijn er slechts negen stappen naar eenheid. De wereld van de grote getallen is in wezen verbonden met 1 tot 9 en als men eenmaal de grondwetten van deze negen getallen heeft herkend, kan men ook de wetten begrijpen die zich in grotere getallen manifesteren.

Bijlage 2

Beschrijving van Ouspensky over zijn eerste ontmoeting met Gurdjieff en over het enneagram.

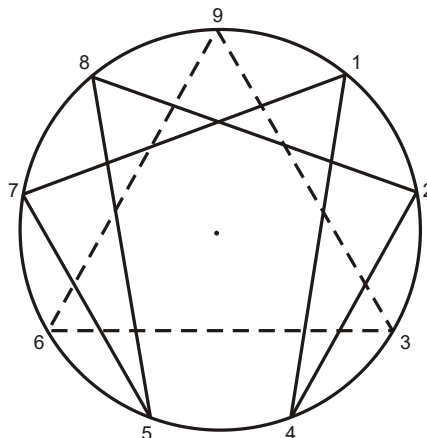
Mijn eerste ontmoeting met G. (Ouspensky zou in zijn geschriften Gurdjieff altijd met 'G' aanduiden) deed mijn opinie over hem en wat ik van hem kon verwachten, volkomen veranderen. Ik herinner mij deze ontmoeting heel goed. Wij troffen elkaar in een cafeetje in een rumoerige straat buiten het centrum. Ik zag een man met een oosters uiterlijk, niet jong meer, met een zwarte snor en doordringende ogen, die mij een wonderlijk gevoel gaf, vooral omdat hij vermomd scheen en in deze omgeving en sfeer volkomen uit de toon viel. Ik was nog vol indrukken van het oosten; en deze man met het gelaat van een Indische Radja of een Arabische sjeik, die ik mij onmiddellijk voorstelde in een witte burnoes of met een goudkleurige tulband, gezeten in dit cafeetje waar kleine neringdoenden en handelsreizigers elkaar ontmoetten, gekleed in zwarte overjas met fluwelen kraag en met een zwarte dophoed op, maakte op mij de vreemde, onverwachte, ja bijna alarmerende indruk van iemand die slecht vermomd is en wiens aanblik je in verlegenheid brengt omdat je ziet dat hij niet is wat hij voorgeeft te zijn en je toch moet doen alsof je het niet ziet. Hij sprak gebrekkig Russisch met een sterk Kaukasisch accent, en dit accent, waarmee wij gewoonlijk alles verbinden behalve filosofische denkbeelden, versterkte nog het vreemde en onverwachte van deze indruk.

Ouspensky's beschrijving van het enneagram volgens Gurdjieff

Ditzelfde proces van de harmonische ontwikkeling van de mens kan worden beschouwd vanuit het gezichtspunt van de wet der octaven, die een ander stelsel van symbolen vertegenwoordigt. Volgens deze wet vormt elk afgerond proces de overgang van een toon Do naar de Do van het volgende octaaf, via een reeks opvolgende tonen. De zeven grondnoten van het octaaf drukken de wet van zeven uit. De toevoeging van de Do van het volgende octaaf is de bekroning van het proces en vormt de achtste stap. De zeven grondtonen geven, tezamen met twee 'intervallen' met de 'aanvullende schokken', negen stappen. Met inbegrip van de Do van het volgende octaaf verkrijgen we tien stappen. Deze laatste, tiende stap, vormt het einde van de voorafgaande en het begin van de volgende cyclus. Aldus omvat de wet der octaven en het ontwikkelingsproces dat erdoor wordt uitgedrukt de getallen 1 tot en met 10.

Hier komen wij tot hetgeen men de getallensymboliek zou kunnen noemen. De getallensymboliek kan niet begrepen worden zonder de wet der octaven of zonder een juist inzicht in de wijze waarop de octaven worden uitgedrukt in het decimaal stelsel, en omgekeerd.

Wij hebben al eerder gesproken over de wet der octaven en over het feit dat ieder proces, onverschillig op welke schaal het zich voltrekt, in zijn geleidelijke ontwikkeling volkomen bepaald wordt door de wet van de structuur der zeventonige reeks. Daarbij werd er op gewezen dat elke noot, elke toon, in een andere reeks weer een heel octaaf wordt. De 'intervallen' mi-fa en si-do, die niet kunnen worden overbrugd door de energie-intensiteit van het zich voltrekkende proces zelf, hebben een 'schok' van buiten – hulp van buiten, zou men kunnen zeggen – nodig en verbinden juist daardoor het ene proces met andere processen. Hieruit volgt dat de wet der octaven alle processen van het heelal onderling verbindt. Voor hem die de overgangsrreeksen en de structuurwetten van het octaaf kent, verschaft zij de mogelijkheid een juist inzicht te verkrijgen in ieder ding en ieder verschijnsel naar zijn wezenlijke aard en in de wijze waarop het met alle andere verschijnselen en dingen verbonden is. Voor de samenvatting van alle kennis met betrekking tot de structuurwet van het octaaf bestaat er een symbool in de vorm van een cirkel die is onderverdeeld in negen gelijke delen, en met lijnen die de negen punten op de cirkelomtrek in een bepaalde volgorde met elkaar verbinden. De leer waarvan wij hier de theorie weergeven, staat volkomen op zichzelf en is onafhankelijk van alle andere tradities. Tot nu toe was zij volkomen onbekend. Evenals de andere tradities maakt zij gebruik van de methode der symboliek en een van haar voornaamste symbolen is de figuur die ik genoemd heb, namelijk de in negen delen verdeelde cirkel. Dit symbool heeft de volgende vorm:

Het symbool is in de vorm van een cirkel, verdeeld in negen delen met de negen op een bepaalde wijze getrokken verbindingslijnen tussen de deelpunten, brengt de vereniging van de wet van zeven met de wet van drie tot uitdrukking.

Het octaaf heeft zeven tonen en de achtste is een herhaling van de eerste. Met inbegrip van de twee ‘aanvullende schokken’, die de intervallen mi-fa en si-do opvullen, zijn er dus negen elementen. De volledige constructie van dit symbool vormt een volkomen uitdrukking van de wet der octaven. Die constructie is ingewikkelder dan de figuur welke hier is weergegeven. Deze laatste toont echter reeds de innerlijke wetten van één octaaf en zij laat een methode zien om tot de kennis van de wezenlijke aard van iets door te dringen door dit op zichzelf te onderzoeken.

Het geïsoleerde bestaan van een ding of een verschijnsel dat men onderzoekt, is de gesloten cirkel der eeuwige herhaling van een zich ononderbroken voltrekkend proces. De cirkel zelf symboliseert dit proces, de deelpunten op de omtrek symboliseren de etappen van het proces. Het symbool in zijn geheel is Do, hetgeen uitdrukt dat het een geordend en volledig bestaan heeft. Het is een cirkel – een volkomen cyclus. Het is de nul van ons decimale stelsel; in haar geschreven vorm stelt de nul een gesloten cyclus voor. Zij bevat in zichzelf alles wat nodig is voor haar eigen bestaan. Zij is geïsoleerd van haar omgeving. De opeenvolging van de etappen in het proces moet in verband worden gebracht met de opeenvolging van de overige getallen – 1 tot en met 9. Met de negende etappe, die het interval si-do opvult, wordt de cyclus voltooid, dat wil zeggen zij sluit de cirkel die in dit punt opnieuw begint. De top van de driehoek overbrugt de dualiteit van zijn basis en opent de mogelijkheid voor de menigvuldige verschijningsvormen van zichzelf in de meest uiteenlopende driehoeken, juist zoals de top van de driehoek zich ook eindeloos weerspiegelt in de basis. Daarom is elk begin en elke voleinding van de cyclus gelegen in de top van de driehoek, in het punt waar begin en einde samenvallen waar de cirkel zich sluit en in de eindeloos voortgaande cyclische stroom klinkt dit punt als de twee Do’s van het octaaf. Maar het is de negende etappe die de cyclus afsluit en waarmee een nieuwe cyclus begint. Daarom staat bij het bovenste punt van de driehoek, het punt dat overeenkomt met Do, het getal 9; en de getallen 1 tot en met 8 worden over de overige punten verdeeld.

De kennis betreffende het enneagram is gedurende zeer lange tijd in het geheim bewaard en als zij nu in zekere zin voor iedereen toegankelijk gemaakt wordt, is dit alleen maar in een onvolledige en theoretische vorm waar niemand enig praktisch gebruik van kan maken zonder voorlichting van iemand die weet. Om het enneagram te begrijpen moet men het in beweging, als bewegend denken. Een stilstaand enneagram is een dood symbool; het levende symbool is in beweging.

Index

A

- aandacht, 11; 12; 13; 25; 58; 62; 79; 86; 89; 97; 139; 142; 145; 155
 aantrekkingskracht, 12; 108
 aanwezigheid, 45; 50; 52; 55; 101; 125; 136
 aarde, 10; 22; 26; 28; 29; 54; 55; 57; 71; 92; 95; 97; 122; 149; 150; 152; 158; 160; 161; 162
 aards, 69; 95; 96; 97; 148
 absolute, 13; 85; 90; 150; 161
 actieve kracht, 24
 ademhaling, 85; 89; 90; 91; 92; 93; 96; 101
 afleiden, 42
 afscheiden, 36; 43; 56; 58
 afstand, 11; 38; 97; 116; 138; 154
 Al-kenner, 140
 allesomvattend, 12
 almacht, 72
 Al-moeder, 130; 131; 132; 133
 alomvattendheid, 15; 72; 123
ânanda, 28; 161
 arrogantie, 117; 140
 as, 3; 11; 14; 21; 26; 50; 51; 58; 65; 77; 81; 97; 124; 126; 157
asamsakti, 60; 62
 aspect, 28; 29; 117; 119; 159; 160
 autonoom, 44
- ### B
- bakermat, 77
 balans, 7; 46; 47; 52; 115
 ballast, 98; 108; 121; 127; 141
 barmhartigheid, 45; 66; 152
 basis, 7; 13; 14; 26; 28; 34; 38; 42; 55; 62; 105; 109; 117; 119; 122; 142; 149; 160; 161; 166
 Beatrijs van Nazareth, 16; 40; 62; 63; 64; 66; 67; 70; 72
 beeld, 13; 14; 27; 59; 62; 82; 95; 105; 143; 144
 behoudzucht, 46; 137; 140
 bekering, 97
 bekroning, 39; 49; 70; 107; 108; 122; 149; 164
 Bernardus van Clairvaux, 71
 besef, 11
 besluit, 8; 27; 48; 64; 67; 86; 98; 107; 109; 115; 123; 124; 128; 132; 138; 142; 146
 bevrijding, 20; 56; 59; 70; 107; 122; 154
 beweging, 7; 8; 13; 14; 20; 21; 22; 24; 29; 36; 39; 41; 46; 61; 70; 76; 80; 81; 82; 84; 85; 87; 90; 98; 100; 101; 103; 116; 117; 125; 148; 159; 163; 167
 bewustzijn, 8; 14; 19; 25; 26; 28; 29; 44; 49; 55; 56; 58; 59; 73; 74; 77; 87; 92; 94; 122; 125; 134; 142; 148; 158; 161; 162
 bewustzijnsontwikkeling, 19; 101; 154; 155
 bezielen, 84; 97
 bezieling, 84; 85
 bezinning, 81; 117
 bezit, 43; 55; 56; 63; 122; 132; 133
 bezonnenheid, 7; 60; 64; 109; 118; 120; 121; 130; 132; 133
bhakti, 16
 bijbels, 25; 28; 56; 73; 78
 billijkheid, 60
 blijmoedigheid, 15; 134
 bloei, 12; 70; 95; 98
 blokkades, 32; 34; 56
 Boeddha, 39
 boodschap, 14; 78
 boreling, 84
 Brahmâ, 100; 101; 111; 159
Brahman, 13; 41; 43; 51; 56; 70; 158
 brandstof, 85

bron, 12; 14; 22; 26; 41; 43; 55; 91; 95;
98; 111; 133; 141; 149; 158; 161
buitenwereld, 49; 140; 148

C

causaal, 89
causale wereld, 111
Christus, 20; 30; 39; 49; 50; 59; 71; 86;
93; 94; 97; 102; 117
circulair, 81; 82
cirkel, 8; 10; 14; 19; 51; 53; 54; 55; 58;
61; 73; 75; 76; 78; 79; 80; 81; 98; 99;
101; 103; 105; 111; 118; 119; 122;
123; 127; 132; 141; 144; 154; 157;
158; 160; 161; 165; 166
cirkelgang, 20; 29; 87; 105; 110; 134
coach, 12; 38; 47; 48; 53; 118
compassie, 24; 39; 122
componenten, 80
concentratie, 58
constructie, 8; 75; 166
contemplatie, 7; 15; 38; 39; 73; 115
creativiteit, 32; 155
cynisme, 65

D

Dalai Lama, 125
denken, 19; 20; 43; 56; 61; 66; 73; 74;
77; 83; 94; 111; 112; 121; 127; 128;
137; 139; 140; 145; 148; 167
denkkracht, 74
denkvermogen, 74
derde niveau, 7; 15; 48; 50; 51; 118
derde punt, 25
deugd, 34
deugdzaamheid, 34
diagram, 76; 81; 91; 100; 103; 105; 148
diatonisch, 42; 49; 52; 53; 76; 81; 99;
108
diatonische toonladder, 42; 49; 52; 53;
76; 81; 99; 108
dichtheid, 59; 103
dictator, 94

dimensie, 27; 44; 45; 63; 83; 96; 105;
115; 118; 121; 127; 129; 132; 133;
154
Diotima, 67
discipline, 15; 47; 69; 130
do, 53; 57; 106; 165; 166
doel, 44; 48; 78; 81; 92; 114
doener, 117
dominant, 37; 45; 48; 61; 116; 118; 122;
139
dood, 20; 25; 40; 54; 73; 82; 86; 87; 93;
95; 97; 138; 155; 167
doorschijnend, 122; 132
draairichting, 13; 114
drie-eenheid, 20; 24; 68; 80; 100
driehoek, 8; 37; 38; 40; 79; 80; 81; 99;
101; 103; 109; 111; 115; 116; 118;
136; 137; 143; 144; 166
Driekoningen, 68
drievoudig, 41; 92; 102; 104; 105; 162
dualiteit, 33; 36; 64; 140; 162; 166
duisternis, 23; 26; 49; 52; 93; 94; 95; 97;
105; 113; 121; 142
dwaas, 15; 65
dynamiek, 14; 20; 80; 116; 136
dynamisch, 99

E

eenheid, 7; 13; 15; 20; 21; 23; 24; 25;
30; 33; 40; 46; 56; 68; 77; 80; 96; 100;
111; 112; 115; 121; 133; 142; 152;
158; 163
eer, 11; 14; 16; 19; 43; 59; 73; 81; 122;
123; 127; 132; 139; 142
eerbied, 16; 41; 64
eerste niveau, 7; 15; 42; 43; 45
elan, 116; 117
ellende, 59; 77; 94; 157
emotie, 41; 44; 45; 49; 61; 88; 111; 117;
119; 129; 139; 143
emotioneel, 41; 45; 113; 122; 131
emotionele vermogen, 46; 130

ene, 26; 28; 29; 37; 43; 46; 68; 71; 78;
80; 88; 91; 116; 154; 158; 159; 161;
162; 163; 165
energie, 49; 52; 59; 81; 103; 116; 117;
128; 129; 138; 145; 148; 149; 160;
165
energieschok, 48; 81; 86; 88; 91; 94
energieveld, 116
enneagram, 4; 7; 8; 11; 12; 13; 14; 16;
19; 20; 33; 37; 38; 41; 42; 44; 46; 47;
48; 49; 52; 53; 54; 55; 56; 59; 61; 73;
74; 75; 77; 78; 79; 81; 83; 86; 89; 90;
91; 92; 98; 99; 100; 101; 103; 105;
108; 109; 111; 112; 117; 119; 120;
122; 130; 136; 143; 144; 154; 164;
167
enthousiast, 62; 137
esoterisch, 98; 111; 126
essentie, 33; 42
ether, 149; 158; 160; 162
evolutie, 8; 65; 74; 78; 84; 94

F

fa, 53; 76; 106; 165; 166
fixer, 93; 117
flexibel, 15; 29
flexibiliteit, 60; 64
frequentie, 29; 30; 31; 57; 59
frequentieverhouding, 7; 30
functioneren, 16; 36; 46; 55; 61; 65; 67;
73; 85; 89; 92; 94; 122; 132; 138
fundament, 15; 23
fundamenteel, 7; 20; 21; 23; 32; 33; 73;
74; 154; 160; 163
fysiek, 43; 55; 62; 70; 85; 89; 95; 96;
111; 115; 124; 133; 157; 160; 161;
162
fysieke wereld, 111; 115; 160; 162

G

geest, 15; 23; 25; 26; 29; 33; 39; 40; 43;
44; 45; 55; 57; 63; 67; 68; 71; 82; 89;
90; 91; 94; 110; 122; 124; 125; 127;

128; 129; 130; 132; 133; 134; 139;
141; 151; 162
geestelijk, 14; 23; 53; 55; 95
geliefde, 16; 56; 68; 71; 123; 126; 144
gelijkenis, 27; 62; 105
gelijkwaardig, 36; 80
gelijkzijdig, 37; 38; 79; 80; 101; 103; 109;
111
gelijkzijdigheid, 80
geluk, 11; 13; 16
gelukzaligheid, 16; 28; 66; 69; 125; 161
gespletenheid, 34
getuige, 75; 140
getuigenis, 50; 52; 140
gevoelens, 25; 90; 98; 110
geweld, 115
geweten, 64; 108; 118; 137
gewetensvolheid, 118
gezamenlijkheid, 21
gezapigheid, 137
Ghandi, 126
God, 23; 25; 26; 27; 39; 40; 55; 57; 62;
65; 66; 67; 68; 69; 70; 71; 95; 96; 97;
110; 120; 122; 123; 124; 126; 127;
129; 132; 133; 134; 138; 141; 144;
152; 155
godelijkheid, 34; 54; 105; 137; 142
Godrealisatie, 132; 134
goed, 11; 16; 23; 24; 25; 27; 37; 39; 41;
46; 49; 51; 52; 58; 63; 67; 68; 69; 71;
73; 81; 87; 88; 97; 114; 123; 128; 129;
132; 137; 140; 141; 155; 164
grens, 22; 46; 58; 103; 120; 128; 160;
161; 162
groei, 12; 21; 85; 91; 117; 161
Groenendaal, 71
grof, 103
grondtoon, 30; 105
Gurdjieff, 3; 7; 10; 13; 14; 19; 20; 33; 35;
38; 48; 60; 73; 103; 105; 122; 148;
154; 164
guru, 47; 48; 129

H

Hadewijch, 16; 39; 47; 68; 69; 70; 71;
 110; 124; 126; 129; 132; 133; 134;
 135; 137; 139; 155
 harmonie, 27; 70; 115; 144
 hart, 39; 40; 41; 44; 45; 62; 66; 67; 68;
 72; 93; 111; 117; 122; 125; 134; 139;
 152; 159
 hartenergie, 131
 hartslag, 85
 hebzucht, 46
 helderheid, 39; 40; 52; 66; 118; 120;
 121; 122; 124; 126; 128; 129; 130;
 133; 139; 140; 142
 hemel, 22; 26; 27; 28; 65; 71; 95; 97;
 122
 herinnering, 26; 48; 69; 80; 102
 het Zelf, 81; 120; 121; 158
 hexade, 8; 9; 80; 81; 83; 99; 101; 111;
 115; 126; 136; 143; 144; 147
 hiërarchie, 85; 93
 hulp, 11; 34; 35; 36; 38; 52; 53; 58; 62;
 101; 103; 110; 124; 127; 141; 165

I

identificeren, 89
 ijkpunt, 116; 121; 127; 138; 139
 illusie, 11; 26; 46; 51; 64; 73; 110; 111;
 119; 121
 impliciet, 52; 53; 86
 impressie, 89; 90; 91
 impuls, 7; 8; 29; 44; 46; 47; 52; 60; 61;
 67; 81; 83; 85; 86; 87; 88; 89; 90; 91;
 92; 93; 94; 97; 101; 105; 106; 107;
 108; 109; 115; 116; 117; 119; 120;
 123; 131; 132; 137; 142; 144; 145;
 149; 150
 individualiteit, 40; 43; 67; 95; 133
 individueel, 22; 35; 40; 56; 85; 115; 118;
 122; 148
 inkeer, 80; 81

inspanning, 8; 11; 12; 15; 38; 67; 85; 87;
 90; 92; 101; 103; 107; 108; 109; 110;
 115; 120; 123; 124; 128; 132; 138
 intellect, 41; 49; 88; 111; 112; 117; 119;
 128; 129; 131; 142; 143; 144
 intellectueel, 41; 61; 112; 119; 128; 131
 intelligentie, 28; 29; 32; 47; 48; 95; 161
 interactie, 24; 25; 32; 61; 83; 101
 interesse, 23
 interval, 8; 47; 52; 53; 60; 86; 88; 90; 91;
 92; 93; 101; 103; 111; 149; 150; 166
 introspectie, 80; 81
 intuïtie, 62; 63; 64; 67; 119; 123; 128;
 130
 inzicht, 7; 25; 32; 33; 48; 60; 62; 68; 70;
 89; 90; 91; 93; 96; 98; 108; 109; 119;
 122; 123; 126; 129; 133; 140; 142;
 144; 148; 165

J

Jan van Leeuwen, 71
 Jan van Ruusbroec, 16; 39; 71; 141
 Jezus, 20; 25; 27; 39; 42; 43; 49; 50; 51;
 52; 54; 55; 71; 78; 80; 82; 110; 117;
 130; 134; 141; 143; 151
 jivanmukta, 15; 70
 Johannes, 25; 50; 67; 80; 94; 97; 117
 juist, 11; 20; 38; 51; 61; 67; 69; 74; 80;
 98; 101; 105; 106; 113; 116; 121; 125;
 127; 128; 131; 138; 162; 165; 166
 juiste impuls, 8; 44; 60; 61; 67; 94; 105;
 106; 107; 108; 109; 115; 117; 119;
 120; 123; 131; 144

K

karaktertypen, 16
 keerpunt, 11
 kennis, 11; 14; 15; 20; 24; 25; 27; 28; 34;
 35; 44; 45; 47; 48; 56; 59; 88; 91; 96;
 98; 105; 107; 108; 118; 123; 128; 129;
 130; 133; 165; 166; 167
 klinken, 30
 koken, 30; 145

koninkrijk der hemelen, 42; 54; 55; 63;
122
koppigheid, 117
kosmos, 21; 29; 43; 73; 74; 77; 78; 80;
124
kracht, 7; 12; 13; 24; 25; 28; 32; 34; 35;
36; 41; 43; 45; 46; 48; 49; 51; 56; 59;
62; 66; 74; 80; 87; 88; 100; 112; 128;
133; 134; 138; 143; 162; 163
krachten, 7; 13; 24; 25; 28; 32; 35; 43;
46; 48; 74; 80; 100; 112; 143; 162;
163
Krishna, 10; 43; 121
kruisdood, 78
kruispunt, 76; 81; 98
kruisverband, 61
kwaad, 25; 52; 152
kwaliteiten, 13; 55; 59; 80; 101; 113;
128; 129; 133; 160

L

la, 4; 76; 106
Lalitâ, 111
leermeester, 14; 47; 122; 129
leven, 10; 11; 16; 20; 27; 33; 36; 39; 40;
41; 42; 43; 44; 46; 54; 65; 66; 67; 68;
69; 70; 73; 80; 81; 85; 87; 89; 91; 92;
93; 95; 97; 101; 112; 126; 137; 138;
139; 141; 150; 159; 162; 163
levende kennis, 48; 108
levensstijl, 67; 73
levenswijsheid, 67
lichaam, 23; 35; 55; 67; 70; 72; 73; 84;
85; 89; 91; 101; 113; 124; 125; 148;
159; 162
lichamelijk, 23; 67
licht, 23; 25; 26; 49; 51; 64; 93; 94; 95;
97; 107; 108; 113; 116; 119; 121; 122;
125; 134; 141; 142; 152; 160; 162
liefde, 11; 12; 16; 20; 23; 24; 34; 35; 39;
41; 54; 62; 65; 68; 94; 122; 123; 126;
129; 130
liefdesrelatie, 68; 123

liefdesverlangen, 16; 123
lila, 49
lineair, 32; 81; 83
linkerheft, 41
linksom, 61; 113; 114
loslaten, 60; 64; 107; 115; 116; 118; 132;
140
lucht, 43; 85; 90; 92; 141; 148; 149; 158;
160; 161; 162; 163
luchtimpuls, 92; 101

M

macht, 39; 43; 66; 72; 88; 93; 94; 124;
140; 159
machtig, 66; 72
magnetisch, 98
man, 3; 11; 35; 51; 63; 67; 70; 126; 131;
132; 164
manifesteren, 148; 161; 163
mannelijk, 7; 8; 41; 113; 115; 143
Maria Magdalena, 113; 130
Mars, 61
materie, 22
Maurice Nicoll, 19
mechanicus, 8; 93
mechanisch, 44; 58; 73; 77; 81; 83; 84;
85; 90; 93; 94; 96; 105; 106; 137; 138;
159
meditatie, 97; 120; 125; 155
meester, 20; 121; 125
mens, 7; 13; 14; 15; 16; 19; 20; 23; 25;
27; 29; 32; 33; 34; 35; 36; 38; 39; 40;
41; 42; 43; 44; 45; 46; 47; 48; 49; 50;
51; 53; 54; 55; 56; 58; 59; 60; 61; 62;
63; 64; 65; 66; 67; 68; 69; 72; 73; 80;
85; 87; 89; 90; 91; 92; 93; 94; 96; 97;
101; 105; 107; 108; 113; 116; 117;
118; 119; 120; 121; 122; 123; 125;
133; 134; 137; 138; 140; 141; 148;
149; 152; 154; 162; 164
menselijk, 22; 26; 33; 37; 40; 101

menselijke ontwikkeling, 7; 13; 14; 25;
35; 37; 57; 59; 101; 113; 116; 117;
154
mi, 53; 62; 66; 68; 70; 72; 76; 106; 124;
132; 133; 135; 137; 165; 166
middelpunt, 47; 58; 77; 80; 81; 111; 113;
139; 144; 154
mildheid, 45; 48
minnaar, 16; 56; 123; 124; 133; 143; 144
minnares, 68; 132; 133
minne, 16; 39; 40; 62; 63; 64; 66; 69; 70;
71; 72; 110; 123; 124; 126; 129; 132;
134; 135; 155
minnen, 62; 66; 70; 72; 124; 135; 137
Miroir des simples âmes, 40
moeder, 97; 111; 130; 131; 132; 133
moussakaschotel, 30
movements, 14; 20
muziekler, 20; 29; 30
mysticus, 12; 19
mystiek, 7; 14; 16; 23; 39; 40; 47; 69; 71

N

naam, 26; 27; 51; 66; 67; 125
nabijheid, 40; 66; 128
natuur, 39; 40; 72; 87; 134; 142; 158;
162
natuurlijk, 11; 13; 23; 24; 26; 27; 28; 54;
55; 57; 61; 62; 77; 91; 94; 103; 108;
117; 127; 129; 131; 132; 163
neiging, 37; 87; 132
neutraliserend, 24; 25; 32; 80; 112
neutraliserende kracht, 25; 32; 34; 35;
36; 80
niveau, 7; 15; 16; 29; 32; 38; 41; 42; 43;
44; 45; 47; 48; 49; 50; 51; 53; 54; 55;
56; 59; 64; 83; 85; 88; 89; 92; 95; 98;
103; 105; 108; 116; 117; 119; 122;
126; 128; 132; 133; 138; 154; 163
niveaus, 7; 15; 32; 38; 41; 42; 50; 51; 56;
59; 83; 92; 95; 98; 128; 154; 163

noot, 7; 30; 31; 42; 44; 48; 49; 54; 55;
58; 88; 102; 103; 105; 106; 107; 109;
165

O

object, 24; 32; 36
octaaf, 7; 8; 20; 28; 29; 30; 31; 32; 42;
52; 53; 57; 59; 61; 84; 86; 88; 89; 90;
91; 92; 93; 94; 101; 102; 103; 105;
106; 107; 108; 109; 121; 164; 165;
166
omdraaiing, 97; 152
onbegrensd, 22; 32; 33; 41; 51; 55; 65;
77; 80; 119; 121; 162
onbegrensdheid, 13; 44; 70; 111; 118;
121
onderscheidingsvermogen, 37; 51; 64;
90; 121; 128; 130; 131; 140
onderzoekingen, 19
oneindige, 103; 105
ongetrouwd, 71
ongemanifesteerd, 27; 78; 80; 142; 158;
161
ongerijmde, 129; 137
onsterfelijk, 33; 41; 126; 154
onsterfelijkheid, 34; 54; 105; 137
ontbinding, 29; 32
ontdekken, 25; 33; 34; 35; 41; 42; 44;
45; 47; 86
ontsluieren, 42; 108
ontstaan, 13; 22; 23; 26; 28; 46; 62; 77;
87; 90; 92; 97; 149
ontwikkeling, 7; 13; 14; 19; 21; 25; 28;
30; 32; 33; 35; 37; 38; 39; 41; 42; 43;
44; 45; 49; 50; 53; 57; 59; 61; 63; 74;
84; 85; 89; 90; 91; 95; 96; 97; 101;
103; 105; 113; 116; 117; 118; 119;
120; 122; 123; 125; 127; 128; 129;
130; 131; 137; 139; 154; 164; 165
ontwikkelingsweg, 11
onwetendheid, 37; 44; 52; 74
opleiding, 35; 73; 74; 125
opmerken, 25

opstanding, 20; 73
 ordening, 26; 38; 83; 85; 91
 Ouspensky, 7; 10; 14; 19; 20; 38; 48; 54;
 122; 154; 164
 overgave, 16; 55; 63; 64; 66; 67; 85;
 117; 123; 132; 134; 138
 overvloed, 7; 60; 61; 62; 66; 93; 98; 109;
 118; 126; 129; 132; 139; 144

P

padârthabhâvani, 60
 parabel, 87
 passieve kracht, 24; 34; 35; 80
 Patañjali, 14; 42; 59
 persoonlijk, 11; 33; 49; 50; 63; 117; 132;
 133; 134; 148
 persoonlijkheid, 40; 43; 46; 54; 55; 118;
 121; 122; 123; 129
 persoonlijkheidstype, 11
 perspectief, 44; 96; 133
 pijn, 47; 59; 64; 66; 94; 132
 Pilatus, 50; 51
 Pinksteren, 65
 Plato, 13; 19; 39
 plezier, 54; 90
 polariteit, 25; 26; 33; 34; 45; 49; 62; 100;
 111; 140; 162
 Porete, 40
 praktijk, 8; 19; 86; 99; 101; 108; 112; 159
prâna, 163
 precisie, 64; 126; 133
 principe, 24; 41
 proces, 11; 13; 21; 28; 30; 32; 34; 38;
 42; 43; 47; 58; 59; 74; 78; 84; 85; 90;
 91; 95; 100; 103; 105; 107; 115; 128;
 131; 137; 140; 148; 157; 158; 159;
 164; 165; 166
 procesgang, 28; 29; 30; 105
 progressie, 86
 projectie, 58; 79; 154
 protomodel, 115
 punt, 10; 19; 29; 37; 38; 40; 64; 65; 73;
 75; 76; 79; 80; 81; 83; 84; 85; 86; 92;

99; 101; 103; 105; 109; 110; 113; 118;
 122; 123; 130; 133; 143; 144; 150;
 152; 157; 165; 166
 Pythagoras, 13; 20; 30

R

Râma, 14; 15; 16
 re, 53; 60; 76; 106; 107
 realisatie, 97; 112; 125
 rechterhelft, 41
 rechtheid, 12
 rechtsom, 61; 113; 114; 151
 rechtsvinding, 51
 redelijk, 37; 45; 137
 redelijkheid, 60; 107
 reeks, 28; 30; 31; 49; 52; 75; 76; 80; 83;
 89; 99; 109; 136; 164; 165
 reflectie, 38; 150
 religie, 39
 retrospectie, 81
 reus, 98; 116
 richtingwijzer, 114
 routekaart, 1; 3; 4; 5; 13; 14; 19; 32; 41;
 77; 113; 136
 ruimhartigheid, 34
 ruimte, 11; 34; 42; 44; 45; 46; 55; 58;
 110; 154
 rustpunt, 84

S

samen, 7; 25; 30; 67; 78; 85; 111; 122;
 125; 130; 136; 143; 148; 154; 158
 samenwerking, 41; 129
samsâra, 20
sannyâsi, 67
sat-cit-ânanda, 28; 161
sattvapatti, 60; 64
 scheppen, 11; 22; 26; 28; 95; 97; 122
 schepping, 13; 20; 21; 22; 26; 27; 28; 32;
 35; 58; 61; 64; 73; 74; 78; 80; 85; 93;
 96; 97; 111; 120; 122; 123; 124; 133;
 134; 149; 158; 159; 161
 schijnwerkelijkheid, 26

schok, 66; 83; 85; 87; 90; 91; 93; 96; 165
 scholing, 35
 schoonmaakproces, 118
 schuld, 43; 50; 51
 sector, 8; 101; 103; 111
servant leadership., 67
Shankara, 113
 Shiva, 13; 100; 101; 111; 159
shubheccha, 60; 67
 si, 76; 106; 165; 166
 sluier, 33; 45; 64
 smart, 66
 snijlijn, 8; 114; 136
 snijpunt, 9; 114; 118; 136; 137; 138; 139;
 140; 143; 144
 Soefies, 13; 14; 20; 60
 Sokrates, 33; 41; 67
 sol, 53; 76; 106
 souplesse, 15; 60
 spaghetti, 30
 spanningsveld, 7; 24; 32; 33; 36; 37; 46;
 50; 62
 spel, 28; 36; 49; 56; 107; 155
 speurtocht, 13; 19; 46
 spijsvertering, 8; 89; 90; 91; 163
 spiraalbeweging, 58
 spiritualiteit, 15; 71
 spot, 65
 staat, 14; 15; 16; 21; 29; 37; 39; 41; 44;
 46; 47; 48; 49; 50; 51; 52; 54; 55; 56;
 58; 59; 62; 65; 73; 78; 79; 89; 91; 94;
 96; 97; 105; 112; 116; 117; 118; 120;
 121; 125; 126; 127; 129; 130; 133;
 138; 139; 140; 142; 158; 165; 166
 stabiel, 81
 stadium, 20; 46; 52; 56; 62; 63; 67; 84;
 89; 91; 95; 107; 119; 159; 163
 standpunt, 33; 34; 37; 47; 81; 83; 98;
 112; 114; 120; 127; 130; 136
 standvastigheid, 60; 107; 155
 statisch, 99; 101
 stil, 21; 24; 44; 81; 85; 115; 136
 stille punt, 21

stilte, 45; 80; 90; 96; 97; 117; 118; 120;
 139
 stimuleren, 11
 stoffelijke, 23
 subject, 24; 32; 36
 substantie, 29; 59; 78; 89; 105; 148; 158
 sub-suboctaaf, 8; 108; 109
 subtiel, 8; 15; 52; 53; 54; 85; 89; 90; 91;
 101; 111; 113; 115; 122; 123; 131;
 132; 159; 160
 subtiele wereld, 111; 115
suvicârana, 60
 symboliseren, 24; 49; 59; 80; 166
 symbool, 8; 73; 101; 115; 159; 165; 166;
 167

T

tanumanasâ, 60; 64
 tennissen, 109
 teruggang, 29
 Thomas van Kempen, 71
 thuisreis, 42; 44; 46; 67; 74; 77; 116;
 117; 122; 139; 154
 tijd, 19; 22; 35; 47; 55; 56; 58; 69; 70;
 72; 80; 83; 84; 103; 124; 125; 128;
 134; 150; 154; 167
 tijdloos, 34
 toonladder, 29; 42; 49; 52; 53; 76; 81;
 86; 88; 99; 108
 traditie, 7; 12; 13; 14; 16; 19; 20; 37; 39;
 40; 41; 42; 44; 51; 55; 66; 70; 77; 80;
 100; 111; 165
 transformatie, 8; 10; 38; 42; 43; 86; 89;
 90; 91; 97; 103; 105; 116; 137
 transformeren, 38; 50; 89; 90
 tredmolen, 73
 trilling, 29; 59
turiya, 56; 60; 70
 tussenstadium, 7; 63; 66; 97
 tweede niveau, 7; 15; 44; 117

U

uitdaging, 20; 27; 41; 42; 46; 64; 87; 97;
133
uitkristallisatie, 101
uitvloeisel, 26; 90
ultieme, 13; 21; 22; 26; 33; 41; 121
uniek, 11; 53
universaliteit, 45; 122
universeel, 20; 27; 46; 56; 93; 127; 148
universum, 21; 29; 54; 107; 158; 159;
160; 161

V

vader, 27
Vásishtha, 4; 14; 15; 17; 42; 59; 60
Vedische, 13; 14; 19; 20; 41; 42; 43; 55;
77; 80; 100; 111
Venus, 61
verantwoordelijkheid, 87
verbeelding, 43; 46; 73; 80
verbinden, 24; 37; 45; 51; 52; 55; 58; 59;
61; 73; 75; 76; 79; 83; 84; 92; 96; 99;
107; 119; 120; 121; 122; 141; 143;
162; 163; 164; 165
verdichting, 65
verfijning, 7; 53; 64; 65; 109; 113; 115;
118; 119; 120; 123; 128; 131; 142
vergevensgezindheid, 34; 45
verhouding, 12; 14; 19; 30; 74; 99; 161
verlichting, 44; 60; 113
verliefdheid, 123
verlossing, 8; 34; 56; 70; 105; 107; 122
verlossingsleer, 20
vermogen, 33; 34; 35; 37; 42; 44; 45; 47;
48; 64; 65; 87; 90; 91; 94; 97; 107;
116; 119; 120; 122; 128; 131; 143;
149
verschillen, 15; 26; 49; 161
verstand, 23; 63; 74
vertrouwen, 11; 126; 134; 160
verval, 21; 29; 32; 84
verwerkelijken, 15; 16; 27; 38; 42; 44;
50; 54; 96; 101; 105; 122

vierde niveau, 7; 15; 44; 49; 51
vijfde niveau, 7; 15; 54; 122
virtueel, 13; 115; 116; 119; 121
Vishnu, 100; 101; 111; 147
visioen, 16; 47; 68; 69; 135
voeden, 27; 43; 45; 131
voeding, 64
voedsel, 10; 37; 43; 85; 89; 90; 103; 128;
145; 148
volbrengen, 29; 54; 56; 92; 110; 134
voortkomen, 23; 24; 26; 32; 44; 83; 108;
109
vorm, 22; 26; 27; 33; 38; 41; 43; 47; 48;
53; 55; 56; 59; 60; 67; 70; 73; 96; 103;
115; 124; 133; 142; 149; 160; 161;
165; 166; 167
vrede, 80; 93; 115; 117; 125; 133; 134
vrijheid, 40; 46; 59; 60; 62; 66; 70; 108;
132; 140
vrouw, 11; 47; 62; 63; 68; 70; 126; 127;
130; 131
vrouwelijk, 7; 9; 41; 61; 67; 70; 111; 113;
114; 126; 127; 129; 131; 133; 143
vuur, 148; 149; 158; 160; 162

W

waarachtig, 37; 46; 62; 122
waarderen, 37; 68
waarheid, 15; 21; 25; 26; 33; 35; 41; 42;
44; 45; 46; 48; 50; 51; 61; 65; 71; 98;
122
waarheidslievendheid, 26; 42; 155
waarheidsvinding, 7
waarnemen, 7; 24; 25; 27; 32; 33; 34;
36; 142
waarnemer, 24; 32; 161; 162
waarneming, 24; 25; 30; 32; 36; 37; 158
waarnemingsvermogen, 25; 64
wakker, 12; 27; 33; 44; 56; 66; 73; 82;
87; 89; 95; 97; 128; 137; 138; 155
water, 22; 95; 97; 98; 148; 149; 158;
160; 161; 162
wedergeboorte, 102

weerstanden, 34
 wens, 26; 35; 42; 47; 62; 107; 154; 155
 wereld, 15; 16; 22; 25; 26; 38; 41; 43;
 44; 45; 48; 50; 52; 53; 54; 55; 67; 68;
 71; 82; 83; 86; 87; 88; 89; 93; 95; 103;
 111; 112; 115; 116; 117; 118; 119;
 122; 124; 127; 128; 129; 130; 131;
 133; 137; 138; 139; 141; 144; 148;
 152; 154; 158; 160; 161; 162; 163
 wereldverzeking, 67
 Werk, 89; 97
 werkelijkheid, 11; 13; 15; 21; 23; 25; 26;
 28; 32; 33; 35; 37; 41; 42; 43; 44; 45;
 46; 47; 48; 51; 56; 62; 64; 65; 80; 81;
 82; 83; 93; 97; 98; 111; 116; 118; 119;
 121; 123; 128; 133; 140; 154; 162
 werking, 11; 13; 25; 28; 32; 53; 59; 72;
 74; 81; 86; 108; 136
 werkoppervlak, 91
 wet, 4; 7; 8; 13; 21; 22; 24; 25; 26; 28;
 29; 30; 32; 33; 35; 55; 56; 57; 59; 63;
 73; 74; 79; 80; 81; 83; 85; 91; 98; 99;
 101; 111; 112; 113; 154; 159; 163;
 164; 165; 166
 wet van drie, 7; 8; 13; 24; 25; 29; 32; 33;
 35; 56; 57; 59; 74; 79; 80; 81; 85; 99;
 111; 112; 113; 154; 166
 wet van eenheid, 7; 13; 21; 22; 25; 33
 wet van zeven, 7; 13; 28; 29; 30; 32; 33;
 57; 74; 81; 83; 85; 91; 99; 101; 154;
 164; 166
 wetten, 7; 13; 21; 23; 28; 32; 33; 55; 57;
 63; 73; 74; 98; 159; 163; 166
 wijsheid, 16; 32; 34; 69; 70; 71; 93; 130
 wil, 23; 25; 26; 27; 35; 36; 40; 41; 54; 55;
 56; 63; 64; 65; 66; 68; 71; 74; 84; 89;
 90; 93; 95; 96; 97; 98; 109; 110; 111;
 112; 114; 115; 116; 126; 132; 134;
 137; 141; 143; 150; 152; 166
 wilskracht, 92

Y

Yang, 61; 100

Yin, 61; 100
 yoga, 55
 Yoga, 7; 14; 15; 41; 42; 59; 60
 Yoga Vâsishtha, 14; 15; 42; 59; 60
 Yogi, 54; 55; 124; 125

Z

zaad, 42; 49; 98
 zaadcel, 84
 zaadvorm, 42
 zachtmoedigheid, 45; 152
 zeefwerking, 42; 44; 107; 116
 Zelf, 16; 41; 46; 49; 78; 81; 97; 98; 120;
 121; 158; 162
 Zelfgerealiseerde, 15
 zelfherinnering, 48
 zelfingenomenheid, 47; 48; 53
 zelfonderzoek, 34; 47; 137
 zelfstandig, 28; 78; 84
 zelfzuchtigheid, 94
 zesde niveau, 7; 15; 55
 zevende niveau, 7; 15; 56
 ziel, 15; 16; 27; 39; 40; 42; 56; 62; 64;
 65; 66; 67; 69; 70; 72; 73; 84; 108;
 116; 125; 129; 134; 141
 zieleverlangen, 64
 zien, 11; 12; 15; 20; 24; 25; 27; 32; 35;
 36; 37; 40; 44; 47; 49; 52; 54; 56; 58;
 63; 68; 70; 73; 76; 78; 83; 85; 88; 94;
 98; 100; 105; 107; 115; 126; 127; 128;
 129; 134; 140; 142; 152; 155; 166
 zintuigen, 15; 35; 111; 121; 159
 zintuiglijk, 90; 93; 95; 158
 zoeken, 35; 51; 58; 110; 112; 115; 159
 zoeker, 15; 47; 48; 53; 118; 119; 120;
 121; 122; 123; 127; 131; 137; 139;
 140; 142; 143; 144
 zoekster, 67; 127; 128; 130; 131
 zon, 14; 24; 29; 149; 162
 zonnestelsels, 83
 zorg, 62; 64; 86; 126; 130
 zorgzaamheid, 63; 64
 zwangerschap, 84

